

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

**Pócsik Orsolya
Gödöllő,
2025**

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
GAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYOK DOKTORI
ISKOLA

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS

AZ EURÓBEVEZETÉS LEHETSÉGES HATÁSAI
MAGYARORSZÁGON

PÓCSIK ORSOLYA

Gödöllő,
2025

A doktori iskola

Megnevezése: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus, Gödöllő
Gazdaság és Regionális Tudományok Doktori Iskola

tudományága:
Regionális tudományok

vezetője: Prof. Dr. Bujdosó Zoltán PhD.
egyetemi tanár
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Témavezető(k):
Dr. habil. Pataki László Zsolt PhD.
egyetemi docens,
Neumann János Egyetem

Prof. Dr. Neszmélyi György Iván PhD.
egyetemi tanár,
Milton Friedman Egyetem

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezetők jóváhagyása

.....
A témavezető(k) jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	7
2. CÉLKITŰZÉSEK	8
3. IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	11
3.1. Az optimális valutaövezetek elméletének áttekintése	11
3.1.1. <i>Optimális valutaövezet kritériumai</i>	12
3.1.2. <i>Optimális valutaövezet megfelel-e az euróövezetnek?</i>	12
3.2. Az euróövezetre vonatkozó általános áttekintés	13
3.2.1. <i>A Gazdasági és Monetáris Unió története</i>	14
3.3. Csatlakozó és nem csatlakozó országokkal kapcsolatos tapasztalatok	18
3.4. Az euróövezet kérdései	23
3.4. Maastrichti kritériumok	27
3.4.1. <i>Költségvetési hiány és államadósság összefüggései</i>	27
3.4.2. <i>Az infláció és a hosszú lejáratú kamatláb összefüggései</i>	27
3.4.3. <i>Árfolyam-stabilitás (ERM-II)</i>	28
3.4.4. <i>További bevezetéshez kapcsolódó szempontrendszer</i>	29
3.5. A maastrichti kritériumok hatékonysága és hiányosságai.....	30
3.6. A szlovák euróbevezetés tanulságai	35
3.6.1. <i>Az euró bevezetésének fázisai Szlovákiában</i>	37
3.6.2. <i>Az euró bevezetésének hatásai Szlovákiában</i>	38
3.7. Horvátország euróbevezetésének tanulságai	39
3.7.1. <i>Horvátország gazdasága az euróbevezetés tükrében</i>	39
3.7.2. <i>A horvát euróbevezetés gyakorlati tapasztalatai</i>	42
3.8. Magyarország euró csatlakozása kérdésköre	43
3.8.1. <i>Magyarország hitelminősítői helyzete és a be nem lépés okai</i>	48
3.8.2. <i>Gazdasági felzárkózás lehetőségei</i>	50
3.8.3. <i>Az euróövezeti csatlakozás ütemezése</i>	51
3.9. Az intézményi bizalom, a piaci bizalom és a lakossági bizalom hatása az európai integrációra	53
3.10. Bizalom és az attitűd kapcsolata	54
3.10.1. <i>Az piaci bizalom egy másik aspektusból</i>	55
4. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	58
4.1. A primer kutatás folyamata és módszertana.....	58
4.2. A primer kutatás módszertana	58
4.3. Szekunder kutatás folyamata és módszertana	61
5. EREDMÉNYEK ÉS AZOK MEGBESZÉLÉSE	65
5.1. Primer kutatás.....	65
5.1.1. <i>Az euróbevezetés attitűd vizsgálata kérdőív segítségével gazdaságtudományi képzési területen oktatók és kutatók között</i>	65
5.1.2. <i>A háztartási szektor attitűdvizsgálata különböző módszerekkel</i>	77
5.2. Szekunder kutatás.....	91
5.2.1. <i>Makrogazdasági elemzés</i>	91
5.2.2. <i>Bizalmi indexek vizsgálata</i>	93
5.2.3. <i>Maastrichti kritériumok vizsgálata</i>	98
5.2.4. <i>A reál effektív árfolyam vizsgálata Magyarországon</i>	116
5.2.5. <i>A hitelminősítők értékelései és a bizalom</i>	117
5.2.6. <i>Az euróbevezetés vizsgálata a háztartási/ fogyasztói szektor szemszögéből</i> ..	119
5.2.7. <i>Kormányzat szándék és az attitűd kapcsolata</i>	132
5.2.8. <i>Az euróbevezetés modellje</i>	133
6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	138
7. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	142

8. ÖSSZEFOGLALÁS	143
9. SUMMARY	145
10. MELLÉKLETEK	147
1. Melléklet: Irodalomjegyzék	147
2. Melléklet: A primer kutatás kérdőíve az egyetemi oktatók, kutatók és akadémiai szakértők körében végzett kutatáshoz	157
3. Melléklet: A primer kutatás kérdőíve a cégvezetők körében végzett kutatáshoz	162
4. Melléklet: A minta aránya nem és életkor alapján (a rétegek hányadosa a mintában)	165
5. Melléklet: A minta aránya nem és életkor alapján (a rétegek hányadosa a mintában)	165
6. Melléklet: A minta aránya nem és lakóhely alapján (a rétegek hányadosa a mintában).....	165
7. Melléklet: A minta aránya nem és lakóhely alapján (a rétegek hányadosa a mintában).....	165
8. Melléklet: A minta aránya nem és iskolai végzettség alapján (a rétegek hányadosa a mintában).....	166
9. Melléklet: A minta aránya nem és iskolai végzettség alapján (a rétegek hányadosa a mintában).....	166
10. Melléklet: A minta aránya nem és életkor alapján (a rétegek hányadosa a mintában) - cégvezetők esetében	166
11. Melléklet: A minta aránya nem és lakóhely alapján (a rétegek hányadosa a mintában) - cégvezetők esetében.....	166
12. Melléklet: A minta aránya nem és iskolai végzettség alapján (a rétegek hányadosa a mintában) - cégvezetők esetében	167
13. Melléklet: Árfolyam görbe, (EUR/HUF, USD/HUF)	167
14. Melléklet: Az euró és az infláció összefüggései	167
15. Melléklet: Fitch-Ausztria hitelminősítői értékelése	168
16. Melléklet: Fitch-Belgium hitelminősítői értékelése	168
17. Melléklet: Fitch-Észtország hitelminősítői értékelése	168
18. Melléklet: Fitch-Finnország hitelminősítői értékelése	168
19. Melléklet: Fitch- Franciaország hitelminősítői értékelése	168
20. Melléklet: Fitch- Görögország hitelminősítői értékelése	169
21. Melléklet: Fitch- Hollandia hitelminősítői értékelése	169
22. Melléklet: Fitch- Horvátország hitelminősítői értékelése	169
23. Melléklet: Fitch- Írország hitelminősítői értékelése.....	169
24. Melléklet: Fitch- Lettország hitelminősítői értékelése	170
25. Melléklet: Fitch- Luxemburg hitelminősítői értékelése	170
26. Melléklet: Fitch- Litvánia hitelminősítői értékelése	170
27. Melléklet: Fitch- Málta hitelminősítői értékelése	170
28. Melléklet: Fitch- Németország hitelminősítői értékelése.....	170
29. Melléklet: Fitch- Olaszország hitelminősítői értékelése	171
30. Melléklet: Fitch- Portugália hitelminősítői értékelése	171
31. Melléklet: Fitch- Spanyolország hitelminősítői értékelése	171
32. Melléklet: Fitch- Szlovákia hitelminősítői értékelése	171
33. Melléklet: Fitch- Szlovénia hitelminősítői értékelése	172
34. Melléklet: Fitch- Cyprus hitelminősítői értékelése	172
35. Melléklet: Az euró más országokba történő bevezetésének hatásai csehországi vélemények alapján	172
36. Melléklet: Az euró más országokba történő bevezetésének hatásai magyarországi vélemények alapján	173

37. Melléklet: Az euró más országokba történő bevezetésének hatásai lengyelországi vélemények alapján	173
38. Melléklet: A megkérdezettek saját országa készen áll-e az euróbevezetésre.....	174
39. Melléklet: Vélemények az euróbevezetéséről saját ország tekintetében.....	175
40. Melléklet: Az euró bevezetésének pozitív vagy negatív hatásai vannak az Csehország számára	175
41. Melléklet: Az euró bevezetésének pozitív vagy negatív hatásai vannak Magyarország számára	176
42. Melléklet: Az euró bevezetésének pozitív vagy negatív hatásai vannak Lengyelország számára	176
43. Melléklet: Az euró bevezetésének hatásai személyes szinten Csehországban...	177
44. Melléklet: Az euró bevezetésének hatásai személyes szinten Magyarországon	177
45. Melléklet: Az euró bevezetésének hatásai személyes szinten Lengyelországban....	178
46. Melléklet: Nemzeti fizetőeszköz cseréjéhez történő alkalmazkodás	178
47. Melléklet: Az euró bevezetés kívánatos időpontja Csehországban	179
48. Melléklet: Az euró bevezetés kívánatos időpontja Magyarországon.....	179
49. Melléklet: Az euró bevezetés kívánatos időpontja Lengyelországban	179
50. Melléklet: Az euró bevezetésének kívánatos időpontja	180
51. Melléklet: Az euróbevezetéshez kapcsolódó fogalmak rendszere	181
52. Melléklet: Szövegekőzi ábrák jegyzéke.....	185
53. Melléklet: Szövegekőzi táblázatok jegyzéke	186
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	188

1. BEVEZETÉS

Az értekezés az euró magyarországi bevezetése kapcsán felmerülő makrogazdasági vizsgálat, annak megállapítása, hogy az euró bevezetése kinek lenne érdeke és ki járna jól vele Magyarországon. A kutatás célja a várható előnyök és hátrányok vizsgálata, makrogazdasági elemzés, valamint további primer és szekunder kutatás eredményeinek bemutatása volt. A gazdasági konvergencia továbbra is napirenden van és volt, amely létfontosságú az eurózónához való csatlakozáshoz. Az euró magyarországi bevezetéséhez kapcsolódó elméleti lehetőségeket is bemutatom. Több válság lezajlott. Az euróövezet szabályozási rendszere megújulni látszik. Az elmúlt két évtizedben az euró bevezetésével kapcsolatban több fontos gazdaságpolitikai döntés is közlésre került Magyarországon.

Az értekezés kutatási része külföldi és magyar adatbázisok felhasználására épült, amelyeket értelmeztem és megoldási lehetőségeket mutattam be a makrogazdasági mutatók (ki) javítására. Fontos volt szem előtt tartani a konvergencia folyamatot és a vizsgált mutatók, indexek, attitűdök javítása kapcsán figyelembe vehető intézkedések alakulását.

Az értekezés kitért arra a folyamatra, amelynek révén az euróövezet létrejött 1999-ben 11 tagállammal, és az euróval. Az első három évben még csak számlapénzként működött, készpénzben fizetni csak 2002 óta lehet vele. Az értekezés bemutatta, hogy a bizalmi indexek és attitűdök kulcsszerepet játszanak a gazdasági folyamatok megértésében és előrejelzésében. Ezek az indexek és attitűdök nem csak a fogyasztói és üzleti magatartást tükrözik, hanem a gazdaságpolitikai döntéshozók számára is értékes információkat nyújtanak a gazdasági ciklusok kezeléséhez és a gazdaság stabilizálásához, az euróbevezetés lehetséges időpontjának meghatározásához.

Az értekezés kiemelte a bizalmi indexek mérésével és az attitűdvizsgálatok alkalmazásával kapcsolatos kihívásokat, például a módszertani eltéréseket és a külső tényezők hatásait, ugyanakkor rávilágított azokra a lehetőségekre is, amelyeket az indexek és attitűdök nyújtanak a gazdasági előrejelzés és a gazdaságpolitikai intézkedések optimalizálása terén. A lakossági bizalmi indexek és attitűdvizsgálatok továbbra is elengedhetetlen eszközök maradnak a gazdasági elemzésben, hozzájárulva a gazdasági stabilitás és növekedés fenntartásához az euróövezetben és az Európai Unióban.

A doktori értekezés értékelte Magyarország euróbevezetésének lehetőségeit. Magyarország következő lehetősége az, hogy belépünk ERM-II rendszerbe. Az euró bevezetésének számos hatása van: az ország megítélése és a gazdasági közösség részesévé válás stb. A korábban csatlakozott országok lakosainak nagy része támogatta az új pénznem bevezetését, mert az egyszerűbbé tette az országok közötti kereskedelmet. A lengyel zloty ugyan kevésbé volatilis, mint a forint, mindkét fizetőeszköz a világ gazdaság legkisebb rezdülésére is reagál. A régióban a cseh korona tekinthető stabil devizának, a gazdasági stabilitása és befektetőinek bizalma megingathatatlan. A magyar fizetőeszközbe vetett bizalom fontos, mert meghatározza a gazdaságba vetett bizalmat. A bizalom összefügg az egyéni attitűdökkel.

2. CÉLKITŰZÉSEK

A doktori értekezés célja az volt, hogy az euró magyarországi bevezetésének lehetőségét és az eurózónába való belépés makrogazdasági kérdéseit értékelje, az euróbevezetés attitűd- elemzésével foglalkozzon.

A tudományos dolgozat az utóbbi két évben készült, amikor Magyarország és az euróövezet a Covid19-világválságból próbált kilábalni, újraindulni és túllépni a válságok okozta sokkokon.

Mialatt több gazdasági válság is követte egymást, addig Horvátország egyfajta válságkezelési megoldásként belépett az ERM-II árfolyamrendszerbe.

C1: Az értekezésem célja annak feltérképezése, hol áll a magyar gazdaság az euróbevezetéshez vezető úton. Kritikai szemléletű szakirodalmi szintézis keretében értékelem a hazai euró bevezetés lehetőségét és várható következményeit.

A kutatómódszertan felépítése a következő volt: a fellelhető magyarországi és külföldi szakirodalom feldolgozása, az eddigi irodalom bemutatása és kibővítése saját kutatásainkkal. A nemzetközi szakirodalom átfogó elemzése során magyar és angol nyelvű irodalmi áttekintésre és adatfeldolgozásra koncentráltam. A szakirodalmi kutatás kapcsán az interdiszciplináris és multidiszciplináris szemléletet vettem figyelembe.

A kutatás módszertana: irodalomkutatás, primer és szekunder adatgyűjtés, és módszertani kidolgozás.

Kutatási kérdés: Milyen alternatívái vannak/voltak a magyar gazdaság eurózónába lépésének?

C2: Az értekezés célja az euró bevezetése lehetséges módozatait és érdekeltjeit bemutatni.

Kutatási kérdés: Kinek az érdeke és ellenérdeke az euróbevezetés Magyarországon?

C3: Az értekezés célja, hogy bemutassam a gazdasági oktatók attitűdjét az euróbevezetés kapcsán.

Kutatási kérdés: Milyen attitűddel rendelkeznek a gazdasági oktatók? Milyen összetevői vannak?

C4: Az értekezés célja, hogy ismertessem a cégvezetők attitűdjét az euróbevezetés kapcsán.

Kutatási kérdés: Milyen attitűddel rendelkeznek a cégvezetők? Milyen összetevői vannak?

C5: Az értekezés célja, hogy ismertessem a magyarok attitűdjét az euróbevezetés kapcsán.

Kutatási kérdés: Milyen attitűd alakult ki a magyarokban az euróbevezetés kapcsán?

H1: Az euróbevezetés attitűd funkciója pozitív összképet mutat a magyarországi euróbevezetés vizsgálatai kapcsán.

E1: A kutatás lehetőséget ad mind gazdasági, mind politológiai és gazdaságpolitikai kutatásra. A csatlakozott országok és csatlakozni kívánó országok vizsgálata fontos és

szükséges. Az előnyök talán számszerűsíthetőek. Az attitűdvizsgálatok hasznosak és fontosak.

Az általam végezett tartalomelemzés, az árfolyamvizsgálatok és a megkérdezettek köre alapján igazolható, hogy az euróövezet tagság bizalomnövekedést eredményez. A kívülmaradás eredménye a gazdasági lemaradással egyenértékű. Az intézményi és lakossági bizalom vizsgálat (egyetemi oktatók, kutatók és vállalkozásban dolgozók/cégvezetők körében végzett megkérdezések) is erre utalnak. Továbbá a megkérdezettekben erős pozitív attitűd alakult ki az euróbevezetés ügyéről.

H2: A legfontosabb következménye az euróbevezetésének a gazdaságba vetett bizalom erősödése, amely a makroökómia szereplőinek életét szenzitív módon meghatározza.

E2: A gazdaságba vetett bizalmat erősíteni kellene a társadalom szélesebb rétegeiben. A bizalmatlanság kockázatokkal jár, amelynek ára van. Az értekezés kapcsán intézményi, vállalati és lakossági bizalmi vizsgálatokat végeztem el, ennek eredményeit összesíteném.

H3: A kelet-közép európai devizák közül a külső környezetben végbemenő változásokra a forint árfolyama érzékenyebben reagál (nagyobb a volatilitása), mint a cseh korona, illetve a lengyel zloty árfolyama.

E3: A kelet-közép európai devizák vizsgálata során választ kaphatunk arra, hogy mi okozza a forint árfolyam-érzékenységet, és ennek gazdasági hatásai kapcsán következtetések vonhatóak le, amelyek a forint stabilabbá tételében segíthetnek. Választ kaphatunk arra, hogy a nagyobb volatilitás a gyengébb devizák jellemzője-e.

H4: A gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók és kutatók, akadémiai szakértők euróval szembeni elköteleződése kifejezetten magas és erős.

E4: A gazdasági felsőoktatásban dolgozók vizsgálata fontos és hiánypótló a társadalmi és gazdaságpolitikai kutatások témakörében. Feltételezem, hogy a gazdasági felsőoktatásban dolgozók magasabb tudással rendelkeznek ez euróbevezetés témaköréből. Naprakészen olvassák a gazdasági szaklapokat, figyelemmel kísérik az aktuális kutatásokat és nem utolsó sorban van megalapozott véleményük, és ennek alapján erősebb elkötelezettségük, mint a nem szakmabeli értelmiségieké.

H5: Az euróbevezetés kapcsán a cégvezetők erős elköteleződéssel rendelkeznek.

E5: A vállalkozásban dolgozók elemzése kiemelten fontos a társadalmi és gazdaságpolitikai kutatásokban. Feltételezem, hogy a vállalkozásban dolgozók/cégvezetők pénzügyeiken keresztül napi szinten részesül az árfolyamingadozásoknak. A vállalkozóknál is érdemes volt attitűdvizsgálatot lefolytatni, mert a vállalkozók folyamatosan a piac érzékeny reakciói alapján hozzák meg a gazdasági döntéseiket. A napi sajtó és média számukra is ugyanolyan fontos, mint a gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatóknak és kutatóknak, akadémiai szakértőknek.

A célkitűzések, hipotézisek és kutatási módszerek összefüggésrendszerét az 1. táblázat mutatta.

1. táblázat: Kutatási célok és összefüggés rendszere

Rész-célok	C1:	C2:	C3:	C4:	C5:
Az eredmények szintje	Szisztematikus szakirodalmi háttér megalapozása	Összefüggés keresés	Empirikus vizsgálat	Empirikus vizsgálat	Empirikus vizsgálat
Módszerek szintje	Szekunder kutatás, hazai és nemzetközi szakirodalmi feldolgozása, (leíró statisztika)	Szekunder kutatás adatok elemzése statisztikai módszerekkel, leíró statisztika	Primer kutatás kvalitatív: kvantitatív: kérdőíves megkérdezés adatelemzés: egy- és többváltozós módszerek	Szekunder kutatás adatok elemzése statisztikai módszerekkel	Primer kutatás kvalitatív: kvantitatív: kérdőíves megkérdezés adatelemzés: egy- és többváltozós módszerek
Vizsgálati szint	Elméleti háttér, primer és szekunder kutatás	Elméleti háttér, szekunder és primer kutatás	Elméleti háttér és statisztikai összefüggések	Háztartási/fogyasztói szektor: Egyetemi oktatók köre	Vállalati szektor: Cégvezetők köre
Hipotézisek szintje	H1	H2	H3	H4	H5

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2024)

3. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

3.1. Az optimális valutaövezetek elméletének áttekintése

Az optimális valutaövezet elmélete képes egyfajta keretet nyújtani annak eldöntéséhez, hogy egy adott országnak megéri-e lemondania nemzeti valutájáról. Az elmélet számos politikai és gazdasági kritériumot foglal magában (Halmai, 2020). Az optimális valutaövezet több tanulmány, például Balassa (1961) és Mundell (1961) McKinnon (1963) és Kenen (1969) munkája alapozta meg. A szerzők azt vizsgálták, hogy a tagországoknak hogyan kellene az exogén sokkokra reagálniuk, valamint azt, hogy a különböző reagálási módok milyen eszköztárat igényelnek. A termelési tényezők mobilitásáról írt Mundell (1961), a magas fokú külkereskedelmi nyitottságról közölt tanulmányt McKinnon (1963), a diverzifikált gazdaság struktúrájáról értekezett (Kenen, 1969). Balassa (1961) az integrációs folyamatok sorrendjét is kifejtette tanulmányában, ugyanis meglátása szerint komoly veszélyt jelent az, ha nem a megfelelő sorrendben hajtják végre a lépéseket. E logika szerint a közös valuta nem az integráció eszköze, hanem a sikeresen megvalósított reálintegráció kedvező eredménye, amely alapot biztosíthat a további fejlődéshez (Szijártó, 2017). Számos előnye van annak, hogy miért éri meg belépni egy egységes valutaövezetbe: egyrészt így az újonnan csatlakozó tag is elkerülheti a konverziós költségeket, másrészt a Gazdasági és Monetáris Unió tagállamai között az árak könnyebben összehasonlíthatóvá válnak, hozzájárulva ezzel a jobb versenyképességhez és a kereskedelmi lehetőségek kibővüléséhez. További előnyök közé tartozik az árfolyamkockázat csökkentése és a kereskedelem előmozdítása a nem vámjellegű akadályok lebontása és a biztonságos, könnyű fizetés révén. A Gazdasági és Monetáris Unió alapvető előnye az, hogy a kormányok nyomása alól egy nagy, központi bank könnyebben tudja kivonni magát, valamint a függetlenségét számos nemzetközi megállapodás is garantálja. Ez a közös banki misszió előmozdítja az átláthatóságot (Halmai, 2020).

Az optimális valutaövezetek elmélete közgazdasági háttérben az árfolyamrendszerek választása áll és az a kérdés, hogyan lehet a sokkok hatását mérsékelni a rögzített árfolyamrendszert használó országokban. A rugalmas árfolyamrendszerek esetén ugyanis a valuta értékét főként a kereslet és a kínálat határozza meg, van lehetőség kiigazításokra, ezzel szemben a rögzített árfolyamrendszerek esetében a nagyobb stabilitás ellenére sincs lehetőség kiigazításra, a kilépési stratégia költséges. A nemzetgazdaságok a makrogazdasági céljaik és egyéni preferenciáik figyelembevételével választják ki az alkalmazott árfolyamrendszert (Szijártó, 2017). Mundell korábban említett tanulmánya az optimális valutaövezetek elméletének két pillérét fektette le. Az első elméletben arra figyelmeztet, hogy nem szabad közös valutát bevezetni olyan országokban, amelyek eltérő gazdasági szerkezettel rendelkeznek, ugyanis ezeket a gazdaságokat nagyobb valószínűséggel érhetik keresleti sokkok, a közös valuta az országokat megfosztja az árfolyam-leértékelés lehetőségétől, így kevesebb eszközük marad a sokkok kezelésére. A tanulmány egy második figyelmeztetést is tartalmazott, mégpedig, hogy a nem rögzített árfolyamok és a szabad tőke mozgások komoly problémákat okozhatnak. A későbbi tőke mozgások liberalizációja integrációs tendenciákat váltott ki a pénz- és tőkepiacokon, így a probléma, melyet Mundell előre vetített, valósággá vált (Soós, 2019).

3.1.1. Optimalis valutaövezet kritériumai

Az optimalis valutaövezetek elmélete az előnyök és a költségek összehasonlítása alapján határozza meg azokat a kritériumokat, amelyek az övezet kiterjedését alapozzák meg (Halmai, 2020). 7 tényező van, melyek teljesülése esetén érdemes közös devizát bevezetni, a feltételek a következők:

1. munkaerő szabad mobilitása a régió belül
2. árak és bérek rugalmassága a régiók között, szabad tőkeáramlás
3. termelés diverzifikáltsága
4. hasonló preferenciák
5. hasonló üzleti ciklusok
6. szolidaritás költségvetési kiegyenlítő mechanizmus a leszakadóban lévő régiók szinten tartásához (Darvas & Szapáry, 2008b).

Az optimalis valutaövezetek elmélete három alapvető közgazdasági kritériumot határoz meg. Az első kritérium szerint azt kell vizsgálni, milyen tényezők könnyítik meg az aszimmetrikus sokkok kezelését egy valutaövezetben. A második és harmadik kritérium célja azt azonosítani, mely gazdasági területek szenvednek el aszimmetrikus sokkokat, valamint melyek szembesülnek kisebb mértékű sokkokkal. A politikai kritériumok elsősorban arra koncentrálnak, hogy a tagállamok képesek-e kölcsönösen támogatni egymást aszimmetrikus sokkok esetén (Halmai, 2020). Későbbiekben úgy találták, hogy az üzleti ciklusok összehangoltsága kiemelkedő fontosságú kritérium, ugyanis amikor az üzleti ciklusok – vagyis a gazdaság növekedésének és visszaesésének időszakai – szinkronban vannak, az egyes országok gazdaságai hasonló ütemben és irányban mozognak. Ez azt jelenti, hogy amikor az egyik ország gazdasága növekedési fázisban van, a többi ország gazdasága is hasonló helyzetben van, és ugyanez igaz a recesszió időszakaira is. Ez a szinkronizáltság csökkenti azokat a költségeket, amelyeket a kontraproduktív monetáris politikáról való lemondás okozhat (Darvas & Szapáry, 2008). A valutaövezetek optimalis volta gyakorlatilag azt jelenti, hogy mennyire teljesülnek az optimalis valutaövezet kritériumai. Minél több kritérium érvényesül egy adott országcsoporthoz, annál kevésbé hatékony az árfolyamok kiigazítása a közöttük lévő gazdasági kapcsolatokban. Ezért érdemes lehet áttérni egy fix árfolyamrendszerre vagy akár közös valuta bevezetésére (Halmai, 2020).

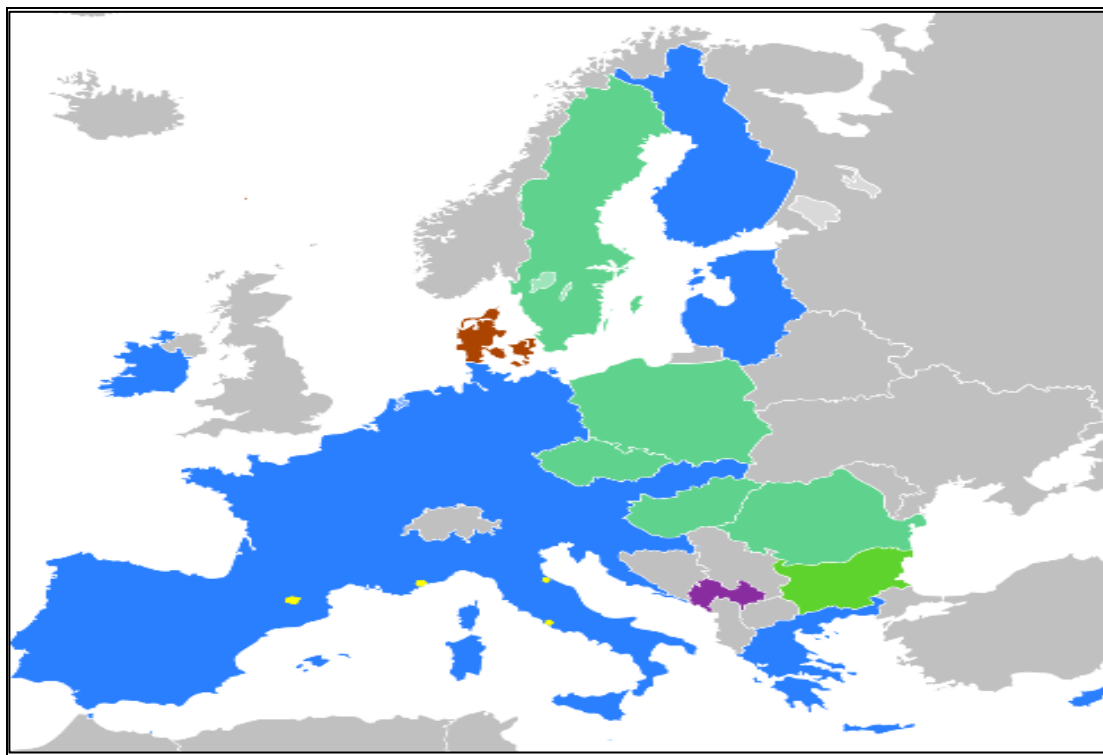
3.1.2. Optimalis valutaövezet megfelel-e az euróövezetnek?

Az optimalis valutaövezet elmélete a költségek és az előnyök azonosítása alapján szabja meg az euróövezet kiterjedését megalapozó kritériumokat. A fő kérdés: mely országok használják az azonos valutát? Az elmélet az előnyöket és a költségeket hasonlítja össze. Nem teszi könnyebbé az optimalizálást. A feltett kérdésre nem ad igen, vagy nem választ. A kritériumok teljesítése elfogadható, nem optimalis helyzetet jelez előre, mert azok többé vagy kevésbé teljesülnek.

Az optimalis valutaövezet elmélete három alapvető közgazdasági kritériumot tartalmaz. Az első kritérium lényege: milyen jellemzők könnyítik meg az aszimmetrikus sokkok kezelését egyes valutaövezetben. A két következő kritérium célja az alábbiak azonosítása: mely gazdasági területeket érintenek az aszimmetrikus sokkok, illetve ráébrednek enyhébb sokkokra. A politikai kritériumok a következő kérdésre irányulnak: a különböző tagállamok aszimmetrikus sokkok esetén segítik-e egymást (Halmai, 2020).

Emerson et al. (1992), Krugman (1993), Fischer, (2000), Rose (2000) tanulmányai mind az euróövezet helyzetét és működését vizsgálták. Szíjártó (2017b) idézi Emerson et al.-t (1992) az euró bevezetésének költségeit és hasznait összegezték elemzésükben (One Market, One Money), szerintük nem lehet egy konzisztens elméletet vagy elméleti keretet adni, amely meg tudná magyarázni a Gazdasági és Monetáris Unió kialakítását. Krugman (2012) a szuverén adósságválság időszakában az optimális valutaövezetek elmélete „bosszúját” magyarázta el. A gazdasági sokkok megnövelték a közös valutából származó költségeket, amit az optimális valutaövezetek elmélete kritériumai enyhíthettek volna. Németné, Gál (2019) a versenyképesség kérdéseivel foglalkozott. Krugman (2014) szerint a versenyképesség a termelékenység szinonimája. Versenyképesség csak vállalatok között áll fenn. (Babetski 2003) tanulmánya szerint, ha az aszimmetrikus kínálati sokk nagy valószínűséggel fordul elő egy olyan országban, ahol az árak rugalmatlanok, akkor javasolt belépni az ERM-II árfolyam mechanizmusba. A versenyképesség újszerű értelmezéseit magyarázta (Szentesi-Hollósy, 2012), illetve arról olvashattunk, hogy a versenyképesség és eredményesség nagyon erős külső pozicionáláson és kontrollon, mint alapokon nyugszik (Heidrich, 2001).

3.2. Az euróövezetre vonatkozó általános áttekintés

1. ábra: Az euróövezet országai

Forrás: EDROEH (2023)

Magyarázat: ■ Euróövezet (eurót használó EU-tagállamok) ■ EU-tagállamok szerződésben kötelezve az euró bevezetésére ■ EU-tagállam, ahol szinte eldőlt, mikorra várható az euró bevezetése ■ EU-tagállamszerződésben rögzített kimaradással ■ Eurót szerződéssel használó Unión kívüliek ■ Eurót egyoldalúan használó Unión kívüliek ■ Nemzeti fizetőeszközt használó Unión kívüliek

Az eurót használó országok (1. ábra) a következők:

– nem EU-tag, de eurót használó, európai mikroállamok: Andorra, Monaco, San Marino, Vatikánváros,

– nem tagjai az Európai Uniónak, de euró a hivatalos fizetőeszköz (egyoldalúan vezették be, nem tagjai az eurózónának: Koszovó és Montenegró (ECB, 2022). A német márka megszűnése után egyoldalú döntéssel áttértek az euróra. Az azonnali és egyoldalú bevezetésnek ezt a módját a szakirodalom „de facto” jelzővel illeti. Semmilyen megállapodást nem kötöttek az Unióval, nem kértek engedélyt az Európai Központi Banktól. Az egyoldalú bevezetés tényét később az Európai Bizottság is elismerte (Komócsin, 2022).

Az euró gazdasági és üzleti projekt. Kialakítását és működését a politikai érdekek, alkuk és elvárások bonyolult szövevénye befolyásolja és határozza meg. Az euró, az Európai Unió politikai egységének és integrációjának a szimbóluma (Palánkai, 2020a). Az euró stabil, fizetőeszköz, erőteljesen meghatározza az Európai Unió stabilitását és jövőjét. Ezt egyrészt az Európai Unió magas integráltsági szintjével, másrészt az egységes belső piac létrehozásával érték el (Palánkai, 2020b).

A regionalizmus kétségkívül az utóbbi évtizedek egyik legfontosabb európai ideológiai, politikai, gazdasági jelensége. A jelenség egyik sajátos intézményesülési formája az eurorégiók létrejötte, amelyek kiemelt jelentőséggel bírnak, mert képesek integrálni és felzárkóztatni a rendszerint periferiális, illetve halmozottan hátrányos helyzetű határ menti területeket (Dávid, 2004). A XXI. századi európai kontinens egyik meghatározó folyamata az integráció. Az Európai Unió regionális politikájának legfontosabb célkitűzése az Európai Unión belüli területi egyenlőtlenségek csökkentése. Az Európai Unió bővítései központi megvilágításba helyezték a területi különbségek kérdését, melynek természetéről és törvényszerűségeiről számos közgazdasági elmélet és empirikus elemzés jött létre (Erdeiné Késmárki-Gally & Fenyvesi, 2014).

Az Európai Unió magában egy régió. A régió hagyományos típusai: a földrajzi vagy természeti, a politikai vagy közigazgatási, a homogén (valamilyen közös vizsgálati szempontból területi egység), a funkcionális (hasonló feladatot, tevékenységet ellátó terület, ahol az alkotó elemek működésbeli kapcsolatban állnak egymással), s végül a program vagy tervezési régió (meghatározott fejlesztési célterület) (Ökrös et. al, 2016). A gazdasági tartalmú régiók legjellemzőbb csoportját azok jelentik, amelyeket különböző nagyságú területekre lokalizálódó, funkcionális kapcsolatok határolnak le. Legfejlettebb fokúnak az ún. komplex gazdasági régiót tekintik, amelynek a legnagyobb kiterjedést és a leggazdagabb tartalmat tulajdonítanak (Némediné & Neszmélyi, 2015).

3.2.1. A Gazdasági és Monetáris Unió története

A Gazdasági és Monetáris Unióra vonatkozó, ún. Delors-tervet 1989 áprilisában tették közzé. A terv logikusan következett az 1992-es egységes európai piac programjából. A tőkepiacok teljes liberalizálása a nemzeti monetáris politikák hatékonyságát fenyegeti, és az előremenekülés egyetlen lehetséges módja az egységes valuta megteremtése. Az egységes piac normális működése érdekében monetáris integrációra, vagyis a monetáris politika EU-szintű centralizációjára van szükség. A Delors-terv szerint a Gazdasági és Monetáris Uniót az 1990-es évtizedben három szakaszban kívánták megvalósítani. Ezt az ütemtervet szentesítette az 1991. decemberi maastrichti csúcstalálkozó (Palánkai et al., 2016). A közös pénz, az euró 1999. január 1-jével jelent meg tizenegy EU-tagállamban, a nemzeti valutákkal párhuzamos számla- és elszámoló pénz formájában. A 2002. január 1-jével tizenkét tagúra nőtt eurózóna készpénzforgalmában is lecserélte a nemzeti valutákat. Az euróövezet hét új tagállam csatlakozott. Az euróövezet alapítói közös monetáris és árfolyam-politikát

hoztak létre, amelyhez a többiek is felzárkóztak, és amelynek központi szereplője az Európai Központi Bank (EKB). A fiskális politika és a gazdaságpolitika a tagállamok hatás- és felelősségi körében maradt. Minden szempár a közös pénz bevezetésére, értékének megőrzésére, a készpénzforgalom cseréjének megszervezésére stb. koncentrált. A háttérbe szorult a Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) külső képviselőjének, az ezzel kapcsolatos nemzetközi hatáskörnek a problémája (Balázs, 2019). Egyes eurózóna-tagországok független adósságválsága után, a gazdasági kormányzás megvalósításával egyszerre megindult a GMU reformjának, jövőjének a megtervezése. Az Európa Tanács akkori elnöke 2012. december 5-én hozta nyilvánosságra az Európai Bizottság, az Európai Központi Bank és az Eurócsoport elnökével együttműködésben készített „A valódi gazdasági és monetáris unió felé” tanulmány négy pillérét határozza meg a Gazdasági és Monetáris Unió továbbfejlesztésének:

1. **integrált pénzügyi keret** (egységes piac kiteljesítése, integrált pénzügyi felügyelet, európai betétbiztosítási rendszer, európai szanálási alap);
2. **integrált költségvetési keret** (közös megállapodás a tagállami ÁHT-egyenleg és államadósság mértékéről, jóváhagyás állampapír-kibocsátásról túllépés esetén, közös kötvénykibocsátás lehetősége, európai szintű költségvetési szerv létrehozása);
3. **integrált gazdaságpolitikai keret** (szakpolitikai koordináció nagyobbítása – elmozdulás a politikai unió irányába);
4. **a demokratikus legitimitás és elszámoltathatóság stabilitása** (az Európai Parlament és a nemzeti parlamentek nagyfokú bevonása) (Felkert, 2020).

A Gazdasági és Monetáris Unió (EMU) hatása az európai pénzügyi piacokra abban mérhető, hogy mennyire volt sikeres azok integrációjának, fejlődésének elősegítésében, hogyan járult hozzá az egyes pénzügyi piaci szegmensek és intézményeik teljesítményének erősödéséhez. A világ pénzügyieszköz-állományát tekintve az Európai Unió a világ egyik legnagyobb pénzügyi piaca, s az eurózóna is jelentős piac. A tőkepiac integráltsága elmarad az amerikaitól, továbbá, hogy az EU makrogazdasági intézményrendszere sérülékeny, válság idején alig-alig működik, s a teljesen integrált fiskális politika nem léte a sokkhatásokra való reagálás eredményességét is korlátozza. Az európai pénzügyi piaci tér jó példája annak, hogy a nemzetállami érdekek és a piaci szereplők érdekei egyesíthetőek a pénzpiacok térbeli határainak és jellemnek újra meghatározásával. Az euró bevezetésével elmozdulás is látható a diverzifikáltabb, versenyhatékonyabb pénzügyi piacok, illetve a válság előtt egyeduralkodónak tekintett angolszász modell irányába, amely az EU esetében a bankorientált struktúrák felől a tőkepiac orientáltabb működés felé vezet (Marján, 2005).

2. táblázat: Gazdasági és Monetáris Unió felépítése

	Első szakasz (2015 közepe – 2017 közepe)	Második szakasz (2017 közepe – legkésőbb 2025)
Gazdasági Unió	Konvergencia, munkahelyek és növekedés	Formalizált és sokkal inkább kötelező jellegű konvergencia folyamat
Pénzügyi Unió	A teljes bankunió kiépítése; a tőkepiaci unió elindítása; Az ESRB megerősítése	Pénzügyi Unió befejezése
Fiskális Unió	Európai Költségvetési Tanács	Makroszintű stabilizációs funkció az euróövezetben
Politikai Unió	Az Európai Szemeszter újratervezése A parlamenti kontroll erősítése Közös külső reprezentáció A kormányközi intézmények egy részének integrálása az EU jogrendszerébe	Az ESM integrálása az EU jogrendszerébe Euróövezet Kincstár létrejötte

Forrás: Szijártó (2018), Juncker et al., 2015a dokumentum alapján saját szerkesztés (2024)

A Gazdasági-és Monetáris Unió felépítése és kialakulása (2. táblázat) az alábbi főbb alapelvekre épült:

- A tagországok valutáinak teljes mértékben szabad átválthatósága.
- A valutaárfolyamok egymással szembeni „teljes és visszavonhatatlan rögzítése”.
- A fizetési mérlegek stabilizálása érdekében monetáris tartalékalapok létrehozása, a pénzügyi és gazdaságpolitikák koordinálása, és ahol ez szükséges, közösségi gazdaságpolitikai fellépés és mechanizmusok létrehozása (Palánkai, 1998)

A Maastrichti Szerződés az EMU koncepcióját három szakaszban tervezte megvalósítani. Az első szakasz 1994. január 1-jéig tartott, fő célja a tőkeáramlás szabaddá tétele, liberalizálása, a központi bankok függetlenségének megteremtése, valamint a tagállami gazdaságpolitikák közötti első harmonizációs lépések megtétele volt, amit sikerült is elérni. A második szakasz 1994. január 1-jén kezdődött az Európai Monetáris Intézet (EMI), az Európai Központi Bank elődintézménye létrehozásával. Az EMI feladata lett az egységes monetáris politika eszközeinek és rendszerének kidolgozása, a nemzeti jegybankok közötti együttműködés kialakítása, az EMS és a pénzügyi rendszer felügyelete és az ECU használati körének bővítése. A Maastrichti Szerződés rendelkezése szerint a második szakasz legkésőbb 1999. január 1-jéig tarthatott, és meg kellett határozni a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszában részt vevő tagállamok körét, valamint meg kellett hozni a közös fizetőeszköz bevetésével kapcsolatos technikai és gyakorlati döntéseket (Vigvári, 2017). A szabadkereskedelmi zóna, a vámunió és az egységes belső piac után az európai integráció negyedik lépcsőfoka a Gazdasági és Monetáris Unió (EMU vagy GMU). Minden az EU-hoz csatlakozó országnak kötelezően mindent meg kell tennie az euró bevezetése érdekében, függetlenül attól, hogy az új tagállam nem a tagság első napjától vesz részt ebben a szövetségben. Középtávon az alapfeltételek teljesítését kell szorgalmazni. Az euróövezeti tagság keretétől szolgáló úgynevezett maastrichti kritériumok olyan kulcsfontosságú makrogazdasági indexeket tartalmaznak, mint a hosszú lejáratú kamatráták, az államháztartási hiány mértéke, a bruttó hazai termékhez viszonyított államadósság vagy az inflációs ráta. Ezen mutatók betartása és az EMU-ban való későbbi részvétel azt jelenti, hogy az adott ország teljes egészében átadja monetáris szuverenitását az Európai Központi Banknak (Pogátsa, 2018). Az Európai

Központi Bank az Európai Unió intézménye, amely a Maastrichti Szerződésben elérendő cél, a Gazdasági és Monetáris Unió fenntartását hivatott biztosítani. Legfontosabb feladata a közös pénz, az euró kibocsátása és az árfolyam stabilitásának elérése. Az Európai Központi Bank és a tagállamok nemzeti központi bankjai alkotják a Központi Bankok Európai Rendszerét, amelynek legfontosabb célja az árstabilitás biztosítása. Az Európai Unió monetáris politikáját az Európai Központi Bank és az eurózóna tagállami nemzeti bankjai irányítják (Tóth, 2016).

A Gazdasági és Monetáris Unió egyéb intézményei az a Központi Bankok Európai Rendszere, (KBER), a tagállamok gazdasági és pénzügyminisztereinek tanácsa, (ECOFIN) a Gazdasági és Pénzügyi Bizottság, valamint Gazdaságpolitikai Bizottság (Bordás, 2014).

Budai (2017) értekezésében összefoglalta a GMU-ra ható lehetetlenségi tételeket. Három fontos gazdaságpolitikai cél közül csak kettő megvalósítható, a harmadikat egyidejűleg nem lehet működtetni az előbbi kettővel. A három feltétel együttesen fenntarthatatlan és működésképtelen gazdaságpolitikai rendszert eredményez.

1. **Mundell lehetlenségi trilemma (1968):** Szabad tőkeáramlás-, Rögzített árfolyam-, Független monetáris politika. Ennek a tételnek a feloldása adta a GMU legfontosabb szabálykeretét, amellyel működőképessé vált az euróövezet és működik az államok, intézmények közti integráció (Budai, 2017).
2. **Beck - Prinz lehetlenségi trilemma (2012):** Fiskális szuverenitás-, No bail out záradék-, Független monetáris politika. Független monetáris politika és fiskális szuverenitás esetén a „no-bailout” klauzula veszté értelmét, hiszen az aszimmetrikus sokkok kezelésére csak a fiskális stabilizátorok állnak rendelkezésre, melyek túlköltekezést eredményezhetnek, és ezáltal könnyen kerülnek olyan helyzetbe a csatlakozott tagországok, melyben külső segítséget kellene igénybe venni (Budai, 2017).
3. **Pisani- Ferry lehetlenségi trilemma (2012):** Monetáris finanszírozási tilalma-, Bankok és államok közti pénzügyi függés-, No bail out záradék. Az Európai Központi Bank nem segítheti sem az államokat, sem azok bankszektorát, ha probléma lép fel (Budai, 2017).
4. **Benczés lehetlenségi trilemma (2011):** No bail out záradék-, Kilépés tagadása-, Államcsőd tagadása. A GMU intézményeinek és szabályozásának hiányában lényegében tagadják a probléma –esetünkben az államcsőd, adósságválság– kialakulásának lehetőségét (Budai, 2017).
5. **Szigeti lehetlenségi trilemma (2014):** Demokratikus politikai döntéshozatal-, nemzetállami szuverenitás-, Mély gazdasági integráció. Ha egy állam saját érdekében delegálja szuverenitásának egy részét egy integrációs szervre, szuverenitása nem károsul, bár korlátozódik (Budai, 2017).

A trilemmák nélkül a Gazdasági és Monetáris Unió nem tud létezni. A trilemmákat figyelembe kell venni a sikeres működés érdekében.

Maastrichti Szerződés az EMU, a Gazdasági és Monetáris Unió végső céljául – legkésőbb 1999. január elsejéig – a közös pénz bevezetését tűzte ki. A Szerződés rendelkezett a pénzügyi unió intézményi feltételeiről, meghatározott az európai jegybank, az Európai Központi Bank (ECB), valamint a Központi Bankok Európai Rendszerének (ESCB) későbbi felállításáról. Az euró azonnali bevezetését választó országok valutacseréje első körben a következőképpen alakult. A bevezetési folyamat

1999. január 1-jétől kezdődött. Első lépésként véglegesen rögzítették az euróövezet 11 tagállamának valutái és az euró közötti átváltási kulcsokat (3. táblázat).

3. táblázat: Átváltási arányok az eurózónához való csatlakozás idején

Eurózónába belépő országok	Az Európai Unióba lépés ideje	Eurózónába belépés ideje	Átváltási arány 1 EUR. Belépéskori nemzeti valuta értéke
Ausztria	1995	1999.01.01.	€1 = 13,7603 AST
Belgium	alapító tag: 1952	1999.01.01.	€1 = 40,3399 BEF
Ciprus	2004	2008.01.01.	€1 = 0,585274 CYP
Észtország	2004	2011.01.01.	€1 = 15,6466 ÉEK
Finnország	1995	1999.01.01.	€1 = 5,94573 FIM
Franciaország	1952	1999.01.01.	€1 = 6,55957 FRF
Görögország	1981	2001.01.01.	€1 = 340,750 GRD
Hollandia	1952	1999.01.01.	€1 = 2,20371 NLG
Írország	1973	1999.01.01.	€1 = 0,787564 IEP
Lettország	2004	2014.01.01.	€1 = 0,702804 LVL
Litvánia	2004	2015.01.01.	€1 = 3,45280 LTL
Luxemburg	alapító tag: 1952	1999.01.01.	€1 = 40,3399 LUF
Málta	2004	2008.01.01.	€1 = 0,429300 MTL
Németország	alapító tag: 1952	1999.01.01.	€1 = 1,95583 DEM
Olaszország	alapító tag: 1952	1999.01.01.	€1 = 1 936,27 ITL
Portugália	1986	1999.01.01.	€1 = 200,482 PTE
Spanyolország	1986	1999.01.01.	€1 = 166,386 ESP
Szlovákia	2004	2009.01.01.	€1 = 30,1260 SKK
Szlovénia	2004	2007.01.01.	€1 = 239,640 SIT
Horvátország	2023	2023.01.01.	€1 = 7,53450 HRK

Forrás: EB adatbázisai alapján, saját gyűjtés (2023)

Az euróövezet a következő gazdasági alapokra épít: a részt vevő országok közötti gazdasági kapcsolatok, a munkamegosztás, a belső migráció és a közös politikai gondolkodás.

Soós (2019) szerint nem is megalapozott az a vélemény, mely szerint egy monetáris unió nem életképes egy, az USA-belihez hasonló fiskális unióként, illetve ezen belül is fiskális kockázatközösség megléte nélkül. Az viszont bizonyosságot nyert, hogy az euróövezet képes volt túlélni egy súlyos válságot és megőrizni működőképességét fiskális unió nélkül is. Kockázati tényezők a magyar gazdaságban számottevőek (Belyó, 2023).

3.3.Csatlakozó és nem csatlakozó országokkal kapcsolatos tapasztalatok

3.3.1. Csatlakozó országokkal kapcsolatos tudnivalók

Az EU tagországokat és néhány csatlakozó országot hasonlított össze (Hágen-Király, 2004). Az Európai Unió csatlakozás kiemelkedő hatást gyakorolt az agrárvállalkozások jövedelmi viszonyaira is. Erre adott magyarázatot (Pataki-Lakatos, 2021). Az új tagországok az eurózónához való gyors csatlakozás mellett döntöttek, amely feszültségeket teremt költségvetésükben (a maastrichti kritériumok vagy a Stabilitási Paktum követelményeinek a teljesítése) (Palánkai et al., 2016).

A valutáját az euróhoz kötő: Szlovénia, Szlovákia, Észtország, Lettország, Litvánia, Horvátország tagja az eurózónának. A balti országok (Észtország, Lettország, Litvánia), valamint Szlovénia, Szlovákia társadalma és az üzleti élet fontos szereplői kiálltak a kötelező bevezetés mellett. A lehető leggyorsabban bevezetett közös valuta

használata egyet jelentett a maastrichti kritériumoknak való megfeleléssel és a céldátummal Bod (2012). Észtország bevezetési modellje a (Tarfás, 2013 361 p.) a következőkkel írható le: "kis, nyitott ország lévén valutájának árfolyamát kezdettől szorosan az euróhoz (az euró létrejötte előtt a német márkához) kötötte, és sosem változtatta. Önálló monetáris politikája természetesen nem lehetett; az erős tőkeáramlás miatt szorosan követnie kellett a Bundesbank, az Európai Központi Bank kamatpolitikáját. Költségvetési politikája viszont „szuper maastrichti” volt: a költségvetés általában egyensúly közeli, az államadósság, a GDP öt százaléka körüli volt. A csatlakozás mégis elérhetetlen volt számukra, mert az infláció kitartóan jóval magasabb volt, mint amit a Maastrichti Szerződés megengedett.” Neményi & Oblath (2012) szerint nem egészen szerencséről volt szó, hanem nagyon szigorú prociklikus költségvetési kiigazításról.

A régi tagországok költségvetésének korlátai nem kevésbé problematikusak. A bővítés szempontjából a következők:

- Az elmúlt 10 évben a nemzeti költségvetéseket a maastrichti kritériumok teljesítése és a Stabilitási Paktum előírásai drasztikusan megterhelték. A tagországok többsége jól teljesített, és figyelemre méltó fejlődés történt a kiegyensúlyozott költségvetések irányába. A legtöbb országban drasztikus lépésekre volt szükség. Ezek az intézkedések több országban súlyos politikai és szociális feszültségekkel teremtettek, és az elmúlt években több ország nem tudott a Stabilitási Paktum előírásainak megfelelni. A 2008 utáni válsággal a költségvetési problémák valamennyi tagországban kiéleződtek.
- A legtöbb országban napirendre kerültek a „strukturális reformok”, de a kiadási oldalon a megtakarítások (nyugdíjak, társadalombiztosítás) nagy társadalmi ellenállásba ütköznek.
- A társadalmi nyomás az adóterhek csökkentésére elég erős, és ezt az egymással versengő politikai erők választási ígéretei is növelték azt (EUR-LEX, 2009).

Spanyolországban a kezdeti magas belföldi kamatlábak az euróövezet szintjére csökkentek a csatlakozást előzően, a reálkamatlábak nagyot zuhantak, sok országban negatívvá váltak. A fogyasztási és lakáshitelek mennyisége növekedett, a fajlagos munkaköltség emelkedett, a folyó fizetési mérleg hiánya egyre szélesebbé vált. Ezek a folyamatok még az euróbevezetés előtt kezdődtek és máig kihívást jelentenek a mediterrán országok számára (Darvas & Szapáry, 2008). Portugália tapasztalatai említést érdemelnek, mert az ország kevés sikert ért el a kamatlábsokk utáni kiigazítás terén. Az 1990-es évek második felében Portugália növekedése erőteljes volt. A belföldi kamatlábak csökkenése és a várható euróbevezetés által kiváltott optimista üzleti környezet egyszerre növelte a fogyasztást és a beruházásokat. A költségvetési politika túl expanzív volt, nem kellőképpen szorította meg a kiadásokat. A versenyképességet csökkentette az infláció és az éveken át tartó, a termelékenység növekedését jócskán meghaladó béremelkedés. Ez a folyó fizetési mérleg hiányának növekedéséhez, illetve a GDP-növekedés lassulásához vezetett. A beruházások ezt követően nagyot zuhantak, a növekedési kilátások rosszabbodása és a túlzott adósságfüggés miatt. A munkanélküliség ráta megkétszereződve 8 százalékra nőtt. Portugália most a kiigazítások hosszú és fájdalmas időszakával küszködött (Darvas & Szapáry, 2008). Aldici et. al. (2018) magyarázatot adtak arra, hogy tizenkét ország jövedelemkonvergenciája az euró bevezetése után az előző időszakhoz képest lassult, megtorpant, sőt divergencia is lére jött. A 2007 után csatlakozott országok tekintetében más helyzet jött létre, a csatlakozott országok átlagát tekintve konvergencia alakult ki, markánsabb eltérésekkel.

Olaszország államadóság besorolása leminősítésben van, rendezetlen a költségvetés, és növekszik az államadóság, vizsgálják a tömeges részvénypiaci spekulációkat. A spanyol, olasz és görög kamatok az euró bevezetése előtt a német kamatszinthez közelítettek, egy valutához egy jegybanki kamatláb és ezért – árfolyamkockázat hiányában – egyféle kötvényhozam tartozott. Az alacsonyabb kamatok felgyorsították a hitelezést, valamint a reálgazdasági konvergenciát. Ez nem volt kedvező (Neményi & Oblath, 2012). A balti államok sínylették meg a globális pénzügyi válságot, 2009-ben a visszaesés mindhárom országban 14-15% között volt. Szlovákia gazdasági visszaesése (4,8% és 5,5%) nagyjából megegyezett az európai uniós átlagos recesszióval, 4,4%-kal. A két ibériai ország államgazdasági visszaesése alacsonyabb volt 2009-ben, viszont az elhúzódó szuverén adósságválság miatt a 2011-2013 között sem tudott növekedni a GDP. Így a válság utáni időszak újabb törésvonalat hozott a három régió gazdasági teljesítményei között (Szíjártó, 2016., p. 22-23).

Az egy főre jutó jövedelem kifejezett konvergencia a gazdasági integrációnak nem feltétele, de legfontosabb politikai ígérete és célja. Az árfolyamkockázatok megszűnése és az akadályok lebontása a felzárkózott országok és régiók felé terelik a tőkét. A munkaerő, amely a GDP-vel és a jövedelemmel összefüggő tényező – a magasabb bérű országok felé áramlik (Gottfried, 2021). A hozam-előny kimutatható a csatlakozó országok esetében. Az alacsonyabb kamatkörnyezetben kevésbé jelentős, de a helyzet időleges. Mérhetősége abban mutatkozik, hogy euróövezet tagországainak nemzeti adósságai óriásira növekedtek, az adósságszolgálat költségei az 1995. évi 5 százalékos feletti szintről 1,6 százalékra csökkent (Gottfried, 2021).

Szlovénia, Szlovákia, Észtország, Lettország, Litvánia, Horvátország tagja az eurózónának. A balti országok (Észtország, Lettország, Litvánia), valamint Szlovénia, Szlovákia társadalma és az üzleti élet meghatározó szereplői egyértelműen kiálltak a kötelező bevezetés mellett (Bod, 2012). Az euró bevezetésének fő előnye a tagállam számára a monetáris stabilitás, azaz a mérsékelt kamatszint és infláció, az alacsony kockázati felár, illetve ebből következően a kamattörlesztések nagyobb mértékű csökkenése. Ezek előfeltételek. Az az ország, amelyik megfelel az euró bevezetéséhez szükséges kritériumoknak, megteremtette a makrogazdasági stabilitást (Pogátsa, 2018).

Az eurózónához való csatlakozásnak egyértelmű feltétele van (maastrichti konvergenciakritériumok), ám ugyanakkor nincs szó az exitről. A GMU-ból való kilépésre a jelenlegi szerződéses keretek között nincs is mód. A valutaárfolyamok rögzítését véglegesnek tekintették a szerződő felek és ennek értelmében a Lisszaboni Szerződés sem rendelkezik az exitről mint reális lehetőségről. Az eurózóna elhagyásának egyetlen módja az Európai Unióból való távozás lehetne, mint a Brexit esetében (Benczés, 2018). A monetáris politika autonómiájának kérdését az árfolyamrendszer megválasztásában azért sem lehet félvállról venni, mert a grexit kapcsán kibontakozott vitákban többen is azzal érveltek Görögország kiválása mellett, mert az ország visszanyerheti monetáris politikájának függetlenségét. Az eurózónától való kivülmaradás a tagállami kézben maradó és így működő jegybanki politika (Benczés, 2018).

3.3.2. Nem csatlakozó országokkal kapcsolatos tudnivalók

A térség valutarendszerei nagyon eltérőek: Magyarország lebegő árfolyamrendszert használ, Lengyelország és Románia, Csehország irányított lebegtetést, Bulgária valutatanács rendszert tart fenn.

A kelet-közép-európai régióban mérlegelni kell a kívülmaradást és az egyedülként való kimaradás lehetséges előnyeit és hátrányait. Az értekezés az eurózónán kívül maradó országokat vizsgálta (4. táblázat). A kelet-közép európai országok közös múlt-tudattal rendelkeznek, egyszersmind ragaszkodnak a saját szuverenitásukhoz és az Európai Unióhoz. Az eurózónának még nem tagjai, mert nem teljesítették a belépéshez szükséges maastrichti kritériumokat, de a Koppenhágai kritériumokat az Unió csatlakozáskor teljesítették. A térség nem tekinthető homogénnek. A kívülmaradás jogával csak Dánia élhet, az ERM-II-be való belépéssel a valutáját az euróhoz rögzítette. Csehország, Lengyelország, Magyarország, vagyis a V4-ekből három ország, esetében a közös nevező a maastrichti kritériumok nem teljesítése és a politikai szándék hiánya fellelhető. Bulgária és Románia is egyértelműen a mielőbbi csatlakozás pártján van. Svédország bármikor teljesíti a maastrichti kritériumokat, de nem szeretne csatlakozni az eurózónához. A másik csoport a végleg kívül maradók, akik ragaszkodtak saját pénznemükhöz. Ide tartozik Dánia és az Európai Unióból időközben távozott Egyesült Királyság.

„A cseh és lengyel távol maradás mögött erős szuverenitási érvek húzódnak meg. A monetáris politikai szuverenitás természetesen számukra is illúzió, de a szélesebb politikai megfontolások ezt felülírhatják. Furcsa módon a szlovákok részéről a szuverenitás legalább ugyanilyen erővel jelent meg, csak ellenkező előjellel. Ha kívül vannak, akkor a döntéseket a fejük felett hozzák. Lengyelországnak, mint közép-nagyhatalomnak az ilyen befolyásolásra lényegesen kedvezőbbek lennének a lehetőségei (Palánkai, 2020a, p. 135.).”

4. táblázat: Az Eurózónán kívül maradó országok

Eurózónán kívül maradó országok	Európai Unióba lépés dátuma	Csatlakozásának várható céldátuma	Pénznem
Bulgária	2007	?	leva (2006-tól rögzítve az euróhoz)
Csehország	2004	?	cseh korona
Dánia	1973	opt out jog	dán korona
Lengyelország	2004	?	zloty
Magyarország	2004	?	forint
Románia	2007	2029	lej
Svédország	1995	?	svéd korona

Forrás: EKB (2022) alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

Szikszai (2003) magyarázatot adott arra, hogy léteznek az euróbevezetésnek nyertesei és vesztesei. A 2004-ben csatlakozó országcsoport két legfejlettebb országa, Csehország és Szlovénia közül az egyik a nemzeti valutát tartotta meg, a másik bevezette az eurót. Ha refenciapárokban mérjük össze az eurózónán belüli és kívüli országokat, akkor azt tapasztaljuk, hogy az elmúlt évtizedben a kívül maradók sokkal jobban teljesítettek, mint a bent lévők: Svédország jobb helyzetben van, mint Finnország, az Egyesült Királyság jobban állt, mint Franciaország, Lengyelország jobban fejlődik, mint Spanyolország (Andor, 2017). A 2000-es évekre Magyarország, Csehország, Lengyelország egyre távolabb került az eurózónától. A három ország képlete közös: a céldátum eltolása, ígéretés, lemaradás csapdája. Románia és

Bulgária 2007-es csatlakozásukkal a gyorsabb euróbevezetést választanák, mint amelyet a gazdasági mutatóik megengednek. A 2007. évi válság által érintett tipikus perifériaországok a másodrendű jelzálogpiac termékeiben (hitelek, strukturált termékek) nem voltak közvetlenül kitettek, vagy csak jelentéktelen mértékben. A periféria országait a pénzügyi piacok erős integráltsága miatt a válság „oldalszele” mégis elérte. A „menekülés a minőségbe” – azaz az újragondolt portfóliódöntések – következtében a sérülékenynek ítélt régiókban, piacokon a kockázati felárak durván megugrottak, ami egyrészt az adott régió/ ország pénzügyi piacainak volatilitását, másrészt az odairányuló befektetések finanszírozási költségét növelte. A kialakult finanszírozási struktúrák, a periféria függése a centrum finanszírozásától, a tőkeáttételek lebontása likviditási turbulenciához vezetett. A periféria országok fertőződésében főként a kockázatok ártékelődése és – ezzel összefüggésben – a likviditás csökkenése játszotta a főszerepet (Király et al., 2008). Az IMF szakértői 2006. júniusában azt fogalmazták meg, hogy az állami pénzügyek helyzete alááshatja a gazdasági stabilitást és a növekedés kilátásait. Nagyobb mértékű költségvetési kiigazítás szükséges, mint amennyivel a kormányzat számolt. Ahhoz, hogy a hiány 3% alá csökkenjen, 7 százalékos fiskális kiigazításra van szükség. Az államadósság növekedésének megállításához és a GDP százalékában kifejezett adósság mértékének 60% alá szorítása (Maastrichti kritérium), a költségvetés elsődleges egyenlegének a GDP 10%-át elérő korrekciója szükséges. Ez a kiigazítás a kormányzati kiadások jelentős csökkenésével párosul, akkor a konszolidáció a makrogazdasági egyensúly helyreállítása, a hatékonyság javítása és a magánmegtakarítások ösztönzése révén formálni fogja a hosszú távú növekedési potenciált. A belépés az eurózónába kedvező gazdasági helyzetben jön létre (Báger, 2016). A 2007-es gazdaságpolitikai válság folyamán vált nem napirendi kérdéssé az euró bevezetése. Az EU-zónához való felzárkózás fontos tényező lenne Magyarország számára. A valutaáttétel kockázattal is jár, a valutaárfolyamhoz való belépést jelenti. Egyéb kockázat is előfordulhat, a gazdaság szereplői nem képesek alkalmazkodni a valutaáttételhez (Európa Tanács, 2022). 2013-2016 között Csehország és Magyarország megfelelt a maastrichti kritériumoknak. A három kívül maradó ország gazdasági fejlettsége eléri pl. Szlovákiát, vagy azt a szintet, amellyel Portugália euróövezet tag lett. Mindhárom ország további közös vonása, hogy a kívülmaradásuk politikai üzenet.

Az euró bevezetését Gottfried (2021) szerint bérkonvergencia, GDP különbségek, konvergenciák közötti eltérés, hozam-előny és gazdasági struktúrák konvergenciája szerint érdemes megvizsgálni. Gottfried (2021) rámutat, hogy (Franks et al., 2018) szerint nem bizonyítható, hogy az euró bevezetése által nő a jövedelemszintek konvergenciája. A centrum országok között is egyenlőtlenségek vannak. A Covid19 megjelenését követően megnőtt az árfolyam-volatilitás és a V4-es régió nemzeti valutáinak (CZK, HUF, PLN) euróval szembeni leértékelődési nyomása. A megnövekedett bizonytalanság minden konvergenciakritériumra vonatkozik. Ami az árstabilitási kritériumot illeti, erős a bizonytalanság, hogy az infláció miként fog alakulni az elkövetkező hónapokban, főként az orosz-ukrán háború, és ennek nyomán bekövetkezett szankciók hatására. Jelentős bizonytalanság övezi a kockázatok egyensúlyát az inflációra a gyengébb kereslettel összefüggően lefelé ható nyomások és a kínálati fennakadásokhoz kötődő felfelé irányuló nyomások között. A fiskális kritériumot illetően, a Covid19-világjárványnak hatása van az államháztartások kilátásaira, miközben a 2010-től 2019-ig terjedő időszak kulcsfontosságú költségvetési mutatóit nem érinti. A pénzügyi piacokon tapasztalt bizonytalanság és volatilitás szélsőséges szintjei elhomályosíthatják a pénzügyi piaci folyamatok információtartalmát, és ezért torzulásokat vihetnek az egyes országok konvergenciafolyamatainak átfogó értékelésébe. Végeredményben a világjárvány

konvergenciaértékelésre gyakorolt gazdasági hatásának megfelelő elemzését csak visszatekintve lehet elvégezni (Konvergenciajelentés, 2022). Később vitaindító lett a csatlakozás témájában Dobozi (2019) és Bod (2019) egymás mellett párhuzamosan megjelent tanulmánya.

Az eurózónán kívül maradást okozó tényezők a következők:

1. alacsony bérnövekedés,
2. alacsony beruházási ráta,
3. gyenge iparpolitika,
4. gyenge innovációs képesség,
5. K+ F elmaradása,
6. humántőke –egyen-tehetségek támogatásának elmaradása.

3.4. Az euróövezet kérdései

Az árfolyamrendszerek változását az időben az alábbi táblázat (5. táblázat) szemlélteti. A terjedelmi okok miatt az értekezés csak a rögzített és a lebegő árfolyamrendszerrel foglalkozott.

5. táblázat: Az árfolyamrendszerek változásai az aranystandard rendszertől és lebegő árfolyamrendszerig

Korszak	Monetáris önállóság	Szabad tőkeáramlás	Fix árfolyamrendszerek	Megjegyzés
Aranystandard	legtöbb	kevés	kevés	Széles konszenzus
Valutaövezetek	kevés	számos	legtöbb	Tőkellenőrzés, főleg Közép-Európában, Latin Amerikában
Bretton Woods-i rendszer	kevés	legtöbb	kevés	Széleskörű konszenzus
Lebegő árfolyamok	kevés	kevés	sok	Valutatanácsok, dollárizáció, euroizáció

Forrás: Szijártó, 2018, Jankovics, 2006 62.o. In. Obstfeld- Taylor (2002 150.o.) alapján saját szerkesztés (2024)

Rugalmas árfolyamok: Ez az árfolyamrendszer érvényesül egy ország(csoport) körében, ha nagyjából a piaci erők szabják meg a valutaárfolyamokat anélkül, hogy az állami intézmények működtetnének egy árfolyam-szabályozó mechanizmust. Rugalmas árfolyamok helyett a lebegő árfolyamok kifejezést alkalmazzák. A monetáris hatóságok következetesen tartózkodnak a valutapiaci intervencióktól, a rugalmas árfolyamok tiszta lebegtetésről beszélünk (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Rögzített, de kiigazítható árfolyamok rendszere, ahol többoldalú kormányközi megállapodások rögzítik a részt vevő országok valutái egymás közötti árfolyamait, amelyektől csak kölcsönös megállapodással lehet eltérni. Ilyen árfolyamrendszer létezik a konvertibilis és nem konvertibilis valuták esetében is (Vigvári, 2017).

Lebegő árfolyamok rendszere a folyó fizetési mérleg szempontjából konvertibilis valuták esetében ismert. Fontosabb fajtái:

1. **Szabadon lebegő árfolyamok**, amelyek mindenféle közbelépés nélkül a kereslet és kínálat függvényében alakulnak ki. Ilyen rendszer kiegyensúlyozott fizetésimérleg-pozícióval rendelkező ország valutájával képzelhető el.
2. **Irányítottan lebegő árfolyamok**, amelyet a jegybank hivatalosan deklarált módon befolyásol. A befolyásolás célja a külső egyensúly és/vagy a pénzstabilitás biztosítása.
3. **Korlátozottan lebegő árfolyamok**. Ez a széles sávok közötti szabadon lebegő valutákat jelenti, ahol a sávszél elérése esetén közbelép a jegybank nyíltpiaci műveletekkel.
4. **Sávosan lebegő vagy szűk sávban lebegő árfolyam**, ahol a jegybank a $\pm$ %-ban megadott árfolyameltérés esetén lép közbe.

Miért érdemes spekulálni? Az erős sávszélen tartózkodó zloty árfolyam esetében például a shortoló pénzügyi szereplő minél több zlotyot igyekszik felvásárolni, nyomást gyakorol a jegybankra, hogy egyre több zloty devizát bocsásson ki, mellesleg a zloty árfolyama felértékelődne és kilépne a sávból. A jegybank dezinflációs céljával ellentétes lehet a zloty deviza kínálatának növelése, és a spekuláns várakozása szerint a zloty kilép a sávból, vagy felértékelik a sávot. A zloty erősödése következtében, a felhalmozott zloty devizakészletei többet érnek például euróban, mint amikor vásárolta őket, ezért ekkor beváltja euróra. Egyre nagyobb mennyiségű euró áll rendelkezésére, hogy újra és újra megtámadja a zlotyot. A gyenge sávszélen a spekuláns, ha tulajdonában van, nagymennyiségű zloty eladással növeli a zloty devizapiaci kínálatát. Ezzel gyengíti a zloty árfolyamát. Hogy ne lépje át a gyenge sávszélt, a jegybank kénytelen felvásárolni ezt a zloty mennyiséget a devizakészlete, vagy a költségvetés rovására. Ha ezen forrásai kimerültek, a zloty leértékelődik, és a spekuláns az euró készleteiért nagyobb mennyiségű zlotyot tud visszavásárolni (Kutasi, 2020).

A szabadon lebegtetés (free floating) rendszerében az árfolyam a piac mozgása szerint megváltozik a többi szabadon lebegő valutához képest. Ahol a gazdaságpolitika nem alárendeltjeként kezeli az árfolyam-politikát (pl. USA, EMU), ott az árfolyam két kereslettől függ: a külkereskedelem tranzakciós keresletétől és a pénzügyi és tőke-műveletek pénzkeresletétől. Az első lenne jelentős és a második jelentéktelen, akkor az árfolyam közel tökéletesen leképezné az export-import árszínvonalat. A nagy belső piacok engedhetnek meg lebegő árfolyamot, ahol elenyésző a GDP külkereskedelmi része. Az euró/dollár árfolyam közelíti legjobban a szabad lebegtetést. Mindkét deviza jegybankja követ árstabilitási célkitűzést. Az USA és az eurózóna zártsága miatt nem az egymáshoz viszonyított inflációs különbségeket figyelik, hanem a belsőpiaci infláció abszolút mértékét, amely ilyen módon függetleníti az euró/dollár árfolyamot a másik gazdaság teljesítményétől (Kutasi, 2020). A lebegtetés nagyjából valamilyen monetáris célt követ, így irányított lebegtetésnek (managed floating) hívják. A legelterjedtebb az inflációs célkitűzés, amely igyekszik kordában tartani a valutaövezet árdrágulását a kulcsvalutaország értékéhez képest, meghagyva mégis annyi mozgásteret az inflációban, amely lehetővé teszi a növekedést és a gazdasági felzárkózást, illetve az ezekből fakadó többletinflációs hatás érvényesülését (Balassa–Samuelson-hatás). Magyarország a 2010-es években 3%-os (2 és 4% közötti szint elfogadható) inflációs célkitűzést alkalmaz, miközben az euróval szemben lebegteti a forintot. Az euró esetében 0 és 2% közötti inflációs szintet tolerál az Európai Központi Bank (Kutasi, 2020).

- **Rögzített árfolyamrendszerek:** Ez működhet aranypénzrendszerben, ahol az árfolyam a valuta aranypárával egyenlő, és ahol ez nem változhat. Fix árfolyam

lehetséges kötött devizagazdálkodás esetén, amikor a devizahatóság az ország valutáját mind rezidensek, mind nem rezidensek számára az általa meghatározott áron adja el. A valutatanács a fix árfolyamrendszer olyan speciális esete, amely a pénzkínálat szabályozását is felelős (Vigvári, 2017). A folyó fizetési mérleg többletének vagy hiányának eliminálására rögzített árfolyamok mellett is sor kerülhet, ehhez szükséges, hogy a hazai (belső) árak tökéletesen rugalmasak legyenek. A folyó fizetési mérleg deficitjét a hazai árak azonnali és automatikus mérséklődése válthatná ki. Az árak automatikus és azonnali alkalmazkodása nem tényleges, – legalábbis rövid távon – a termék, szolgáltatás és termelési tényezők piacán az árak ragadósságát tapasztalni. A rögzített árfolyamok mellett nem várható a rugalmas árfolyamrezsimekben biztosított, a fizetési mérlegek egyensúlyát helyreállító mechanizmus (Benczés & Kutasi, 2016). Felcser et al., (2017) magyarázatukban arra utaltak, hogy az árfolyamcsatorna kis, nyitott gazdaságokban játszik kitüntetett szerepet, a kamatcsökkentés hatására csökkentek a hazai valutában lévő eszközök is. Ezen gazdaságok áru- és pénzügyi piakai szorosan kapcsolódnak más gazdaságokhoz, ezért az árfolyam jelentős tényező a belföldi gazdasági folyamatok alakulásában és a monetáris politika transzmissziós mechanizmusában. Szabad nemzetközi tőkemozgások esetén a kamatpolitikára érzékenyen reagálhat az árfolyam. A kamatok és az árfolyam között a kamatparitás teremt összefüggést. Véleményem szerint az európai integráció oldala az euró átvétele. A Gazdasági és Monetáris Unió olyan tagállamok kooperációja, amelyek képesek megszerezni és megőrizni a monetáris stabilitást. Negatívumként értelmezhető, hogy az államadósság a világgazdasági válságok következtében divergens.

Más valutához kötött árfolyamok rendszere, amelyben a valuta árfolyamát egy másik ország vagy országok valutáihoz rögzített formában adják meg. Ebben az esetben a konvertibilitás nem kondíció, de elképzelhető.

1. **Kulcs- vagy tartalékvalutához kötött árfolyam esetében** az adott ország külgazdasági kapcsolataiban meghatározó szerepű valuta árfolyamához kötődik az árfolyam. Ez a megoldás kiküszöböli a valutapiaci kereslet és kínálat hatását, de nem függetleníti az országot a külső árhatásoktól.
2. **Valutakosárhoz kötött árfolyam esetében vagy a kosárvaluták** (SDR vagy korábban ECU), vagy az ország szempontjából fontos partnerországok valutáinak súlyozott átlagárfolyama az árfolyam-meghatározó (Vigvári, 2017).

A lehetetlen hármas lényege, hogy három érvényesíteni kívánt cél közül rendre csak kettő választható meg szabadon, a harmadikat szükségszerűen fel kell áldozniuk a döntéshozóknak. A legismertebb választási kényszert a nyitott gazdaságok makroökonómiája adja. A Mundell–Fleming-modell szerint, az árfolyamok rögzítettsége, a jegybanki politika autonómiája és a tökéletes tőkemozgás megvalósítása egy időben nem lehetséges (Palánkai et al., 2016 hivatkozva Mundell, 1968).

A lebegő árfolyamrendszer előnyei (Benczés, 2016):

1. A lebegő árfolyamrendszer használata mellett az egyik legfontosabb érv a „lehetetlen szentháromság”.
2. A jegybank szabadságot élvez politikája alakításában, eszközeit más célokra, például a belső gazdaság bizonyos változóinak (így a munkanélküliség, az infláció, a gazdasági növekedés) befolyásolására használhatja.

3. A nemzeti valuta árfolyamának folyamatos alakulása megszünteti a permanens többletek, vagy hiányok keletkezését a folyó fizetési mérlegben. Ha egy ország deficitessé lesz, akkor árfolyama leértékelődik, ami élénkíti az exportot és szűkíti az importot. A folyó fizetési mérleg hiánya, mindenféle aktív kormányzati beavatkozás nélkül felszámolódhat, visszaállítva a folyó fizetési mérleg egyensúlyát.

A lebegő árfolyamrendszer hátránya (Benczés, 2016):

1. Lebegő árfolyamrendszerben a jegybank független, a külső hatásoktól nem korlátozott gazdaságpolitikát vihet.
2. A lebegő árfolyam használatával az árfolyam kérdése független lehet a mindenkori politikától, a politikai döntéshozók akaratától.
3. Rugalmasan reagáló (a kereslet és a kínálat alakította változások során folyamatosan alkalmazkodó) árfolyamok mellett nem lesz lehetőség arra, hogy a kormányzat bizonyos szektorokat, érdekcsoportokat előnybe részesítsen.

A rögzített árfolyamrendszer előnyei (Benczés, 2016):

1. Rögzített árfolyamrendszerben egy nemzetállam valutájának más országok fizetőeszközeiben mért árát nem a piaci keresleti és kínálati viszonyok alakítják, hanem a jegybank határozza meg a hivatalosan deklarált és fenntartott központi paritást. Az árfolyam védelmét a jegybank a valutapiaci beavatkozások során biztosítja.
2. A nemzetállamokra jellemző, amelyek GDP-jükhöz mérten nagyobb volumenű külkereskedelmet folytatnak, ezért explicit célként vetődik fel az árfolyammozgások okozta bizonytalanságok felszámolásának igénye.
3. A kereskedelem bővítés lehetőségét jelenti.
4. A rögzített árfolyamrendszert azokban az országokban érdemes működtetni, amelyek nyitottak.
5. Rögzített árfolyamok használatát javasolják a magas inflációt mutató országoknak is, ahol a pénzromlás ütemének magas szintje alakul ki, hogy az állami többletköltségek fedezetéül a pénzkínálat növelését (a hiány vagy az adósság monetizálását) választják a politikusok. A rögzítés a piaci várakozások befolyásolásának hatásos eszköze lehet.
6. Rögzített árfolyamok mellett a monetáris politikai fegyelem érvényesíthető, hiszen megszűnik annak autonómiája.
7. Ha egy országban a cél a gazdaság stabilizálása és a hitelesség megteremtése, akkor a rögzített árfolyam használata eredményre vezethet.
8. Elkötelezettségét a stabil pénz megteremtésére. A rögzítés a stabilitást eredményezi, amely összefügg az infláció leszorításával.

A rögzített árfolyamrendszer hátrányai (Benczés, 2016):

1. A lebegtetés nem eredményez egyensúlyi árfolyamot, mivel gyakori az indokoltnál nagyobb arányú felértékelődés vagy leértékelődés. Ekkor következik a hivatalosan deklarált központi paritás eseti kiigazítása.
2. A hivatalos árfolyam ezért soha, vagy csak ritkán lehet egyben egyensúlyi árfolyam is.
3. A rögzített árfolyamok elleni gyakori érvelés az, hogy az árfolyam nem egyensúlyi, ezért állandósítja a folyó fizetési mérleg többletét vagy hiányát. A külső eladósodás növekedésével is fontos tényező, amelynek finanszírozási igénye sebezhetővé teszi az országot.
4. A kiigazítás hasznos eszköz a kormány kezében ahhoz, hogy a hivatalos árfolyamot közelítse az egyensúlyihoz, ám komoly kockázatot is jelent, mivel

a kiszámíthatóság csorbulhat. A kiigazíthatóan rögzített árfolyamrendszer magát a bizonytalanságot fokozhatja a nemzetgazdaságok szereplőiben.

Gyakran előforduló példa, hogy a rögzített árfolyamszint megtartása az Európai Központi Banknak sok pénzegységbe kerülhet. Az eurózónán belül lévő ország euró védelmi célú felvásárlása euróértálcák csökkenést idéz elő. Az adott ország árszínvonalára nézve koránt sem kedvező, és az inflációs szintet is gerjeszti. Árupiaci termékek árfolyamelőrejelzéseiről írt (Suhajda-Tóth, 2022, Bareith, 2023).

3.4. Maastrichti kritériumok

Ahhoz, hogy a hiányosságokat feltérképezhessük, ismernünk szükséges a kritériumokat is. A maastrichti kritériumok, amelyeket hivatalosan Konvergencia kritériumoknak is neveznek, azokat a gazdasági és pénzügyi feltételeket határozzák meg, amelyeket az Európai Unió tagállamainak teljesíteniük kell az euróvezetkez való csatlakozás előtt (Halmai, 2020). Ezek a következők:

3.4.1. Költségvetési hiány és államadósság összefüggései

Államháztartási helyzet (költségvetési hiány): Az éves költségvetési hiány nem lehet több, mint a GDP 3%-a. Az állam a költségvetési hiány révén gyengíti a krematisztikus gazdaság pénzben kifejezett növekedési kényszerét (Gilányi, 2020).

Államadósság (adósságkritérium): Az államháztartási hiány és az államadósság mértéke esetén nem a szerződéshez kapcsolódó jegyzőkönyvekben meghatározott referenciaértékek túllépését vették alapul, hanem az is, hogy az adott ország túlzottdeficit-eljárás alatt áll-e, vagy sem. (A túlzottdeficit-eljárás elrendeléséről a Bizottság javaslatára a Tanács dönt, minősített többséggel.) Túlzottdeficit-eljárás alatt 1998 májusában csak Görögország állt (a Tanács 1994. szeptember 26-i határozata alapján). Az inflációs kritérium esetében 2,7% volt a referenciaérték, míg a hosszú lejáratú kamatlábaknál 7,8%. Az államháztartási, illetve az adósságkritérium vizsgálatánál az 1997-es végleges értékeket vették figyelembe. Erről a hivatalos dokumentumok nem közölnek részleteket (Ferkelt, 2000). Több tagország is meglehetősen meghaladta az államadósságra vonatkozó referenciaértéket, az integráció alapító országai közé tartozó Belgium vagy Olaszország. Belgium 1994 és 1997 között 20 százalékponttal csökkentette adósságállományát, de még így is a referenciaérték kétszeresét érte el a vizsgált időszakban. Olaszországban 1991 és 1997 között 20 százalékponttal nőtt az adósságállomány. Több tagország is közelítette, illetve elérte az államháztartási hiányra vonatkozó 3%-os referenciaértéket, annak ellenére, hogy egyszeri költségvetési intézkedéseket is végrehajtottak (Olaszország 1996-ig folyamatosan, Németország 1993 és 1996 között, míg Franciaország 1992 és 1996 között meglehetősen átlépte a referenciaértéket) (Ferkelt, 2000). Az államadósság nem érheti el a GDP 60%-át. Amennyiben az adóssággráta ezt meghaladja, akkor azt fenntartható módon kell mérsékelni. Ez a kritérium arra irányul, hogy hosszú távon is fenntartható gazdasági politikát folytassanak az országok (Halmai, 2016a).

3.4.2. Az infláció és a hosszú lejáratú kamatláb összefüggései

Hosszú lejáratú kamatlábak (kamatkritérium): A hosszú lejáratú kamatláb a megvizsgált évben 2%-nál többel nem lépheti túl a három legalacsonyabb inflációt elérő tagállam átlagát (Vigvári, 2017).

Árstabilitás (inflációs kritérium): Az inflációs ráta nem lépheti túl 1,5 százalékponttal a három legjobb inflációs mutatóval rendelkező EU-tagállam átlagos inflációs rátáját. Amennyiben az ország stabilitásorientált költségvetési és pénzügyi politikát követ. A nominális konvergenciakritériumok elérése az eurózónához történő csatlakozás feltételét és költségét jelenti, miközben azok elfogadását jelzik a stabilitásorientált gazdaságpolitika elveinek (Halmai, 2016a). Az infláció és a hosszú lejáratú kamatláb között szoros kapcsolat van. Az infláció megnövekedése a hosszú lejáratú kamatlábak növekedéséhez vezet. Ez a reláció a Fisher-hatás néven ismert (Nordhaus & Samuelson, 2016). Nagyobb inflációs eltérések között az átlagnál alacsonyabb infláció volt kimutatható az euró első évtizedében pl. Németország, Franciaország és Finnország esetében, illetve az átlagnál magasabb Írországban, Spanyolországban, Portugáliában, Hollandiában és Olaszországban. A négy legmagasabb inflációs rátával rendelkező ország az adósságválság csapdájába esett (Halmai, 2020). A 2022-ben kitört orosz-ukrán háború a járvány okozta megrázkódtatásokból kilábaló európai nemzetgazdaságok számára új problémákat hozott magával. A helyre nem álló értékláncokra a háború újabb csapása sújtott. A növekvő alapanyagárak inflációs kényszer alá helyezték a gazdaságokat. A megnövekedő inflációra az Európai Központi Bank is kamatemeléssel válaszolt, illetve korábbi likviditást növelő eszközeit lecsökkentette. A 2020-tól egymásra hullámosító válságok az euróövezet országainak gazdasági növekedésére is negatív hatással voltak (Tatay & Kazinczy, 2023).

A központi bankok, gyakran használnak monetáris politikai eszközöket az infláció és a kamatlábak kontrollálására.

3.4.3. Árfolyam-stabilitás (ERM-II)

A kívül maradtak számára az ún. árfolyam-mechanizmusban (ERM-II-ben) való részvétel adódik. Az ERM-II-be való belépés két évig tartó árfolyam-stabilitás követelményét csak azok az országok teljesíthetik, akik csatlakoznak a rendszerhez. Az ERM-II-nek is a fő feladata az árfolyam-stabilitás fenntartása (Palánkai, 2020b). Az euró bevezetése előtt az országoknak legalább két évig részt kell venniük az Európai Árfolyam-mechanizmusban (ERM-II) anélkül, hogy súlyos árfolyam-ingadozásokat tapasztalnának. Ez azt jelenti, hogy az ország nem devalválhatja saját valutáját az euróval szemben (Halmai, 2016). A stabilitást szolgálja az EMU-ba történő belépés szigorú feltételrendszere is. Az EMU tagállamai is lépcsőzetesen megnyitották piacaikat a nemzetközi tőkemozgások számára. Az önálló nemzeti valuta feladásával, illetve a közös valutával kapcsolatos szigorú stabilitási politikával a spekuláció forrásait szerették volna kiküszöbölni oly módon, hogy a valutával kapcsolatos döntések nemzetek feletti szintre kerülése gyengítette a nemzeti keretek között szerveződő társadalmi csoportok szerepét, politikai nyomását – melyek követeléseit inflációt alakulhatott ki, és leértékelhették a nemzeti valutát. A belpolitikai vitákban, amelyek egyik kulcs kérdése az elmúlt másfél évtizedben az állami szerepvállalás problematikája, az európai valutarendszer árfolyam-stabilitást őrző alapelveivel érvelhetnek a közszolgáltatások és a társadalmi gondoskodás intézményeit leépítő politikai erők (Nagy, 2017).

Az ERM-II árfolyam rendszerbe lépéskor fontos megállapítani, hogy gyenge vagy erős az árfolyam, sikerült-e a gazdasági felzárkózás. Az árfolyamok mozgása az ERM-II-be lépés előtt fontos, mert meg kell vizsgálni, hogy milyen árfolyammal lépünk be az ERM-II rendszerébe. Meg kell vizsgálni az árfolyamok alakulását, továbbá a reál

effektív árfolyamok alakulását, mert nagyobb eltérések vannak a közép-kelet-európai országok esetében a 2008-as globális pénzügyi válság előtti és utáni időszakban is. A 2008 előtti időszakban a vizsgált valamennyi közép-kelet-európai ország reál effektív árfolyama erőteljesen felértékelődött, összhangban a Balassa-Samuelson effektussal. 2008 után ez a folyamat alább hagyott, sőt Magyarországon és Lengyelországban az ellenkező hatás érvényesült, ugyanis a reál effektív árfolyamok közel 20%-kal gyengültek az elmúlt bő tíz évben ebben a két országban. A Balassa-Samuelson hatáson túl egyéb tényezőknek is hatásuk van a reálfelértékelődés dinamizmusára. A jövedelemkonvergencia sebessége, a GDP-növekedést meghaladó hazai keresletnövekedés, valamint az árfolyamrendszer meghatározói az árszínvonal-konvergencia dinamikájának (Darvas & Szapáry, 2008a).

3.4.4. További bevezetéshez kapcsolódó szempontrendszer

Jegybankra vonatkozó előírások fontos előírások betartása is fontos (Szerződés 108. cikkelye):

- Működési függetlenség
- Intézményi függetlenség
- Személyi függetlenség
- Pénzügyi függetlenség (Erhart & Gáspár, 2003, p. 7.).

Magyarország eltéréssel rendelkező EU-tagállam, ezeket meg kell szüntetnie.

Losoncz (2006a) tanulmányában a maastrichti kritériumokon túl válaszolt, arra is, hogy mire jó a céldátum, illetve objektíven rámutat arra, hogy mikor lenne időszerű belépni a GMU-ba. Módszertanilag fontosnak tartom Kóbor & Székely (2004) tanulmányát, amely az árfolyam mechanizmusokat értelmezi. Fridmuc & Horvath (2008) tanulmánya jó kiindulópont azok számára, akik árfolyam mechanizmusokat akarnak vizsgálni Európai Unió országokban. Erhardt (2021) tanulmányában a GMU további szerepét, sorsát elemzi. A GMU-csatlakozás várhatóan átárazza a hosszú lejáratú hitelek kamatozását, ami könnyebbé lesz a háztartásoknak és a költségvetésnek. Ezt hosszú egyeztetési folyamat fogja megelőzni. Az euroizáció másik jelentős területe az ingatlanszektor, azon belül is az iroda- és raktárpiac. Itt az árakat és a bérleti díjakat hosszú ideje euróban határozzák meg. Ez a gyakorlat a ténylegesen fizetett bérleti díjakra is érvényes lesz (Losoncz, 2007). A spontán euroizáció folyamata „főképp az exportáló cégek, a nemzetközi vállalatoknak beszállító cégek esetében volt jellemző és elsősorban az erőpozícióban levő szerződő fél kérésére alakult így. A folyamat a teljes devizaliberalizáció után, a forintárfolyam volatilitása miatt bontakozott ki érzékelhetően (Losoncz, 2006b, p. 152.).” „Az euroizáció előrehaladása feltartóztatatlannak tűnik, ami csökkentheti a monetáris politika befolyásoló szerepét, mert a forint kamatlábak változtatása kevésbé tud hatni a beruházások szintjére (még a kis és középvállalatoknál, a mezőgazdaságban és a lakásfinanszírozásnál, bár éppen ezeken a területeken az állami kamattámogatás is szerephez jut). Az euró egyoldalú átvételét az EU nem engedélyezi. A spontán euroizáció terjedése a fiskális politikát is nyomás alá helyezheti a konvergenciakövetelmény teljesítésében. A gazdaságpolitikának is figyelembe kell vennie a spontán euroizációt” (Losoncz, 2006b, p. 153.)”.

3.5. A maastrichti kritériumok hatékonysága és hiányosságai

A maastrichti kritériumok vegyes következményekre mutattak rá a fenntartható fejlődés és gazdasági stabilitás biztosítása terén. Az alábbi magyarázatokkal összegzem a főbb következtetéseket Halmai, (2020) alapján:

Az egyik probléma a külső egyensúlytalanság. Lehetséges ismertetőjele az állam eladósodottsága. A külső egyensúlytalanság adja meg annak magyarázatát. A jelenség alappillére az ún. Feldstein–Horioka (1980) rejtély. A nyitott gazdaságok vég nélkül hozzáférnek a világ tőkepiacaihoz, így a hazai beruházások nem függenek a hazai megtakarításoktól. A hozzáférés mértékét megszabja a szuverén adós állam kockázati prémiuma és a nemzetközi befektetők kockázatéhsége. A tartós egyensúlytalanság bérhatással magyarázható, amely a likviditásbőségből fakadó külső kölcsöntőke-beáramlásra épül. (Ez az ún. fordított Balassa–Samuelson-hatás). Az összefüggés a folyó fizetési mérleg és a nemzetközi ár- és bérköltségeket összehasonlíthatóvá tette a reálárfolyamok között. A folyó fizetési mérleg egyenlegének fordulatát több további tényező befolyásolja. Ha leértékelődnie a hazai valuta, versenyképesebbé válna az export, javulna a külső egyensúly. A deficittel küzdő ország devizatartalékainak csökkenésétől sem valószínűsíthető egyensúlyjavulás. Leértékelődéshez, vagy csökkenő importfogyasztáshoz vezethetne.

Az kritériumok közti relációk azért fontosak, mert szimbolizálják egy tagállam gazdasági konvergenciájának és integrációjának mértékét az euróövezetben. E kritériumok közötti magas korreláció azt jelzi, hogy egy ország gazdasága alkalmazkodik az euróövezet alapelveihez, ami nélkülözhetetlen a valutaunió stabilitásához. Például, ha egy ország elérte az árstabilitást, de az államháztartás hiánya magas, megtörténhet, hogy nem tudja még az eurót bevezetni. Ha egy ország államháztartása rendezett, de valutájában komoly ingadozások érzékelhetőek, amelyek nem éri el az árfolyam-stabilitási kritériumokat.

6. táblázat: Konvergencia kritériumok közötti összefüggés

Maastrichti kritérium	Összefüggésben van	Összefüggésben van	Elérendő cél	Hátrány
Árstabilitás	Inflációval	Harmonizált fogyasztói árindexe (HICP)-reálárfolyam különbségekkel	A központi bank független léte, és az inflációs cél számszerű értékének meghatározása.	
Kamat konvergencia	Három tagállam átlagos nominális, hosszú távú kamatszintjével	árstabilitással	Az alacsony inflációs ráta teljesítését méri.	
Rendezett költségvetés	A monetáris és árstabilitással	Fiskális politikával	Nem veszi figyelembe a deficit induló értékét. Elv: stabilan működő monetáris unióban mindig erősen centralizált a fiskális politikát kell követni.	Nem veszi figyelembe az alapvető trendek megváltozását.
Fenntartható államháztartás	Inflációval	Árfolyam-mechanizmusába lépéssel	Megbízható adósságszabály betartása.	Nem veszi figyelembe az alapvető trendek megváltozását és az adósság-küszöböt.
Árfolyam stabilitás	Inflációval	Árstabilitással	A stabilitásorientált költségvetési és pénzügyi politika	Nem vizsgálják a reál effektív árfolyamokat.

Forrás: saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

A nominális konvergencia kritériumainak logikáját (6. táblázat) a következő táblázat szemléltette. A Gazdasági és Monetáris Unió rendszerében az egyes tagországoknak nagyon hasonló inflációs rátával kell rendelkezniük.

A konvergenciakritériumok összefüggnek egymással, bemutatva a gazdasági konvergencia összetett természetét.

A kamat-konvergencia azt jelenti, hogy egy tagállamban a kamatszint, a vizsgálatot előző egy éves időszakon át, két százalékponttal teljesítette túl az árstabilitást illetően legjobb eredményt bizonyító három tagállam átlagos nominális, hosszú távú kamatszintjét. A hosszú távú kamatok változását a tízéves állampapírok átlagos hozama alapján megvizsgálják. E papíroknak a következő közös jellemzőnek kell meglennie: a központi költségvetés tette közzé; hátralévő lejáratuk közelíti a tíz évet; fix kamatozásúak; elegendő likviditással rendelkeznek; adózás előtti hozamaikat tartják szem előtt (EKBa, 2022). Az alacsony infláció alacsony kamatlábakhoz vezet, mivel a központi bankok alig kényszerülnek arra, hogy kamatemeléssel próbálják lefékezni az inflációt. Az alacsony kamatlábak ösztönzik a vállalkozásokat és a fogyasztókat a hitelfelvételre és a beruházásokra, amely pozitívan hat a gazdaságra.

Az állami pénzügyek stabilitásának kettős kritériuma, azaz a folyó költségvetési hiány és a felhalmozott államadósság aránya a GDP-hez viszonyítva, arra törekszik, hogy megelőzi a potyautas és túlsordulási hatásokat. Teljesítésük esetén az adott országnak nem kell adóemelést végrehajtani annak érdekében, hogy megőrizze a magas adósságszintjét, mivel az adóemelés negatívan szabályozhatja a gazdasági növekedést (Halmai, 2016b). Az állami pénzügyek stabilitásának kettős kritériuma a potyautas (free rider) és a túlsordulási (spillover) hatások elkerülését célozza (Halmai, 2016a). A középtávú monetáris politika célkitűzései az ár- és árfolyam-stabilitás. Az árfolyam-stabilitás kritériuma átfogó próbaként szolgál: az adott ország gazdasága árfolyam-stabilitás mellett is problémamentesen működik. Ha az adott ország stabilitásorientált költségvetési és pénzügyi politikát vezet. A nominális konvergenciakritériumok próbaként szolgálnak, illetve az euróövezethez történő csatlakozás feltételét és költségét, valamint a stabilitásorientált gazdaságpolitika elveinek elfogadását jelentik (Halmai, 2016a). Nézzük például az árstabilitást, mely befolyással van az inflációra, mivel az árstabilitás megőrzése miatt az inflációt alacsony és stabil szinten kell tartania. Az árstabilitás elérése érdekében a központi bankok (például az Európai Központi Bank - EKB) olyan monetáris politikát folytatnak, amely célja az inflációs ráta alacsony és stabil szinten tartása. Az alacsony és stabil infláció előrelátható gazdasági környezetet teremt, ami megkönnyíti a gazdasági növekedést és a beruházásokat. A vállalatok és a fogyasztók könnyebben hoznak hosszú távú pénzügyi döntéseket, ha az árak nem változnak jelentősen. Az árstabilitás megőrzi a lakosság vásárlóerejét, mivel az alacsony infláció mellett a pénz értéke szilárd marad. Fontos a fix jövedelemmel rendelkező csoportok számára, akiknek jövedelme nem egyértelműen növekszik az inflációval megegyezően. Az árstabilitást – az összevethetőség miatt - a tagállamok harmonizált fogyasztói árindexe (HICP) alapján számítják ki, amely középtávon nem lehet több mint 2 százalékos növekedés. Az eurózónán kívüli tagországok inflációs rátája is meghatározza a referenciaértéket. Az EKB nyomatékosította, hogy a hivatalos referenciaérték megállapításánál figyelembe veszik az euróövezet-szintű infláció különbségét (EKB, 2024). Az árstabilitási cél mögötti logika a pénzsemlegesség elve. Hosszú távon a monetáris politika nem tud reálgazdasági célokat elősegíteni, csak az inflációra gyakorolhat hatást. A Maastrichti Szerződés elsődleges célnak az árstabilitás meglétét tekinti. Rövidebb időszakban a monetáris politika más gazdasági változókra is hatást gyakorol. A Maastrichti Szerződés rögzíti: az elsődleges cél sérelme nélkül a monetáris politika másodlagos célokat is követhet (Halmai, 2020). Az árstabilitás után ellenőrizni kell a kamat konvergencia összefüggéseit más kritériumokkal. A kamatlábak konvergenciája azt fejezi ki, hogy a csatlakozó országok hosszú távú kamatlábai közelítenek az euróövezet országainak kamatlábaihoz. Ez az inflációs várakozások stabilizálódásával jár együtt. Ha a kamatlábak közelednek egymáshoz, az azt jelzi, hogy a piacok bíznak az adott ország inflációs kilátásaiban, ami kedvez az árstabilitás megtartásának. Ha egy ország kamatlábai közelítenek az euróövezet kamatlábaihoz, az azt jelezheti, hogy az adott ország gazdasága és pénzügyi rendszere is megegyezik az euróövezet szabványaival. Ez mérsékli az inflációs kockázatokat, mivel az ország pénzügyi politikája és gazdasági teljesítménye szilárd és kiszámítható. A kamatkonvergencia elősegíti a tőke szabad áramlását az euróövezet tagállamai között, mivel a befektetők alig aggódnak az árfolyam- és kamatlábak kockázatok miatt. A tőke szabad áramlása elősegíti a pénzügyi stabilitást, ami közvetett módon kedvez az árstabilitás fenntartásának, mivel a stabil pénzügyi rendszer alig van kitéve olyan sokkoknak, amelyek inflációs nyomást előidézhetnének.

A közös valutaövezet működtetése/irányítása (governance) kizárólag a stabilitási és növekedési egyezmény szabályrendszerére és az ehhez kapcsolódó túlzottdeficit-

eljárásra épült. Ezeknek a mechanizmusoknak a hiányosságait korábban is lehetett észlelni, de alkalmatlanságukra a pénzügyi válság mutatott rá (Neményi & Oblath, 2012). Az euróövezet alkotói alulbecsülték/figyelmen kívül hagyták a legsúlyosabb rendszerkockázati tényezőket:

1. Az uniós hatóságok nem rendelkeztek megfelelő intézményekkel, eszközökkel és eljárásokkal a külső (amerikai), illetve uniós, belülről érkező (görög) sokkok fertőzőes hatásainak kivédéséhez.
2. A „nincs központi banki kisegítés” (no bail-out),
3. „nincs átütemezés” (no default),
4. „nincs kilépés a közös valutaövezetből” (no exit) euróövezeti sérthetetlen alapelvekről kiderült, hogy betartásuk katasztrofális következményekkel járhat (Neményi & Oblath, 2012).

Az EKB célkitűzéseit figyelembe véve, monetáris politikai szempontból megfigyelhetőek a folyamatosan gyenge, a 2%-os célértéktől lemaradó inflációs adatok, és a mélyülő deflációs veszélyek, leginkább a perifériaállamok vonatkozásában. Megalapozták a mennyiségi lazítás megindítását (Halmai, 2020).

Az EKB 2014 szeptemberében elindította a célzott hosszú távú refinanszírozási programot (TLTRO). A bankoknak négy évre ingyen pénzt biztosító kölcsönöket nyújtott a reálgazdaság növekedésének ösztönzése és a deflációs veszély kiküszöbölése miatt. (Halmai, 2020). Az EKB 2016 márciusában 0,05 százalékról 0 százalékra csökkentette irányadó kamatát, -0,3 százalékról -0,4 százalékra módosította az EKB-nál elhelyezett egynapos kereskedelmi banki betétekre felszámított kamatot, újabb négy hosszú távú refinanszírozási programot indított, valamint kiterjesztette kötvényvásárlási programját az euróövezetben bejegyzett bankszektoron kívüli vállalatok euróban denominált befektetésre ajánlott kötvényekre (Halmai, 2020). Rendszerszintű problémát jelez az euróövezeti közös költségvetés hiánya, továbbá a szabályozás kevésbé van tekintettel az ágazati összefüggésekre (Lehmann et al., 2020). Németh (2011) szerint az euró bevezetésénél feltétlenül kedvező lenne a tranzakciós és konverziós költségek csökkentése, alacsonyabb kamatszint és nagyobb fokú valutabiztonság elérése.

A magyar jegybank javaslata a módosított és kibővített kritériumrendszerre, amelyet kevésbé fejlett, konvergenciakritériumot teljesítő Kelet-Közép-Európa tagországoknak állítottak össze. Olyan egyedi kritériumrendszer, amely teljesítésével a fejlettségi pályák fenntarthatósága és az euróövezet stabilitása elérhető. Virág, (2020). Az újra gondolt maastrichti kritériumokat a 7-8. táblázat szemléltette.

7. táblázat: A módosított és kibővített kritériumrendszer (Maastricht 2.0) és annak jelenlegi teljesíthetősége (1)

Kritérium	Célérték	Magyarország (2018-2019)	A kritérium teljesíthetősége	Forrás
Nominális horgonyok				
Árstabilitás (1)	legfeljebb a három legalacsonyabb pozitív inflációs mutatóval rendelkező EU-tagállam súlyozatlan számtani átlaga + 1,5 százalékpont	3,3%	3,98%, Nem	Eurostat
Kamat konvergencia (2)	Legfeljebb a három legalacsonyabb pozitív inflációs mutatóval rendelkező EU-tagállam súlyozatlan számtani átlaga + 2,0 százalékpont	2,8%	2,6 %, Igen	Eurostat
Árfolyam stabilitás:	3-5 év (3)	Lebegő árfolyam-rendszer	Nem	MNB
II. Megfelelő fázis az euróövezethez történő felzárkózáshoz				
Reálgazdasági konvergencia (4) (egy főre jutó GDP) (PPP)	> 90%	66%	73% Nem	Eurostat
Bér konvergencia (4) (átlagbér (PPP))	>90 %	60%	N/A	Európai Bizottság
A pénzügyi szektor mélységének konvergenciája (4) (5)	>90 %	39%	N/A	Világbank, MNB
III. Szinkronizált üzleti és pénzügyi ciklusok Magyarország és az Euróövezet között				
Szinkronizált üzleti ciklusok (6)	>0,7	> 0,7 körül	N/A	Eurostat
Szinkronizált pénzügyi ciklusok (7)	>0,7	> 0,7 körül	N/A	Világbank

Forrás: Virág (2020) alapján saját szerkesztés (2024)

8. táblázat: A módosított és kibővített kritériumrendszer (Maastricht 2.0) és annak jelenlegi teljesíthetősége (2)

Kritérium	Célérték	Magyarország (2018-2019)	A kritérium teljesíthetősége	Forrás
IV. Magyar versenyképesség a vállalatok, a munkaerő és a termékek körében				
A kis- és középvállalkozások munkatermelékenységének aránya (8)	>50%	46%	N/A	KSH
Munkaerőpiac	Teljes foglalkoztatottság közeli állapot	3,7%	4,2%	KSH
Exportszerkezet, termékválaszték	Diverzifikáció, magas hozzáadott értékű termékek	62,5% (71,9%)	64,8 (64,8)	OECD
V. fejlett, stabil és kompetitív pénzügyi szektor				
MNB Bankrendszeri Versenyképességi Index (BVI) (9)	Versenyképes bankszektor	A bankrendszer versenyképességének fejlesztése szükséges	A bankrendszer versenyképességének fejlesztése szükséges	MNB
VI. Hatékony, kontraproduktív gazdaságpolitikai mozgástér				
Hosszú távú strukturális hiány	Az államadósságrátától függően legfeljebb 0%, 1% vagy 2%	>1%	N/A	IMF
GDP-arányos államadósság	<50% vagy megfelelő ütemben csökkenő	70,2%	80,1 %	MNB
Prudenciális politikák	Megfelelő eszköztár	Rendelkezésre áll	Rendelkezésre áll	MNB

Megjegyzés:

- (1) Az éves alapú, harmonizált fogyasztói ár-index átlagos havi értéke az elmúlt 1 évben.
- (2) A 10 éves állampapír átlagos hozama az elmúlt 1 évben
- (3) Az országok a szándékolt csatlakozás előtti 3-5 évben nem értékelhetik le valutájuk euróhoz rögzített középfolyamatát és ennek a stabilitásnak „súlyos feszültségek” nélkül kell megvalósulnia. További feltétel a 3-5 éves ERM-II tagság.
- (4) Az euróvezet átlagában.
- (5) A GDP-arányos hitelállomány.
- (6) A kibocsátási rés korrelációja az eurózónához képest.
- (7) A GDP-arányos hitelállomány korrelációja az eurózónához képest.
- (8) Egy főre jutó bruttó hozzáadott érték a KKV-körbe nem tartozó vállalkozások arányában.
- (9) Pénzügyi stabilitási mandátumnál fogva az MNB kifejlesztette önálló Bankrendszeri Versenyképességi Indexét (BVI). A mutató alapján a fejlesztésre szoruló területek a banki hitelhez való hozzáférés, a vállalati bizalom, a lakossági hitelek átlagos THM felára.

Forrás: Virág (2020) alapján saját szerkesztés (2024)

3.6. A szlovák euróbevezetés tanulságai

Fontosak a szlovák euróbevezetés tanulságai. A euróbevezetés és a felzárkózás kérdésköre összefügg. Leghatékonyabban az eurót használó országok szemszögéből érdemes megvizsgálni. Magyarország és Szlovákia közötti hasonlóság felrajzolható a közös történelmi gyökerek, a meghatározó magyar lakta területek miatt. A gazdaságpolitikai rendszerváltás után Szlovákiának a magyar privatizáció volt a

követendő példa. A szabadpiacra való belépés Szlovákiának gyors és megrázkódtatás-mentes folyamatként ment végbe. A szlovák gazdaság növekedésnek indult, de a munkanélküliségi ráta magas maradt. A térségi ipari körzetek az országok nyugati részein felerősödtek, amely segítette a multinacionális vállalatok országba jövetelét és megmaradását. Erősen hatott rá a magasan képzett, olcsó és kevésbé mobilis munkaerő. Szlovákia 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz. Az európai árfolyam-mechanizmus feltételeinek eleget tett, hogy bevezetésre kerülhessen az új szlovák pénznem, az euró. Szlovákiában magas volt az állami újraelosztás, adóztatás, tulajdoni részesedés mértékének lecsökkentése, liberalizálták a gazdaságot és a tőkemozgást (Neményi & Oblath, 2012) Az euróövezeti lét gazdasági előnyei és hátrányai mellett, az eltérő gazdaságpolitikai döntések összehasonlítása teszi lehetővé a valutadöntések könnyebb megértését. A szlovák gazdaság fejlődésének vizsgálata más térségi országok adataival összehasonlítva mutatja be a különbségek és hasonlóságok gazdasági hatásait (Bod et al., 2020).

9. táblázat: Szlovákia nemzetgazdasági adatai

%	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Reál GDP növekedés	1,2	3,3	4,5	5,5	5,3	6,6	8,5
Infláció (CPI)	12,0	7,3	3,1	8,6	7,5	2,7	4,5
Államadósság (GDP%-ában)	58,8	58,5	51,5	49,4	46,8	39,9	37,6
Munkanélküliségi ráta	18,8	19,3	18,6	17,5	18,1	16,2	13,3
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP %-ában)	...	...	...	...	-7,41	-7,93	-7,52
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	69,5	70,4	69,5	69,7	69,7	68,9	68,6
%	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Reál GDP növekedés	10,8	5,6	-5,5	6,7	2,7	1,3	0,6
Infláció (CPI)	2,8	4,6	1,6	1,0	3,9	3,6	1,4
Államadósság (GDP%-ában)	36,1	34,9	44,0	48,3	51,1	60,7	65,1
Munkanélküliségi ráta	11,02	9,6	12,1	14,4	13,6	13,9	14,2
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP %-ában)	-4,83	-6,28	-3,99	-4,63	-4,64	0,90	1,69
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	68,3	68,8	68,4	68,7	68,7	69,4	69,9
%	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Reál GDP növekedés	2,7	5,2	1,9	2,9	4	2,5	-3,3
Infláció (CPI)	-0,1	-0,3	-0,5	1,3	2,5	2,7	1,9
Államadósság (GDP%-ában)	67,8	66,2	67,6	65,3	63,3	62,9	77,6
Munkanélküliségi ráta	13,2	11,5	9,6	8,1	6,5	5,7	6,7
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP %-ában)	1,07	-1,91	-2,64	-2,02	-2,28	-3,21	0,25
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	70,3	70,9	71,9	72,1	72,4	72,7	72,4
%	2021	2022	2023				
Reál GDP növekedés	4,8	1,8	1,1				
Infláció (CPI)	3,1	12,8	11				
Államadósság (GDP%-ában)	78,2	64,1	63,9				
Munkanélküliségi ráta	6,8	6,1	6				
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP %-ában)	-4,1	23,3	19,1				
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	74,6	76,1	72				

Forrás: OECD, Eurostat, Világbank adatbázis (2024b) alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

Szlovákia a makrogazdasági adatok tükrében (9. táblázat) kedvező feltételekkel teljesítette a csatlakozás folyamatát. Szlovák gazdaság a csatlakozás előtt remek kilátásokkal indított, ezt tartotta a csatlakozás időpontjában és az után is. A makrogazdasági számadatok 2014 és 2015 körül kezdtek elromlani az elhibázott gazdaságpolitikai lépéseknek köszönhetően. A világgazdasági válság, a Covid19-járvány és az orosz-ukrán háború hatásának nyomai látszottak a gazdaságon. Leginkább a lezárások miatt az exporthoz kötődő iparágak és a turizmus szenvedett csorbát. Szlovákia kelet-közép-európai régió egyik olyan országa, amelynek gazdasága nagyon gyorsan változik. Azonban nagyon sok nehézséggel néz szembe,

magas munkanélküliséggel küzdött hosszú ideig, amely a hátrányos helyzetbe hozta a gazdaságát. Az ország másik nagyobb társadalmi problémája az elvándorlás és a társadalom elöregedése. Szlovákia külföldi megítélését a belpolitikai csatározások rontják. Szlovákia nem követhette teljesen a balti államok példáját, magas volt az örökölt államadósság, kevésbé volt rugalmas a munkaerőpiac, nem voltak digitális pénzügyi reformok. Szlovákiában az euróbevezetés után nagy mértékben lelassult a gazdasági növekedés. Az euróbevezetés segítette a gazdaság fejlődését, de a pozitív hatások jó része a bevezetés előtt látható volt. Szlovákia gazdasági lassulását a strukturális reformok hiánya, az alacsony beruházási ráta, a nemzetközi összevetésben gyengélkedő oktatás és az EU-s pénzek elvesztése okozta. A szlovák közgazdász-társadalom egyetértett abban, hogy az euró bevezetése helyes döntés volt, a nyílt és integrált gazdasági adottság miatt nem lett volna érdemes kívül maradni. A közép-kelet-európai tagállamok, a globális pénzügyi válságig tartó gyors felzárkózása mögött a régiós országok, az uniós átlagot meghaladó növekedési teljesítménye áll, az éves átlagos növekedési többlet meghaladta a 3 százalékpontot a 2000-2008 közötti időintervallumban (Szíjártó, 2018).

3.6.1. Az euró bevezetésének fázisai Szlovákiában

1998-ban a csatlakozási tárgyalások hat országgal (öt régiós ország: Csehország, Észtország, Lengyelország és Szlovákia, valamint Ciprussal) kezdődtek meg (Szíjártó, 2017a idézi Palánkait 2004). 2003. július 16-án a szlovák kormány tárgyalta és elfogadta a szlovák pénzügyminisztérium és a szlovák jegybank által készített közös stratégiai dokumentumot az euró bevezetéséről Szlovákiában (Szíjártó 2017 hivatkozva NBS 2003a és 2003b). A szlovák kormányzat együttműködve a pénzügyminisztériummal és a szlovák jegybankkal kidolgozta a csatlakozási folyamat részletes tervét, csak 2008-2009 körüli euróbevezetési céldátumban gondolkodtak a szlovák politikusok. A dokumentum lényegi eleme az euró bevezetése, vagyis részt venni a mélyebb gazdasági integrációban, amelynek makrogazdasági hátteret adott az 1990-es évek végi, 2000-es évek eleji növekvő reál és nominális konvergencia. Az euró bevezetése számos területre kiterjedt: Szlovákia és az Európai Unió között mély kereskedelmi kapcsolatok jöttek létre, a szlovák gazdaság és az európai uniós gazdaságok strukturális hasonlóságára, és a kiterjedt tőkebefektetésekre. A Maastrichti kritériumok közül a fiskális folyamatok jelentették a legnagyobb kihívást, a 2000-es évek elején 7%-os GDP arányos folyóhiányt kellett a 3%-os limit alá szorítani. A Visegrádi országok között versenyelőnyre tehet szert Szlovákia, amelyik elsőnek vezette be az eurót, a verseny a magasabb pénzügyi piaci hitelességről és a növekvő külföldi közvetlen tőkeberuházásokról szólt. Az euróbevezetés hatásait a szlovák jegybank 2006-os kiadványa tartalmazta (Szíjártó, 2017a hivatkozva NBS 2006-ot). Az euróbevezetés technikai kérdéseit a szlovák nemzeti bank által kiadott nemzeti euró átállási tervben foglalták össze (Szíjártó, 2017a idézi NBS 2008-at). A terv célja, hogy az euró bevezetése sikeres és zökkenőmentes legyen a szlovák gazdaságban. Az ERM-II-rendszerbe Szlovákia 2005 novemberében csatlakozott, központi paritásnak az 1 EUR = 38,455 SKK árfolyamot határozták meg (Szíjártó, 2018). Szlovákiában az euró bevezetésének folyamata több lépcsős volt. A szlovák kormányzat meggyőződött arról, hogy Szlovákia megfelel az euróvezetési csatlakozás feltételeinek. Ezután a jogi és intézményi keretek felállítására került sor, amely magában foglalta a nemzeti bank, a pénzügyi szabályozók és kulcsfontosságú gazdasági intézmények felkészítését. Az euró bevezetése előtt Szlovákia intenzív tájékoztató kampányt folytatott le a lakosság körében. Magában foglalta az új pénzermék és bankjegyek terjesztését, valamint az automata és egyéb tranzakciós eszközök átállítását. Az átállás gyorsan és zökkenőmentesen ment végbe, intenzív készpénzcsere-programmal, amely

elősegítette a régi szlovák korona euróra váltását. Az átállási időszak alatt a kormány és a pénzügyi intézmények fokozottan figyelték a piaci árakat, hogy megakadályozzák az árnövekedést és az inflációt. A szlovák gazdaság rövid idő alatt alkalmazkodott az euróhoz, amely hozzájárult a makrogazdasági stabilitás megőrzéséhez és a gazdasági növekedés elősegítéséhez (Szíjártó, 2018). Szlovákia útja az euró bevezetéséhez a maastrichti kritériumok teljesítésén keresztül vezetett. A nominális konvergencia kritériumai biztosították, hogy az euróövezetbe lépő tagállamok gazdasági helyzete egyensúlyban legyen (Klučka et al., 2009). Szlovákia 2007-ben teljesítette a Maastrichti feltételeket. A fogyasztói bizalom növelése érdekében az árkonverzió időszaka idején a szlovák kormány együttműködésbe kezdett a Szlovákiai Üzleti Szövetséggel, és létrehoztak egy etika kódexet az euró bevezetése miatt. 2007-ben a szlovák kormány jóváhagyott egy kommunikációs stratégiát a szélesebb körű tájékoztatás érdekében. A szlovák pénzügyminisztérium 2007 decemberében megállapodást kötött az Európai Bizottsággal, az euró kapcsán felmerülő információs és kommunikációs tevékenységeket miatt. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 2007. november 28-án elfogadta a 2007/659 törvényt, amely az euró bevezetésére vonatkozó szabályokat foglalta magában, a törvény 2008 lépett hatályba (Szíjártó, 2018). Az EU Tanácsa 2008. július 8-án meghatározta a cserearányt, amely azonos volt a megállapított paritással. Az euróra való átállás hivatalos átváltási arányát 2008. július 24-én hirdették ki, ami fontos nap volt a vállalkozók számára, mivel a bejelentést követő 30 napon belül kötelező lett a kettős árazás. 2008. augusztus 24-től kezdve a szlovák kereskedőknek előírás volt az árakat euróban is, mind szlovák koronában is feltüntetniük az árcímkéken. Az üzletekben látható helyen kellett tájékoztatást adni az átváltási árfolyamról (Klučka et al., 2009). Az Európai Bizottság elfogadta, hogy Szlovákia teljesítette az euró bevezetéséhez szükséges maastrichti kritériumokat és 2009. január elsején bevezesse az eurót. Az Európa Tanács jóváhagyta az Európai Bizottság döntését. Szlovákia az euróövezet 16. tagjává vált (EUR-LEX, 2009).

3.6.2. Az euró bevezetésének hatásai Szlovákiában

Az euró bevezetése Szlovákiában nagyon sok makro- és mikroökonómiai hatással járt. A bevezetés hozzájárult a pénzügyi stabilitás javításához és a gazdasági növekedés támogatásához. Szlovákia egyedi körülmények között, a 2009. évi válság idején bevezette az eurót. A felkészülés időszakában előrelátó monetáris politikát folytatott, a valuta felértékelődése mellett teljesítette a maastrichti inflációs feltételeket. Költségvetési stabilitásra törekedett, valamint sikerült megakadályoznia a nagyfokú hitelexpanziót, valamint a devizahitelek felvételét. A válság felhívta a figyelmet Szlovákia költségvetésének nagyfokú sebezhetőségére: kiderültek azok a költségvetés-szerkezeti problémák, amelyeket a gyors gazdasági növekedés elfedett. Az euró bevezetésének évében a GDP 8 százalékkal növekedett az államháztartási hiány csak lassan csökkent. Az infláció és a béremelkedés nem gyorsult fel, de ez a csatlakozás évében tapasztalt gazdasági visszaeséshez, valamint ezzel magyarázható, hogy az árfolyam-begyűrőzés hatása éveken át tartott (Neményi & Oblath, 2012). ŠUSTER (2014) tanulmánya nyomán kiemelném, hogy Szlovákia szerencsésnek mondható – abban a tekintetben, hogy a 2009-es belépés időszakában nem lépett fel átállási infláció, valamint a szlovák társadalom nem érezte meg a közös valutára való áttérés utáni árnövekedést. A szlovák fogyasztóvédelmi hatóság (SOI) jelezte, hogy az euró bevezetésekor átfogóbb ellenőrzéseket hajtott végre. Azt ellenőrizték, hogy a duális (szlovák koronában és euróban feltüntetett) árcédulákon az euróban kifejezett összeg megfelel-e a koronában feltüntetett értéknek. A duális árcédulák augusztusban jelentek meg, 30 nappal azután, hogy rögzítették a szlovák korona és az euró közötti végső árfolyamot (Sidó, 2008).

Szlovákia 2009-ben az eurózóna tagországává vált, amellyel rögzített árfolyamrendszert működtet. Folyamatos gazdasági célja kell, hogy legyen az infláció kezelése. A szlovák inflációs ráta mindenkor a világpiaci inflációs rátához alkalmazkodik, vagyis nem tud függetlenné válni tőle felfelé, vagy lefelé. Fontos tanulságként szolgál a szlovák bevezetési modell az euróövezethez csatlakozó országok számára. Egyetértek mind a makrogazdasági adatok rendbetételével, mind a válságkezelési modellel, amelyet alkalmaztak, valamint a fokozatos csatlakozással az euróövezethez.

Az euróbevezetés előnyei Szlovákiában:

1. időben képes volt a maastrichti kritériumokat teljesíteni,
2. az inflációt sikerült megállítani és nem emelkedett tovább,
3. szigorú költségvetési politikát folytatott,
4. megszűntek a tranzakciós költségek,
5. nemlétezővé vált az árfolyamkockázat,
6. a gazdaság szereplői egyszerűbben jutottak nagyobb hitelekhez,
7. megindult a tőkeáramlás és az export,
8. a munkaerőáramlás megindulásával csökkent a munkanélküliség.

Az euróbevezetés hátránya Szlovákiában:

1. Egyedüli országgá vált a V4-es régióban, így a partnerországokkal folytatott kereskedelmét meghatározzák az eddig előnyként felsorolt tényezők (pl. tranzakciós költségek).
2. A bevezetés után szigorúbb gazdasági reformokat kellett volna végrehajtani.
3. A szlovák politikusok figyelme a belpolitikai csatározásokra koncentrálódik.

3.7. Horvátország euróbevezetésének tanulságai

Az euró bevezetése Horvátországban meghatározó lépés volt az ország gazdasági és pénzügyi integrációjában. Horvátországnak, mint az euróövezet tagjának, a bevezetés jó néhány előnnyel járt. Az euró bevezetése révén Horvátország csökkentette a pénzügyi tranzakciók költségeit, hamarabb megkapta az uniós támogatásokat, valamint stabilabb gazdasági környezetet alakított ki a befektetők és vállalkozások számára. Horvátországnak módosítani kellett a monetáris politikáját és szigorú fiskális szabályokat kellett meghozni. Az euró bevezetése társadalmi feszültségeket is kiváltott, leginkább az árak és az életszínvonal megváltozása miatt. Ez a fejezet arra hivatott, hogy elmagyarázza az euró bevezetését mind gazdaságpolitikai, és társadalmi szempontból.

3.7.1. Horvátország gazdasága az euróbevezetés tükrében

A 2000-es évek elejétől a GDP növekedését a turizmusnak köszönhette Horvátország, de ez a növekedési tendencia abbamaradt a 2008-a válsággal. Ezt az időszakot követte a 2015-2019 közötti időszakaszban egy komolyabb gazdasági fellendülés, ami megszakadt 2020-ban, a Covid19-es válsághelyzetben. A gazdaság több mint 15 %-át képező turizmusban komolyabb visszaesést mutatkozott a Covid19-járvány hatásainak következményekért. 2021-ben bár a turizmus ágazat komolyabb felépülési jeleket mutatott, a turisztikai adatok még mindig nem érték el a Covid19-es pandémiás adatok szintjét. Az állam euróövezethez való csatlakozásának döntő tényezője, hogy a turisták

eurót használtak a 2023-ban csatlakozott tagállamban. A munkanélküliség: a 2010-től 2017-ig terjedő időszakban nőtt az állást keresők aránya (10. táblázat adatai).

10. táblázat: Horvátország nemzetgazdasági adatai

%	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Reál GDP növekedés	3,0	3,1	5,8	5,6	4,2	4,3	5,1
Infláció (CPI)	4,6	3,8	1,7	1,8	21	3,3	3,2
Államadósság (GDP%-ában)	34,3	41,2	42,7	42,7	44,8	45,8	43,4
Munkanélküliségi ráta (% a teljes munkaerőpiacnak)	16,1	20,5	15,1	13,9	13,7	12,6	11,1
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP%-ában)	-1,5	-2,2	-6,2	-9,1	-6,1	-7,5	-7,9
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	...	...	62,6	62,3	63,9	63,3	62,8
%	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Reál GDP növekedés	5,1	2,0	-7,2	-1,2	-0,1	-2,3	-0,4
Infláció (CPI)	29	6,1	2,4	1	2,3	3,4	2,2
Államadósság (GDP%-ában)	43,3	45,7	56,3	65,5	72,1	76,6	87,7
Munkanélküliségi ráta (% a teljes munkaerőpiacnak)	9,9	8,5	9,2	11,6	13,7	15,9	17,3
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP%-ában)	-8,0	-10,9	-6,6	-2,5	-1,7	-0,4	-1,0
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	65,7	65,8	65,6	65,1	64,1	63,9	63,7
%	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Reál GDP növekedés	-0,4	2,5	3,6	3,4	2,8	3,4	-8,6
Infláció (CPI)	-0,2	-0,5	-1,1	1,1	1,5	0,8	0,2
Államadósság (GDP%-ában)	93,5	95,9	93,6	87,0	83,8	81,7	98,8
Munkanélküliségi ráta (% a teljes munkaerőpiacnak)	17,3	16,2	13,1	11,2	8,4	6,6	7,5
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP%-ában)	0,2	3,2	2,3	3,8	1,6	2,8	-0,3
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	66,1	66,9	65,6	66,4	66,3	66,5	67,1
%	2021	2022	2023				
Reál GDP növekedés	13,8	6,3	2,5				
Infláció (CPI)	2,6	10,8	7,9				
Államadósság (GDP%-ában)	91	68,5	61,8				
Munkanélküliségi ráta (% a teljes munkaerőpiacnak)	7,6	7	6,1				
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP%-ában)	3	-3,7	0,8				
Aktivitási ráta (15-64 éves gazdasági aktivitása)	68,7	69,9	70,1				

Forrás: OECD, IMF, Világbank adatbázis, Eurostat, (2024) alapján saját gyűjtés (2024)

Ekkor ért véget a volt jugoszláv tagköztársaságokat érintő állami újrászervezés. A makrogazdasági adatokból egyértelműen kikövetkeztethető volt egyfajta növekedés. Pozitív eredményként lehet értékelni, hogy a Covid19-válság ellenére a bankok és pénzintézetek meg tudták őrizni stabilitásukat, a jelentős tőke- és likviditási tartalékoknak köszönhetően (Lőrinczné Bencze, 2014). A horvát gazdaság teljesítményét mérő GDP 2015 óta az Európai Unió átlaga felett alakult, 3% körüli éves szintű növekedéssel 2019-ig. 2020-ban, a koronavírus-járvány és lezárások, korlátozások hatására nagyfokú, 8,6%-kal csökkent a gazdasági aktivitás, a turizmus leállása miatt. 2021-ben a GDP több mint 13%-kal növekedett 2020-hoz képest. 2022-

ben jól teljesített a horvát gazdaság, 5,5-8,5% közötti GDP-növekedést felmutatva. Az Európai Bizottság 2022. novemberi előrejelzése szerint 2022-ben 6%-kal növekedett a horvát gazdaság, mely 2023-ban a növekvő infláció és a geopolitikai feszültségek hatására 1%-ra csökkent (Erdélyi, 2023).

2023. január 1-jén csatlakozott az euróövezethez Horvátország (makrogazdasági adatokat részletesen a 11. táblázat tartalmazza), ezzel Szlovéniát és Szlovákiát követve.

Ezáltal Horvátország hivatalos fizetőeszköze az euró lett, mely felváltotta a kunát a korábban használt fizetőeszközt. Az eurózónához való csatlakozás tíz évvel az után következett be, hogy Horvátország, mint a legfiatalabb tag, csatlakozott az Európai Unióhoz, így az euró bevezetése gyors folyamat volt az ország számára. Emellett 2023. január 1-je egy másik jelentős mérföldkövet jelentett Horvátország történelmében, mivel ekkor csatlakozott a schengeni térséghez is, ami lehetővé tette az akadálytalan utazást Európán belül. Horvátország legnagyobb akadálya a konvergencia-kritériumok teljesítésében a nagy államadóssága, amelyet az európai uniós csatlakozás előtről hozott magával. Ki kell emelni, hogy ez egy tudatos stratégia része volt, mert a nagy költségigényű infrastrukturális beruházásokat még az EU-n kívül valósították meg. Ezért nem kellett a túlzott deficit eljárást lefolytatni. Az európai integrációban elkezdődött a „folyamatos tartós csökkenés”, ami lehetővé tette a kritérium teljesülését, anélkül, hogy a 60%-os határ alá csökkenne a GDP százalékos változása eladósodottsága az országnak (Vigh, 2021).

A 2022-es konvergencia jelentés szerint Horvátország megfelelt az Európai Bizottság által meghatározott összes gazdasági és jogi kritériumnak, amelyek teljesítése nélkülözhetetlen az európai fizetőeszköz bevezetéséhez. 2022. július 12-én az EU Tanácsa elfogadta Horvátország euróövezethez való csatlakozását. Fontosnak tartom kiemelni, hogy az Európai Parlament elvárja, hogy a horvát kormány intézkedéseket tegyen a megfelelő ár konvergencia miatt, az euróbevezetés ne gerjesszen mesterséges áremelkedést. Az euróövezet pénzügyminiszterei deklarálták azt az árfolyamot, amely alapján a kuna euróvá átválthatóvá vált. A horvát euró érmék gyártása 2022 nyarán kezdődött. Az érméket az „indulócsomagokhoz” használják fel, amelyekből magánszemélyek és vállalkozások szerezhetnek be. Ezek 33 darab, összesen 13,28 euró értékű érmét jelentenek (EKBc, 2022). A horvát kormány számtalan rendelkezést léptetett életbe, hogy támogassa a lakosságot az európai fizetőeszközzre való átállásban. Szolgáltatások és az áruk ellenértékét 2023. december 31-ig mind kunában mind, euróban feltüntették, így biztosítva a lakosságnak a lehetőséget az euró alapú számolásra való gondolkodásra átálláshoz. A kunaérmék, illetve bankjegyek 2023. december 31-ig költségmentesen átválthatók voltak euróra a kereskedelmi bankokban és postákon. A társadalomnak volt ideje a megtanulni az euró használatát.

11. táblázat: Az euróbevezetés horvátországi modellje

Időpont	Esemény
2022. 07. 12.	Az EU Tanácsa jóváhagyta Horvátország csatlakozását az eurózónához.
2022. 07. 18.	Elkezdődik a horvát euró érmék gyártása.
2022. 09. 05.	A horvátországi árakat 2023. december 31-ig mind kunaiban, mind euróban feltüntetik.
2022.09.30.	Valamennyi horvát kereskedelmi bank aláír előszállítási megállapodásokat.
2022.10.18.	Megkezdődik az euró bankjegyek és -érmék kiszállítása a Hrvatska Narodna Bankából a kereskedelmi bankokba.
2022.12.01.	Megkezdődik az első euróérme-készletek árusítása a nagyközönség és a vállalkozások számára a postán, a kereskedelmi bankokban és a pénzügyi ügynökségnél.
2023. 01. 01.	- Az euró bevezetése. - Forgalomba kerülnek az euró bankjegyek és az euró érmék, a kunaiban vezetett bankszámlákat euróra konvertálják. - A zökkenőmentes készpénzcseré érdekében két héten át a kétféle fizetőeszköz – a kuna és az euró – párhuzamosan van forgalomban és használható fizetésre. - Horvátországban forgalomba kerültek az euró bankjegyek és az euró érmék. - Megkezdődik a kunabankjegyek és -érmék euró bankjegyre és érmére való térítésmentes átváltása. - A Hrvatska Narodna Banka belépett az euró rendszerbe. - A Hrvatska Narodna Banka az egységes felügyeleti mechanizmus teljes jogú tagja.
2023.01.15.	Az euró bankjegyek és -érmék kizárólagos törvényes fizetőeszköz státuszt kapnak.
2023.12.31.	A kunabankjegyek és -érmék bankban, postán és a Pénzügyi Ügynökségnél való beváltásának határideje.
2024.01.01.	A Hrvatska Narodna Banka átveszi a kunabankjegyek és -érmék átváltásának funkcióját.
2025.12.31.	A kunaérmék beváltási határideje a Hrvatska Narodna Bankában.
Nincs határidő	A kuna bankjegyeket korlátlan ideig be lehet váltani a Hrvatska Narodna Bankánál

Forrás: Európai Központi Bank, Horvátország, 2022 alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2023)

3.7.2. A horvát euróbevezetés gyakorlati tapasztalatai

A legfontosabbnak ítéltém az euróbevezetés és bizalom kapcsolatát, ezért a bevezetés jogszabályi és intézményi (állami) bizalmi elfogadására, valamint a társadalmi konszenzusok valódiságára helyeztem a hangsúlyt. Horvátország esetében eltekintettek a magas államadósság kritérium teljesítésétől. Covid19-válság után lehetetlen volt betartani az államadósság küszöböt. Az előző kormányzatoktól öröklött államadósság nagyon magas volt. Horvátországban lezajlott a spontán euroizáció folyamata. Az euró nem volt ismeretlen a turisták számára sem, amely az ország húzó ágazata. A makrogazdasági adatok nem álltak egycsapásra helyre a gazdaságban az euróbevezetés után, de kedvezőbb besorolásba került a hitelminősítői rangsorban. (2024. szeptemberi adatok alapján a legjobb, A-s minősítésbe került a Moody-s és az S&P adatai alapján.) Horvátország ezzel a bizalmát növelte a társadalmi érintettek (kormányok, vállalkozások, lakosság) felé.

Az euróövezeti csatlakozással nyert előnyök:

1. turisták bizalma erősödött (folytatódtak az ország-imázs kampányokon keresztül euróban feltüntették az árakat),
2. spontán euroizációból a kormányzati szereplők tudatos euroizációs oktatási kampányt hoztak létre,
3. választási kampány segítette az euró népszerűsítését,
4. az euró a társadalmi köztudatba épült,

5. Horvátország (bizalmi) megítélése növekedett,
6. az Európai Stabilitási Mechanizmusba (ESM) belépéssel az ország önmagát tudja finanszírozni,
7. Horvátország a csatlakozással csökkentette tranzakciós költségeit,
8. a háztartási és vállalati szektor pénzügyi mérlegében jelentkező árfolyamkockázatok eltűnnek,
9. javította a tőkehozzáférést és tőkeáramlást,
10. folyamatosan fegyelmezett monetáris és makrogazdasági politikát folytatott a belépés előtt és után is,
11. politikai oldalról Horvátország még szorosabb kapcsolatba került az európai uniós intézményekkel és az európai gazdasággal,
12. stabil gazdasági környezet jött létre,
13. az ország nemzetközi státusza erősödött (a bizalmi kör bezárult).

Nyilvánvalóvá vált, hogy a vállalati szféra, háztartási szféra és állami szféra szereplői tudatosan készültek az euróbevezetésére Horvátországba. 2023-ban végérvényesen a rögzített árfolyamrendszert választotta. A gazdasága az eurózóna számára nyitott tőkepiacú gazdasággá vált. A költségvetési politikáját a jövedelem és foglalkoztatás növelésének szentelheti. A Európai Központi Bank intervencióival a horvát fizetési-mérleg deficitjét képes csökkenteni. A beavatkozás hatására csökken a kamatláb, a jövedelem emelkedik. Ez bizalmat eredményezhet rövidebb távon. A rögzített árfolyam rendszerben a fizetési mérleg egyensúlyba szinte automatikusan kerül, amely az intézményi, befektetői és egyben a társadalmi bizalmat erősíti.

3.8. Magyarország euró csatlakozása kérdésköre

A magyar EU-csatlakozás – amely 2004-ben történt – kötelező vállalása is egyben az euró bevezetése. Magyarországi tudományos körökben azóta is éles vita zajlik arról, hogy az euróövezethez való szándék, ebből való visszalépés, sikertörténet-e vagy kudarc az ország számára.

12. táblázat: Magyarország árfolyamrendszerének változása

ÉV	MAGYARORSZÁG ÁRFOLYAM RENDSZERÉNEK VÁLTOZÁSAI
1990- 1993	Rögzített árfolyamrendszer
1994- 2001	Csúszó leértékelés
2001-2008:	Sávós árfolyamrendszer
2008-tól napjainkig	Korlátok nélküli szabad lebegés árfolyamrendszer

Forrás: Szijártó (2016) alapján saját szerkesztés (2024)

Csajbók és Csermely (2002) tanulmánya volt a vitaindító fórumok első meghatározó, erős okfejtéseket tartalmazó tanulmánya. A tanulmány erőssége, hogy költség-haszon oldalról vizsgálta meg az euró bevezetés feltételeit és javaslatot tett az EU csatlakozás előtti bevezetés időpontjára. Darvas & Schepp (2007) szerzőpáros tanulmánya modellként szolgált. A hosszú lejáratú árfolyamok stacionaritását feltételező hibakorrekciós modellek figyelembevételével történt az elemzés, ami a szakirodalom szerint az egyik legbiztosabb előrejelző a határidős árfolyamok tekintetében. Lebegő árfolyamrendszer (12. táblázat) előtt egy meghatározó tanulmány volt. Neményi & Oblath (2012) szerzőpáros a második vitaindító írói a szakirodalom szerint. Átfogó makrogazdasági láttelepet adnak, egyben véleményt formálnak a különböző országok gazdaságpolitikai modelljein keresztül. A szerzőpáros tanulmánykötete a magyar gazdaságpolitika működésén túl, a válság utáni gazdaságpolitikai megoldásokat, a

fiskális politika szerepét az euróövezetben, a pénzügyi stabilitás megtalálását, valamint a gazdasági környezet változását és erre való adaptáció ad.

13. táblázat: Maastricht kritériumok

KRITÉRIUM	CÉLÉRTÉK	MAGYARORSZÁG ADATAI, 2022	FORRÁS
Árstabilitás	<2,0%	14,5 % (infláció)	EKE
Kamat konvergencia	<2,6%	4,1%	EKE
Rendezett költségvetés (2)	<3%	(-7,3) - (-7,5)	MNB
Fenntartható államháztartás (1)	<60%	73,5	Tradeconomics
Árfolyam stabilitás	2 év	Lebegő árfolyamrendszer	MNB

(1) a GDP-arányos bruttó államadósság 2022. évben megközelítőleg 73% százalékra csökken

(2) A 10 éves állampapír átlagos hozama 2022. augusztus és 2022. szeptember között, MNB állampapírok referenciahozam

Forrás: EUROSTAT, MNB jelentés (2022) alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

A maastrichti kritériumokból (13. táblázat) világosan látszik, hogy ha pénzünket lecserélnénk konverziós folyamaton keresztül euróra, az a gazdaságban a belső árakat, béreket, vagyis a rögzített nominális árfolyam melletti reálárfolyam-változást jelenti.

A magyar jogrendszer nem felel meg maradéktalanul a jegybanki függetlenségre, a monetáris finanszírozás tilalmára, az euró egységes helyesírására, valamint az eurorendszerbe történő jogi integrálódásra vonatkozó követelményeknek. Magyarország eltérést mutató EU-tagállam, ezért meg kell felelnie a Szerződés 131. cikkelyében rögzített valamennyi alkalmazkodási követelménynek (EKBb, 2022.)

Ha átvizsgáljuk az eredeti maastrichti kritériumokat (9. táblázat), világosan látszik, hogy néhány fontos nem nevesített kritérium nem került bele a listába. Magyarország – a válságok eredményeképpen – nem tudta teljesíteni a csatlakozási kritériumokat. Az elszalasztott korai csatlakozás segített volna az eurócsatlakozás megoldásában. Véleményem szerint 2010-ben a kormány döntött úgy, hogy nem folytatja tovább a csatlakozási tárgyalásokat.

A bevezetés menetrendje az alábbiakban foglalható össze. Ennek időtartama közel öt évet vesz igénybe.

- I. év: Tagállami kérelem árfolyam-mechanizmusba belépésről.
- II. év: Árfolyam-mechanizmusban töltött idő, államháztartás szigorú szabályozása.
- III. év: Árfolyam-mechanizmusban töltött idő, államháztartás további szigorú szabályozása.
- IV. év: Döntés az EMU részéről, EMU-tagság kezdete.
- V. év: Az eurózónához csatlakozás.

Meg kell teremteni az euró érettség feltételeit (amit korábban felsorolt), és csatlakozás után is tartani kell e feltételeket. Azt gondolom, hogy 3-4 éven belül képesek vagyunk teljesíteni a feltételeket, amivel az ERM-II-br léphetünk, és további két év van felkészülni. Békés (2012) értelmezése szerint az előző válságok miatti költségvetési koordináció és felügyelet szerepe megerősödött az Európai Unión belül. Egyetértek Békés (2012) azon gondolatával, mely szerint a pénzügyi válság végkifejletétől függetlenül Magyarországnak érdeke a csatlakozás. „A válság tette, hogy a külső egyensúlyi korlát a valutaunióban is számít. A legfontosabb felismerés az, hogy a folyó

fizetési mérleg hiánya a magánadósság túlzott növekedése miatt is fenntarthatatlanná válhat (Neményi & Oblath, 2012, p. 605–606.).”

Közgazdászok egy csoportjának véleménye szerint az euróövezetbe csak akkor lesz érdemes belépni, ha attól nem kell pótlólagos hitelességnövekedést várni (Neményi & Oblath, 2012). Az euró vitában más érintett országokat is megvizsgáltak, beleértve a döntés politikai mivoltát (Csaba, 2012; Král, 2014; Bod, 2019, Horváth és Molnár, 2024). A gazdasági felzárkózás nagyon fontos gazdasági kérdés maradt, valamint az is, hogy a reálgazdasági felzárkózást hogyan befolyásolná az eurózónához történő becsatlakozás, illetve az euró hazai bevezetésére való felkészülés. A magyar gazdaság euroizáltsága több tanulmányban is megtalálható, például: (Bod, 2019; Palánkai, 2020a és b). Módszertani szempontból sem teljesen egyértelmű, hogy az euroizáltság hogyan mérhető, hogyan számítható ki egyértelmű módon. Neményi & Oblath (2012) szerint fontos megjegyzés a téma margójára, hogy a magyar, a cseh és a lengyel gazdaság mikro szinten közel 15-20 évvel az Unióhoz való csatlakozás után ma nagy mértékben „euroizálódott”. 2004/2005 fordulóján is érzékelhető volt, hogy az euró 1999-es megszületésétől egészen 2010 nyaráig minden magyar kormány deklarált célja volt az euróövezetbe való mielőbbi csatlakozás (Mihályi, 2005).

Egyetértek (Bod 2012 p. 697), érvelésével, aki szerint „a magyar vállalati versenyszféra sem tett meg mindent, hogy meggyőzze a lakosságot és politikusokat.” Bod (2012) hivatkozik Neményi & Oblath (2012) tanulmányára, amely bemutatja, hogy Magyarország gazdasága félig áll készen a GMU harmadik szakaszába való belépésre. Az Európai Unióba való belépésünk idején számos elemzés foglalkozott az euró átvétel növekedést gyorsító hatásával. A leglogikusabb gazdaságpolitikai döntés lett volna a korai euróátvétel kísérlete, így a növekedési és utolérési célokat hamar teljesítettük volna. Az egymást követő kormányok figyelmen kívül hagyták ezt a lehetőséget. A nemzeti valuta megtartása fátumszerűen növekedési hátránnyá vált, s nem stratégiai kulcseszközzé a közös valuta átvétele. A bevezetés másodlagossá vált a hazai gazdaságpolitikai kérdések között. A be nem vezetéssel újabb kockázati tényezők keletkeztek a gazdasági egyensúlytalanságok miatt. Megfontolandó lenne a kötelező valutaátvétel teljesítése, és az ebből fakadó előnyök és hátrányok mérlegelése, és az átvételi költségekről is reális képet kapna az ország. Bod (2012) szerint a magyar közélet nem tartotta eddig sürgősnek az euró bevezetését. Bod (2012) értelmezésében a hasonló kis méretű, nyitott gazdaságoknak, egyúttal a nem túl hosszú államisággal rendelkező nemzeteknek nem volt tartós, önálló, nemzeti monetáris politikája, nem volt tapasztalata a saját fizetőeszköz hosszú távú használatára, sokkal inkább alkalmazhatónak tűnt számukra a rögzített árfolyamrendszerből adódó előnyök kiaknázása. Ezzel stabilabb és integráltabb monetáris integrációt értek el a Gazdasági és Monetáris Unióhoz csatlakozás által. A magyar, lengyel, cseh gazdaságpolitikai út merőben másnak tekinthető. Többféle példa és pálya van előttünk, többféle megoldással (pl. svéd eset) (Bod 2012), vagy Szlovákia példája (Bod et al., 2020) a járható gazdaságpolitikai út. Az átvételhez való döntéshez figyelembe kell venni a gazdasági érdekelteket. A tőkét és termelékenységet nyújtó külföldi tulajdonú nagyvállalatok köre hasznosnak és indokoltnak tartaná a bevezetést, pénzügyi szempontból a kétirányú külkereskedelmi kitétség deficit számukra, és bizonyos természetes valuta-fedezettséggel jár együtt számukra az ügy. Az ilyen méretű és befolyású vállalatok nagy része hozzáfér a megfizethető árfolyam fedezeti technikához. Nem vesznek részt az euró csatlakozás diskurzusában, a helyi és regionális vezetők biztosnak tekintették a közös valuta átvételét, később kitérő védelmi megoldások mögé húzódtak, egyébként sem áll érdekükben (anyagi érdekük sem fűződik hozzá) egy nem rezidens ország életébe beleszólni. A másik nagy csoportot a

magyar tulajdonú kis- és középvállalkozások alkotják. Mivel nem egységes az érdekképviselőjük, kevésbé képesek nyomást gyakorolni a magyarországi gazdaságpolitikára, és a társadalom véleményformáló folyamataira sincs sok befolyásuk.

Bod (2012) úgy véli, hogy az euró átvétel részben megvalósult a magyar lakosság és a kis- és középvállalati szektor devizahiteleinek gyors felvételével, az euróban történő pénzügyi tranzakciókkal, külföldi utazásokkal stb. a gazdaság szereplői nagy mértékben áttértek az euró használatra, és fizetőeszközökben is számotartják pénzügyeiket. 2008 után a külső államadósságban jelentős EU-/ IMF-hitelállomány keletkezett. „2010–2011-ben az államadósságon belül körülbelül 50 százalék volt devizában denominált állomány (Neményi & Oblath, 2012 p. 575.).” Kész tényként értelmezhető, hogy a gazdasági szektor valamennyi tényezője erőteljesen „euroizálódott”, egyben erős érv az átvétel mellett (Bod, 2012). „(Csak) akkor szabad az euróövezetbe belépni, amikor magától a csatlakozástól a gazdaságpolitika nem remél hitelességi előnyöket. (...) Csak akkor szabad a saját valutát – és ezzel a valutaárfolyam változásának eszközét – feladni, ha létrejöttek és stabilan működnek azok az intézmények és mechanizmusok, amelyek – különösen a bérek és a hitelezés alakulását tekintve – képesek megelőzni az árfolyamváltozás nélkül kezelhetetlen makrogazdasági egyensúlyhiány kialakulását (Neményi & Oblath, 2012, p. 579.).” Egyetértek a szerzőpáros és Bod (2012) megállapításával. A közös valuta átvétele fontos a gazdaságpolitika szereplői által, szükséges és elengedhetetlen hozzá a társadalom tartós támogatottsága és a politikai elköteleződés. Mihályi (2005) cikkéből kiderült a tény, a spontán euroizáció lehetősége, illetve az, hogy a mindenkori magyar kormány kezében vannak eszközök e folyamat szándékos felgyorsítására. Ennek a forgatókönyvnek az esélye most ismét növekedni látszik. A Brüsszel által diktált 3 százalékos hiánycél teljesítése érdekében bevezetni tervezett, úgynevezett tranzakciós adó fogja megadni a nagy lökést ahhoz, hogy magánvállalatok és háztartások a mainál sokkal nagyobb arányban teljesítsék fizetésüket euróban – pusztán azért, hogy kikerüljék az országon belüli átutalásokra kivetett büntetőadót. Az elkövetkező tíz évben kettős valutarendszerben fogunk élni, amiből sok előnyünk nem fog származni. Szíjártó (2018) tanulmánya az euró bevezetésének makrogazdasági háttérét magyarázza. Ellensúly folyóiratban megjelent Dobozi (2019) és Bod (2019) választ adott a következőre: Mitől függ a bevezetés..., érvek és ellenérvek vannak ebben a témában. A szerzők szimmetrikus tanulmánya a magyarországi euróbevezetés helyzetét magyarázzák. Gottfried (2021): Az euro magyarországi bevezetése időzítésének dilemmájáról, tanulmánya időszerű kérdéseket vetett fel. „A gazdaság egy főre jutó jövedelemben mért kezdeti fejlettségi szintje, valamint a reálkonvergencia sebessége kihatnak a követendő stratégiákra és a belépés időzítésére (Darvas & Szapáry 2008a p. 833.).” Ha az euróövezet tagországainak gazdasági szerkezete hasonló, akkor a külső sokkok nem jelentenek problémát a monetáris politikában, mert az országok konjunktúraciklusa szinkronban van. Az aszimmetrikus sokkok és a Balassa- Samuelson effektusból eredő inflációs differenciák okozhatnak problémát a monetáris politikában.

A korábbi hazai elképzeléseknek három olyan eleme volt, amelyeket az euróválság alaposan kikezdett, és az euróövezet is harcokat vív a megfelelő szint tartásában.

1. Infláció: Ha megmaradnak az inflációs eltérések, azok alapvetően a felzárkózásból (az úgynevezett Balassa–Samuelson-hatásból) adódhatnak, és önmagukban nem okozhatnak tartós problémákat.

2. A fajlagos bérköltségek alakulása (versenyképesség): Az volt a feltevés, hogy minden ország gondoskodik magáról, és (önérdekektől hajtva) saját eszközeivel megakadályozza relatív költségeinek túlzott – nemzetközi versenyképességét rontó – emelkedését.

3. Külső egyensúly: A folyó fizetési mérleg korlátjának lazulása csak kedvező hatásokkal járhat (Neményi & Oblath, 2012).

Magyarország esetében a termelékenység inkább stagnált a szlovák valutacsere és a közös valutára áttérés időszakában. A 2008-as válság hatására a 2004-es uniós csatlakozó országok közül elsőként Magyarország volt kénytelen IMF- és EU-s készletlenti hiteleket kérni. Ez jelentősen befolyásolta mind a magyar, mind a külföldi közvéleményt – ennek eredménye megmutatkozott az ország kockázati besorolásában.

Az IMF a 2007. évi IV. cikkely szerinti konzultáció során a monetáris politika vonatkozásában egyetértett azzal, hogy az infláció trendjének mérséklődését követheti az alapkamat csökkenése, és újból javasolta a lebegő árfolyamra való áttérést (Báger, 2016). Az IMF szakértői 2008 júniusában a monetáris politika területén egyetértettek az árfolyamsáv eltörlésével, amelyet már többször is javasoltak. Arra a következtetésre jutottak, hogy az infláció 3%-ra való csökkentésére irányuló kétéves célkitűzés teljesítése fontos lépés a makrogazdasági stabilitás eléréséhez. A maginfláció csökkenése, az inflációs várakozásokat jelző mutatók emelkedése miatt javasolták az MNB szigorúbb monetáris politikáját (Báger, 2016). Véleményem szerint ennek a folyamatnak egyik gazdasági következménye, hogy a kormány lemondott az euróbevezetéséről.

A magyarországi euróbevezetés érdekeltjei

A 14. táblázattal sorba vettem az euróbevezetés érdekeltjeit. A doktori értekezés szempontjából fontos megállapítani, hogy kinek milyen társadalmi-gazdasági érdeke van a fizetőeszköz cseréjéből. Az érdekelt megállapításakor figyelembe kellett vennem a gazdaság szervezésének makro- és mikro szintjeit.

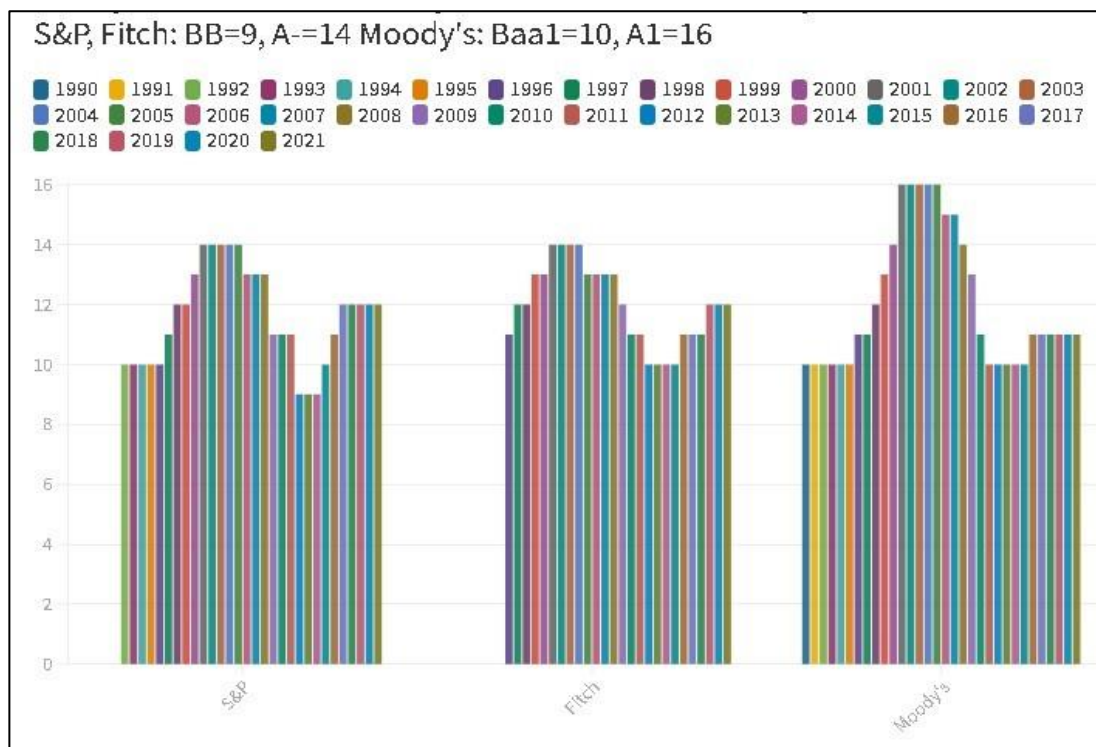
14. táblázat: Az euróbevezetés érdekeltjei

Érdekeltek (Stakeholderek) köre	Mi és miért kedvez az érdekeltnek
Társadalom egy tagja, család, háztartás	Előnyös lenne az euróbevezetés. A bevezetés hatására emelkedik a minimálbér, bruttó bérek növekednek, a termékek árai igazodnak az eurózóna átlagához. A magyar pénzromlás érdekli a lakosságot. Hatással van az inflációra, amely visszahat az árnövekedésre. Megoldás: GMU-ba belépés
Külföldre utazó	Előnyös lenne, ha nem kellene átváltással bajlódni. Nem kell felszámolni konverziós költséget.
Exportőr (kis- és közép vállalkozások)	Kedvez az exportőröknek. A mai magyar gazdaság erősen beépült a globális vállalatközi folyamatokba.
Importőr (kis- és közép vállalkozások)	Importáru beszerzése. Hatással van a fogyasztói árakra. Megoldás alacsony inflációs ráták elérésére. Hatással van az árfolyamkockázatokra, amelyek kihatással vannak háztartásokra és az inflációra is. Megoldás: több erőforrás, vagy tőke az ingadozások kezelésére. Hatással van az árfolyamvesztésre. Megoldás: stabilabb pénzügyi környezetet ad a vállalkozások számára.
Európai befektetők	A valuta stabilitásában bíznak. Magasabb lenne a befektetők száma, ha egy stabil valutába lehetne befektetni. Forint nem számít stabilnak.
Nem európai befektetők	A dollár az elsődleges valuta befektetés szempontjából. Az euró másodrangú szerepet kap.
Bankszféra szereplői	A bankszféra szereplőinek a forint a kedvezőbb. A kamatok, pénz használat költségei fontos szempontok számukra.
Állam vezetői	A vállalt kötelezettség teljesítése az államvezetőinek célja. A forint gyengülésével kapcsolatos szűkre szabott kommunikáció. Hatással van az inflációs nyomást kezelésére. Az államvezetők nyilatkozatai kihatással vannak a piacok nagyobb fokú integrációjára. Megoldás: a gazdasági sokkba való beavatkozás korlátozott lehetőségeit kihasználni.
Multinacionális vállalatok	A multinacionális vállalatok elszámolása nagyobb részt euróban történik. A munkabérek forintban fizetnek. A forint árfolyamgyengülése kifejezetten előnyös számunkra.

Forrás: AUER, PAPP, 2016; illetve BOD (2020) alapján, (2022)

3.8.1. Magyarország hitelminősítői helyzete és a be nem lépés okai

A hitelminősítők nem az országot minősítik a szuverén besorolással, hanem az állam („szuverén”) által kibocsátott adósságinstrumentumokat, államkötvényeket vizsgálnak (Bod, 2022). A BB-besorolás lefordítható a magyar gazdaságnak az azonos besorolású országcsoporthoz mért növekedési eredményeire, a bankszektor stabilitására, a nagy államadósságára, a nem szokványos gazdaságpolitikai lépések gyakorlatára és a kormányzati működés mutatókra (Bod, 2022). Hazánk gazdaság szerkezete, növekedési képessége, a globális értékláncokba való beépültsége pozitív tényező. Az államadósság mértéke túl nagy, mint ahogy az államadósság növekedésének 2020-as mértéke is jóval meghaladta a többi hasonló besorolású államét. A gazdaságpolitikai unortodoxia további visszahúzó tényező (Bod, 2022).

2. ábra: A magyar szuverén adósság besorolása a három nagy hitelminősítőnél

Forrás: Bod (2022) alapján (2024)

Érdeemes megnézni azokat az országokat (2. ábra), amelyekkel az állampapírok kockázati besorolását tekintve egy kalap alá vesznek bennünket: BBB szuverén besorolás a Fitchnél, 2021. február havában: Bulgária, Fülöp-szigetek, Indonézia, Kazahsztán, Oroszország, Panama, Portugália. Sajnálatos, hogy jóval a másik három visegrádi ország szintje alatt volt a BBB-csoport, és a magyar államot stabilan idetartozónak tekintették a hitelminősítés szempontjai alapján (Bod, 2022). Ezt újabb érvek tartom az euróbevezetés mellett.

2020 márciusában a 12 havi átlagos HICP-inflációs ráta Magyarországon 3,7%-ot tett ki, vagyis jóval az árstabilitási kritérium 1,8%-os referenciaértéke felett volt (EKB, 2022). A nemzeti hatóságok jelentős fiskális, makroprudenciális és monetáris politikai intézkedéseket hajtottak végre a Covid19-világjárvány által okozott gazdasági kár ellensúlyozására. Az elmúlt tíz évben a ráta aránylag széles sávon belül, -0,3% és 5,7% között ingadozott, az időszak átlaga 2,5%, azaz magas volt. Aggályok merülnek fel az inflációs konvergencia magyarországi hosszú távú fenntarthatóságával kapcsolatban. Mivel az egy főre jutó GDP és az árszintek Magyarországon még mindig jóval alacsonyabbak, mint az euróövezetben, a felzárkózási folyamat pozitív inflációs különbözeteket eredményez az euróövezettel szemben, ha csak a nominálárfolyam felértékelődése ezt nem ellensúlyozza. A túlzott ároldali nyomás és a makrogazdasági egyensúlyhiányok felhalmozódásának megelőzése érdekében a felzárkózást megfelelő gazdaságpolitikai intézkedésekkel kell megtámogatni. 2019-ben Magyarországon az államháztartás költségvetési egyenlege megfelelt a maastrichti kritériumnak, viszont adósságrátája meghaladta a referenciaértéket, 2012 és 2019 között csökkent. A Covid19-világjárvány következményeként 2020-ban és 2021-ben a költségvetési pozíció észlelhető romlása és az adósságráta jelentős emelkedése volt előre jelezhető. Magyarország 2013 óta a Stabilitási és Növekedési Paktum prevenciós ágának, továbbá 2018 óta egy jelentős eltérési eljárás hatálya alatt áll. Az Európai Bizottság 2020. tavaszi gazdasági

előrejelzése a fiskális pozíciók 2020. évi határozott rosszabbodására enged következtetni a gazdasági konjunktúra markáns romlásának és a válság enyhítése érdekében végrehajtott költségvetési intézkedéseknek az együttes hatásából eredően. A Bizottság 2019-es adósságfenntarthatósági figyelője, amelyet a Covid19-világjárványt megelőzően adtak közre, azt jelezte, hogy Magyarországon a fiskális stressz kockázata rövid és középtávon alacsony, hosszú távon viszont közepes volt. Az öregedő népesség kihívást jelentett az államháztartás fenntarthatósága szempontjából. A Covid19-világjárvány kezelését célzó szakpolitikai intézkedések mellett – a szilárd államháztartás megőrzése érdekében – a prudens fiskális politika a jövőben is elengedhetetlen maradt (EKB, 2022).

A 2018. április 1-jétől 2020. március 31-éig terjedő kétéves referencia-időszakban a forint nem vett részt az ERM-II-ben, hanem rugalmas árfolyamrendszerben kereskedtek vele. A magyar forint euróval szembeni árfolyama a referencia-időszakban nagymértékű volatilitást mutatott. 2020. március 31-én az árfolyam eurónként 360,02 forint volt, vagyis 15,5%-kal gyengébb, mint a 2018. áprilisi átlagos szintje. Az elmúlt tíz évben Magyarország folyó fizetési és a tőkemérlege konzisztensen többlettel zárt. Ez hozzájárult az ország nettó külföldi kötelezettségeinek némi csökkenéséhez (EKB, 2022). A 2019 áprilisa és 2020 márciusa közötti referencia-időszakban Magyarországon a hosszú lejáratú kamatlábak átlagosan 2,37%-on álltak, a kamatlábra vonatkozó konvergencia kritérium 2,9%-os referenciaértéke alatt maradtak. Magyarországon a hosszú lejáratú kamatlábak 2010 óta csökkenő pályán vannak, és a 12 havi átlagos kamatlábak 9%-ról 3% alá estek (EKB, 2022). A fenntartható konvergencia számára kedvező környezet megteremtéséhez Magyarországon stabilitásorientált gazdaságpolitikára és széles körű szerkezeti reformokra van szükség. Makrogazdasági egyensúlyi problémákkal összefüggésben az Európai Bizottság Magyarországot nem sorolta a riasztási mechanizmus keretében készült 2020. évi jelentésében mélyrehatóan elemzendő országok körébe. Ugyanakkor az ország javára válnának az állami intézmények és a közigazgatás minőségének javítását célzó szerkezeti reformok, valamint megfelelő termék- és munkaerőpiaci politikák végrehajtása. A pénzügyi rendszerbe vetett bizalom további támogatása érdekében az illetékes nemzeti hatóságoknak tovább kell javítaniuk felügyeleti gyakorlatukon, többek között azzal, hogy követik a vonatkozó nemzetközi és európai szervek alkalmazható ajánlásait, továbbá szorosan együttműködnek az EU-tagállamok más nemzeti felügyeleti szerveivel a felügyeleti kollégiumokban (EKB, 2022). A magyar jog nem felel meg maradéktalanul a jegybanki függetlenségre, a monetáris finanszírozás tilalmára, az 'euro' egységes helyesírására, valamint az eurórendszerbe történő jogi integrálódásra vonatkozó követelményeknek (EKB, 2022).

3.8.2. Gazdasági felzárkózás lehetőségei

Ismert közgazdasági tény, hogy az exportőröknek kedvez a gyenge forint, illetve a folytonos leértékelés. A magyar gazdaság teljesítménye csak 2014-ben érte el a 2008-as szintet. Vagyis 2014-ben tartottunk ott, ahol hat évvel korábban, ezért a gazdasági kilábalás nem nevezhető gyorsnak. A magyar gazdaság az Európai Unió transzferek egyik legnagyobb haszonélvezője 2010-2020 között. A GDP százalékos változása nettó Európai Unió támogatások tekintetében a 27 tagország közül az első háromban foglalunk helyet. A horribilis –évente a GDP 4-55-át meghaladó– Európai Unió forrásoknak döntő szerepe volt a foglalkoztatás és a GDP növekedésében. A hatalmas Európai Unió források tették lehetővé, hogy a magyar gazdaság- ellenben más országokkal- az államadósság növelését előidéző fiskális expanzió nélkül lábáljon ki

a globális pénzügyi válságból. Az EU-s pénzek elköltése a gazdaságban keresletet, és ezzel egyidejűleg a magánszektor számára jövedelmet generál. Az így keletkezett jövedelemnek egy része elköltésre kerülve további keresletet és jövedelmet hoz létre, ami újabb keresletet teremt, és így tovább. Vagyis az EU-s transzferek rögtön kiváltják azt a megsokszorozó folyamatot, amely a multiplikátor-hatás (Dedák, 2015). Az elmúlt évek fiskális pályáját adottnak véve a felgyorsult EU-s támogatások nélkül a magyar gazdaság lényegében véve semmiféle növekedést nem tudott volna felmutatni, s megrekedtünk volna a 2009-es mélypont körüli szinten. A hatalmas EU-transzferek nélkül az ún. "magyar gazdasági modell" darabjaira esik. Hátrány, hogy gyenge a magyar gazdaság belső növekedési kapacitás (Dedák, 2015).

Dedák (2022) szerint Magyarország a kelet-közép-európai országok jövedelmi rangsorában lemarad(t). Az egy főre jutó jövedelmek Magyarországon az elmúlt évtizedben az EU átlagot is meghaladó módon növekedtek. A gazdasági felzárkózás egy főre jutó jövedelem változását (GDP) mutatta be.

Két fontos tényező határozza meg:

1. mekkora a termelékenység növekedése üteme,
2. a foglalkoztatási ráta változása.

Ebből következik, hogy a gazdasági felzárkózás Magyarországon a termelékenységtől függ. A foglalkoztatási ráta hazai emelkedését csak Málta tudta túlszárnyalni. A növekedés az 55-64 közötti korosztály esetében kiugró. Az egy foglalkoztatottra jutó jövedelem rangsorában 10. helyen voltunk 2022-ben, csak Bulgária volt mögöttünk. Az unortodox gazdasági modell leállította a magyar gazdaság termelékenységének felzárkózását. A tényezők számszerűsíthetők: üzleti bizalom elvesztése, kiszámíthatatlan gazdasági környezet, szektorális adók alkalmazása, piaci verseny korlátozása. Következésképpen az unortodox gazdasági modell nem működik jól. Ezért csökken a gazdasági felzárkózás (Dedák, 2022).

3.8.3. Az euróövezeti csatlakozás ütemezése

A szerző korábbi kutatási során (Pócsik, 2021) megállapította, hogy az euróövezet makrogazdasági adatain túl lehetséges, az MNB által megírt és jóváhagyott forgatókönyveket állít szembe egymással (lásd 15. táblázat), keresve a választ, hogyan lehetséges bevezetni a közös európai valutát Magyarországon. Mi is lehetne ezek közül a magyar bevezetés módja, amelyre három lehetséges terv áll rendelkezésre? Mi a magyar gazdaságpolitikai út az euró átvételéhez?

15. táblázat: Bevezetési forgatókönyvek

Együtemű bevezetés fokozatos kivonási időszakkal	Együtemű bevezetés	Kétütemű bevezetés
Euroövezeti csatlakozás előtti időszak Az átváltási kulcs (árfolyam) megállapítás Az euro bevezetési napjának jóváhagyása		
Euroövezeti csatlakozás előtti időszak (folytatódása) Kettős árjelzés megkezdhető Eurobankjegyek és -érmék előszállítása megkezdhető		
Az euro bevezetésének napja, az €-nap Az euro az ország pénznemévé válik (a derogáció visszavonása hatályba lép) Az átváltási kulcs (árfolyam) hatályba lépése		
- Időben egybe esik	-- Időben egybe esik	Átmeneti időszak (Max. 3 évig) Államadósság átváltási lehetősége Egyéb, nemzeti pénznemben kibocsátott értékpapírok konvertálási lehetősége Pénzpiacok átállítási lehetősége Fizetési rendszerek átállítási lehetősége Bankszámlák konvertálási lehetősége Euro számlapénz használatának lehetőség Előszállítás
Az euro készpénz bevezetésének napja, a készpénzcseré napja Euro törvényes fizetőeszközzé válik Számlapénzként csak euro használható (számlák kötelező átváltása euróra, számlanyitás kizárólag euróban) Nemzeti pénznemre történő hivatkozás euróbeli hivatkozásként értelmezendő		
Fokozatos kivonási időszak (max. 1 évig) Jogi eszközök nemzeti pénznemre való hivatkozással is létrehozhatóak (euróra valóhivatkozásként értelmezendők)	Kettős készpénz-forgalmazási időszak (max. 6 évig) Nemzeti készpénz továbbra is törvényes fizetőeszköz Nemzeti készpénz kötelező díjmentes váltása euróra a hitelintézeteknél	
Végző szakasz Összes célra csak euro használható		

Forrás: Saját szerkesztés MNB, (2005) Az euro bevezetéséhez kapcsolódó gyakorlati feladatok Magyarországon tanulmánya alapján (2024)

Abból a feltételezésből indultam ki, hogy a közös valuta közös politikai unióhoz csatlakozást jelent, és a politikai unió könnyebben fenntartható közös valutával. Ennek megfelelően a bevezetés forgatókönyveit tanulmányoztam át.

Arra következtetésre jutottam, hogy amennyiben a tagállam az együtemű bevezetést választja, akkor az adott országban a bevezetés napján az eurobankjegyek és -érmék törvényes fizetőeszközzé válnak, ugyanakkor a számlapénz is euróra váltott át, ettől kezdve a számlapénzben való fizetésre csak az euró használható (Pócsik, 2021). Az együtemű bevezetés mellett a 2004-ben csatlakozott tagállamok döntöttek. A Magyar Nemzeti Bank szakemberei az együtemű bevezetés lehetőségét választották volna 2004 és 2008 között (Pócsik, 2021 hivatkozva MNB, 2005). A kétütemű bevezetésnél az átmeneti időszakban a gazdasági szereplők az érintett tagállamokban vagy pénznemet, vagy az eurót használhatják számlapénzként, de a nemzeti bankjegyek és érmék maradnak a törvényes fizetőeszközök. Az euró számlapénzként való bevezetését nem követi egyből a bankjegyek és érmék lecserélése, az euró váltópénz lesz. Az utolsó lépés a folyamatban az euróbankjegyek és -érmék lecserélése. Az

együtemű átállás fokozatos kivonási időszakkal csökkenti az együtemű bevezetés veszélyeit, egy évet hagyva jogi eszközöknek, az előállító rendszerek átállására, amely a pénzcseré után következik. Szlovénia az együtemű átállást fokozatos kivonási időszakkal módosítást választotta. A később csatlakozóknak létezik követendő példa és az euró létező pénznem (Pócsik, 2021 hivatkozva MNB, 2005).

Véleményem szerint továbbra is az együtemű bevezetést választó országok döntöttek jól. Ezen államok választásukkal elérték azt, hogy nem kellett jogszabályi kereteket és jogi eszközöket létrehozniuk, vagy azokat átértelmezniük, a pénzügyi-számviteli és ezekkel összefüggő informatikai rendszereket nem kellett átállítaniuk az új szabályok szerint. Nem kell létrehozniuk pénzügyi-számviteli-informatikai állami infrastrukturális rendszereket. Nincs átmeneti időszak, amikor a nemzeti fizetőeszköz és az euró is forgalomba került. Nem kell kampányolni a lakosság folyamatos tájékoztatása, kommunikációja miatt (Pócsik, 2021).

Véleményem szerint Magyarország képes lenne bevezetni az eurót, de a politikai szándék nincs meg hozzá. A makrogazdasági adatok javításán fáradhatatlanul dolgozik az aktuális kormány. A kormány jelenlegi célja az infláció, és az államadósság csökkentése. Arra a következtetésre jutottam, hogy az euróövezet védelmet nyújt bizonyos gazdasági sokkok ellen, másrészt nem nyújt tökéletes védelmet az övezetben lévő országoknak. Magyar gazdaság és társadalom bizalmi tőkével gazdagodna, ami vonzaná a külföldi tőkebefektetőket. Beszélhetünk egy euró korszakról is, amely a Bretton Woods-i konferencia napján született, és az európaiság egyik szimbólumává vált. Olyan kiemelkedő közgazdászok hozták létre, mint Lámfalussy Sándor és Robert Mundell.

3.9. Az intézményi bizalom, a piaci bizalom és a lakossági bizalom hatása az európai integrációra

Az intézményekbe vetett bizalom nem érthető másképp, mint, hogy a társadalomban normává válik a szabályok követése, amely az intézmények teljesítményét is befolyásolja (Györffy, 2020). Hurd (1999) tanulmányában a szabálykövetés három motivációját magyarázta el: kényszer, önérdék és a norma legitimációjából fakadó kötelességérzet. A szabályok hosszú távú hatékonyságának szempontjából a legjobb megoldás a harmadik, amikor a szereplők belső késztetésből és nem külső ráhatásra engedelmeskednek. „A fizikai kényszer nem csupán költséges, hanem ellehetetleníti az önkéntes szabálykövetést, mivel ellenérzést és ellenállást szül (Hurd, 1999, p. 384–385).” „Az önérdék egy fokkal jobb motiváló tényező, de hosszabb távon rosszul működik, mivel folyamatos költség-haszon elemzésre ösztökél – amint a szabálykövetés költségesnek bizonyul, nem érdemes engedelmeskedni. Ehhez képest a legitimáción alapuló szabálykövetés nem mérlegel, és a szabálykövetés szokássá lesz – ebben az esetben a szabályok megszegésének van pszichés költsége, ami éppen ezért különös megfontolást igényel (Hurd, 1999, p. 388).”

A piaci bizalom az intézmény bizalom speciális esete, és a gazdaság szereplőinek az intézményrendszerbe vetett bizalma. Fontosak a vállalatok, amelyek beruháznak eszközökbe, ingatlanokba és munkahelyeket hoznak létre, valamint a pénzpiacok. A múltbeli tapasztalatok és a hitelminősítő intézetek értékelései meghatározzák a pénzpiaci szereplők döntéseit. Utóbbiak a bizalom mérőszámai is (Györffy, 2020). Az intézményi bizalmat a közvéleménykutatások, az Eurobarométer felmérések mérik. Másik mutatócsoport a Világbank kormányzási mutatói (World Governance Indicators, WGI).

A GNI – a bruttó nemzeti jövedelem- a GDP-ből – bruttó nemzeti össztermék – származtatott mutató, amely figyelembe veszi a külföldről érkező, illetve a külföldre kifizetett elsődleges jövedelmeket. A GDP-vel szemben nem tartalmazza a külföldi működőtőke által Magyarországon generált jövedelmeket, a külföldi munkavállalók által hazánkban szerzett jövedelmeket, valamint a külföldi munkavállalók által szerzett, Magyarországon realizálódó jövedelmeket sem. Ezzel párhuzamosan a mutató tartalmazza a hazai befektetők és munkavállalók külföldön szerzett jövedelmét, továbbá az uniós támogatások, és a fizetett adók egyenlegének eredményét is (KSH, 2024). A magas GNI-vel rendelkező országokra jellemző az emberek magasabb életszínvonalon és gazdasági biztonsági körülmények között élnie, ez eredményezi az intézményekbe vetett bizalom növekedését is (Lipps-Schraff, 2021). Mindezeket kivetítve az euróbevezetésre az intézményi és piaci bizalomra, az alábbiak szerint valósul meg: A magyar kormány jelenlegi állásfoglalása az euró bevezetésével kapcsolatban: az Európai Unió csatlakozás során vállalt kötelezettségünk lett az euró bevezetése, az elmúlt évtized során csak kevés tényleges törekvés valósult meg. Meghatározó hatással van az intézményi bizalomra (Kolosi & Hudácskó, 2020). A lakossági bizalmi indexek szerepe fontos a gazdaságpolitikai döntéshozatalban. Az indexek változásai mutathatják a gazdasági növekedés ütemének változását, és előrejelezhetik a gazdasági ciklusok fordulópontjait (Töröcsik, 2016). A lakossági bizalmi indexek közül a közvéleménykutatások és Eurobarométer felmérések rendkívül fontosak. A bizalmi indexek és Eurobarométer elemzések a gazdaság szereplői számára nyújtanak hasznos információkat, akik ezen adatok alapján fontos üzleti döntéseket hoznak.

3.10. Bizalom és az attitűd kapcsolata

A gazdasági versenyképesség, gazdaság stabilizálás és az euróbevezetés ügye összefügg. A Lisszaboni Európai Tanács öt új alapkészséget definiált 2000-ben, melyek a következők: technológiai kultúra, információs és kommunikációs készségek, idegen nyelv, szociális készségek, vállalkozás. Katona alábbiakban definiálta az attitűdöt: „Az attitűdök általánosított nézőpontjainkat reprezentálják, amelyek képessé tesznek bennünket arra, hogy bizonyos szituációkat kedvezően, másokat kedvezőtlenül értékeljünk (Katona 1963, p. 34).

A különböző attitűddefiníciók közös vonása Hofmesiter-Tóth (2017) alapján:

1. Az attitűd olyan személlyel, vagy tárggyal függ össze, amely a személy környezetével kapcsolatos.
2. Az attitűdök formálják annak módját is, hogy az egyén hogyan viszonyul a környezetéhez, és hogyan reagál a környezet hatásaira. Azt is jelenti, hogy az attitűdök befolyásolják a környezetünkből érkező információfelvételünket, és ennek eredményeként céljaink felismerését is.
3. Az attitűdök tanultak és állandóak. Nem túl gyorsan változhatnak.
4. Az attitűdök érzelmet és értékelést kifejezhetnek.

A politikai vélemények, nézetek, és értékek érzelmeinkre gyakorolt hatása régóta foglalkoztatja a társadalomtudományokat (Hadarics hivatkozva Brader & Marcus, 2013). Az adott gazdasági, társadalmi és politikai rendszer megítélése, amelyben élünk és amelynek részét képezzük, mennyiben tudja aláásni vagy éppen fenntartani pszichés jóllétünket a pozitív érzelmek előtérbe helyezésén és a negatív érzelmek háttérbe szorításán keresztül (Hadarics hivatkozva Berggren & Bjørnskov, 2020; Hunyady,

2021; Jost & Hunyady, 2003). A vizsgálódásom tárgya az átmoralizált, ideológiailag is releváns attitűdök szerepe a makroökonómia szereplőin keresztül. Az emberek jobban kedvelik a hozzájuk hasonlóan gondolkodókat (Hadarics hivatkozva Byrne, 1971). Identitásunk központi elemei a morális meggyőződéssel vallott vélemények, amelyekben nem vállalunk kompromisszumot, és amelyek az ideológiai polarizáció fontos alapjai (Hadarics hivatkozva Skitka et al., 2015). Az ilyen típusú meggyőződések akár fontosabb bizalmi – vagy éppen bizalmatlansági – alapok is lehetnek az észlelt kompetenciánál. Ha a magyar politikai vezetés elfogadhatatlan álláspontot képvisel, a társadalom tagjai bizalmatlanná válhatnak velük szemben, és motiválatlanná válhatnak. Kérdés, hogyan alakul a bizalom az euróbevezetés kapcsán. Érdemes megvizsgálni a makroökonómia csoportjait is, mert az euróba vetett bizalom egyenlő a politikai bizalommal legalábbis egy részével. A legfontosabb politikai és társadalmi vélemények csoportba, csoportérdekekhez kapcsolódnak. (Hadarics hivatkozva Hunyady, 1996) kutatásai rámutatnak, hogy a másfajta társadalmi csoportokra vonatkozó sztereotípiák mintája, egymással dinamikus viszonyban álló összképe társadalmi látásmód, egy ideológiai alapállás visszatükröződése. A társadalom tagjai sokkal nagyobb mértékű bizalmat mutatnak egy olyan politikai vezetés iránt, amellyel kapcsolatban azt gondolják, hogy pontosan azokat a társadalmi csoportokat fogja támogatni, amelyeket kedvelnek. Ez a politikai befolyás alapja is. A politikai befolyásolás a viselkedés-gazdaságtannal is szoros kapcsolatban van. A viselkedés-gazdaságtan fontosságára hívta fel a figyelmet (Polischshuk –Bujdosó, 2022).

3.10.1. Az piaci bizalom egy másik aspektusból

Az euróbevezetés Magyarországon egy kiemelten fontos és összetett gazdasági lépés. A gazdasági élet egyéb szereplőire is hatással van. Az intézményi bizalom és piaci bizalom figyelembevételre kulcsfontosságú a gazdasági témájú bizalmi vizsgálatokban. A bizalom legitimitást ad a döntésekhez, akár az egyén számára kellemetlen következményekkel járó döntések számára. Az autoritás, legyen szó vállalatvezetésről, hatóságról vagy a kormányról, időről időre kénytelen olyan döntéseket hozni, amely kellemetlen lehet egyesek számára, vagy rövid távon költségeket jelentenek, miközben hosszabb távon hasznosak (Golovics, 2021).

Intézményi bizalom fogalma a következő: „az intézménynek megvan a szándéka és a képessége is ahhoz, hogy a feladatát betöltse (Györffy, 2017, p. 34.)” A vállalati beruházások mellett az intézményi bizalomnak nagy jelentősége van egy ország adósságának finanszírozásában. A pénzügyi szereplők bizalmának jelentősége abból fakad, hogy az adósságok finanszírozásában gyakori a többes egyensúly: ha a beruházó biztos abban, hogy képes lesz visszafizetni a hiteleit, akkor vissza tudja fizetni azt, amennyiben azonban nem hisz benne, valóban nem lesz rá képes (Obstfeld, 1996).

A bizalom léte, vagy hiánya öngerjesztő folyamatokat indíthat el, melyek meghatározók az ország pénzügyi stabilitása szempontjából. Egy adott adósságsszint fenntartható lehet alacsony, és fenntarthatatlan lehet magas kamatok mellett. A piaci bizalom egyik fontos mérőszáma az adósságokra fizetendő kamatszint, illetve a csődkockázat különféle mutatói (Györffy, 2020).

A hitelminősítő intézetek a bizalom egyik meghatározó faktorai. A múltbeli tapasztalatoknak és a pozitív attitűdöknek is fontos szerepük van a piaci szereplők döntéseiben. A gazdasági életben a bizalom és a bizalmatlanság a minden és a semmi, a két élet-halál szélső értékek. A makrogazdasági szereplők viselkedését döntően

meghatározzák. A bizalmatlan környezetet káosz és menekülési stratégiák jellemzik. Ez instabilitást eredményez és a gazdaság teljesítőképességét negatívan befolyásolja. A piaci bizalom az intézményi bizalom sajátos válfaja, és a gazdaság szereplőinek az intézményrendszerbe vetett bizalmát értjük alatta. Fontosak a vállalatok, amelyek beruházásokat és munkahelyeket hoznak létre, és a pénzügyi piacok, amelyek ezeket finanszírozzák (Györffy, 2020). A piaci bizalom egy hozzáadott érték, amelyet a vállalat képvisel. Hegedűs (2024) vállalatméretek és a hozzáadott érték összefüggéseire hívta fel a figyelmet. Fukuyama pozitív kapcsolatot talált a gazdasági szervezetek mérete és a bizalom szintje között. Az alacsony bizalomszintű országokban a vállalatok tipikusan a családok vezetése alatt állnak, míg a magasabb bizalomszint sajátja az együttműködés idegen szereplők között is, így professzionális menedzser foglalkoztatását és a vállalatméret növelését (Fukuyama, 1997). A vállalati szférában közös családi háttér, vallási csoport, etnikum alapján működő bizalom Magyarországon az intézményi alapú bizalom felé tolódik a vállalkozói bizalom típus: (Tóth 2004). A vállalkozói bizalom folyton meginog a pénzügyi és számviteli veszteségek kapcsán. Az euró bevezetése megváltoztatná Magyarország pénzügyi és számviteli környezetét. A kis- és középvállalkozások teljesítménymutatói alapján egyértelmű, hogy az árfolyamkockázatok csökkentése és a stabilabb pénzügyi környezet meghatározza a gazdasági növekedést és a versenyképesség javítását. Az euróbevezetés egyik legnagyobb vesztesei a kis- és középvállalkozások. Számviteli elemzés során a deviza-vételi tranzakciók során rendszerint árfolyamveszteség keletkezik, mert a számviteli rendszerekben később kerül elszámolásra a deviza vétel. Így az árfolyamveszteséget rendszerint szerepeltetni kell a számviteli elszámolásokban. (Illés et. al. 2022) szerint a vállalkozói attitűdök, a tudatosság és a tudásszint felmérése fontos. Baranyi et. al (2021): A lakosság megtakarítási attitűdjét vizsgálta. Szőke (2022) az üzleti hatékonysághoz hozzájáruló tényezőket vizsgált HR kontrolling szemszögből. Az eredményeiből könnyen lehet attitűdökre következtetni.

Számviteli könyvelési séma devizabetét esetében

A kutatásom kapcsán számtalan könyvelővel és cégvezetővel beszélgettem. Bizalmatlanok a forinttal szemben és a folytonos árfolyamveszteség bosszúságot okoz, így egy példával szeretném illusztrálni a veszteséget, amelyet az euróbevezetés megoldhat.

A vállalkozás tárgyévben kiegyenlített ... szállítói tartozásból devizabetétszámlájáról. A pénzügyi rendezéskor a devizaszámlán x összeg volt, amely két különböző árfolyamon került be. A vállalkozás az értékelésnek az átlagárfolyamos megoldást alkalmazza. A fennmaradó szállítói tartozás a tárgyévet követően kerül kiegyenlítésre. A vállalkozás az MNB hivatalos devizaárfolyamán értékeli a külföldi pénznemre szóló eszközeit és követeléseit Veress A. et. al. alapján, (2024) (16. táblázat tartalmazza a kiemelt számviteli példát).

16. táblázat: Számviteli példa euró vételére és könyvelésére egy fiktív példán keresztül

Gazdasági esemény megnevezése	Számlaszám		Összeg	
	Tartozik	Követel	Tartozik	Követel
Pénzügyi teljesítés Átlagárfolyam	4542. Külföldi szállítók	384. Elszámolási betét		
Árfolyam veszteség	876. PM egyéb ráfordításai	4542. Külföldi szállítók		
Átértékelés	368. „Techn. szla.”	4542. Külföldi szállítók		
Devizabetét számlaátértékelés	368. „Techn. szla.”	386. DB-számla		
Összevont árfolyam veszteség	876. PM egyéb ráfordításai	368. „Techn. szla.”		

Forrás: Veress A. et al. alapján, (2024)

4.ANYAG ÉS MÓDSZER

4.1. A primer kutatás folyamata és módszertana

A primer kutatás teljes folyamatát és az ehhez kapcsolódó egyes lépéseket és módszereket a 17. táblázat szemlélteti.

17. táblázat: A kutatás módszertani folyamatok összefoglalója

Szakirodalom feldolgozása, irodalomkutatás	A kutatás feladatai	Feltáró kvalitatív kutatás
Tartalomelemzés a szakirodalom alapján		Fókuszcsoportok felállítása
Mélyinterjúk felvétele		
Tartalomelemzés a mélyinterjúk alapján		Fókuszcsoportok felállítása
	Hipotézisek felállítása	
	Kérdőív megtervezése	
	Kvantitatív kutatás lefolytatása	
	Tanulmánytervezet írása	
	Kérdőíves lekérdezés- egyetemi oktatók és kutatók, akadémiai szakértők	
	Kérdőíves lekérdezés- cégvezetők	
	Eredmények és következtetések levonása	
	Az értekezés formai keretbe foglalása, valamint javítások elvégzése a témavezetők instrukciói alapján	
	Beadásra kész értekezés	

Forrás: saját szerkesztés (2024)

A kvalitatív módszert a kutatási szakasz elején, a szekunder információkat addicionális jelleggel, információgyűjtés szempontjából használtam fel. A magyarországi euróbevezetés szakirodalmi elemzése és a korábban rögzített mélyinterjúk jó alapként szolgáltak a makroökonómia két fontos területén a háztartási és vállalkozói szféra területén végrehajtott, nagyobb mintás kérdőíves megkérdezéshez, amely egyben kvantitatív módszer is.

4.2. A primer kutatás módszertana

Az attitűdvizsgálat bemutatása: A primer kutatásom szakértői mélyinterjúkkal kezdetem, amelyek kiindulási alapnak tökéletesek voltak, a témába jártasságot szereztem általuk. A premier kutatásom során matematikai-statisztikai módszereket használtam fel. IBM SPSS programcsomagot használtam, a 27.1.0.1 verziót. A vizsgálatom fókuszába az euróbevezetéshez való hozzáállást állítottam. A bevezetési szándékot a viselkedéses attitűdvizsgálatból lehet kikövetkeztetni.

Az attitűd fogalma: Az attitűd a tapasztalat által kialakult mentális és idegi készenléti állapot, amely vezérlő vagy dinamikus befolyást eredményez a személy reakcióira mindazon tárgyak és helyzetek felé, melyekhez az attitűd tartozik (Allport, 1935).

Az euróbevezetés kutatási témájában a meggyőződés és az érték felmérése fontos. Egyes kutatók elképzelései szerint az attitűdnek csak két alapvető összetevője van: a meggyőződés, valamint annak mértéke, hogy a személy mennyire tartja valószínűnek, hogy a konkrét információ valós és az hasznos. Az teszi determinisztikussá, hogy a társadalomban miről vélekednek jónak, illetve rossznak (Hofmeister-Tóth, 2017).

Az egyetemi oktatók és kutatók értékei tanultak és a pályájuk folyamán folyamatosan átalakulnak. Az attitűdvizsgálatokkal betekintést nyerhetünk, hogy a megkérdezett személyek hogyan viszonyulnak a kérdéshez. Az attitűdnek kell, hogy legyen tárgya, azaz egy fókuszpontja. A tárgy lehet absztrakt fogalom, például az euróbevezetés. Az attitűdnek iránya, foka és intenzitása van. Az attitűd iránya lehet elfogadó és elutasító. A foka megkérdézhető. Az euróba vetett bizalom is a kutatás része. A kutatásban megtalálható az igazító- vagy alkalmazkodási funkció, értékkifejező, sőt az énvédő funkció is.

Személyes tapasztalat: A tárgyakkal hétköznapi környezetünkben kerülünk kontaktusba. Egyik része hétköznapi, más része új. Elemezzük az újat, gyakran újra elemezzük a régebbit – ezek segítenek bennünket a tárgyak általi attitűdünk létrejöttében. A személyes tapasztalat szempontja a termék kipróbálása (Hofmeister-Tóth, 2017).

A mindennapi fizetőeszköz használata személyes tapasztalatnak tekinthető. Az euróbevezetés egy szükségleten alapul. Az euróövezet országaiban nem is tudunk mással fizetni. A szakértőket és vitaindító tudósokat/ írókat referenciaszemélynek tekintem. A szakértők és az egyetemi oktatók, kutatók is befolyással bírnak a közvéleményre és a közvélemény is hatással van az oktatókra és kutatókra.

Az attitűd és a magatartás:

- 1. Az attitűd erőssége:** A nagyon erős pozitív vagy negatív attitűd nagyobb eséllyel a magatartásban is megjelenik. Az euróbevezetés témakörében nagyon erős pozitív attitűd mutatható ki.
- 2. Más attitűdök létezése:** Lehet, hogy valamelyik megkérdezett bevezetné az eurót, de nem meri kimondani. A bevezetéssel kapcsolatos attitűd a belső félelem vagy szorongás.
- 3. Az attitűdre való reakcióképesség:** A megkérdezett attitűdje (hiába) a nagyon pozitív a bevezetéssel kapcsolatban, nincs meg a politikai akarat.
- 4. A társadalmi környezet szituációs tényezői:** Az egyetemi oktatók, kutatók, akik gazdaságtudományi képzési területen oktatnak, lehet, hogy más szemszögből látják az euróbevezetés kérdéskörét.

Az attitűdkomponenseket mérése: Az affektív összetevőket megkérdezettek esetében értelmeztem „a hiszek, ragaszkodik” ... kezdetű kérdésekkel igyekeztem felmérni válaszaikat. A kutatási kérdőívben a kutatási témában létrejött affektív komponenst is lemértem.

Az attitűd mérésének legtöbb módszere azon az elképzelésen alapszik, hogy az attitűdök mérhetők a személyeknek az attitűdtárgyról alkotott véleményével vagy hiedelmével. A módszer tekinthető egyszerre közvetlen mérésnek is.

Likert-skála alkalmazása: Az alkalmazott Likert-skálán általában ötfokú skálán kell bejelölni, mennyire ért egyet a megkérdezett egy adott attitűdállításával. Az eljárás jól méri az attitűd minőségét és az intenzitását, hátránya, hogy kialakulásával kapcsolatban nem ad megfelelő információt (Forgács, 2017).

Önkitöltős kérdőív: „Az önkitöltős kérdőívek esetén a válaszadók saját maguk olvassák el és töltik ki a kérdőíveket. Az ilyen típusú interjúknak három fajtáját különböztetjük meg: papíralapú kérdőív, online kérdőív (computer-assisted web

interviewing, CAWI) és az automatizált, számítógéppel támogatott öninterjúzás (computer-assisted self-interviewing, CASI)” (Rencz, 2022 p. 13.)

„Napjainkban egyre népszerűbbek az online kérdőívek (computer-assisted web interviewing, CAWI), melyek alapvetően ugyanarra a logikára épülnek, mint a papíralapú kérdőívek: a válaszadók saját maguk töltik ki a kérdőíveket, csak nem papíron, hanem elektronikus formában, pl. számítógép, tablet vagy mobiltelefon segítségével. Formailag a kérdőív kialakítása történhet egy erre kialakított weboldalon vagy számítógépes programon keresztül. Napjainkban számos (részben) ingyenesen elérhető online kérdőívezési felület létezik, azok különböző előnyeivel és hátrányaival. Néhány példa ilyen weboldalakra a teljesség igénye nélkül: Google Forms, Qualtrics, Survey Monkey, LimeSurvey, Typeform (Rencz, 2022 p. 15.).”

Az online kvantitatív kutatások előnye a kérdezői hiba teljes hiánya. Az online adatfelvételben a kutató és a válaszadó kérdőíven keresztül kommunikál egymással. Az online adatfelvételnél is számolni kell azzal, hogy bizonyos célcsoportokban az átlagosnál magasabb, míg mások esetében az átlagosnál alacsonyabb a válaszadói hajlandóság. Például a magasabb iskolai végzettségű, státuszú válaszadók jellemzően nagyobb válaszadói kedvvel rendelkeznek. A minőségi minta biztosításához az online kutatások esetében a torzító hatások kiküszöbölése érdekében rétegzett véletlen mintavételt alkalmaznak a kutatók; a minta kiválasztása és a meghívók kiküldése nem egyszerre, hanem a kérdőívkitöltési adatok ismeretében több részletben, több napon keresztül történik (Veres et al., 2017).

A kvalitatív kutatás különösen akkor fontos, ha a vizsgált jelenségre vonatkozóan korábbi információk csak csekély mértékben állnak rendelkezésre, ami azt jelenti, hogy a kvalitatív kutatás a „strukturálatlan” problémák miatt (a csekély előzetes információk következtében) többnyire feltáró és rugalmas. Noha a kvalitatív kutatás a hipotézisek ellenőrzését is lehetővé teheti, a fő hangsúly általában a megismerésen és a magyarázatok vagy elméletek alkotásán van.

Mielőtt az értekezésemben a demográfiai jellemzőkre fontos megemlíteni, hogy a kutatás kizárólag online formában zajlott – egyrészt a Covid19-járvány okozta lezárások miatt, másrészt az internet adta lehetőséggel sokkal könnyebb volt elérni az egyetemi oktatókat. A minta kiválasztásánál bekerülési kritérium volt, hogy a kitöltő egyetemi oktatók és kutatók nyilvános egyetemi e-mail-címmel rendelkezzenek az egyetem és kutatóintézetek honlapján. Az online kérdőíves felméréshez az adatfelvétel 2022. január eleje és 2022. március eleje között zajlott, 5225 egyetemi oktató, kutató részvételével (ebbe az óraadó oktatók is beleértendőek) Magyarországon. Az online megkérdezés 2024-ben is folytatódott. A minta nagysága ugyanekkora volt.

A cégvezetőkkel 2025. február és márciusa között zajlott a megkérdezés. A cégvezetőkkel is online folytattam le a kérdőíves megkérdezést. 1367 vállalkozásnak küldtem ki a cég e-mail címére a kérdőívet az euró magyarországi bevezetéséről. A vállalkozások közel fele 2-4 fős mikrovállalkozás.

(Kérés esetén a címlistát és a levelezést a bizottság rendelkezésére tudom bocsátani.)

Az attitűd tengelyei: Az attitűd definíciókban leggyakrabban előforduló elem az, hogy az attitűd érzelmi (értékelő) viszonyulás. Igen gyakran előforduló elem szerint, az attitűd tartalmaz valamilyen ismeretet, véleményt, nézetet, gondolatot, vagy akár babonát az attitűd tárgyára vonatkozóan. Végül az attitűd harmadik rétege egyfajta viselkedést jelent. Ezek alapján az attitűdnek 3 tengelye van (Forgács, 2017):

- Affektív viszonyulása
- Kognitív viszonyulása
- Konatív viszonyulás

Az attitűd megváltoztatása: A meggyőzés képessége központi jelentőségű a modern társadalomban. Az üzlet, a jog, a média, a politika, az oktatás, az egészségügy, a művészet és minden tudomány sikereinek feltétele a befolyásolás tudományában való jártasság. Az üzletembereknek a termékeiket sikeresen el kell tudni adni. A politikusoknak meg kell győzni a választókat alkalmasságukról. A tanároknak át kell tudniuk adni az ismereteket. A szociálpszichológia születése óta, mintegy 100 éve foglalkozik az attitűdökkel és megváltoztatásuk tudományával (Forgács, 2017).

A Yale-program: A kutatók számos – a meggyőzés sikerességét meghatározó – törvényszerűséget megfogalmaztak, de az sem tagadható, hogy az eredmények nehezen általánosíthatóak. A gyakorlatban a relevánsnak ismert szempontok (a tervezett marketingüzenet és a társadalmi kontextus), valamint a szereplők (a konkrét célcsoport (befogadók), a kiválasztott opinion leader (befolyásoló)) tulajdon. A kutatók számos – a meggyőzés sikerességét meghatározó – törvényszerűséget megfogalmaztak, de az sem tagadható, hogy az eredmények nehezen általánosíthatóak. A gyakorlatban a relevánsnak ismert szempontok (a tervezett marketingüzenet és a társadalmi kontextus), valamint a szereplők (a konkrét célcsoport (befogadók), a kiválasztott opinion leader (befolyásoló)) tulajdonságait és megfelelőségét újra szokták vizsgálni (Forgács, 2017). A probléma összetettsége, illetve az ellentmondó kutatási eredmények miatt, káros lenne bármilyen dogmát fenntartani. Minden konkrét piac- és közvélemény-kutatás során érdemes a konkrét attitűdöt, a konkrét attitűdtárgyra vonatkozóan, a konkrét társadalmi kontextusban újravizsgálni: Ki, kinek, mit és milyen körülmények között üzen?

A Yale-program képviselői a befolyásolási folyamatot az alábbi négy tényező függvényében vizsgálták (Forgács, 2017):

1. a befolyásolt
2. a befolyásoló
3. az üzenet
4. a kontextus

4.3. Szekunder kutatás folyamata és módszertana

A doktori értekezésben használtam azon ismereteimet, amelyek az értekezés témájában hasznosak lehettek, és a szakirodalom értelmező jellegű elemzései a legfontosabb elméletek bemutatásával és magyarázatával együtt az értekezés főbb gondolatait adták. A magyar gazdaság 2009–2023 közötti alakulásának legfontosabb mutatószámait, indikátorait elemeztem statisztikai adatok alapján, kiegészítve a magyar nemzetgazdaság adataival. Az értekezés módszertana analitikai jellemzőkkel bír, a gazdaságpolitika időszakait magyaráztam a pénzügyi krízisek megoldásának tükrében. A krízisek lefolyása könnyen érthető és néha átláthatatlan folyamatokból (is) áll.

A (bank- és pénzügyi) válság, elmélyülés-apátia, kilábalás makrogazdasági következményekkel ciklusokból tevődik össze. A hipotézisek egyik része primer forrásból származó adatok elemzésével bizonyítható, illetve konceptuális keretmodell létrehozásával, és a modellbe foglalt hipotézisek empirikus kutatással felállított eredményének bizonyításával vagy elvetésével. A kutatás módszertana egy

keresztmetszeti kutatás, amelyben szekunder, illetve primer módon is kell adatokat összegyűjteni. A célkitűzéseimmel és hipotéziseimmel összhangban az értekezés témájában végzett kutatásomat a kutatási témában feltárható fontosabb elméleti modellekkel és empirikus kutatások összegzésével kezdtem el. A szekunder források szakirodalmi összefoglalásához és irodalomkutatáshoz Taylor & Francis Online – Open Journals, Akadémiai Kiadó-folyóiratcsomag, MERSZ, WEB OF SCIENCE, ELISEVIER – SCOPUS, Wiley Online Library, SpringerLink adatbázisokat alkalmaztam, továbbá a Researchgate és Google Scholar keresőprogramokat használtam.

Tomcsányi (2000, 22; 118; 121; 128 p.) által megalkotott elemzési módszerből- az irodomelemzése során - jellemzően az alábbi lépéseket alkalmaztam:

1. „kompiláció
2. szintézis
3. izoláció
4. analízis
5. ismeretgazdálkodás.”

A doktori értekezés vizsgálataihoz az Eurostat, a Magyar Nemzeti Bank (MNB), továbbá a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), az OECD, az Európai Bizottság, az Európai Központi Bank, a Word Bank, az Eurostat, az IMF adatbázisaiból és jelentéseiből származó adatokat ismeretem, amelyek alapul szolgálnak a magyar gazdaság(politika) 2009–2023 közötti történéseinek fontosabb makrogazdasági mutatószámai elemzéséhez, összevetve a kelet-közép-európai nemzetállamok megfelelő adataival. Szerzők és makrogazdasági mutatók elemzésével a magyarországi helyzetről bemutató elemzést próbáltam adni.

Bizalmi indexek: A GKI Gazdaságkutató Zrt. konjunktúra-indexének kiszámításakor az üzleti szféra a lakosság (azaz a fogyasztók) véleményeit veszi számításba: a GKI konjunktúraindex a fogyasztói bizalmi index és az üzleti bizalmi index súlyozott átlaga GKI, (2024). A GKI üzleti bizalmi index az ipari, a kereskedelmi, az építőipari és a szolgáltató bizalmi index súlyozott átlaga. A foglalkoztatási indikátor az elkövetkező három hónapban az alkalmazotti létszám növelését, és csökkentését előrejelző vállalatok arányának különbsége. Az ár indikátor a következő három hónapban az értékesítési árak növelését, és csökkentését előrejelző vállalatok arányának különbsége GKI, (2024). Az üzleti felméréseknél a kérdésekre adott válaszokból egyenleg-mutatók számíthatók. Az egyenleg az adott kérdésre pozitív választ adók aránya – az adott kérdésre negatív választ adók aránya. E mutató értéke +100 és -100 között változhat, értéke +100, ha minden válaszadó pozitív és -100, ha minden válaszadó negatív választ ad. Meghatározott kérdésekre adott válaszok egyenlegeiből számíthatók az ágazati bizalmi indexek GKI, (2024).

Üzleti bizalmi index = $0,5714 \cdot \text{ipari bizalmi index} + 0,0714 \cdot \text{építőipari bizalmi index} + 0,0714 \cdot \text{kereskedelmi bizalmi index} + 0,2858 \cdot \text{szolgáltatói bizalmi index}$. Az alkalmazott súlyok az Európai Bizottság által végzett megkérdezések tapasztalatain alapulnak GKI, (2024).

A fogyasztói bizalmi index: a háztartások pénzügyi helyzetének megítélését az eltelt 12 hónapban, a pénzügyi kilátásokat az elkövetkező 12 hónapra vonatkozóan, az ország gazdasági helyzetének várt alakulását, és a tartós fogyasztási cikkek vásárlására vonatkozó kilátásokra feltett kérdésekre adott válaszokból számított egyenleg-mutatók

számítani átlaga GKI, (2024). **Fogyasztói bizalmi index** = (A háztartások pénzügyi helyzetének megítélése az elmúlt 12 hónapban + a háztartások pénzügyi helyzetének várható alakulása a következő 12 hónapban + az ország gazdasági helyzetének várt alakulása a következő 12 hónapban + a nagy értékű fogyasztási cikkek vásárlását illető kilátások a következő 12 hónapban) / 4 GKI, (2024).

A GKI konjunktúraindexe = (az üzleti bizalmi index *2 + fogyasztói bizalmi index) / 3.

GDP = háztartások fogyasztása (C) + kormányzati fogyasztás (G) + beruházás (I) + nettó export (NX, vagyis export – import)

GNI = GDP + nettó elsődleges jövedelem külföldről = GDP + (belföldi rezidensek [belföldi tulajdonú vállalatok, hazai munkavállalók] külföldön szerzett elsődleges jövedelme – a külföldi rezidensek [külföldi tulajdonú vállalatok, külföldi munkavállalók] belföldön szerzett elsődleges jövedelme)

Statisztikai módszerek

Trendelemzés: A hosszú távú tendencia jellemzésére, fontos feladat a trendelemzés. A trendfüggvény az időseries regressziós módszerekhez tartozik. Meg kell nézni a trendfüggvények illeszkedését. Számos gazdasági időseries nem stacionárius, vagyis a várható értékük és a varianciájuk függ az időtől, valamint az idő előrehaladtával bármely adott értéktől egyre nagyobb valószínűséggel távolodnak el. Ha ez a fajta mozgás alapvetően egy irányba történik (lefelé vagy felfelé), akkor mondjuk, hogy a sorozat trendet tartalmaz. A nem stacionárius idősorokból a további elemzés előtt gyakran kiszűrjük a trendet. A trend kiszűrésére két eljárást szoktak használni:

- 1. időt tartalmazó regressziós becslés
- 2. többszörös differenciálás

Az időt tartalmazó regressziós becslés módszerét választottam.

Varianciaanalízis (Hunyard-Vita, 2008) alapján: A varianciaanalízis számításait és eredményeit ANOVA (ANalysis Of VAriance) táblázatok formájában szokás megadni. A regressziós ANOVA táblázat általános sémája a következő (18. táblázat):

18. táblázat: A varianciaanalízis táblájának sémája

A variancia forrása	Négyzetösszeg	Szabadságfok	Átlagos négyzetösszeg	F-érték
Regresszió (R)	SSR	k	MSR=SSR/k	F= $\frac{MSR}{MSE}$ (p)
Maradék (E)	SSE	n-k-1	MSE=SSE/(n-k-1)	
Teljes (T)	SST	n-1	–	–

Forrás: Hunyard-Vita (2008) alapján saját szerkesztés (2024)

Az ANOVA (varianciaanalízis), hipotézisvizsgálati módszerként alkalmazható. Azt a nullhipotézist megvizsgáljuk, hogy kettő, vagy több normális eloszlású, egyező szórású valószínűségi változónak egyenlő-e a várható értéke. A konkrét eseményekhez tartozó, meghatározott minták kapcsán átlaggal leírható jelenségek összevetéseként értelmezhető. Azt keressük, hogy van-e determináns eltérés meghatározott csoportba foglalható teljesítmények, jelenségek közt (Jánosa, 2023).

A 18. táblázatban szerepel F számított értéke. Meg van adva, hogy F számított értéke milyen szinten szignifikáns (Sig.). Azaz F értékéhez és a szabadságfokhoz számíthatunk egy szignifikancia szintet. A szignifikanciaszint itt Sig. = 0,000. Ha a nullhipotézis igaz, a külső és a belső négyzetösszeg aránya közelíthetően 1 kellene, hogy legyen (ugyanazon sokasági variancia becslései). A számított F esetünkben sokkal nagyobb. A szignifikanciaszint azt mutatja, hogy annak a valószínűsége, hogy egy ilyen F jutunk, feltéve, hogy a nullhipotézis igaz, 0,000, vagyis 0%.

Kovariancia: A regressziófüggvény mellett a leggyakrabban számított statisztikai mérőszám a korrelációs együttható. A kovariancia mérőszáma a függetlenséget mutatja, nagyságát a változók mértékegysége is befolyásolja. Célszerű a kapcsolat erősségének a mérésére — az asszociációs együtthatókhoz hasonlóan — normált, 0 és 1 intervallumban elhelyezkedő mérőszámot alkalmazni. Ilyen mérőszámot kapunk, ha a kovarianciát a standardizált változók alapján számítjuk, a kovarianciát osztjuk abszolút értékének maximumával (Kerékgyártóné et al., 2017).

Korrelációanalízis: „Két numerikus változó közötti kapcsolatot és annak szorosságát határozza meg a korrelációanalízis. A kapcsolat szorosságát kifejező Pearson-féle korrelációs együttható abszolút értéke 0 és 1 közötti értéket vehet fel, ahol a 0 érték a kapcsolat teljes hiányát jelzi, az 1-es a két változó függvénytípusú kapcsolatát jelenti. A kapcsolat szorossága mellett információt kapunk a kapcsolat irányáról is. Ha a korrelációs együttható előjele pozitív, akkor a két változó közötti kapcsolat egyenes arányú, negatív előjel esetén fordított arányról beszélünk (Lázár, 2009 p. 114).”

Regresszió analízis: A regressziós modellezéssel az a célunk, hogy a független, magyarázó változók olyan együttállását keressük meg, amelynek segítségével minél nagyobb magyarázó erejű modell jön létre, azaz minél nagyobb hányadát tudjuk megmagyarázni a függő változó teljes szórásnégyzetének. A regresszió függvény annyi magyarázó változót tartalmaz, amennyi biztosítja a megfigyelések a becslések jó illeszkedését.

A reál effektív árfolyam vizsgálata: Két ország közötti reálárfolyam a nominális árfolyamból és a két ország árszínvonalából számítható ki. Ha a reálárfolyam magas, akkor a külföldi termékek olcsók, a hazai termékek drágák (KSH, 2024).

A reál effektív árfolyam fordítottan arányos az ország versenyképességével, vagyis pl. 2020-ban csökkent a reál effektív árfolyam, így növekedett Magyarország versenyképessége (KSH, 2021). A reál effektív árfolyam a magyar, választott országcsoporthoz vagy az euróövezet árainak, vagy költségindikátorai relatív mozgásának korrigált nominális effektív árfolyam rátája. A reál effektív árfolyam ráta a nominális effektív árfolyamráta (azaz a valutaértéke néhány külföldi devizák súlyozott átlagához viszonyítva) és az árfolyamdeflátor vagy költségindex hányadosa (KSH, 2021). Súlyozás: a kereskedelmi forgalom alapján (kétoldalú V nemzetközi áruforgalmi)

Effektív árfolyam = Si Súlyi * Bilaterális árfolyam /100

A reál effektív árfolyam a nominális effektív árfolyamot korrigálja az inflációval: Reál eff. árfolyam=Nominális eff. árfolyam. $(P_a / P_1 \rightarrow z \text{ átlaga})$ (átlagosan hány %-kal változott az „a” valuta ára a többihez képest).

5. EREDMÉNYEK ÉS AZOK MEGBESZÉLÉSE

5.1. Primer kutatás

Ebben a fejezetben az általam elvégzett kutatás eredményeit számszerűsítem. A vizsgálódásom tárgya, az euróbevezetés attitűdvizsgálata a háztartási szférában és a vállalati szférában. A kérdőívben a Likert-skálát használtam, amelyekhez az attitűd mérés alapján 1, 2, 3, 4,5 pontokat rendeltem. A Likert-skála önmagában is alkalmas attitűd mérésre. A legpozitívabb attitűd 5 pontot kapott, míg a legnegatívabb 1-et.

5.1.1. Az euróbevezetés attitűd vizsgálata kérdőív segítségével gazdaságtudományi képzési területen oktatók és kutatók között

A gazdasági, gazdaságpolitikai élet fontos tényezője az attitűd. A bizalom elnyeréséhez és a válaszadók viselkedésének meghatározásához fontos az előrejelzés nyomon követése és befolyásolás felmérése. A politikai változás és gazdasági folyamatok is előre jelezhetőek az attitűdvizsgálatokkal. Attitűdvizsgálatokra alkalmasak a közvélemény-kutatások és a kérdőíves megkérdezések. Az attitűd olyan jelenség, amely nem változik hosszú távon. A primer kutatásaim a társadalmi érdekeltek két leszűkített csoportjára vonatkozik. Olyan egyéni aspektusok, amely nem függetlenek szektoroktól. Olyan célcsoportokat kerestem, akiknek ismerete van az euróbevezetés témakörében.

Az attitűdtárgynak az euróbevezetés attitűdvizsgálatát választottam. Az attitűdtárgy jellemzőit a 19. táblázat szemlélteti.

19. táblázat: Az euróbevezetés mint attitűdtárgy

Attitűd tulajdonságok	Attitűdtárgy
Attitűd neve	euróbevezetés
Környezetünket befolyásolja	igen
Tanult és állandó	igen, igen
Érzelmet is lehet vele kifejezni	pozitív/ negatív

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

A megkérdezés a lakosságra és a vállalati szektorra koncentrált. A lakossági szektort leszűkítettem a gazdasági felsőoktatásban dolgozó oktatókra, kutatókra, illetve akadémiai szakértőkre. Biztos voltam benne, hogy a társadalom ezen csoportjának ismeretei, tudása, jártassága van az euróbevezetés témakörében. A megkérdezett csoport az első megkérdezés alkalmával hasznos információkkal látott el. 2021-es megkérdezés alkalmával az vizsgáltam meg, hogy kutatható-e a téma. 2024-ben újabb megkérdezést folytattam le, amikor Likert-skála segítségével értelmeztem az euróbevezetéshez kapcsolódó kérdéseket. A megkérdezést a teljes magyar felsőoktatás publikus e-mail címeire kiküldtem.

A kérdőíves felmérés elemzésének eredményei: A kérdőív (lásd 14. Melléklet) kiküldését megismételtem 2024. január és március közötti időszakban, ehhez a korábbi adatbázist használtam fel. Gazdaságtudományi képzési területen minta intézményként a Budapesti Corvinus Egyetemet választottam, azon belül csak azokra a tanszékekre küldtem ki a kérdőívet, amelyek a gazdaságtudományhoz kapcsolódnak (Belevettem a kutatásba a politológia és a szociológia tanszékeken oktatókat, az óraadókat is.)

A 2022-es kutatás eredményei: A 2022-es kutatás eredményei a következőképpen alakultak. A nemek arányát tekintve a válaszadók többsége férfi volt (67%), a nők

aránya mindössze 33% volt a mintában. A korcsoport alapján a 43–52 év közötti (34,2%) volt, ezt követte az 53–65 év közötti (20,4%) korosztály aránya a mintában. Ez a minta nominális eloszlásként magyarázható vált, tekintettel a két korcsoport aktív népességen belüli arányára. A válaszadók jelentős része (70% fölött) a fővárosban lakott. A válaszadók legnagyobb hányada felsőfokú végzettséggel és doktori fokozattal (71%) rendelkezett. Önértékelésük alapján gazdaságtudományi képzési szakterületen dolgozott 62,6%-uk, egyéb képzési szakterületen 27%-uk, agrárképzési szakterületen 10,4%-uk. A válaszadók 81,7%-a nem dolgozott pénzügyi területen. Foglalkoztatási ágazat szempontjából az a következtetés vonható le, hogy a válaszadók többsége PhD-fokozattal rendelkezett, és gazdaságtudományi területen, de többségük nem pénzügyi területen oktatott. (A kutatási minta arányait a következő 4.; 6.; 8. Mellékletekkel szemléltettem.)

A 2024-es kutatás eredményei: A 2024-es kutatás eredményei a következők voltak: a nemek tekintetében a válaszadók többsége továbbra is férfi (69%), a nők aránya ennek megfelelően mindössze 31% százalék volt. A korcsoportot nézve a 43–52 év közötti volt (33,5%-32%), ezt követően az 53–65 év közötti (28,4%- 34,1%) korosztály található volt a legnagyobb arányban, a mintában. Ez a minta nominális eloszlásként magyarázhatóvá vált, tekintettel a két korcsoport aktív népességen belüli arányára. A válaszadók jelentős része a fővárosban vagy városban lakott. A válaszadók legnagyobb hányada felsőfokú végzettséggel és doktori fokozattal (44%-33%) rendelkezett. Foglalkoztatási ágazat szempontjából az a következtetés került levonásra, hogy a válaszadók többsége PhD-fokozattal rendelkezett, és gazdaságtudományi területen, de többségük továbbra sem pénzügyi területen oktatott. (A kutatás minta arányait a következő 5.; 7.; 9. Mellékletekkel szemléltettem.)

A maastrichti kritériumok teljesítésre vonatkozó kérdések: Kutatásom egyik célja az volt, hogy megvizsgáljam: a megkérdezettek milyen arányban látták fontosnak a maastrichti kritériumok véghezvitelét. Arra is kerestem a választ, hogy reális-e, ha a makrogazdasági adatokat előbb rendbe hozzuk és bevezetjük az eurót, mi erről az egyetemen oktatók, kutatók véleménye. Ez a kérdéssor a szakirodalmi feldolgozásban található elméleti kereteket foglalta össze. A kérdőíves feldolgozás alapján IBM SPSS 27.1.0.1 verziójú programcsomaggal kiválogattam azokat a kérdéseket, amelyek között összefüggést talált a rendszer. Pearson-féle korrelációs párokat alkottam. SPSS programcsomag segítségével kiválogattam a kapcsolatot mutatópárokat. **Az euróbevezetés kérdése, az maastrichti kritériumok vizsgálata nélkül értelmezhetetlen.**

20. táblázat: Korrelációs párok a kérdőív kapcsán

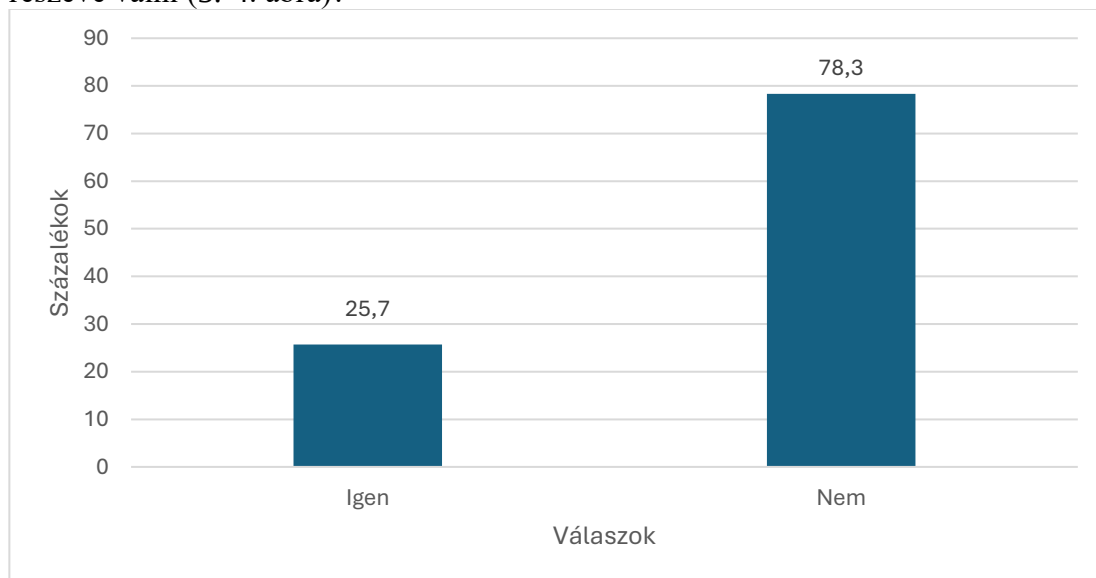
Korrelációs pár	Kérdés röviden	N	Korreláció	Sign.
1.	Lecserélné-e a valutát- Bevezetés mellett	2	1,00	,000
2.	Bevezetés mellett & Nemzeti ügy	2	1,000	,000
3.	Saját fizetőeszköz kamatlábának mozgatása & Ragaszkodik a forinthez	2	1,000	,000
4.	EMU része & Nemzeti ügy	2	1,000	,000
5.	Bevezetés mellett & Ragaszkodik a forinthez	2	1,000	,000
6.	Banki költségek & Üzletkötés EU	2	0,998	,044
7.	GMU védelmet ad a költségvetési ingadozásoktól & az euró és FDI növekedés összefüggése	2	0,726	,483

Megjegyzés: $r=1$, korreláció; $r=-1$ ellentétes korreláció; $0,1 < r < 1$ = erős kapcsolat;

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

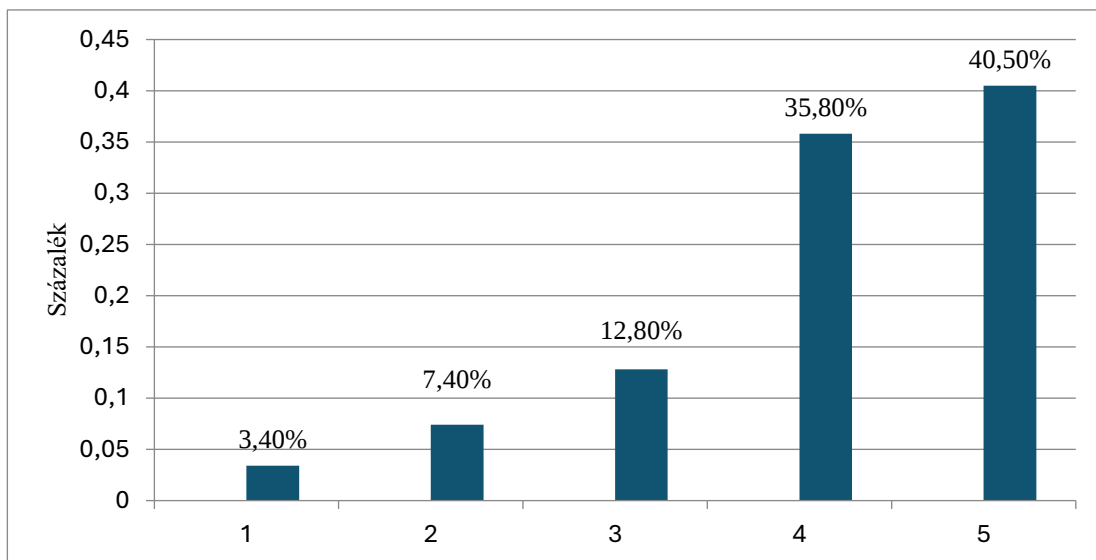
Az euróbevezetésre vonatkozó kérdések

Érdemes-e vagy előnyös volna-e, Magyarország számára az Európai Monetáris Unió részévé válni (3.-4. ábra)?

3. ábra: Nem érdemes az Európai Monetáris Unióhoz csatlakozni

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2022)

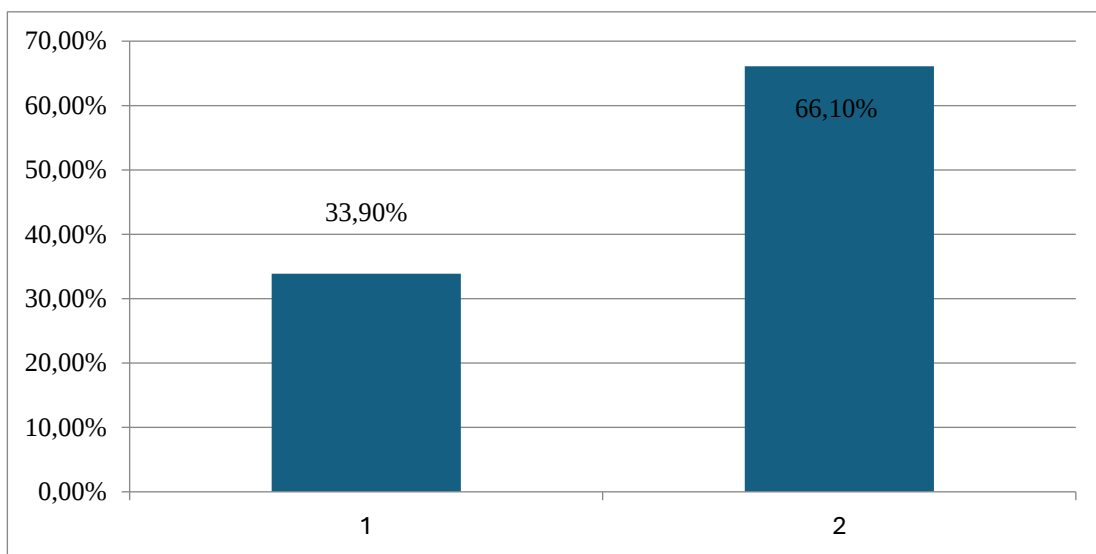

4. ábra: Érdekes volna az Európai Monetáris Unióhoz csatlakozni

Jelmagyarázat: (1) Egyáltalán nem érdemes... (5) Teljes mértékben érdemes.

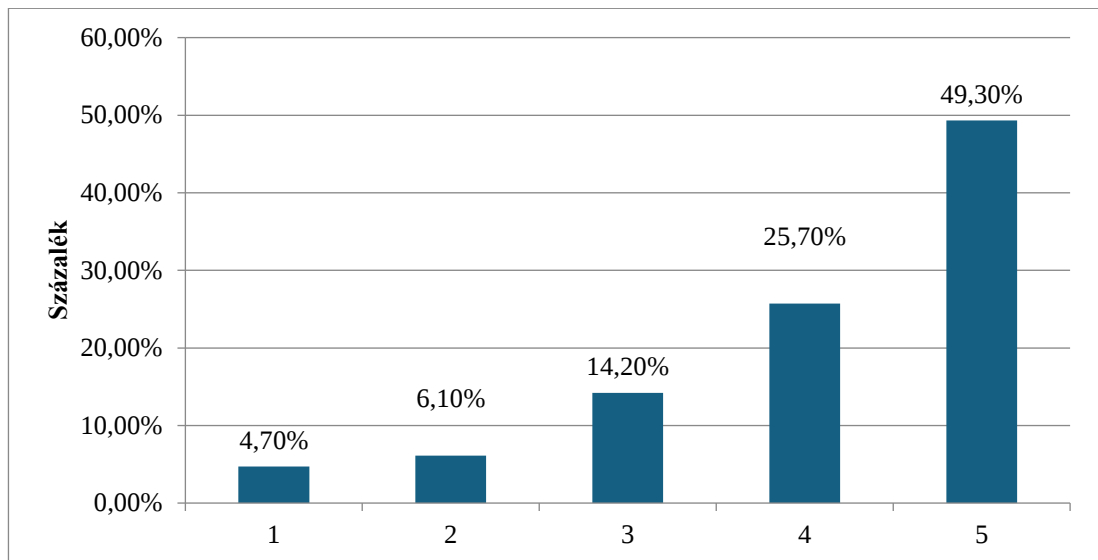
Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

2022-ben a megkérdezettek döntő többsége (78,3%) szerint (5. ábra) Magyarország számára érdemes volna az EMU részévé válni, ennek ellenkezőjéről volt meggyőződve a válaszadók 21,7%-a. 2024-ben az euróbevezetés attitűd vizsgálata során, több helyen intervallum skálát alkalmaztam, hogy objektívebb képet kaphassak az oktatók euróhoz való viszonyulásáról (6. ábra). Likert-skálán a teljes mértékben érdemes attitűd kapta a legmagasabb százaléértéket.

5. ábra: Az egyetemi oktatók attitűdje a magyarországi euróbevezetés kapcsán

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2022)

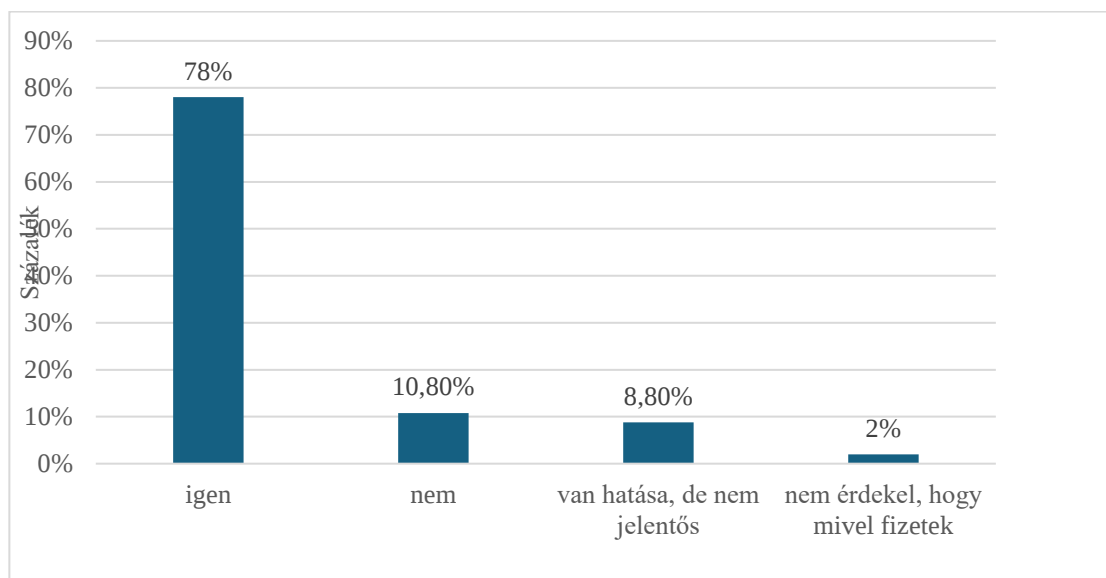

6. ábra: Az egyetemi oktatók attitűdje a magyarországi euróbevezetés kapcsán
 Jelmagyarázat: (1) Egyáltalán nem vagyok elkötelezett. ... (5) Teljes mértékben elkötelezett vagyok az euróbevezetés mellett.
 Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

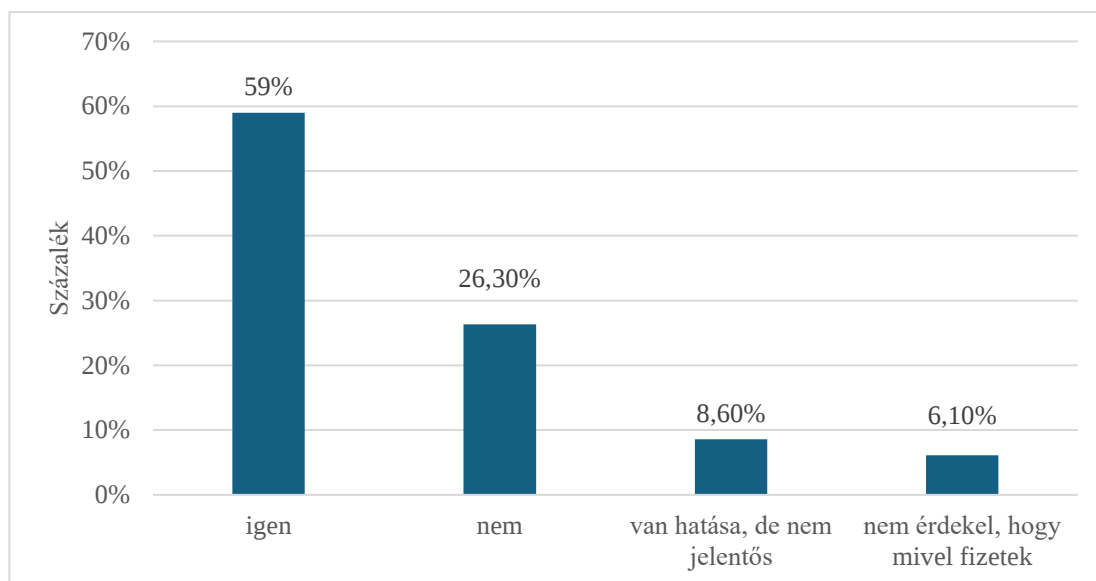
A két kérdés a megkérdezettek attitűdjét vizsgálta. A válaszadók több mint fele úgy vélte (56,8 %), hogy nemzeti ügyként kellett tekinteni az euró bevezetésére, míg a válaszadók kisebbik része (43,2 %) nem tekintette közös ügynek az euró meglétét Magyarországon 2024-ben.

A második ezzel összefüggő kérdés az elköteleződés ügye volt. A kitöltők jó része igennel válaszolt (66,1 %), a nemmel válaszolók aránya 33,9 % volt. A két kérdés között összefüggés állt fenn. **A kitöltők legnagyobb része elkötelezett volt az euróbevezetés mellett (49,3%),** (6. ábra).

A Likert-skálán a (5.) „Teljesen mértékben elkötelezett vagyok az euróbevezetés mellett” kapta a legmagasabb értéket. Az euróbevezetés attitűdtárggyal kiegyensúlyozott kapcsolat alakult ki a megkérdezettekben.

7. ábra: Meggyőződés a fizetőeszköz csere lehetőségéről
 Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2022)

8. ábra: Meggyőződés a fizetőeszköz csere lehetőségéről

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

A fizetőeszköz csere fontos, ám költséges gazdasági folyamat, a készpénz lecserélése is fontos jelzés a társadalom felé. Ebben a kérdésben azt vizsgáltam, hogy az oktatók hogyan vélekedtek arról, ha vásárlásaik során más fizetőeszközt kellett volna használniuk. **A válaszok a következőképpen alakultak 2022-ben:**

- igen: 59%,
- nem: 26,3%,
- hatása van a gazdaságra, de nem jelentős: 8,6%,
- nem érdekelt, hogy mivel fizetek: 6,1%.

Véleménye szerint érdemes lecserélni a fizetőeszközünket (7. ábra)?

A válaszok a következőképpen alakultak 2024-ben:

- igen: 78%,
- nem: 10,8%,
- hatása volt a gazdaságra, de nem jelentős: 8,8%,
- nem érdekelt, hogy mivel fizetek: 2%.

Egyértelmű, hogy a 2024-es felmérésben (8. ábra) pozitívabb képet kaptam az euróbevezetésről. Két év távlatából is látszik, hogy az egyetemi oktatók és kutatók véleménye egy esetleges fizetőeszköz cseréről egyre pozitívabbá vált. A szakirodalom bebizonyította, hogy le lehet cserélni a fizetőeszközünket. Speciális tudással rendelkező egyének voltak a kérdés célcsoportjai. Az euró az európaiság egyik jelképe. Ha a megkérdezettek kezében euró lenne fizetéskor, erősítené-e az európaiságukat vagy sem. **A válaszadók a következőképpen nyilatkoztak:**

- Ha euróval fizetnének, európaibbnak érezték volna magukat (42,6 %).
- Nem, nem függ össze az euró és az európaiság megélése (57, 4 %). Nem biztos, hogy a jelképként aposztrofált pénz valóban szimbólumot testesít meg.

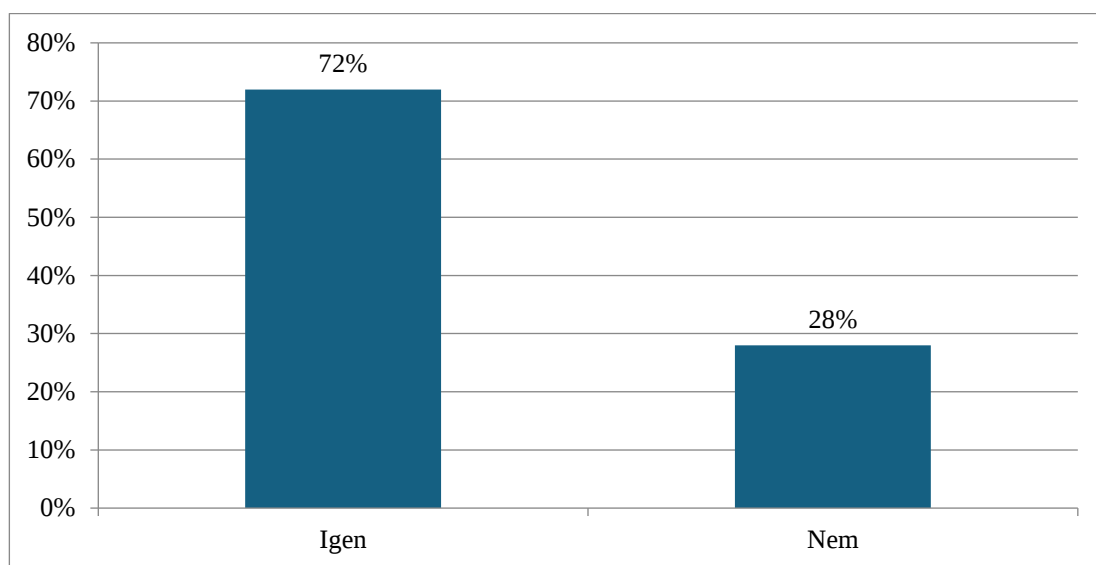
2024-ban a válaszadók a következőképpen nyilatkoztak:

- Ha euróval fizetnék, európaibbnak érezném magamat (48 %).

- Nem, nem függ össze az euró és az európaiság megélése (52 %).

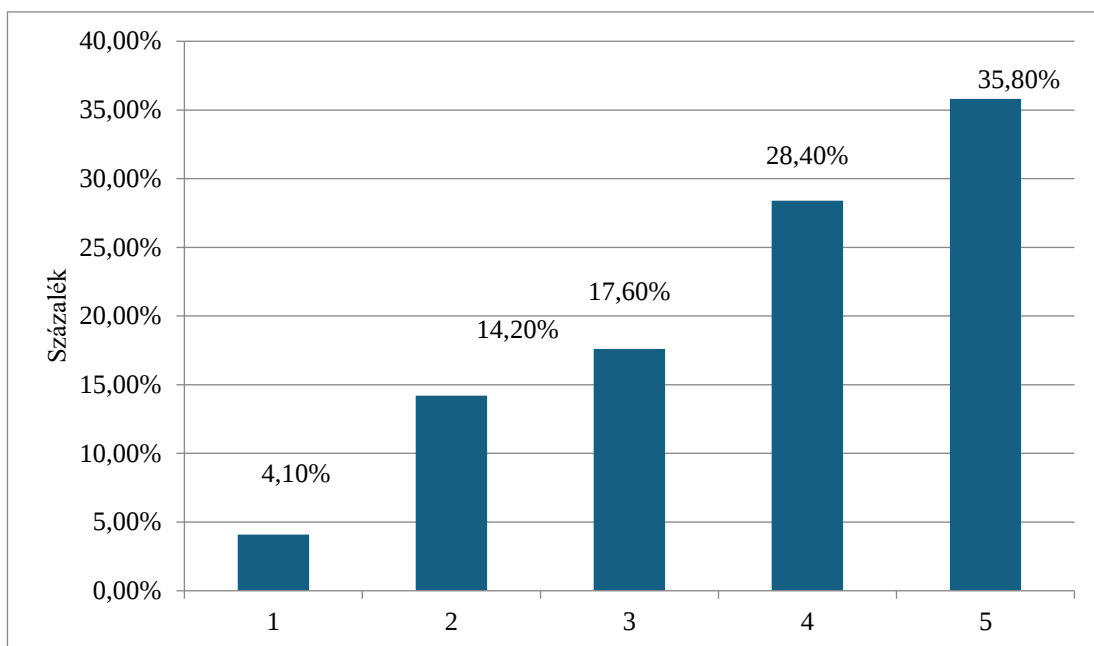
Mit gondolt, az euró csökkenti a banki költségeket az Európai Unió országokba való utazásai során (pl. pénzfelvétel ATM-ből)? A 2022-ben megkérdezettek 9,2 %-a nem látott összefüggést a banki költségek csökkentése és az euró megléte között. A 2024-ben megkérdezettek 10,1 %-a nem látott összefüggést a banki költségek csökkentése és az euró megléte között. Igennel nyilatkozott 89,9%.

Mit gondol, az euró könnyebbé teszi az üzletkötést az Európai Unió különböző országaiban? A következő kérdés az egyetemi oktatók gazdasági attitűdjének egyik fontos aspektusát mérte fel. A válaszadók döntő többsége 2022-ben az igen mellett tette le a voksát (90,8%), nem választ adott 9,2%. A válaszadók nagyobb része 2024-ben is az igen mellett tette le a voksát (89,9%), nem választ adott: 10,1%. Az adott válaszok azt jelentik, hogy az euróban történő utalások és pénzköltségek egyszerűbbé teszik az üzleti életet és az üzleti szabályokat.

9. ábra: Az euróbevezetés lemaradást okoz a nemzetközi integrációs rangsorában

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2022)

10. ábra: Az euróbevezetés javulást jelent a nemzetközi integrációs rangsorokban

Jelmagyarázat: (1.) Egyáltalán nem értek egyet az állítással, (2) Nem értek egyet az állítással, (3.) Egyet is értek, meg nem is, (4.) Egyetérték (5.) Teljes mértékben egyetérték az állítással.

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

A következő kérdéssel az integrációs rangsor és a bizalom összefüggésére kérdeztem rá. 2022-ben a megkérdezettek 72%-a egyetértett a lemaradás tényével, míg 28% nem hitt az állításban (9. ábra). A Likert-skálán az Egyetérték és (5.) a Teljesen mértékben egyetérték az állítással, (10. ábra), euróbevezetés-lemaradás melletti attitűd kapta a legmagasabb szavazati arányt 2024-ben.

A maastrichti kritériumok ismerete a napi sajtó révén és több aldiszciplína mentén is egyre nagyobb hangsúlyt kapott. Két év alatt közel 10%-kal csökkent a nem ismerés / felismerés választ adók aránya. (A tudás mélyebb rétegeinek feltárása nem képezte az értekezés témáját.) Az euróbevezetés attitűdtárggyal kiegyensúlyozott kapcsolat alakult ki a megkérdezettekben.

Mindkét kutatási évben a válaszadók szerint a várható inflációs ráta több mint 1,5%-kal meghaladta a három legjobb teljesítményt (2023 vége Hollandia, Belgium, Olaszország) elérő ország inflációs rátáját. A magas infláció miatt 2022-ben eltérések voltak az euróövezetben, amely így heterogéné vált. A kérdőív tesztelése során kiderült, hogy néhány kérdésnél meg kellett adni a következő választási lehetőséget. „Nem tudok rá válaszolni” Több oktató e-mailen keresztül kérte, hogy legyen lehetősége az alábbi választ adni néhány kérdésben. Mindkét kutatási évben a megkérdezettek azt a választ adták, hogy az éves költségvetési hiány meghaladta a GDP 3%-át. A gyorsuló válságok (válság-spirál) hatására Magyarország évről évre nem tudta teljesíteni ezt a feltételt sem.

2022-es megkérdezésben az eredmények a következőképpen alakult:

Nem tudok rá válaszolni: 58,3%.

Ha a túllépés mértéke 80% lenne, az államadósság 140% lenne: 9,6%.

Ha a túllépés mértéke 70% lenne, az államadósság 130% lenne: 14,8%.

Ha a túllépés mértéke 60% lenne, az államadósság 120% lenne: 17,4%.

A 2024-es kérdőív válaszai a következők lettek:

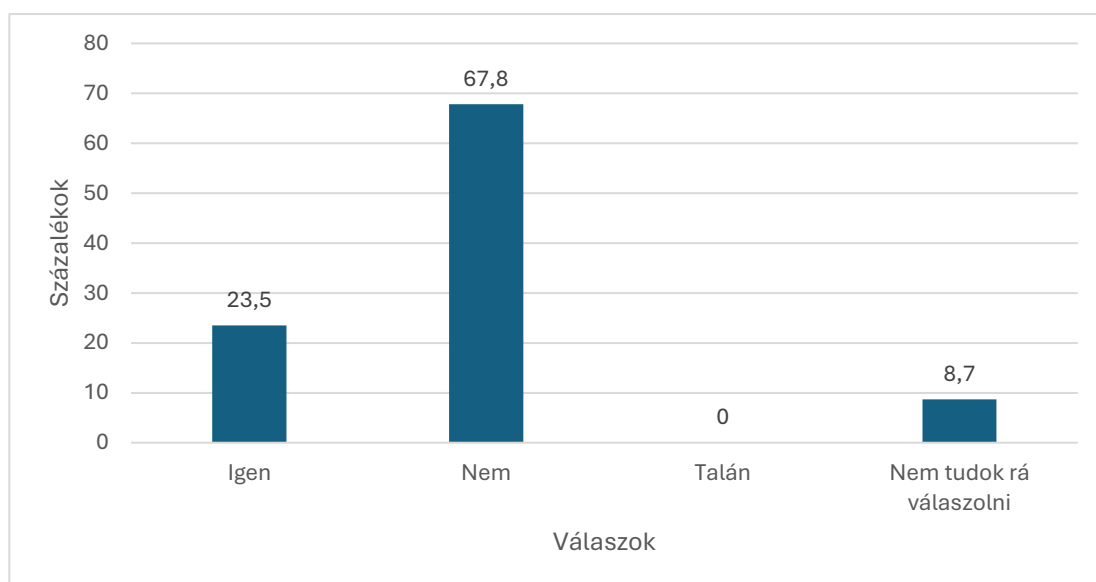
Nem tudok rá válaszolni: 53.4%.

Ha a túllépés mértéke 80% lenne, az államadósság 140% lenne: 8,8%.

Ha a túllépés mértéke 70% lenne, az államadósság 130% lenne: 12,2%.

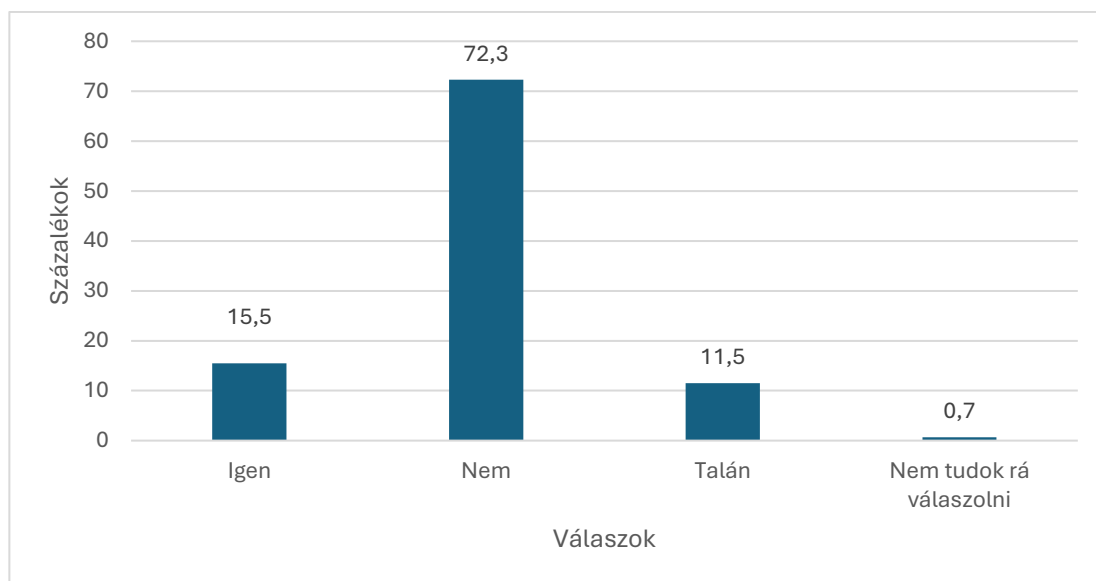
Ha a túllépés mértéke 60% lenne, az államadósság 120% lenne: 25,7%.

A következő kérdésre a válaszadók többsége nem tudott válaszolni, vagy nem értette a kérdést - ez utóbbit sem lehetett kizárni. Ehelyett a második választ – ha a túllépés mértéke 60% lenne, az államadósság 120% lenne – választották. Ennél a kérdésnél a válaszok kiértékelését figyelmen kívül hagytam. Az eredményekből kitűnt, hogy az egyetemi oktatók szerint a kormány az adott éves költségvetési hiányt tudja-e tartani 2022-ben. 2024-ben a nagy többség (82,4%) biztos volt benne, hogy a kormány teljesíteni fogja a tervet. A megkérdezettek mindkét évben hittek a politikusoknak.

11. ábra: Magyarország az ERM-II árfolyam-mechanizmusba nem fog belépni az elkövetkező 3 éven belül

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2022)

12. ábra: Magyarország az ERM-II árfolyam-mechanizmusba nem fog belépni az elkövetkező 3 éven belül

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

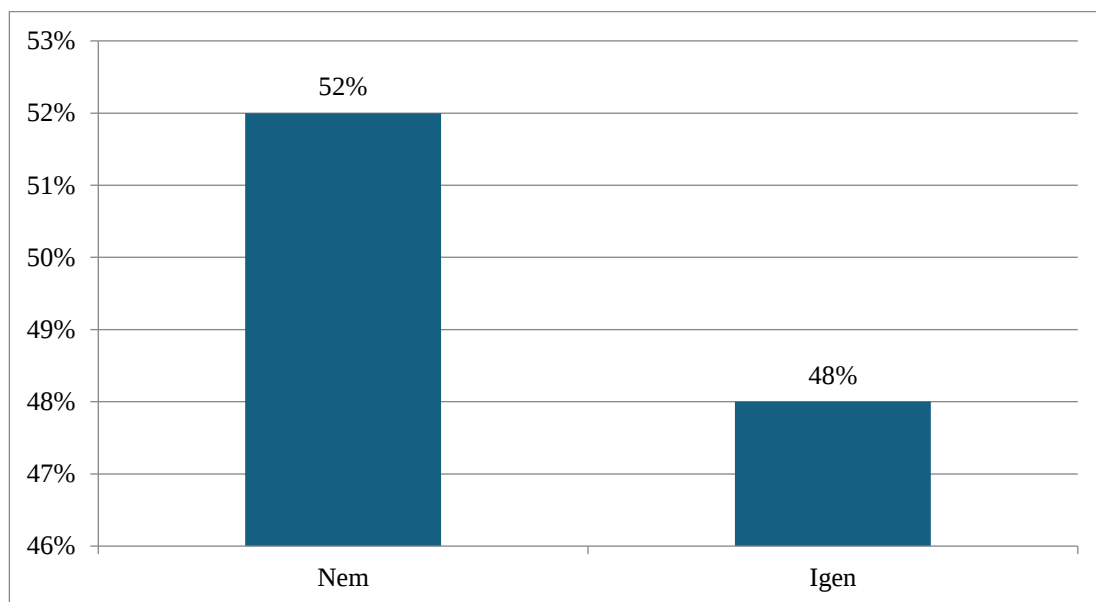
Mindkét kutatási évben a megkérdezettek többsége biztos volt benne, hogy nem lett/lesz árfolyamrögzítés az elkövetkező 3 évben, vagyis a forint árfolyama továbbra is lebegő árfolyamrendszerben fog mozogni/ mozgott. Az MNB beleszól(t) az árfolyamdöntésekbe és fennmarad(t) a Monetáris Tanács intézménye, (11.-12. ábra). A megkérdezettek egyik kutatási évben sem értettek egyet az állítással. Nagyon kevés esélyt láttak a kritérium teljesítésére. (2021. végi adatai szerint: Szlovénia, Írország, Málta) (2023. év végi adatai szerint: Dánia, Horvátország, Szlovénia) a megadott országokban lévő kamatlábat egyik kutatási évben sem tudtuk 2 százalékra megközelíteni.

Az euróbevezetés nem okoz termelékenység növekedést a válaszadók véleménye alapján egyik kutatási évben sem. Véleményem szerint a válaszadók tisztában vannak a termelékenység fogalmával. Írország példája azt mutatta, hogy a bevezetés után javult a termelékenység. A szakirodalomban visszatérő kutatási kérdés az összefüggés. Írország igazolta, míg Szlovákia megcáfolta az állítást. A válaszadók bizonytalanok a kérdésben.

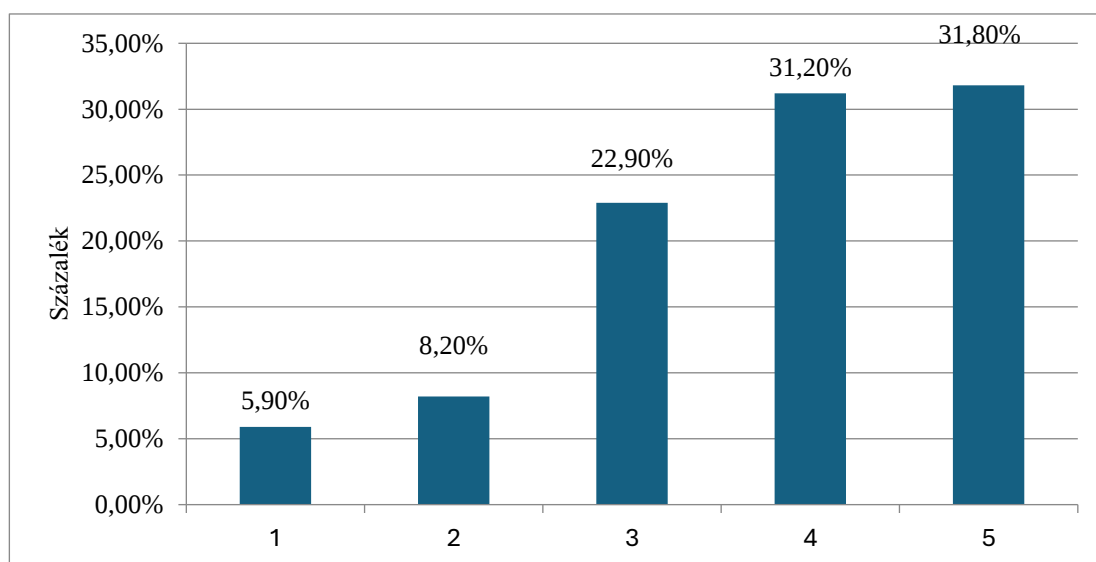
Németország pénzneme az euró. Mivel a magyar gazdaság Németországtól függ az autóiparán keresztül, és tőke, technológia beérkezésére van/volt szüksége, miközben a külföldi tőke kiáramlik/kiáramlott az országból, Magyarország export és import tekintetében első helyen Németországhoz kötődik. A Likert-skálán a (4.), az egyetérték attitűd-válasz érte el a legmagasabb értéket. Tankönyvi példa, hogy a kis, nyitott gazdaságok számára kedvezőbb, ha rögzített árfolyamrendszert működtetnek. A 2022-es kutatási évben az egyetemi oktatók egyetértettek ezzel az állítással. 2024-ben a bizonytalanok voltak többségben, azzal a kikötéssel, hogy erősebb a lebegő árfolyamrendszerbe vetett hit/ismeret/megszokás. A Likert-skálán a bizonytalanok válaszok születtek.

A megkérdezettek mindkét kutatási évben egyetértettek azzal az állítással, hogy az alacsonyabb tranzakciós költségek, jelentős külkereskedelmi forgalom növekedést idéznének elő. Likert-skálán a (3.) egyetérték, és nem értek egyet, illetve az egyetérték (4.) kapta a több választ. Szakirodalmi állításra kérdeztem rá a fenti

állítás. Hiedelem, vagy meggyőződés az állítás. A jegybank nem a fiskális politikáért felel, hanem a monetáris politikáért. Mind a két kutatási évben az egyetemi oktatók és kutatók úgy látták, hogy a Gazdasági Monetáris Unió részévé válni védelmet jelent a költségvetési ingadozásokkal szemben. Az Európai Központi Bank iránymutatásait követni és döntéshozói pozíciót betölteni biztosabb, mint önálló jegybank utasításainak eleget tenni. A 2024-es kérdőív eredménye alapján a Likert-skálán az egyetértek, és nem értek egyet (3.) kapta a legtöbb szavazatot, amely nagyfokú bizonytalanságra utal.

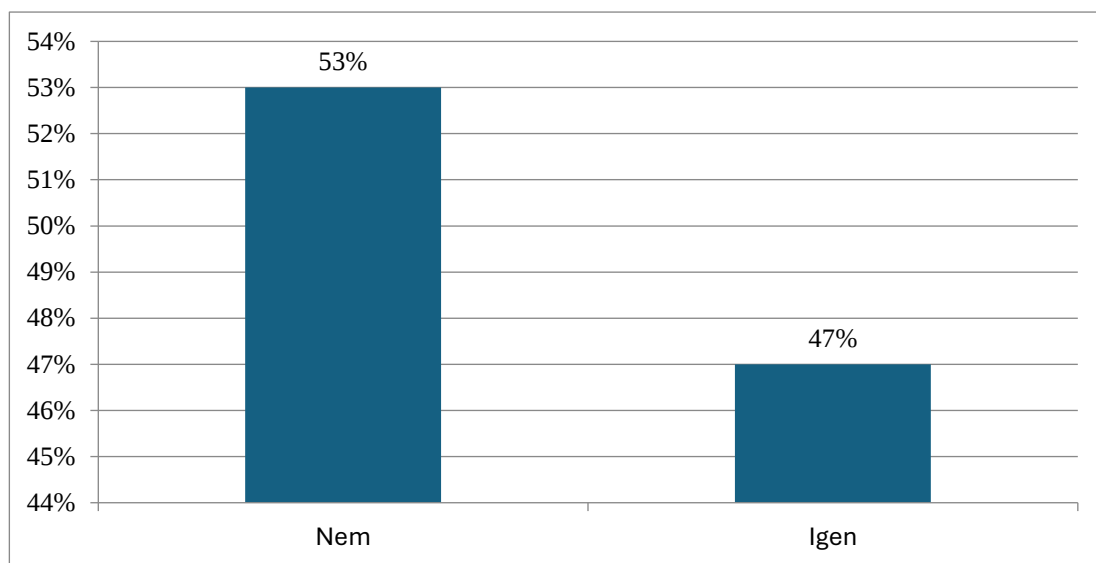
13. ábra: Az euróbevezetés és a külföldi működőtőke-befektetések összefüggése
Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2022)

14. ábra: Az euróbevezetés és a külföldi működőtőke-befektetések összefüggése
Jelmagyarázat: (1.) Egyáltalán nem értek egyet az állítással, (2) Nem értek egyet az állítással, (3.) Egyet is értek, meg nem is, (4.) Egyetértek (5.) Teljes mértékben egyetértek az állítással.
Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

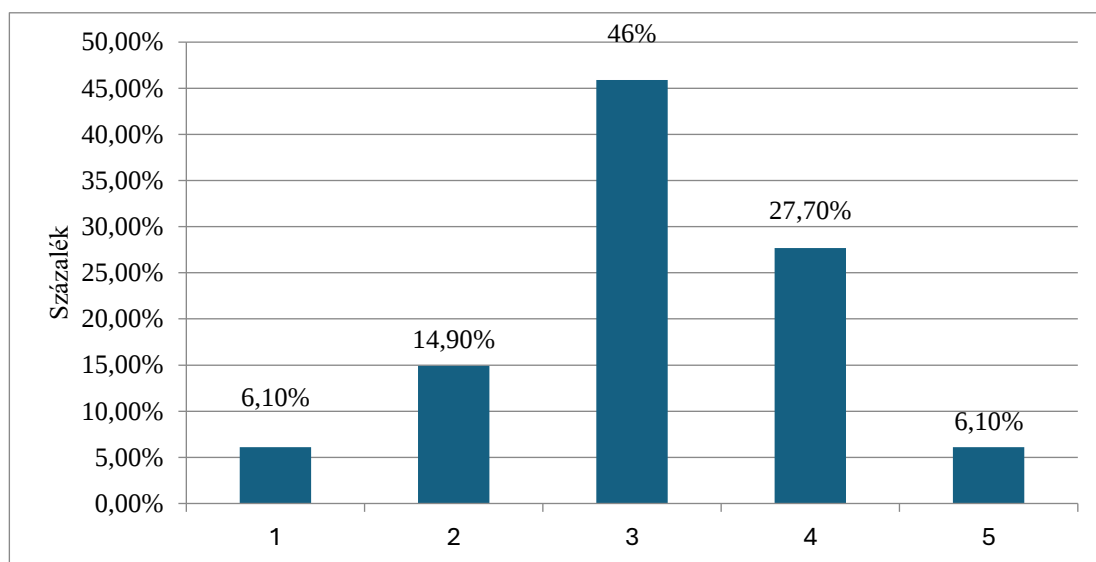
2022-es kutatási évben (13. ábra) ennél a kérdésnél fölényben voltak azok a válaszadók, akik szerint az euróbevezetés hatására nem lettek volna nagyobb volumenűek a külföldi tőkebefektetések. 2024-ben a megkérdezettek véleménye gyökeresen megváltozott. Az egyetértek (4.) attitűd válasz érte el a legmagasabb

helyezést. Kevéssel lemaradva az (3.) egyetérttek, meg nem is attitűd válasz követte azt (14. ábra).

15. ábra: Az Európai Unió optimális valutaövezet (2022)

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2022)

16. ábra: Az Európai Unió optimális valutaövezet (2024)

Jelmagyarázat: (1.) Egyáltalán nem értek egyet az állítással, (2) Nem értek egyet az állítással, (3.) Egyet is értek, meg nem is, (4.) Egyetérttek (5.) Teljes mértékben egyetérttek az állítással.

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

Akadémiai viták folytak a fenti témával kapcsolatban, de a gazdaságtudományi területen oktatók rendelkezhetnek elég ismerettel, hogy eldöntsék az optimális valutaövezet kérdésének problematikáját. 2022-ben a válaszadók többsége (53%) szerint az Európai Unió nem volt optimális valutaövezet (15. ábra). 2024-ben közepesen értékelt egyet a feltett kérdéssel. Likert-skálán (3.) Egyetérttek, meg nem is válasz attitűd válasz kiemelkedően magas volt (16. ábra).

A gazdasági felsőoktatásban dolgozó oktatók, kutatók, illetve akadémiai szakértők a kockázatokat veszik leginkább számításba. Kihívás lehet szerintük a Monetáris politika feladása, és a kezdeti árazási, illetve tranzakciós költségek.

A fogyasztók a szűkösség problémájával élnek nap, mint nap. A pénz nem áll korlátlanul rendelkezésre számukra, de fontos, hogy mire és hogyan költik el, tehát használják azt. Makroökonómiai szempontból különösen érzékenyek az inflációs árváltozásokra és az árváltozásokra (élelmiszerárváltozás, szolgáltatások ára, stb.). Meghatározza nominális jövedelmüket, vagyis amely rendelkezésre áll az adott pénznemben és ennek számszerű értéke van. A válaszadók az első két kérdésre érzékenyen reagáltak. Az egyik az árstabilitási kritérium, a másik a forint/ euró árfolyam. Az eredményeket a megjegyzés rovatok véleményeiből merítettem. Az euró iránti bizalom szorosan összefügg az Európai Unióval való elégedettséggel. A forint iránt az idő előrehaladtával csökken a bizalom. Az euró iránti bizalom összefügg a gazdaságba vetett bizonytalansággal. A bizonytalanságot a fokozzák a költségvetési hiányról, az inflációról, az államadósság növekedéséről szóló információk. Ezek az információk a maastrichti kritériumokhoz kapcsolódnak. A bizonytalanságot növelik a hitelminősítők besorolásai, a költségvetéssel kapcsolatos intézkedések, az állami kötvényekkel kapcsolatos kifizetések.

5.1.2. A háztartási szektor attitűdvizsgálata különböző módszerekkel

A magyar társadalom bizalmát meghatározó tényezők:

- 1. Geopolitikai bizonytalanság tényezői: viszonyunk az Európai Unióhoz, USA-hoz, Kínához, Németországhoz, valamint az orosz-ukrán háború.
- 2. Lassú kilábalás, sokkérzékenység, stagnálás megélése.
- 3. Politikai pártok kampányai.

A bizalom kihatással van az egyének attitűdjére.

A kérdőíves megkérdezések alkalmával mind a két célcsoport esetében a maastrichti tényezők közül a magas infláció áll az első helyen (21. táblázat).

21. táblázat: Háztartási/ fogyasztói rangsorolási eljárás

Attitűdtárgy	A téma mely aspektusa foglalkoztatja az oktatókat, kutatókat, akadémia szakértőket	Preferencia sorrend/Ranghely szöveges értékelés alapján	Preferencia sorrend/Ranghely Likert-skála alapján értékelés alapján
Euróbevezetés	Euróbevezetés (maastrichti tényezők, azon belül infláció)	1.	1.

Megjegyzés: 1= legfontosabb, Likert-skála (5.) Teljes mértékben egyetértek az állítással
Forrás: Saját kutatás és szerkesztés alapján (2024)

22. táblázat: Három attitűd tengelye

Attitűd-tengely:	Befogadás folyamata	A viszonyítás szintje	Attitűd-tárgy	Mérőszám	Válaszadási arány
Kognitív viszonyulás	Befogadás: Megfigyelés	ismeret, vélekedés, nézet, hiedelem	euróbevezetés	A célszemélyek milyen mértékben emlékeznek az üzenetre?	100% válaszadás
	Megértés		ismeri a fogalmat	A személyek milyen mértékben tudják felidézni az érveléseket?	100% válaszadás
	Elfogadás		Használt már eurót	A személyek milyen mértékben fogadják el igaznak az üzenetet?	100% válaszadás
Affektív viszonyulás	Megtartás	szereti/ hisz benne	eurót	A személyek mennyi ideig emlékeznek az üzenetre?	100% válaszadás
		kedveli	euró		
Konatív viszonyulás	Viselkedés	viselkedés	specifikus kérdésekre tud válaszolni	A személyek viselkedése milyen mértékben változik meg?	Bővül az ismerete, tudja értelmezni a gazdasági híreket, esetleges népszavazáskor képesek szavazni

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

Az attitűdök kialakulásában az affektív tengelynek van kulcs szerepe (lásd 22. táblázat), mert eldönti az attitűd milyenségét. A kognitív tengelynek másodlagos, pszichés szerepe van az attitűd megjelenése kapcsán. Az attitűdtengelyek összefüggenek az azonosulással és a belsővé válás folyamatával. A befolyásoló vonzóvá válik. A megkérdezettek válaszolnak a feltett kérdésekre. A megkérdezett átveszi a kérdező attitűdjét. Az euróbevezetés a megkérdezés folyamán vonzóvá válik. A belsővé válás folyamata elindul és attitűdváltozás zajlik le a megkérdezettekben. Bele illik a megkérdezett attitűdskálájába.

Feldolgozás Yale-program segítségével:

Minden konkrét piac- és közvélemény-kutatás során érdemes a konkrét attitűdöt, a konkrét attitűdtárgyra vonatkozóan, a konkrét társadalmi kontextusban újrazvizsgálni: (A Yale-program a következő kérdésre válaszol: Ki, kinek, mit és milyen körülmények között üzen?)

A befolyásolási folyamat az alábbi négy tényező függvényében vizsgálható:

I. a befolyásolt

A befolyásolt érdeklődése: A gazdaságpolitika, azon belül az euróbevezetés

A befolyásolt kielégítetlen szükségletei: véleménynyilvánítás

Percepciók sajátosságai: A megkérdezetteknek van véleménye és fontosnak tartják elmondani. Az attitűdtárgyra vonatkozó érzelmei, ismeretei, szokásai: pozitív

érzelmeikkel rendelkeznek az euróbevezetés témakörében. Ismerete, tudása és válaszadási képessége van euróbevezetésről és kritérium rendszeréről.

Az attitűdtárgy relevanciája: Fontos gazdasági, gazdaságpolitikai, makroökonómiai, politológiai, gazdaszociológiai kérdés

II.a befolyásoló (forrás):

A befolyásoló szavahihetősége: Ha kitölti a kérdőívet, szavahihetőnek tartja a megkérdezett

A befolyásoló szakértelme: Szakmai ismeretekkel rendelkezik

A befolyásoló társadalmi hatalma: kevés

A befolyásolthoz való viszonya: közvetett

A befolyásolt ismertsége: gyenge (PhD-hallgató)

A befolyásoló manipulációs képessége: közepes

III.az üzenet helye

1. **Problémafelvetés:** A tudományos és akadémiai körökben heves viták tárgya a gazdaság stabilizálása, a maastrichti kritériumok teljesítése, az euró bevezetése. A forint folyton gyengül az euróhoz képest. Megoldást kerestem a problémára.
2. **Szükségletfelkeltés:** Egyetért-e az euróbevezetéssel? Ismerie-e a maastrichti kritériumokat? Egyetért-e a maastrichti kritériumokkal?
3. **A kielégítés jelzése:** A gazdaságpolitikai kérdés maastrichti kritériumrendszerrel kiegészítve alkalmas a piaci folyamatok előrejelzésére és befolyásolására.
4. **Kézzelfoghatóvá tétel:** A tudományos élet szereplői tanulmányokon keresztül képesek befolyásolni a nemzetgazdaság egyéb szereplőit
5. **Cselekvéskonkretizálás:** Az euró az oktatási folyamat része. Spontán euroizáción keresztül egyre többen használják.

IV.Az üzenet típusa: A kétoldalú üzenet komplex attitűdöt (maastrichti kritériumokkal kapcsolatban) is tartalmaz. A kétoldalú üzenetben megadtam a lehetőséget a kívánt attitűd ellen szóló szempontokra is. A kutatások szerint az alábbi helyzetekben hatékonyabb a kétoldalú üzenet.

1. Az egyetemi oktatók, kutatók és akadémiai szakértők a legmagasabb iskolai végzettségekkel rendelkeznek,
2. Az egyetemi oktatók, kutatók és akadémiai szakértők ismerik az euróbevezetés tárgykörét.
3. A kérdés megoldása komplex, rejtett attitűdöket is előhozhat.
4. A befolyásolt egyetemi oktatók, kutatók és akadémiai szakértők eredetileg nem értettek egyet néhány meghatározott maastrichti kritérium teljesítésével, de az euróbevezetéshez és a maastrichti kritériumokhoz is pozitív attitűddel állnak hozzá.
5. Az egyetemi oktatókat, kutatókat és akadémiai szakértőket ellentétes üzenetek érik a tudományos folyóiratokban, a napi sajtóban.

A meggyőzés perifériális útja:

23. táblázat: Az információfeldolgozás mélysége és sebessége alapján

Az információfeldolgozás módja	Sebessége	Mélysége	A javasolt befolyásolás módja
Heurisztikus	gyors	felszínes, de elemezhető (ezért kell a maastrichti kritérium rendszer)	perifériális

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2024)

Az válaszok teljesítették a heurisztikus információ kritériumát (lásd 23. táblázat):

1. sokan elfogadják az üzenetet,
2. az egyetemi oktatók, kutatók és akadémiai szakértők egyetértének az üzenet fontosságában, kutathatóságában,
3. sokan megköszönték, hogy a véleményüket elmondhatták,
4. az euróbevezetés és az ezzel összefüggő maastrichti kritériumok teljesítése van napirenden.

A háztartási/fogyasztó kutatás attitűd vizsgálatát a 24. táblázat tartalmazza. Az euróbevezetés kérdése pozitív attitűdöt váltott ki a megkérdezettek körében. Az attitűd intenzitása erős ismeret és érzelm. Az attitűd stabilitása a Likert-skálán mérve erős, stabil képet mutat. Az euróbevezetés attitűdtárgy relevanciája fontos.

Az euróbevezetés eddigi vizsgálatai közül hiányzik a „maastrichti attitűd komponens” feltérképezése. Az euróbevezetés attitűd perzisztenciája meggyőződést mutat. A megkérdezetteknek határozott véleménye van. Az attitűd konzisztencia nem ellentmondásos. A maastrichti attitűd komponensnél vannak ellentmondások. Az euróbevezetés attitűd funkciója erős pozitív.

24. táblázat: Háztartási/ fogyasztói szféra attitűdvizsgálatának összefoglaló eredménye

Attitűdtárgy	euróbevezetés
Attitűd iránya, vagy minősége	pozitív
Attitűd intenzitása	erős ismeret/érzelem
Attitűd stabilitása	Likert-skálán felmért- intenzív=erősebb=stabilabb
Attitűd relevancia	fontos
Attitűd perzisztencia	hisznek benne, meggyőződés
Attitűd konzisztencia	Nem ellentmondásos
Attitűd funkció	attitűd minősége és intenzitása alapján: erős pozitív

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés alapján (2024)

Bebizonyítottam egy újabb tényt, hogy gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók, kutatók és akadémiai szakértők euróval és euróbevezetéssel kapcsolatos elköteleződése kifejezetten erős.

Az euróbevezetésnek vannak háztartási/fogyasztói érdekeltjei, akik napról-napra élnek, vagy éppen megtakarításaik vannak. Esetükben most nem a megtakarításokkal vagy a fogyasztási függvényekkel foglalkoztam, hanem a pénz egyedi értékével, egyéni attitűdökkel. A pénz áru, tárgy, ami funkciókkal is rendelkezik és tulajdonságai vannak, amelyekhez lehet ragaszkodni, vagy nem szeretni. A pénz korábbi tulajdonságaihoz is kellett egy közös társadalmi konszenzus. A pénznek vannak nehezen kalkulálható értékei, amelyek szubjektívek az egyénben kialakult

attitűdökhöz kapcsolódnak. A szubjektív értékek egy része mérhető. Ezt neveztem el **fizetőeszköz szenzitivitásnak**.

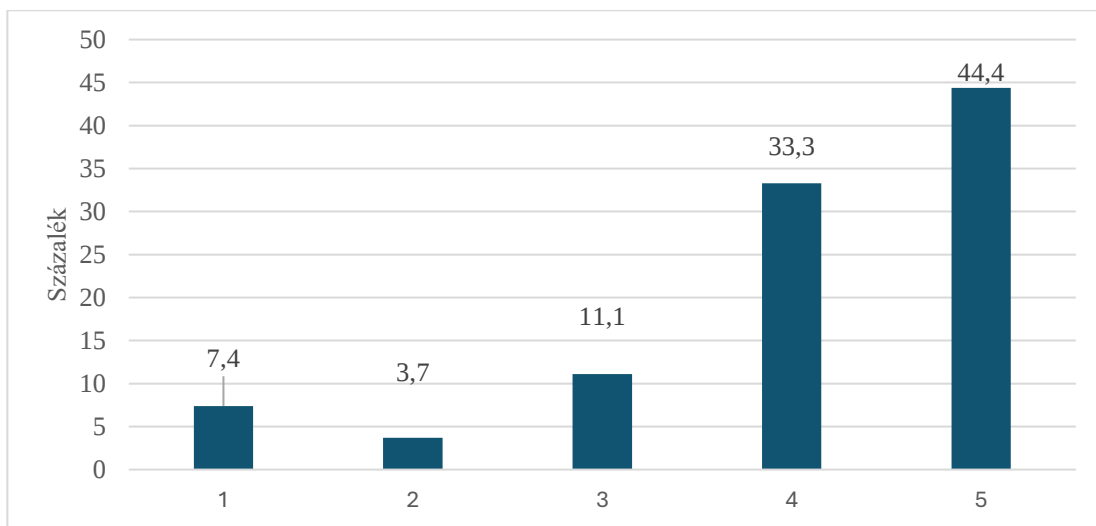
5.1.3. Az euróbevezetés attitűdvizsgálata kérdőív segítségével a cégvezetők körében

Kutatásom a makroökonómia egy másik egységére terjedt ki. A vállalati szféra a makroökonómia egyik elemzett gazdasági egysége. A vállalati szféra termékeket, vagy szolgáltatásokat állít elő. A cégvezetők a vállalati szektor fontos szereplői. A szakirodalom áttanulmányozása után az euróbevezetéshez tartozó attitűddel foglalkoztam.

A kérdőíves felmérés elemzésének eredményei: A kérdőívet (lásd 14. Melléklet) kiküldtem 2025. februárja és márciusa közötti időszakban, ehhez a korábbi kérdőív egy részletét használtam fel. A kutatásban 1367 vállalkozás cégvezetőjét kérdeztem meg. A kutatás adatbázisaként a Cégekatalógust használtam, mint publikus adatforrást. A mintavétel szempontjából egy független adatbázist vettem alapul. Ez az adatbázis volt az interneten fel lelhető Cégekatalógus. A kérdések adottak voltak előző két megkérdezésből. Csak egy szűkített kérdés sort küldtem ki a megkérdezés alkalmával. A megkérdezést nem tekintem reprezentatívnak, mert nem az összes magyarországi cégvezetőnek küldtem ki.

Létezik egy közös vonás a két megkérdezetti csoport között. A gazdasági felsőoktatásban dolgozó oktatók, kutatók, illetve akadémiai szakértők között sok a cégvezető.

A vállalkozások kérdőíves kutatásának eredményei: A kutatás eredményei a következőképpen voltak magyarázhatóak. A nemek arányát tekintve a válaszadók többsége férfi volt (81,5%), a nők aránya 18,5% volt a mintában. A korcsoport alapján a 43-52 év közöttiekből volt a legtöbb, illetve az 53-65 év közöttiek csoportjából, mindkét korosztály aránya 37% a mintában. Ez a minta is nominális eloszlásként tekinthető. A válaszadók jelentős része fővárosban vagy városban lakott. A válaszadók legnagyobb hányada felsőfokú végzettséggel rendelkezett. Önértékelésük alapján gazdaságtudományi képzési pénzügyi szakterületen dolgozott 10,7%-uk, egyéb oktatási szakterületen 7,1%-uk, agrárképzési szakterületen 0%-uk, illetve egyéb képzési területen 82,1%-uk. Foglalkoztatási ágazat szempontjából az a következtetés vonható le, hogy a válaszadók többsége főiskolai diplomával rendelkezett, és nem gazdaságtudományi területen. (A kutatási minta arányait a következő 10.;11.; 12. Mellékletekkel magyaráztam.)

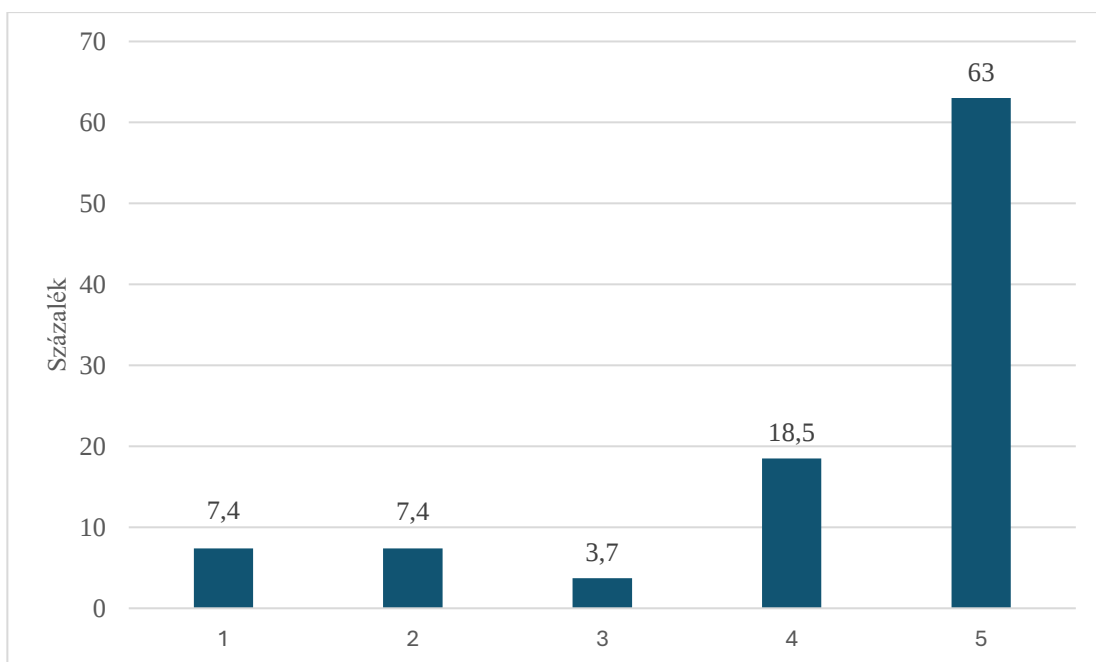
17. ábra: Érdemes-e – vagy előnyös volna-e – Magyarország számára az Európai Monetáris Unió részévé válni

Jelmagyarázat: (1.) Egyáltalán nem értek egyet az állítással, (2) Nem értek egyet az állítással, (3.) Egyet is értek, meg nem is, (4.) Egyetértek (5.) Teljes mértékben egyetértek az állítással

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

„Érdemes-e – vagy előnyös volna-e – Magyarország számára az Európai Monetáris Unió részévé válni” kérdést Likert skála segítségével értékeltem. Teljes mértékben egyetértek az állítással kapta a legmagasabb válaszadási értéket (lásd 17. ábra).

„Ön elkötelezett-e az euróbevezetés mellett?” kérdést Likert-skála segítségével értékeltem (lásd 18. ábra). A megkérdezettek többsége, vagyis 63%-a teljes mértékben egyetértett az euróbevezetéssel. Amennyiben összevonható a (4.) és (5.) válaszadók aránya, akkor 81,5%-uk értett egyet a kérdéssel. Elmondható tehát, hogy a cégvetetőik attitűdje a magyarországi bevezetéssel kapcsolatban pozitív, vagy elfogadó.

18. ábra: Elkötelezett-e az euróbevezetés mellett

Jelmagyarázat: (1.) Egyáltalán nem értek egyet az állítással, (2) Nem értek egyet az állítással, (3.) Egyet is értek, meg nem is, (4.) Egyetértek (5.) Teljes mértékben egyetértek az állítással

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

„Az euróbevezetés javulást jelent a nemzetközi integrációs rangsorban” kérdést előzetes felmérés alapján nem értették. Így nem került a cégvezetők megkérdezésébe az euróbevezetés és a nemzetközi integrációs rangsor közötti összefüggés.

A következő kérdések a maastrichti kritériumokkal kapcsolatosak. A legelső kérdés az volt a témakörben, hogy hallott-e, olvasott-e a kötelező kritériumokról.

„Ismeri-e a maastrichti kritériumokat? (Ezek az euróövezethez való csatlakozás előfeltételeit tartalmazzák.)” kérdésre a következő válaszok arányok érkeztek:

- Igen válasz: 66,7%
- Nem válasz: 33,3%.

A válaszadók 66,7%-a tájékozott volt a kritériumokkal kapcsolatban. A nem választ adók aránya 33,3% volt. Nagyobb részt olvastak vagy hallomásból tudtak az euróbevezetéséről.

A kutatási kérdés a következő volt: **„Ön szerint a várható inflációs ráta (az infláció éves növekedése) több mint 1,5 százalékkal meghaladja-e a három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam inflációs rátáját?”** A kérdésre az alábbi válaszokat kaptam a cégvezetőktől:

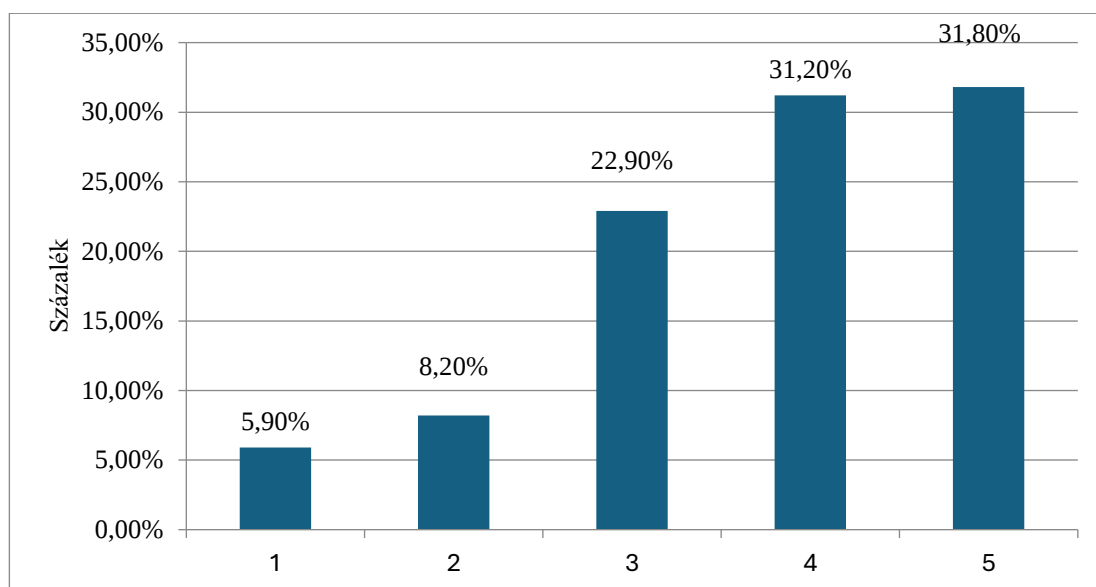
- Igen válasz: 96,3%
- Nem válasz: 3,7%.

A cégvezetők szerint a megengedett szintnél magasabb lesz az infláció. Az egyik legnehezebben teljesíthető kritériumról állította a megkérdezettek többsége, vagyis 96,3%-a. Az optimista válaszok aránya 3,7% volt.

A következő kérdés: **„Ön szerint az éves költségvetési hiány meghaladja-e a GDP 3%-át ebben az évben?”** A válaszok a következőképpen alakultak a kutatási évben:

- igen: 100%,
- nem: 0%
- nem tudok rá válaszolni: 0%.

A cégvezetők szerint biztos, hogy a költségvetési hiány meghaladja a GDP 3%-át. A válaszadók 100%-a így gondolta.

19. ábra Az euróbevezetés hatására megindulnak a külföldi működőtőke befektetések

Jelmagyarázat: (1.) Egyáltalán nem értek egyet az állítással, (2) Nem értek egyet az állítással, (3.) Egyet is értek, meg nem is, (4.) Egyetértek (5.) Teljes mértékben egyetértek az állítással

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

„Az euróbevezetés hatására megindulnak a külföldi működőtőke befektetések. Egyetért Ön ezzel az állítással?” kérdésre az alábbi válaszokat adták a cégvezetők:

- Egyáltalán nem értek egyet az állítással: 5,9%,
- Nem értek egyet az állítással: 8,2%,
- Egyet is értek, meg nem is: 22,9%,
- Egyetértek: 31,2%,
- Teljes mértékben egyetértek az állítással: 31,8%.

A „Teljes mértékben egyetértek az állítással” és az „Egyetértek” az állítással közel azonos százalékat mutatott a 19. ábrán. Így a két százalékat összeadva, a Likert-skála eredményei alapján elmondható, hogy a vállalkozásban dolgozók egyetértettek az állítással. Az optimális valutaövezetek kérdéskörét nem tettem fel kérdésként, mert a tudományos élet szereplőin kívül nem ismert ez a kifejezés. (Előzetesen konzultáltam erről néhány egyéni vállalkozóval.) A cégvezetők euróbevezetés esetén alacsonyabb hitelkamatokat várnak. Folyamatos árfolyamvesztést jelent a könyvelésükben a forint árfolyamának növekedése az euróval szemben. (Erre könyvelési séma is található a szakirodalom részben.)

5.1.4. A vállalkozó szféra attitűdvizsgálata különböző módszerekkel

Az eurózónához való csatlakozással stabilabb gazdasági környezetet és kevesebb állami hitelfelvételt várnak. Az erősebb gazdasági integráció és a közös fizetőeszköz erősíthetné a forint vásárlóerejének megtartását, ezzel a stabilabb fogyasztói árakat lehetne elérni, amely kihat a lakossági/háztartási szférára. A vállalkozó szféra kutatásának attitűd vizsgálatát 25. táblázat eredményei tartalmazza. Hasonló eredményeket mutat, mint az előző kutatás. Az euróbevezetés attitűdtárgyként pozitív irányt mutat a megkérdezettek körében. Az attitűd intenzitása hétköznapi ismeret és érzelmek. Az attitűd stabilitása a Likert-skálán mérve erős, stabil képet mutat. Az euróbevezetés attitűdtárgy relevanciája fontos.

Az euróbevezetés attitűd perzisztenciája meggyőződést mutat. A megkérdezetteknek határozott véleménye van. Legfőképpen arról, hogy eddig miért nem kérdezték meg őket. Az attitűd konzisztencia nem ellentmondásos. Továbbra is a „maastrichti attitűd komponensnél” vannak ellentmondások. Az euróbevezetés attitűd funkciója pozitív.

25. táblázat: Vállalkozói szféra attitűdvizsgálatának eredménye

Attitűdtárgy	euróbevezetés
Attitűd iránya, vagy minősége	pozitív
Attitűd intenzitása	ismeret/érzelem
Attitűd stabilitása	Likert-skálán felmért- intenzív-=erősebb= stabilabb,
Attitűd relevanciája	kulcsszó a bizalom, fontos
Attitűd perzisztenciája	hisznek benne, meggyőződés
Attitűd konzisztenciája	Nem ellentmondásos
Attitűd funkciója	attitűd minősége és intenzitása alapján: erős pozitív

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

Bebizonyítottam egy újabb tényt, hogy az euróbevezetés attitűd funkciója pozitív összképet mutat a magyarországi euróbevezetés kapcsán.

Feldolgozás Yale-program segítségével:

A befolyásolási folyamatot az alábbi négy tényező függvényében vizsgálják:

I. a befolyásolt

A befolyásolt érdeklődése: A gazdasági folyamatok, azon belül az euróbevezetés

A befolyásolt kielégítetlen szükségletei: elmondhatja a véleményét

Percepciók sajátosságai: A megkérdezetteknek van véleménye és el is akarják mondani

Az attitűdtárgyra vonatkozó érzelmei, ismeretei, szokásai: pozitívak az euróbevezetés kapcsán. Ismeri és képes válaszolni az euróbevezetés kritérium rendszerére.

Az attitűdtárgy relevanciája: Fontos gazdasági kérdés

II. a befolyásoló (forrás):

A befolyásoló szavahihetősége: Ha kitölti a kérdőívet, szavahihetőnek tartja a megkérdezettet

A befolyásoló szakértelme: Szakmai ismeretekkel rendelkezik

A befolyásoló társadalmi hatalma: kevés

A befolyásolthoz való viszonya: közvetett

A befolyásolt ismertsége: gyenge (PhD-hallgató)

A befolyásoló manipulációs képessége: közepes

III. az üzenet helye

- 1. Problémafelvetés:** Az üzleti életben nagy problémát okoz a folyamatos árfolyamvesztés. A forint folyton gyengül az euróhoz képest. Megoldást kerestem a problémára.
- 2. Szükségletfelkeltés:** Az euró használat a mindennapi munkájuk része.
- 3. Egyetért-e az euróbevezetéssel:** Ismeri-e a maastrichti kritériumokat? Egyetért-e a maastrichti kritériumokkal?
- 4. A kielégítés jelzése:** A gazdasági szociológia alkalmas a piaci folyamatok előrejelzésére és befolyásolására.

5. **Kézzelfoghatóvá tétel:** A cégvezetők sikerrel alkalmazzák az attitűdökkel kapcsolatos ismereteket a való életben. Képesek róla szavazni egy későbbi megkérdezés alkalmával.
6. **Cselekvéskonkretizálás:** Egyre többen használják az eurót.

A kétoldalú üzenet komplex attitűdöt (maastrichti kritériumokkal kapcsolatosan) is tartalmaz. A kétoldalú üzenet felhívja a figyelmet az elérni kívánt attitűd ellen szóló szempontokra is. A kutatások szerint az alábbi helyzetekben hatékonyabb a kétoldalú üzenet:

1. A cégvezetők magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek.
2. A kérdés megoldása komplex, rejtett attitűdöket is előhozhat.
3. A befolyásolt cégvezetők eredetileg nem értettek egyet bizonyos maastrichti kritériumok teljesítésével, de az euróbevezetéshez pozitív attitűddel állnak hozzá.
4. A cégvezetőket ellentétes üzenetek is eléri a napi sajtó és a politikusok jelenlegi nyilatkozatai, érvelései kapcsán.

A meggyőzés perifériális útja:

26. táblázat: Az információfeldolgozás mélysége és sebessége alapján

Az információfeldolgozás módja	Sebessége	Mélysége	A javasolt befolyásolás módja
Heurisztikus	gyors	felszínes, de elemezhető (ezért kell a maastrichti kritérium rendszer)	perifériális

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2024)

A heurisztikus információfeldolgozás a befogadó alábbi lelki állapotai esetén jellemző (lásd 26. táblázat):

1. az euróbevezetés attitűdtárgy és a maastrichti kritériumok attitűdtárgy fontos, de nem a legfontosabb,
2. a cégvezetőknek nincs szükségük az euróbevezetés és a maastrichti kritériumok folyóiratokból érkező információinak mélyebb elemzésére,
3. nincs elég ideje vagy mentális kapacitása az információk igazságtartalmának mérlegelésére
4. a cégvezetők kevésbé értenek a témához,
5. a cégvezetőket nagyon ritkán kérdezik meg, de van véleményük,
6. a cégvezetők a tudatosság alacsony fokán állnak, például azért, mert a figyelmüket elterelhetik gazdasági, informatikai, kommunikációs folyamatok,
7. a cégvezetők stressz-szintje és szorongásuk magasabb, mert a likviditással és a profittal vannak elfoglalva.

A cégvezetők/ befogadó az információk mély elemzése nélkül reagál, egyszersmind energiát és időt takarít meg. Az üzenet igazságtartalmát nem mély elemzéssel, hanem egyéb perifériális szempontok mérlegelésével ítéli meg:

1. sokan elfogadják az üzenetet,
2. szakértők egyetértenek az üzenettel,
3. sokszor hallható az üzenet.

Kontextuális tényezők: Kérdőív kitöltése esetében nem mérhető a zaj, vagy elfoglaltság hatása.

Az azonosulás, vagy az identifikáció mértéke nem ismert a befolyásoló és befolyásolt között. Az euróbevezetés, mint attitűdtárgy belsővé vált a megkérdezés során. Erős pozitív kép alakult ki a megkérdezettek körében. A kitöltők 10%-a megköszönte, hogy elmondhatták a véleményüket (lásd 27. táblázat).

Az euróbevezetés attitűdtárgy az euró attitűdtárggyal egyenlő.

27. táblázat: Három attitűd tengelye az euróbevezetéssel, mint attitűdtárggyal kapcsolatban

Attitűd-tengely:	Befogadás folyamata	A viszonyítás szintje	Attitűd-tárgy	Mérőszám	Válaszadás aránya
Kognitív viszonyulás	Befogadás: Megfigyelés	ismeret, vélekedés, nézet, hiedelem	Ismer az euróbevezetés folyamatát, a maastrichti kritériumokat	A célszemélyek milyen mértékben emlékeznek az üzenetre?	100% válaszadás
	Megértés			A személyek milyen mértékben tudják felidézni az érveléseket?	100% válaszadás
	Elfogadás		Használt már eurót	A személyek milyen mértékben fogadják el igaznak az üzenetet?	100% válaszadás
Affektív viszonyulás	Megtartás	szereti/hisz benne kedveli	euró	A személyek mennyi ideig emlékeznek az üzenetre?	100% válaszadás
			euróbevezetés	A személyek mennyi ideig emlékeznek az üzenetre	
Konatív viszonyulás	Viselkedés	viselkedés	specifikus kérdések-re tud válaszolni	A személyek viselkedése milyen mértékben változik meg?	Bővül az ismerete, tudja értelmezni a gazdasági híreket, esetleges népszavazáskor képesek szavazni

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés (2024)

Bebizonyítottam egy újabb tény, hogy a cégvezetők erős elköteleződéssel rendelkeznek.

A kérdőíves megkérdezés

A primer kutatás a szekunder kutatásom során gyűjtött információkra támaszkodott különös tekintettel az attitűdökre és a maastrichti kritériumokra. A kvantitatív és kvalitatív kutatásom célja a magyarországi euróbevezetés helyzete és a bevezetés helyzetének feltérképezése. A primer kutatás célja a háztartási/fogyasztói attitűdök és

a vállalkozói attitűdök feltárása az euróbevezetés kapcsán. (Szekunder kutatás során az állami szféra vizsgálata is a kutatás részét képezte. Igaz negatív attitűddel zárult. A politikai akart hiányában.) A primer kutatás során főként nemzetközi regionális gazdaságtudomány témaköreire koncentráltam. A téma feltárása során mélyinterjúkat készítettem, amelyek megalapozták primer kutatásomat. Ezzel párhuzamosan kérdőíves megkérdezést végeztem a háztartási/fogyasztói szféra egy leszűkített célcsoportja körében. Gazdaságtudományi tématerületen oktatók és kutatók töltötték ki az online kérdőívemet. A második célcsoportnak a vállalkozói szférát választottam. Az összefoglaló eredményeket a 28. táblázat tartalmazza.

Bebizonyítottam egy újabb tényt, hogy euróbevezetésnek a gazdaságba vetett bizalom erősödése a makroökonómia szereplőinek életét szenzitív módon meghatározza pozitív vagy negatív attitűdök által.

28. táblázat: Az euróbevezetés érdekeltjei körében végzett kutatás összefoglaló eredményeinek azonossága

Kérdések	Gazdaságtudományi képzési területen oktatók és kutatók válaszai	Cégvezetők válaszai
Érdemes-e, vagy előnyös volna-e Magyarország számára az Európai Monetáris Unió részévé válni?	x	x
Ön elkötelezett-e az euróbevezetés mellett?	x	x
Az euróbevezetés javulást jelent a nemzetközi integrációs rangsorokban	x	x
Ismeri-e a maastrichti kritériumokat?	x	x
Ön szerint a várható inflációs ráta (az infláció éves növekedése) több mint 1,5 százalékkal meghaladja-e a három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam inflációs rátáját?	x	x
Ön szerint az éves költségvetési hiány meghaladja-e a GDP 3%-át ebben az évben?	x	x
A maastrichti kritériumok szerint a bruttó államadósság mértéke nem lehet nagyobb, mint a GDP 60%-a. Ön szerint milyen mértékű lesz a bruttó államadósság túllépésének a mértéke?	<i>eltérő válasz</i>	<i>eltérő válasz</i>
Van-e javaslata, hogyan lehetne csökkenteni a bruttó államadósságot?	x	x
Mit gondol, Magyarország az ERM-II árfolyam-mechanizmusba be fog-e lépni a közeli jövőben (az elkövetkező 3 éven belül)?	-	-
A hosszú távú hitelek kamatlába legfeljebb 2 százalékponttal haladhatja meg az árstabilitás szempontjából három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam kamatlábát.	x	x
Az euróbevezetés hatására megindulnak a külföldi működőtőke befektetések. Egyetért Ön ezzel az állítással?	x	x

Megjegyzés: x= Azonos eredmény, -= Eltérő eredmény

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés alapján (2024)

Az euróbevezetés pozitív attitűd összetevői a válaszadás gyakorisága szerint a szféra kutatások véleményei alapján:

($n = 5225 \text{ fő} + 1367 \text{ fő} = 6592 \text{ fő}$)

1. Elkötelezettség a stabilabb fizetőeszköz mellett. (46 db érvelés a megjegyzés rovatban).
2. A forinthoz való csekély ragaszkodás. (44 db érvelés a megjegyzés rovatban).
3. Bizalom az euró iránt. (43 db érvelés a megjegyzés rovatban).
4. Veszteségük van a deviza vétel kapcsán. (42 db érvelés a megjegyzés rovatban).
5. Az árfolyamkockázat a bizalmatlanság alapja. (33 db érvelés a megjegyzés rovatban).
6. A magas infláció leszorítása érdekli a magyarokat. (32 db érvelés a megjegyzés rovatban).
7. Vannak ismereteik a témaköréről. Ismerik a maastrichti kritériumrendszert. (24 db érvelés a megjegyzés rovatban. Külön megköszönték, hogy felettem kérdésként. 38 válaszadó felvetette, hogy eddig miért maradt ki ez a kérdéscsoport).
8. Az új fizetőeszköz reményét szeretik. (21 db érvelés a megjegyzés rovatban. Az új fizetőeszköz eszköz stabilabb= jobb).
9. Az eurózóna csatlakozás reményt kelt, mert stabilitást eredményez a magyar gazdaságnak. (19 db a megjegyzés rovatban. A csatlakozás az EU-s támogatások és a hitelfelvétel reményét is jelenti.).

A válaszadások gyakorisága alapján megállapítható, hogy az alábbi összetevőkből áll az euróbevezetés pozitív attitűdje.

Az attitűdvizsgálat eredményesnek bizonyult. Az Maastrichti kritériumoknak rendre kimaradnak az attitűdvizsgálatokból. Ezek teljesítése nélkül értelmezhetetlen az euróbevezetés folyamata. Ezzel bevezeték egy újabb kutatási módszert és fogalmat a **„maastrichti kritériumok attitűd komponens”** eddig kimaradt a megkérdezésből.

5.2. Szekunder kutatás

Ebben az összegyűjtött információk alapján elvégzett eredményeket mutatom be. Az eredmények a magyarországi euróbevezetéssel kapcsolatosak. A makrogazdasági elemzés célja az volt, hogy feltérképezsem, hogyan áll a magyar euróbevezetés ügye, illetve ennek milyen lehetséges hatásai vannak. Makroökonómiai szempontból az állami szféra vizsgálatára helyeztem a fő hangsúlyt.

Továbbá a makroökonómia öt nagyon fontos meghatározó változója:

1. reál GDP
2. munkanélküliség
3. inflációs ráta
4. kamatlábak
5. költségvetési hiány.

Az első két változó a gazdaság teljesítményének felméréséhez szükséges. Az inflációs ráta, (hosszú lejáratú) kamatláb és költségvetési hiány maastrichti kritérium. Az értekezés ezen utóbbi három változóval kiemelten foglalkozik.

5.2.1. Makrogazdasági elemzés

A magyar gazdaság fenntartható és megingathatatlan állapota szükséges ahhoz, hogy közelíteni tudjon az euróövezet átlagához, valamint megfeleljen a maastrichti kritériumoknak is. Elemzői aspektust figyelembe véve a magyar gazdaság jelen pillanatnyi állapotának elemzésével kezdtem meg a kutatást. A forint a világ gazdaság legkisebb eltérésére is reagál, árfolyama folyamatosan gyengül a vezető devizákhoz képest, illetve a kelet-közép európai devizákhoz képest is. Pánikeffektusként értékelhető, ám a forint nem csak a „nagy” devizákhoz (például USD, EUR, CHF), hanem a közép- és dél-európai devizákhoz (CZK, PLZ, TRL) képest is gyengült. A lakosság sokkhatás alatt áll, köszönhető ez az országok teljes bezárásának, a pénzpiacok állásának és annak a háború előtti jelenségnek köszönhető, hogy mindent készpénzzé teszünk. A forint egyik legnagyobb problémáját a kilengések gyakorisága, a hirtelen megugró árfolyam és a folyamatos gyengülés okozza, ez megnehezíti a mikro- és makrogazdaság szereplőinek a forintba vetett bizalmát. Minden fizetőeszközbe vetett hit a bizalmon alapszik. Ha nincs bizalom, gyenge a fizetőeszköz nemzetgazdaságokon innen és túl. Az értekezés szempontjából Magyarországra kis méretű, nyitott tőkepiacú országgént kell tekinteni. A magyar pénzügyi piacokra kihatással vannak a külföldi kamatok, globális kockázati megítélés, valamint a nemzetközi konjunktúra. A legtöbb külföldi befektető feltörekvő piacként értelmezi Magyarországot. A külföldi befektetők kockázattvállalási hajlandósága összefügg a forintbefektetések iránti kereslet alakulásával. A lebegő árfolyamú gazdaság esetében a jövedelem- és foglalkoztatáspolitikát kevésbé döntő. A pénzppolitika vizsgálat az egyik irányadó szempont. A modern gazdaságok két kardinális problémája az infláció és a munkanélküliség. Ez utóbbival nem foglalkozik a doktori értekezés.

A makrogazdasági mutatók magyarázata összefoglalásként és makrogazdasági keretként szolgál a doktori értekezéshez. A makrogazdasági adatok Magyarországra vonatkoznak, ahogy a 29. táblázat adataiból kitűnik.

29. táblázat: Makrogazdasági mutatók Magyarországon

Időszak	A bruttó hazai termék (GDP) értéke (folyó áron, Md Ft)	GDP növekedés %-ban (éves átlag)	A központi költségvetés bruttó adóssága (a GDP %-ában)	Közvetlen tőkebefektetések egyenlege (M EUR)	Fogyasztói árindex (% , éves átlag)	HUF/EUR deviza középár-folyam az időszak végén	A háztartások nettó finanszírozási képessége (Md Ft)	Folyó fizetési mérleg egyenlege (M EUR)
2004.12.31	21114,2	4,8	54,9	-2324,3	6,8	245,9	585,1	-7632,1
2005.12.31	22600,1	4,2	56,5	-4364	3,6	252,7	882,8	-6538
2006.12.31	24352,9	4	60,4	-1878,8	3,9	252,3	805	-6670,7
2007.12.31	25749,4	0,2	60,5	382,9	8,0	253,4	490,7	-7408
2008.12.31	27258,3	1,1	66,4	-2445,1	6,1	264,8	356,7	-7750,4
2009.12.31	26529,9	-6,7	71,5	-258,7	4,2	270,8	900,7	-684,6
2010.12.31	27496,7	1,1	72,9	-835,3	4,9	278,8	1158,8	271,6
2011.12.31	28538,2	1,9	73,4	-1076,1	3,9	311,1	1475,1	577,4
2012.12.31	28996,6	-1,4	71,5	-2182,7	5,7	291,3	1553,3	1597,3
2013.12.31	30351,9	1,9	72,5	1232,2	1,7	296,9	1496,9	3570,1
2014.12.31	32804,7	4,2	72,8	-3078,5	-0,2	314,9	1781,9	1260,2
2015.12.31	34965,2	3,8	70,6	-1438,3	-0,1	313,1	2790,4	2648,1
2016.12.31	36206,7	2,2	70,2	-2562,6	0,4	311	1714,5	5209,3
2017.12.31	39274,8	4,3	68,1	-2036,8	2,4	310,1	1925,1	2535,9
2018.12.31	43386,4	5,4	66,1	-2611,8	2,8	321,5	2681	215,9
2019.12.31	47664,9	4,6	62,3	-993,9	3,4	330,5	2421,7	-1018,1
2020.12.31	48807,8	-4,5	75,2	-2119,6	3,3	365,1	3235,1	-1312,5
2021.12.31	55557	7,1	73,3	-3362,9	5,1	369	3782,7	-6320,1
2022.12.31	66165,6	7,1	68,9	-4765,1	14,5	400,3	2850	-14391,9
2023.12.31	75086,6	-0,8	67,7	-978,2	17,6	382,8	5264,5	1444,5
2024.06.30						385,8		

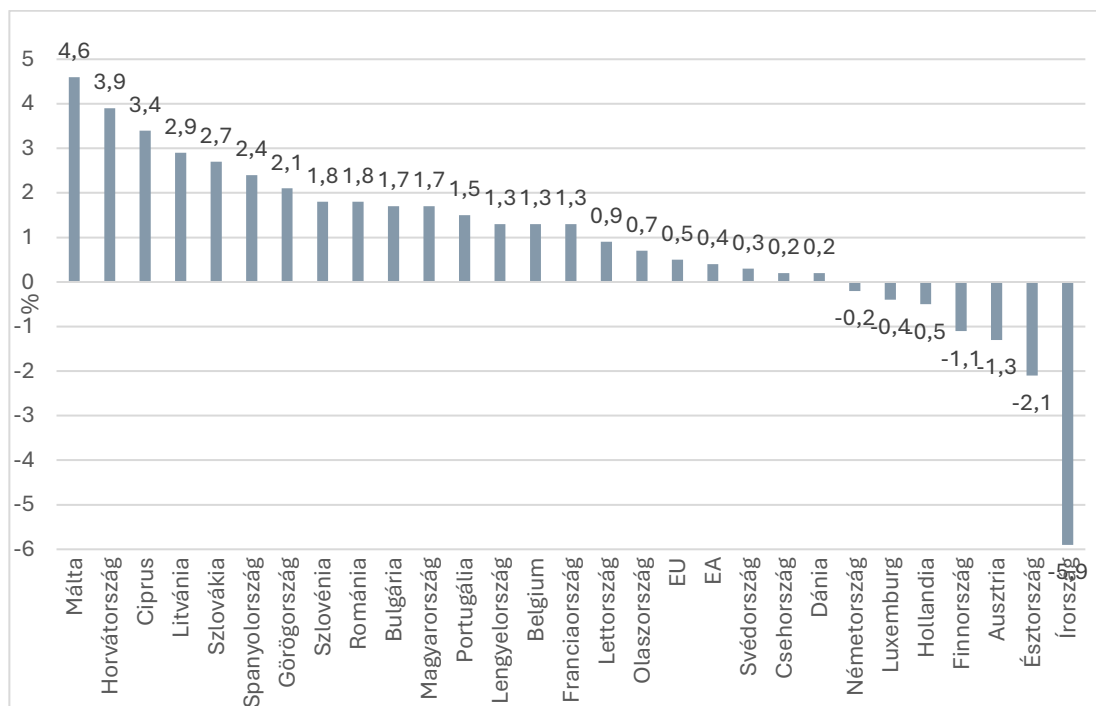
Forrás: KSH, (2024b) adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Stabil, lassú növekedés jellemezte a magyar gazdaságot a 2007 és 2024 közötti időszakban. Hosszabb távon is a GDP-adatok csökkenése volt jellemző. Korábbi tendencia alapján a növekedési szerkezet átalakulással együtt járt a lassulás. A nettó export bővülése jelentette a növekedés hajtóerejét. 2008 óta a pénzügyi válság hatásai általánosak voltak: a globális bizalomvesztés, az ipari termelés, a nemzetközi kereskedelem csökkenése. 2009-es mélypontot nem érték el a GDP-adatok. 2010-ben kormányzati közbelépés hatására élenkült a kereslet, de a növekvő költségvetési hiány növekvő adósságdinamikát vetített előre. Az államadóssággal kapcsolatos kockázatok erősödtek. A kedvező nemzetközi konjunktúra hatására a magyar GDP megélenkült 2011-ben. Azonban a 2015-2019 közti töretlen emelkedést hirtelen visszaesés követte a Covid19-járvány időszakban és 2021-2022 között beindult a fejlődés, a háború időszaka komoly visszaesést következett. A Covid19-válságot követő gyors kilábalás után a hazai gazdaság növekedése lelassult, sőt a magyar gazdaság teljesítménye 0,9 százalékkal csökkent 2023-ban. Ami a tényleges GDP alakulását illeti, a belföldi felhasználás egyértelmű csökkenő tendencia indult el 2023-ban.

GDP növekedése a világ meghatározó gazdaságaiban

Az Európai Unió gazdasági teljesítménye most sem kiugróan magas. A befektetési hangulatot meghatározta az orosz-ukrán háború és az egyéb kockázat, amely a geopolitikai helyzetből adódott. Általánosan elmondható, hogy megtorpant a dezinfláció, magasabbak lettek a kamatpályák, romlottak az európai ipari kondíciók, csökkent az ipari termelés globális szinten, a világkereskedelem mértéke alig változott.

A nemzetközi konjunktúra körkép enyhe mértékben mutatott növekedést. Az európai tagországok gazdasági teljesítménye a várakozásoknak megfelelő volt. A német gazdaság továbbra is gyengélkedett, így a kibocsátás is mérsékeltebb volt. A V4-es régiós országok közül Szlovákia GDP növekedése mutatta a legkedvezőbb képet. A GDP növekedés szempontjából az első három uniós országnak (Málta, Horvátország és Ciprus) legfontosabb bevételi forrása a turizmus volt. A nevezett országok valamennyien az euróövezet tagjai (lásd 20. ábra).

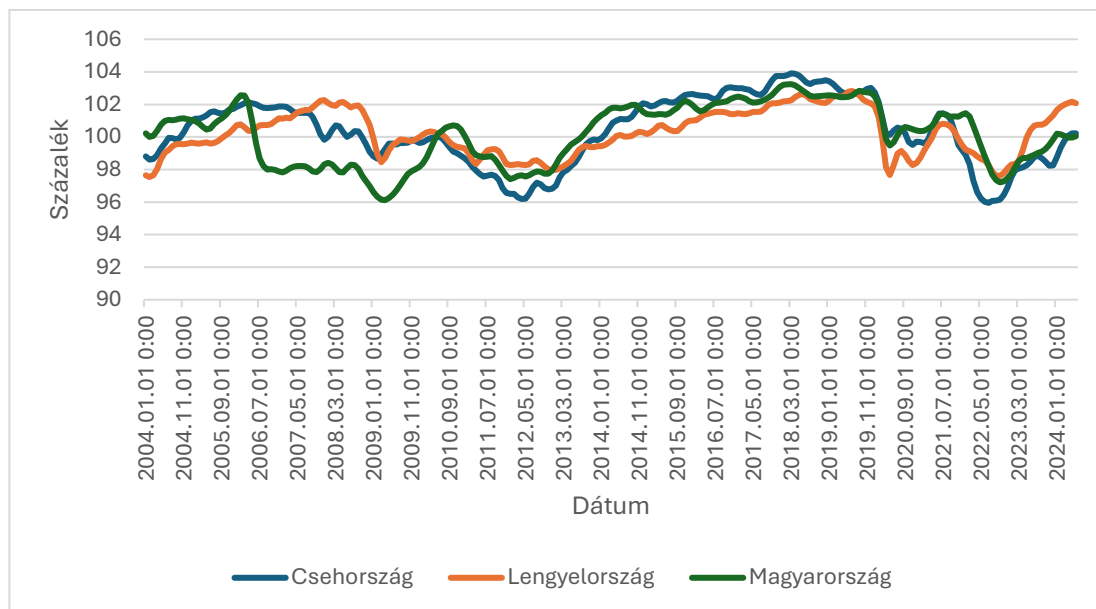
20. ábra: A GDP éves változása 2024. első negyedévben az Európai Unió országaiban

Forrás: Eurostat adatai alapján saját szerkesztés (2024)

5.2.2. Bizalmi indexek vizsgálata

A bizalmi indexek a lakosság bizalmi változásait mérik. A bizalmi indexek előre jeleznek, ezért hasznosak, ráadásul függenek az adott makrogazdasági helyzettől. A lakossági bizalmi indexek kiemelt szerepet töltenek be a gazdasági folyamatok előrejelzésében és értelmezésében. A fogyasztás alakulását pontosan tükrözik, legfőképpen a kiadásokat. A fogyasztói bizalmi indexek növekedése egyet jelent a lakosság pénzügyi kilátásainak javulásával. A magas bizalmi index azt mutatja meg, hogy a fogyasztók optimisták, a fogyasztás növelése előidézi a termékek és szolgáltatások keresletét, amely a termelés és a foglalkoztatás növekedésével jár. Ha az üzleti bizalmi indexek növekedést jeleznek előre, az a GDP növekedését és a munkanélküliség csökkenését idézi elő, amely fokozza a gazdasági tevékenységet. A bizalmi indexek fontosak, mert összefüggenek az inflációval. A növekvő kereslet növeli az árakat magas bizalom megléte esetén, míg a kereslet csökkenése csökkentheti az inflációt, ha bizalom csekély. A csökkenő GDP a forint árfolyam emelkedését hozza magával, kihatással van a kibocsátásra és az ország iparára is. Az infláció növekedése a bizalmi index mutató csökkenését jelenti. A befektetői és üzleti bizalmat befolyásolhatják a lakossági bizalmi indexek. A vállalatok és befektetők megpróbálják követni és kitalálni a piacok és a gazdaság lehetséges alakulását. Magas fogyasztói bizalom fokozza a vállalatok beruházásait, ami növeli a beruházások

volumenét, egyben a gazdasági növekedését idézi elő. Az üzleti bizalmi indexek elemzése segítséget nyújt a gazdaságpolitikai döntéshozók számára, hogy azonnali intézkedéseket hozzanak. A gazdasággal való elégedettség a politikai pártokkal, kormánnyal és az ország demokráciájával való elégedettséget is jelent. A gazdaságpolitikai elemzéseknél ezeket a tényezőket is figyelembe kell venni (21. ábra).

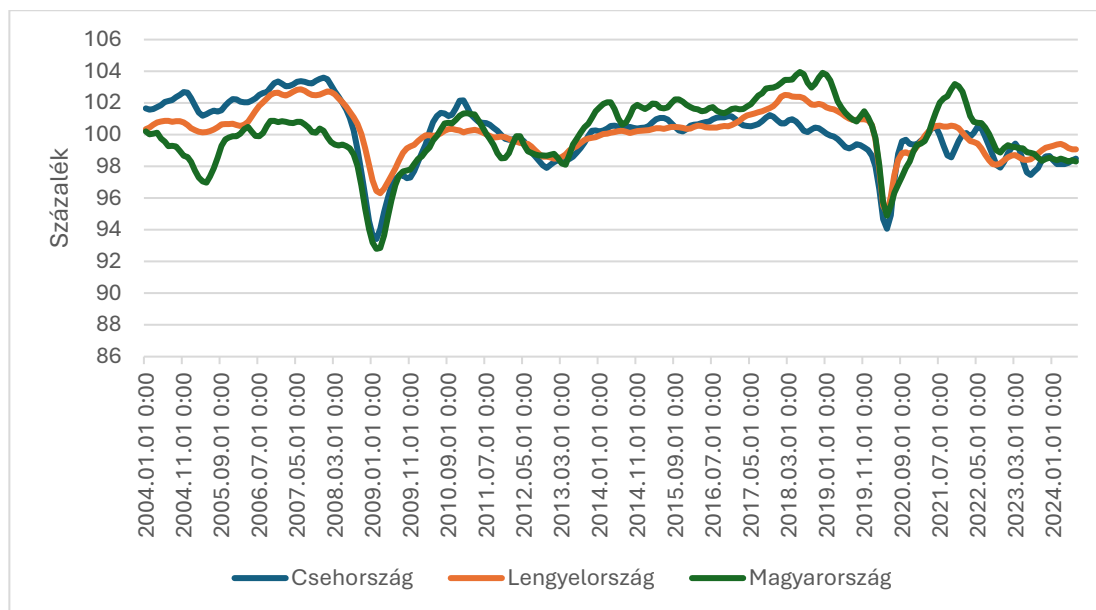

21. ábra: Fogyasztói bizalmi index

Forrás: OECD, (2024a) adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Az Európai Unió csatlakozást követően növekedett a lakosság bizalma az Európai Unió iránt. A lakossági bizalom megrendült a 2008-as válság hatására: 2008-ban a bizalmi-index visszaesett, ezután 2010-ig növekedés következett. Ekkor volt a csúcspontján az eurózóna válsága és ekkor mondtunk le az euróbevezetéséről. Az Európai Unió 2004-es bővítése minden vizsgált országban a bizalom erősödéséhez vezetett, a 2008-as pénzügyi válság hatására a bizalom csökkent (ez esetben Szlovákia kivétel, amely válságkezelési eszköznek használta az euróbevezetést). A menekültválság V4-es országokban óriási bizalomcsökkenést eredményezett, a Covid19-válság – az Európai Unió bizalom szempontjából – javulást idézett elő. Az energia krízis és Oroszország Ukrajna elleni agressziójának uniós kezelése a vizsgált országokban javította az Európa Unió iránti bizalmat. 2022- 2023-as magas infláció az élelmiszerek és üzemanyagok drágulásán keresztül a lakosság bizalmi indexeit is mélypontra juttatta.

Trendelemzés folyamán Magyarország fogyasztói bizalmi indexének excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=0,402x-33,788$, R-négyzet értéke 0,0888. A trendfüggvény alapján 8,88%-ban egyezik Magyarország fogyasztói bizalmi index-ével. A leírt trendváltozások okozzák az eltéréseket.

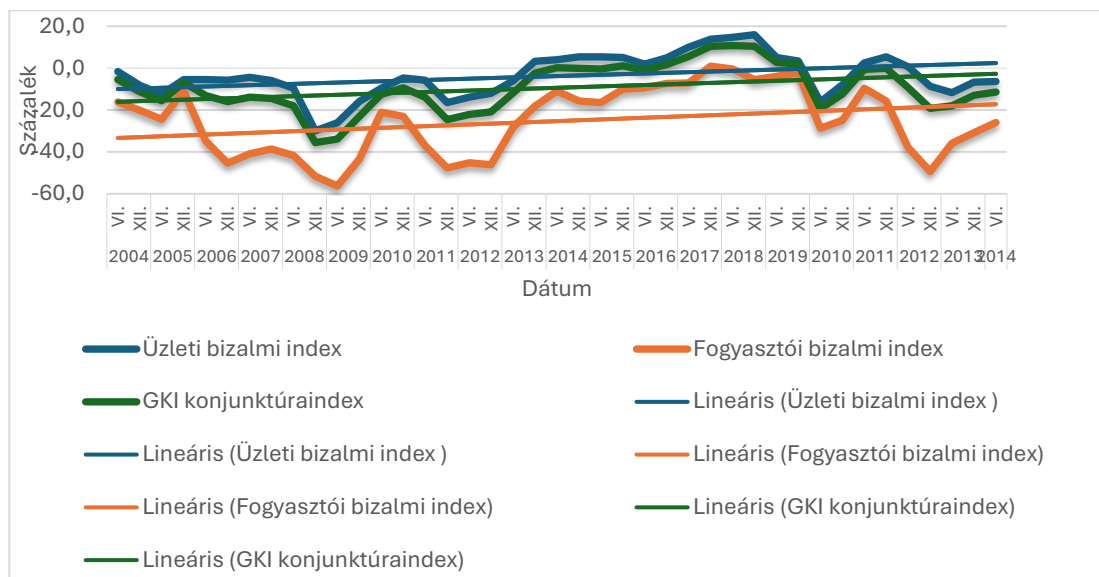

22. ábra: Üzleti bizalmi index

Forrás: OECD, Világbank (2024b) adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Az országokénti attitűdök elmosódnak. A három ország üzleti bizalmi indexei és fogyasztói bizalmi indexei teljes együtt mozgást mutattak. A konjunktúra-indexek összefüggenek az Európai Unióba vetett bizalommal, amely így összefügg az euróbevezetéssel is. 2008-as globális pénzügyi válságra sok európai ország anticiklikus költségvetési politikát folytatva reagált. A befektetői aggodalmak fokozódtak az európai országok államadósságaival kapcsolatban. A 2008–2009-es válságot követően a gazdasági helyreállítás a 2011. évben is folytatódott. A 2012. év végén lassult, majd erősödött a globális konjunktúra 2013-ben. A kedvező gazdasági mutatók mögött jelentős régiós különbségek húzódtak meg. Változatlanul dinamikus alakult a fejlődő régió növekedése. A nyersanyagárak kiigazítása az inflációs ráták csökkenését hozta magával. A nagy gazdaságok jegybankjai lazítottak a monetáris kondíciókon. A reálgazdasági indikátorok mérsékelt alakultak, a globális tőkepiaci hangulat bizonytalanra vált. 2015-ben is folytatódott a globális konjunktúra növekedése. Az egyes régiók inflációs mutatói különbözően alakultak, az inflációs ráták csökkenést jelezték. A 2021-es GDP adatok a legtöbb gazdaságban a vártnál sokkal jobban alakultak. A legtöbb EU-s ország Covid19-járványból való kilábalása különböző utat mutatott. Többségük a válság előtti gazdasági teljesítményt sem érte el. Azok az országok szenvedték el a legnagyobb veszteséget, ahol a turizmus volt a legfőbb iparág. Visszaesett az infláció 2023 első negyedévében az Európai Unió nemzetgazdaságaiban is. A lakossági fogyasztás csökkent a mérsékelt reálbérékkel együtt. A munkaerőpiac feszes tendenciát mutatott az enyhe gazdasági aktivitás ellenére. Az orosz-ukrán háború és ennek hatására kialakuló megszorító politikák jelentős kockázatot jelentettek a nemzetközi konjunktúra indexekre. A háború hatására kialakult feszült geopolitikai helyzet és a visszafogott európai növekedés érdemi kockázatot jelentett. Az előzetes várakozásoknak megfelelően alakult az európai gazdaságok teljesítménye (lásd 22. ábra).

Trendelemzés folyamán az Magyarország Üzleti bizalmi index trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=0,3105x-10,306$, R-négyzet értéke 0,13567. A trendfüggvény egyezik 13,567%-ban Magyarország Üzleti bizalmi index -ével. A leírt trendváltozások okozzák az eltéréseket.

23. ábra: GKI bizalmi és konjunktúra indexe Magyarország tekintetében

Forrás: GKI adatai alapján saját szerkesztés (2024)

A konjunktúraindex a gazdaságba vetett bizalmat méri. Az uniós csatlakozás a reményt hozta el minden bizalmi körben. A bizalom nem volt tartós és nem kedveztek a gazdasági folyamatok. Ha a gazdaság válságban van, a forint árfolyama növekszik a dollárral és az euróval szemben. Az infláció kezelhetetlenül magas lesz. A kereslet és a fogyasztás visszaesik. Ha a bizalmi indexek csökkenést jeleznek, a kormányok és a központi bankok ösztönző intézkedéseket tehetnek a fogyasztói és üzleti bizalom növelésének elérése érdekében. A fogyasztói és üzleti indexek a görbe mélypontjait mutatták, ahogy a 2008-as és a Covid19-válságot követő 2020- 2022 közötti időszakban. A fogyasztói bizalom a Covid19-járvány tombolása idején is magasabb értékeket mutatott. 2019 januárjában az üzleti és a fogyasztói várakozások is romlottak, a 2018-asnál is kedvezőtlenebbek lettek. 2020. GKI konjunktúraindexe borúlátásra adott okot. A kormányzat által bejelentett járványügyi intézkedések miatt fokozódott a gazdaságba vetett bizalom. Az iparban tovább erősödött a pesszimizmus. Az exportról alkotott vélemény volt a legborúlátóbb. A GKI konjunktúraindexe 2021. áprilisban, májusban és júniusban is emelkedett. 2021. júniusában a konjunktúraindex csökkent. A fogyasztói bizalmi index és a GKI konjunktúraindexe 2021. júniusban növekedett. 2021. szeptemberében stagnálásba fordult. Az üzleti várakozások bizakodóak maradtak. A fogyasztói várakozások 2021. szeptemberétől romlottak. A fogyasztói bizalmi index 2022. második felétől kezdődően növekedett. A 2023. szeptemberétől a magyar lakosság a pénzügyi helyzetét és megtakarítási képességét romlónak érezte, így a gazdaság helyzetét is (23. ábra).

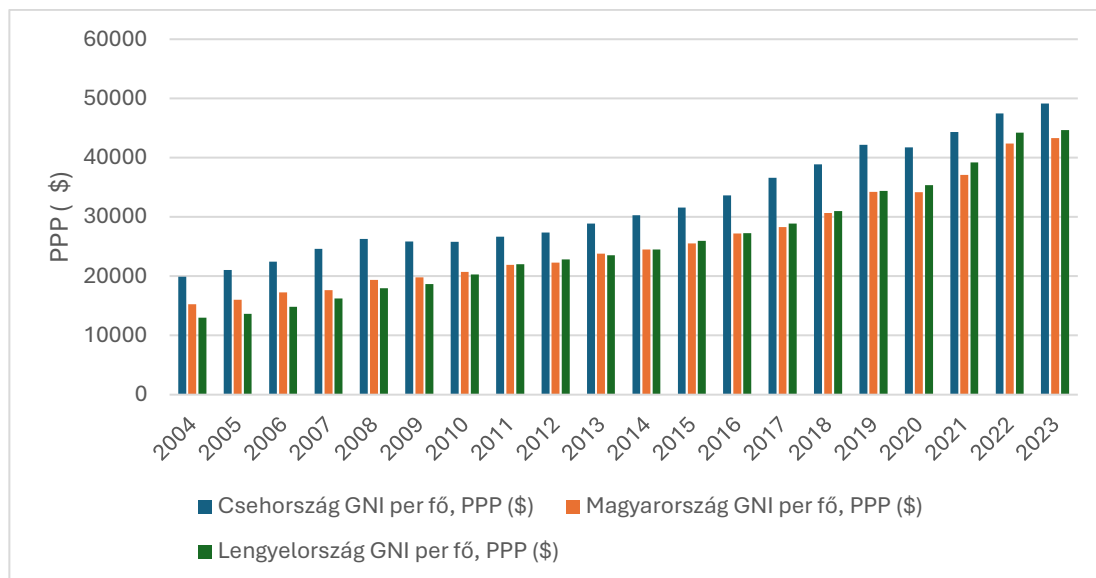
Trendelemzés folyamán Magyarország fogyasztói bizalmi indexének excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=0,3343x-16,396$, R-négyzet értéke 0,1274. A trendfüggvény alapján 12,74%-ban Magyarország fogyasztói bizalmi index függvényével. A leírt trendváltozások okozzák az eltérést.

30. táblázat: A GNI növekedési üteme és a GNI/GDP arány, Magyarország tekintetében

Év	A GNI növekedési üteme, volumenindex, előző év=100,0%	GNI/GDP arány
2004	104,35%	93,95%
2005	104,11%	93,78%
2006	104,01%	93,85%
2007	98,83%	92,45%
2008	102,15%	93,51%
2009	95,47%	95,72%
2010	100,74%	95,40%
2011	101,86%	95,35%
2012	99,31%	95,98%
2013	103,38%	97,24%
2014	102,62%	95,65%
2015	103,3%	95,31%
2016	104,73%	97,44%
2017	102,68%	96,09%
2018	105,8%	96,27%
2019	106,55%	97,61%
2020	95,89%	97,84%
2021	106,32%	97,02%
2022	104,55%	97,28%
2023	98,8%	96,94%%

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés (2024)

A GNI (bruttó nemzeti jövedelem) jelzi az adott ország gazdasági teljesítményét és jólétét, amely hatással van az Európai Unió intézmények iránti bizalomra. A 30. táblázat értékei szerint a GNI a 2004 és 2023 közötti időszakban nem egyenletes teljesítményt mutatott. A Covid19 – járvány, és azt követő hatások miatt a visszaesés erőteljesebben megfigyelhető. A magyar GNI nem egyenletes eloszlású, amely szociális és gazdasági tényezők egyenlőtlenségére utalt. Ez markánsabb társadalmi változásokra hívta fel a figyelmet, amelyek komplex gazdaságpolitikai intézkedéseket is maguk után vonhatnak. A hullámzó teljesítmény jelentheti a gazdaságpolitikai intézkedéseket és a visszafogott befektetési hajlandóságot. A magyar lakosság jóléte nem kiemelkedő az európai átlagból. A GNI és GDP egymáshoz viszonyított eltérése azt mutatja meg, hogy mekkora a különbség a gazdaság teljesítményében, valamint az egyes gazdasági szektorok jövedelmeiben, továbbá információt nyújt a nettó külföldi kötelezettségről is. A 2000-es évek elején a GNI és a GDP egymáshoz viszonyított százalékos aránya a 94%-hoz közeli szinten alakult. A legalacsonyabb GNI-GDP hányad (92,4%) keletkezett 2007-ben. Ezt az időszakot követően csökkent a GDP és a GNI közötti hányados, a GDP és GNI mutatók hasonló arányt mutattak 2020-ban. Növekedés következett 2021-ben és 2022-ben. A GDP-GNI közötti eltérése is hatással volt a globalizációra, valamint a munkaerő és a működő tőke áramlása növekedett, az internacionális tranzakciók száma is emelkedett.

24. ábra: A kelet-közép-európai régió eurózónán kívül maradó országainak GNI növekedése

Forrás: Világbank adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Regionális összehasonlításban a Csehországba vetett bizalom nagyobb fokú, mint a régió többi országába, ahogy a GNI is magasabb. A lengyel GNI - amely a gazdasági teljesítményt is méri - 2017 óta magasabb, mint a magyar GNI. A kelet-közép-európai régió országai közül Magyarországon csökkent legnagyobb mértékben a GNI. Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban az Európa Unió csatlakozással az uniós transzferek nagymértékben javították az adott ország GNI-jét. A Covid19-járvány hatására a fenti országokban minimális GNI csökkenés volt megfigyelhető. Magyarország egyik gyenge sebezhetősége, hogy a GNI-arányos bérhányad jelentősen csökkent, Lengyelországban és Csehországban ezzel szemben emelkedett. A GNI növekedés hatással van a nemzetgazdaságok termelékenységére és jövedelemezőségére. A béreket növelni kell és a nemzetgazdaságokba vetett bizalmat meg kell erősíteni (lásd 24. ábra).

5.2.3. Maastrichti kritériumok vizsgálata

Az árstabilitási kritérium

A magas infláció káros a gazdaságra. Az infláció az árszínvonal folytonos és folyamatos növekedését jelenti. Az infláció a fogyasztói árak alakulásán keresztül (is) könnyen mérhető.

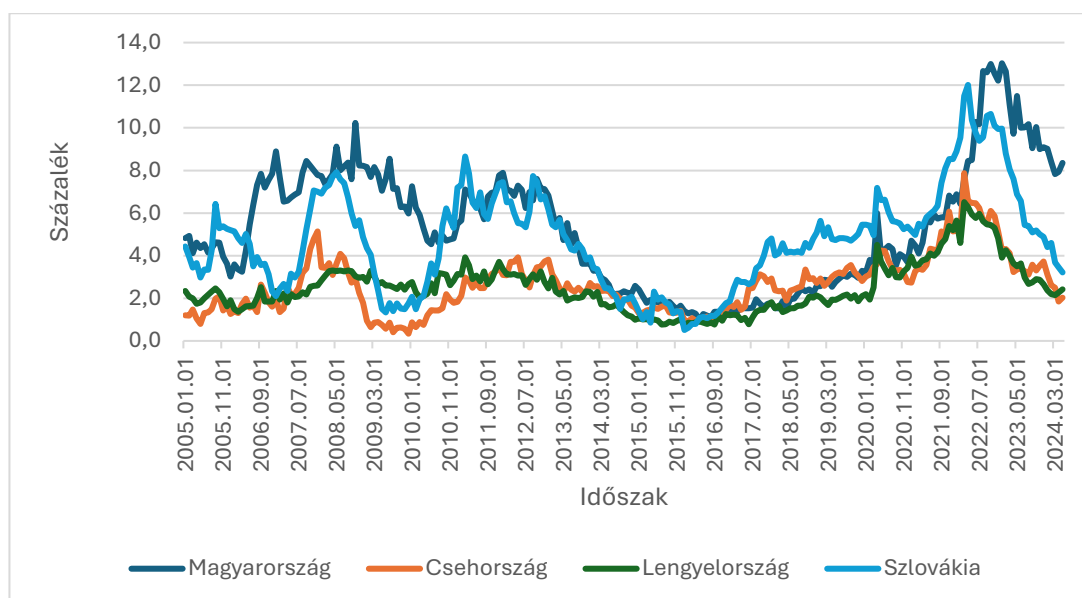
Fogyasztói árak alakulása: A fogyasztói árindex a fogyasztás árszínvonalát mutatja, ezzel mérhető az infláció mértéke is. Az értéke a fogyasztói kosár termékei és szolgáltatásai árának súlyozott átlagaként határozható meg, ahogy ebben a táblázatban is látható.

31. táblázat: Fogyasztói árak alakulása

Év	Élel- miszerek	Szeszes italok, dohány- árak	Ruház- kodási cikkek	Tartós fogyasztási cikkek	Háztartási energia	Egyéb cikkek, üzemanyagok	Szolgál- tatások	Összesen
2004	106,5%	111,3%	103,4%	99,4%	114,1%	103,9%	107,6%	106,8%
2005	102,5%	103,3%	100,2%	97,7%	106,2%	104,5%	105,5%	103,6%
2006	107,7%	104,3%	99,3%	96%	106,4%	102,7%	104,1%	103,9%
2007	111,5%	106,7%	101%	98,7%	124,6%	104%	107,4%	108%
2008	110,2%	105,6%	100%	99,3%	112,7%	104,6%	105%	106,1%
2009	104,4%	107,5%	100,5	102,6%	108,2%	101,1%	104,6%	104,2%
2010	103,2%	108,2%	99,6%	100,2%	106,3%	108,8%	104,3%	104,9%
2011	106,6%	100,5%	102,9%	98,6%	105,7%	106,2%	102,2%	103,9%
2012	105,9%	112,7%	102,6%	98,8%	106,2%	107,2%	104,2%	105,7%
2013	102,8%	110,9%	99,6%	98,1%	91,5%	100,5%	103,6%	101,7%
2014	99,6%	106,2%	99,3%	99,5%	88,3%	99,5%	101,8%	99,8%
2015	100,9%	103,1%	100%	100,8%	97,1%	95,4%	101,9%	99,9%
2016	100,7%	102,3%	100,4%	100,5%	99,9%	97,8%	101,5%	100,4%
2017	102,8%	104,8%	100,5%	99,7%	100,8%	103,6%	101,5%	102,4%
2018	104,2%	105,6%	100,5%	99,6%	101,4%	103,8%	101,6%	102,8%
2019	105,4%	108,1%	101%	99,7%	101%	101,3%	103%	103,4%
2020	107,2%	106,9%	100%	101,4%	100,3%	99,1%	102,9%	103,3%
2021	104,1%	110,9%	100,2%	104,5%	100,5%	109,6%	102,9%	105,1%
2022	126%	109,9%	105,5%	112,2%	121,7%	112%	107,1%	114,5%
2023	125,9%	115,4%	108,3%	105,6%	122,1%	118,6%	113,2%	117,6%
2024	102,8%	104,4%	104,2%	99,1%	95,4%	101,7%	108,9%	103,7%

Forrás: (KSH, 2024c) adatai alapján saját szerkesztés (2024)

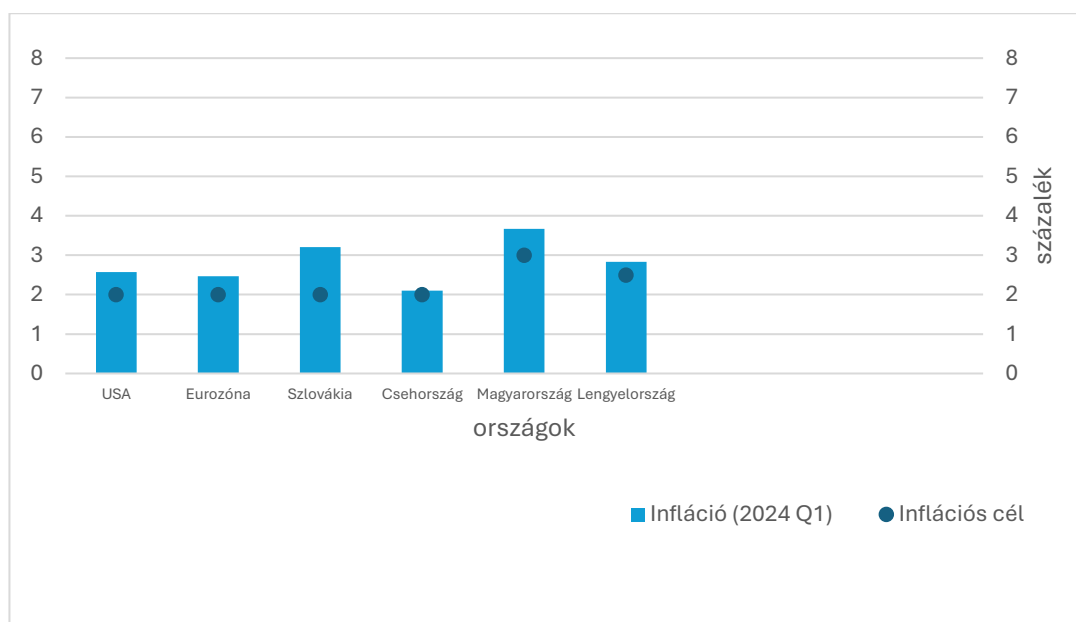
A fogyasztói árindexek adatai alapján információt nyerhetünk az inflációs változásokról. A 31. táblázat adatai az elmúlt két évtized adatait mutatták be. A táblázat szerint az infláció legmagasabb értékei 2022-ben és 2023-ban alakultak ki. A maginfláció értéke 2022-ben 15%-os, 2023-ban 18,2%-os változást mutatott. A maginfláció 2014-ben és 2015-ben minimális értékeket ért el. Az inflációs ráta (fogyasztói árindex) Magyarországon 2004 és 2023 között nagyobb ingadozásokat mutatott. Az inflációs ráta az Európai Unió csatlakozás évében a belépési szinthez képest magas volt. 2005 és 2012 között mérsékelten magasak voltak, az árindex stabilak maradtak. Az infláció a 2008-as pénzügyi válság kialakulása miatt növekedett. A fogyasztói árindex 101,7%-ra csökkent 2013-ban. 2014-ben és 2015-ben defláció (gazdasági stabilizáció és piaci trendek következménye) volt megfigyelhető a magyar gazdaságban, az árindexek is 100% alatti értékeket mutattak. 2016 és 2020 között csökkent a maginfláció, az árindexek sem voltak magasak. 2020-ban a Covid19-pandémia gazdasági zavarokat idézett elő, amellyel együtt megnövekedett az inflációs nyomás. 2020-2023 között váltakozó makrogazdasági környezetet mutatott az árak hosszú távú alakulása. A stabil árak kialakítása fontos makrogazdasági feladat.

25. ábra: Inflációs várakozások a régióban

Forrás: Európai Bizottság adatai alapján MNB adatok alapján saját szerkesztés (2024)

Az inflációs várakozásokkal szemben az alábbi tények szerint alakult az infláció a kelet-közép-európai régióban (lásd 25. ábra). 2006-ban még megfigyelhető volt az infláció enyhe emelkedése, amelyet az euró-forint árfolyam csökkenése okozott, illetve a külkereskedelmi iparcikkek és feldolgozott élelmiszerek inflációja is. 2007-ben nőttek a fogyasztói árak, amellyel együtt a költségek is nőttek. Az EU csatlakozás későbbi hatásainak és a globális okokra korrigálták az árakat. 2010-ben a külső környezet kedvezett az alacsonyabb inflációnak, bár Magyarország lemaradásban volt a régió többi országához képest. A belföldi kereslet továbbra is csökkenő tendenciát mutatott, amelynek oka az volt, hogy a globális növekedés késleltetve érkezett, amint az 25. ábrán is követhető. 2011-ben és 2012-ben csökkent az éves infláció a régióban. 2015-ben az infláció csökkenő tendenciát mutatott, a globális belső kereslet növekedett. A monetáris politikai feltételek nem követeltek meg szigorú. A jegybankok célértékei közelében vagy alatta alakult az infláció. A kelet-közép-európai régió dinamikusabban bővült. A gazdasági konjunktúra erősödött 2017-ben, növekedtek az energia- és nyersanyagárak, a vizsgált régióban ezen hatások miatt szigorúbb monetáris politikai lépéseket kellett megtenni. 2019-ben az inflációs környezet növekedett, amely hatással volt a kelet-közép-európai inflációs rátákra is. 2020-ban a pandémia hatására a gazdasági konjunktúra visszaesése következett be. 2021-ben növekedtek a fogyasztói árak, ezzel párhuzamosan megindult az infláció. Az országok lezárták a gazdaságukat. Emelkedtek az élelmiszerköltségek, a szolgáltatások árai, az olajárak, nyersanyagárak, az országok nagy része behozatalra szorult. A vizsgált országokban nem voltak képesek gyors választ adni a makrogazdasági változásokra. A munkaerőpiac szűkösseget mutatott. Globális válság alakult ki, amelyet a globálisan magas infláció is gerjesztett. 2022-ben ezek a hatások tovább fokozódtak. 2022-ben Oroszország megtámadta Ukrajnát, ezzel növelte a régióban kialakult bizonytalanságot és növelte az inflációt. 2022-ben növekedtek az inflációs adatok a kelet-közép-európai régióban. Az infláció csökkenését prognosztizálták Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban is. Visszavonták a fiskális támogatásokat, és lazább monetáris politikát folytattak. Ez Magyarország szempontjából nem volt kedvező. 2022-ben és 2023-ban nagyon ugrott az infláció. Még szigorúbb monetáris intézkedéseket kellett volna végrehajtani. Kedvezőtlen anomáliák léptek fel a nevezett gazdaságokban, leginkább Magyarországon.

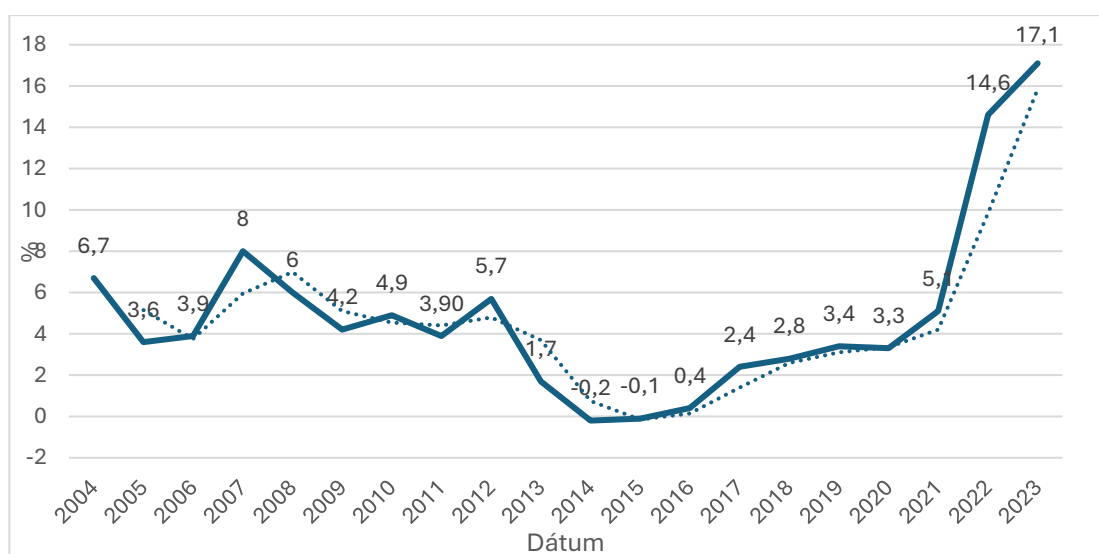

26. ábra: A jegybankok inflációs céljai és az infláció alakulása

Forrás: OECD adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Az EKB által elvárt referenciaértéket jóval meghaladták az elvárt adatokat. Ezek az értékek jóval magasabbak voltak, mint az euróövezet országaiban. Az euróövezet inflációja 2024 első negyedében 2,4 százaléket mutatott. Az inflációs cél 2 százalékkal változatlan maradt. Az EKB a magasabb infláció előrejelzése miatt kamatdöntő üléseket tartott. Lengyelország 2 százalékról 2,4 százalékra módosította az irányadó inflációs rátát. A cseh jegybank 2 százalékon tartotta az inflációs célt 2024. első negyedében. A magyar inflációs cél nem változott ebben az időintervallumban. A beruházás és fogyasztás csökkent, a gazdasági növekedés lelassult. A bizonytalanság érezhető a gazdasági és a befektetési döntésekben is. A magyar gazdaság a német gazdaság hatásait vette át és gyengült (lásd 26. ábra).

Az alábbi 27. ábra az inflációs ráta változását szemlélteti Magyarországon 2004 és 2024 között.

27. ábra: Inflációs ráta alakulása Magyarországon 2004-2023 között

Forrás: IMF adatbázisa alapján saját szerkesztés (2024)

2004-ben az EU csatlakozás időszakában 6,7%-os éves inflációs ráta alakult ki Magyarországon. 2005-ös évben jelentős 3,6%-ra csökkent, amely 2006-ra 3,9%-os enyhe növekedés volt megfigyelhető. 2007-ben elég magas 8,0% értéket mutatott az inflációs ráta. 2008-ban a gazdasági válság hatására 6,0%-ra csökkent a ráta. 2009-ben 4,2%-ra csökkent az inflációs ráta. A 2010-es évek elején az eurózónát Magyarországon is megérezték. Az infláció 2012-ben 5,7%-ra növekedett. Az MNB és a kormányzat által hozott gazdaságpolitikai intézkedések hatására markánsabb csökkenés alakult ki. 2013-ra az infláció 1,7%-ra csökkent, 2015-ben és 2016-ban 0,4% és 0,3% értékeket mutatott az inflációs ráta. Az alacsony inflációs környezet a gazdasági stabilitást és a befektetési bizalmat növelte. A Covid-19 járvány hatására 2020-ban az infláció 3,3%-ra növekedett. 2022-ben 14,6%-ot mutatott az infláció ráta. 2023-ra az infláció 17,1%-ra növekedett.

Ezek alapján kijelenthető, hogy Magyarországon olyan reformokat kell végrehajtani, amelyek megteremtik a támogató környezetet és amelyek a termékpiac- és a munkaerő bővüléséhez vezetnek. Az inflációs kritérium hosszú távon még nem stabil és nem fenntartható. Magyarországon a 12 havi átlagos HICP-inflációs ráta folyamatosan meghaladta az árstabilitási (inflációs) kritérium 3%-os referenciaértékét. Magyarország 2020-2023 közötti HCPI (kumulált harmonizált fogyasztói árindexe) alakulásában Magyarország a legutolsó helyezést érte el az Európai Unió országok közötti összehasonlításban.

Az infláció alakulása a régióban

32. táblázat: Az infláció alakulása a kelet-közép-európai régióban

Év	Magyar- ország	Inflációs cél	Cseh- ország	Inflációs cél	Lengyel- ország	Inflációs cél
2004	6,8%	3,5±1%	2,4%	1-3%	4,3%	2,5±1%
2005	3,5%	4±1%	2%	1-3%	0,8%	2,5±1%
2006	4%	3,5±1%	1,5%	1-3%	1,4%	2,5±1%
2007	7,9%	3±1%	5,4%	3%	4,3%	2,5±1%
2008	6%	3±1%	3,3%	3%	3,3%	2,5±1%
2009	4%	3±1%	0,6%	3%	3,9%	2,5±1%
2010	4,7%	3±1%	2,3%	2%	2,9%	2,5±1%
2011	3,9%	3±1%	2,8%	2%	4,6%	2,5±1%
2012	5,7%	3±1%	2,4%	2%	2,1%	2,5±1%
2013	1,7%	3±1%	1,5%	2%	0,6%	2,5±1%
2014	0%	3±1%	0%	2%	-0,7%	2,5±1%
2015	0,1%	3±1%	0%	2%	-0,4%	2,5±1%
2016	0,4%	3±1%	2,1%	2%	0,9%	2,5±1%
2017	2,4%	3±1%	2,2%	2%	1,7%	2,5±1%
2018	2,9%	3±1%	1,6%	2%	0,9%	2,5±1%
2019	3,4%	3±1%	3,2%	2%	3%	2,5±1%
2020	2,8%	3±1%	2,4%	2%	3,4%	2,5±1%
2021	7,4%	3±1%	5,4%	2%	8%	2,5±1%
2022	14%	3±1%	16,8%	2%	15,3%	2,5±1%
2023	17%	3±1%	7,6%	2%	6,2%	2,5±1%
2024 július	3,6%	3±1%	2,2%	2%	2,9%	2,5±1%

Forrás: EKB, CNB, MNB, NBP, 2004, 2010, 2015, 2021, 2024d adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Az inflációs kritérium nagyon fontos, mert kihatással van a költségvetési hiányra, a kamatlábakra és az árfolyamkritériumra. 2023-ban is előfordult az az eset, hogy a magyarországi ráta nagyobb volt, mint az európai unióban tapasztalható. A reálárfolyam átmenetileg lecsökken a fizetési mérleg veszteséges lesz. A valuta-túlkéréslet megemeli a nominális árfolyamot, és visszaalakul az eredeti reálárfolyam.

A nominális árfolyam mozgás révén a magyar inflációs ráta nem csökken(t volna) az európai uniós inflációs ráta szintjére, de nem ez történt (lásd 32. táblázat).

Trendelemzés folyamán az infláció trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a kétperiódosú mozgóátlag bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=0,185x+2,9279$, R-négyzet értéke 0,0634. A trendfüggvény alapján 6,34%-os hasonlóságot mutat az inflációs függvénnyel.

Az euró és az infláció összefüggései: Az 5-6. Melléklet az árfolyamkülönbséget és az inflációkülönbséget magyarázza, amelyek egymással fordítottan arányosak.

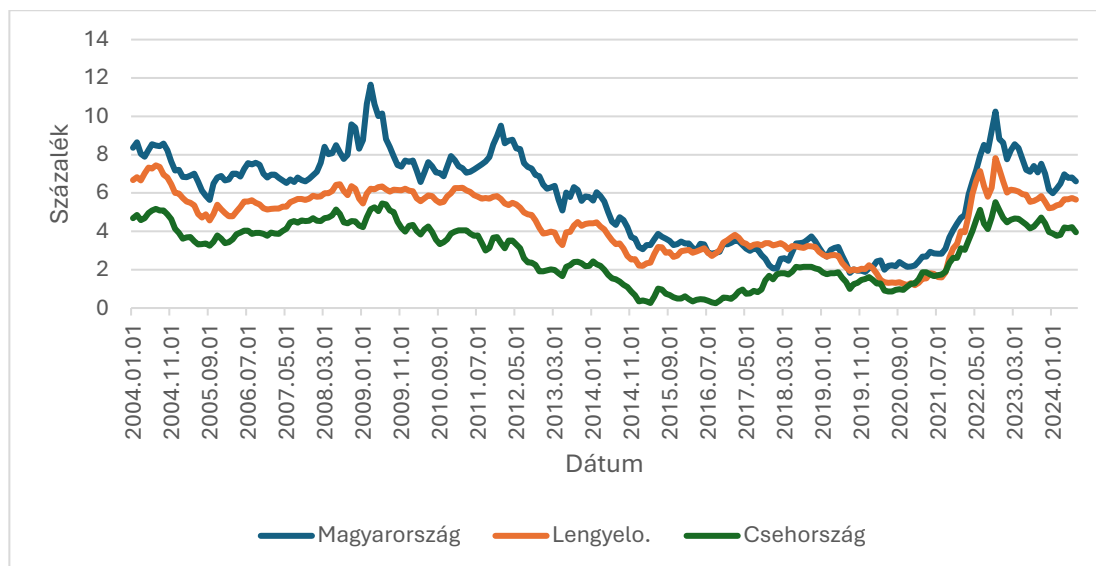
A 20. ábrán a konvergenciakritériumok szempontjából egy rendkívül fontos tényező alakulása látható: az, hogy hosszú távon hogyan alakultak az árak a vizsgált országokban. A diagramról leolvasható, hogy az árak heterogén módon változtak és az infláció 2013-ban minden országban csökkenni kezdett, negatív ráták is keletkeztek. 2017-ben az infláció gyorsulni kezdett, 2022-ben elérte a csúcspontot. Ezen periódus után egy-két ország reziliens lett (mint Magyarország is), máshol csökkent az infláció (mint Csehországban és Lengyelországban).

A következő okokat jelöltem meg az elmúlt évek magas inflációjának kialakulásaként:

1. globális sokkok létrejötte, amely legfőképpen a nyitottságból, sérülékenyből fakad,
2. Oroszország Ukrajna elleni inváziója és ezzel összefüggő geopolitikai hatások,
3. magasabb a gyártás kapacitás, ezzel együtt fokozottabb az energiafelhasználás,
4. alacsonyabb az átlagjövedelem és nagyobb az élelmiszer és energia fogyasztás ezekben az országokban,
5. orosz energiaipartól való függés,
6. globális ellátási láncok szűk keresztmetszetű részei ezek a nyitott, kis országok sajátosságai.

Hosszú lejáratú kamatlábak alakulása az Unió csatlakozásától napjainkig

Az alábbi 28. ábra a hosszú lejáratú kamatlábak alakulását magyarázza Magyarországon 2004 és 2023 között.

28. ábra: Hosszú lejáratú kamatlábak alakulása a Magyarország, Lengyelország és Csehország esetében 2004-2024 között

Forrás: EKB alapján saját szerkesztés (2024)

V4-es országok vizsgálata:

A 28. ábrán a hosszú lejáratú kamatlábak historikusan együtt mozognak a V4-es országokban. A vizsgált időszakban a három ország Európai Unió csatlakozásával indult az elemzés és 2024. júliusával végződött.

Hosszú lejáratú kamatlábak alakulása Magyarország esetében:

A hosszú lejáratú kamatlábak a magyar gazdaság különböző korszakaiban jelentősebb eltéréseket mutattak. A gazdaságpolitikai rendszerváltás után Magyarország ideiglenes gazdasági helyzettel és újabb kihívásokkal nézett szembe. Az elemzésem részletesebben bemutatja a hosszú lejáratú kamatlábak trendjeit és azokkal összefüggő gazdaságpolitikai okokat.

2004-re a hosszú lejáratú kamatlábak értéke 9,5%-ot mutatott. 2005 után tovább csökkentek a kamatlábak. 2009-ben 7%-os értéket mutattak. A 2010-es évek elején a nemzetközi gazdasági válság hatásai látszottak Magyarországon. 2010-ben a hosszú lejáratú kamatlábak 7,7% körül értékek voltak. 2015-re a kamatlábak 3,97% mutattak, 2020-ra 2,18%-ra csökkentek. A 2020-as évek kezdetén a Covid19-világjárvány gazdasági kihívásokat hozott magával. Az MNB csökkentette a hosszú lejáratú kamatlábakat, amelyek értékei 2021-re 3% körüli, 2022-re 8-10% körüli értékeket mutattak. A gazdasági folyamatos helyreállása és a globális piaci helyzet változása határozta meg a kamatlábak alakulását (lásd 33. táblázat).

33.táblázat: Hosszú lejáratú kamatlábak célértékei

Konvergenciajelentések	Időszak	Hosszú lejáratú kamatlábak célértékei
2003 szeptembere	2004 augusztusa	6,4%
2005 április	2006 március	5,9%
2005. november	2006. október	6,2%
2006 áprilisa	2007 márciusa	6,4%
2007 április	2008 március	6,5%
2009 áprilisa	2010 március	6,0%
2011 áprilisa	2012 márciusa	5,8%
2012 májusa	2013 áprilisa	5,5%
2013 májusa	2014 áprilisa	6,2%
...2017	2018	3,2%
2019 áprilisa	2020 márciusa	2,9%
2021 májusa	2022 áprilisa	2,6%
2023 júniusa	2024 májusa	4,8%

Forrás: EKB Konvergenciajelentések, alapján saját szerkesztés (2024)

Az állami költségvetés helyzetére vonatkozó kritérium

A Maastrichti Szerződésben foglaltak szerint a 3%-os referenciaértéket nem haladhatja meg a csatlakozni szándékozó tagállam költségvetési hiánya.

2004 és 2011 közötti időszakban a költségvetési hiány meghaladta a 3%-ot. A 2004 és 2013 közti időszakban túlzottdeficit eljárás folyt Magyarország ellen. Amelynek következtében szigorúbb költségvetési politikát kellett folytatni. A szigor folytatódott, 2008-ban, valamint 2012 és 2019 között teljesíteni tudtuk a hiányra vonatkozó kritérium referenciaértékét. A Covid-válság megtörte ezt a szigort, és átléptük a kritérium szerinti referencia értéket 2020 és 2023 között. Csehország adatai egy-egy évet eltekintve kedvező adatokat mutattak. A Covid19-járvány időszaka alatt Csehországban is megugrott a hiány, de 2022-re sikerült a hiány kritérium referenciaértékét megfelelő szinten tartani. Csehország adatai minden más évet tekintve a kritériumoknak megfelelő referenciaérték alatt voltak. Lengyelország az uniós csatlakozáskor és az azt követő néhány évben még nem tudta elérni a referenciaértéket. 2022. évben a költségvetési hiány magasabb értéket mutatott Lengyelországban és Magyarországon. 2023 évben a költségvetési hiány a GDP %-ában 6,7 %-ot ért el Magyarországon is, ez magasabb volt, mint a referenciaérték (lásd 34. táblázat).

34.táblázat: A költségvetési hiány a GDP százalékában

Év	Magyarország	Csehország	Lengyelország
2004	-4,5%	-2,2%	-4,8%
2005	-6,1%	-3,1%	-3,9%
2006	-9,2%	-2,2%	-3,5%
2007	-5%	-0,7%	-1,9%
2008	-3,7%	-2%	-3,6%
2009	-4,7%	-5,5%	-7,3%
2010	-4,4%	-4,2%	-7,4%
2011	-5,2%	-2,7%	-4,9%
2012	-2,3%	-3,9%	-3,7%
2013	-2,5%	-1,2%	-4,2%
2014	-2,8%	-2,1%	-3%
2015	-2%	-0,7%	-2,6%
2016	-1,8%	0,7%	-2,4%
2017	-2,5%	1,5%	-1,5%
2018	-2,3%	0,9%	-0,2%
2019	-2%	0,3%	-0,7%
2020	-7,5%	-5,6%	-6,9%
2021	-7,1%	-5%	-1,7%
2022	-6,2%	-3,1%	-3,4%
2023	-6,7%	-3,8%	-5,3%

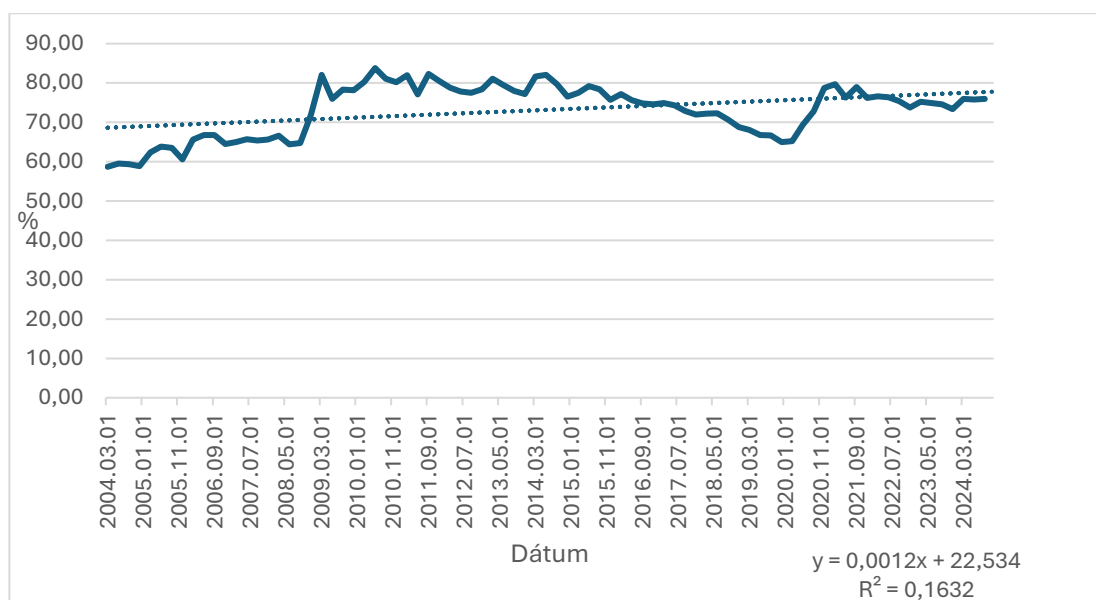
Forrás: KSH, Countryconomics, EKB, 2024a adatai alapján saját szerkesztés (2024)

A költségvetés hiánya a GDP százalékában és a kormányzati szektor adóssága szorosan összefüggő adatok. Ezeket egyszerre a közli a Magyar Nemzeti Bank, KSH, és az Eurostat is. 2024. júliusában túlzottdeficit eljárást kezdeményeztek Magyarország és hat másik tagállam ellen.

Az államháztartás adóssága

Az adósságráta 2003-ban kezdett növekedni és ez az időszak 2011-ig tartott, ezután csökkenés következett 2020-ig, amikor a Covid19-járvány hatására újra magasabb lett az adósságráta, mint a 80%-ot. Növekedés következett 2020-ban. A GDP-arányos bruttó államadósság a 2022. év végén 74,1 százalékról 2023 végére 73,5 százalékra csökkent. Az államadósság vizsgálata kiemelten fontos a gazdaság stabilitására szempontjából.

A 29. ábrán az látható, hogy a bruttó magyar államadósság GDP-hez viszonyított aránya hogyan alakult 2004 és 2024 között. A diagramról leolvasható, hogy 2021 óta folyamatosan nőtt. A 2004-es éven kívül folyamatosan a küszöbérték felett volt Magyarország.

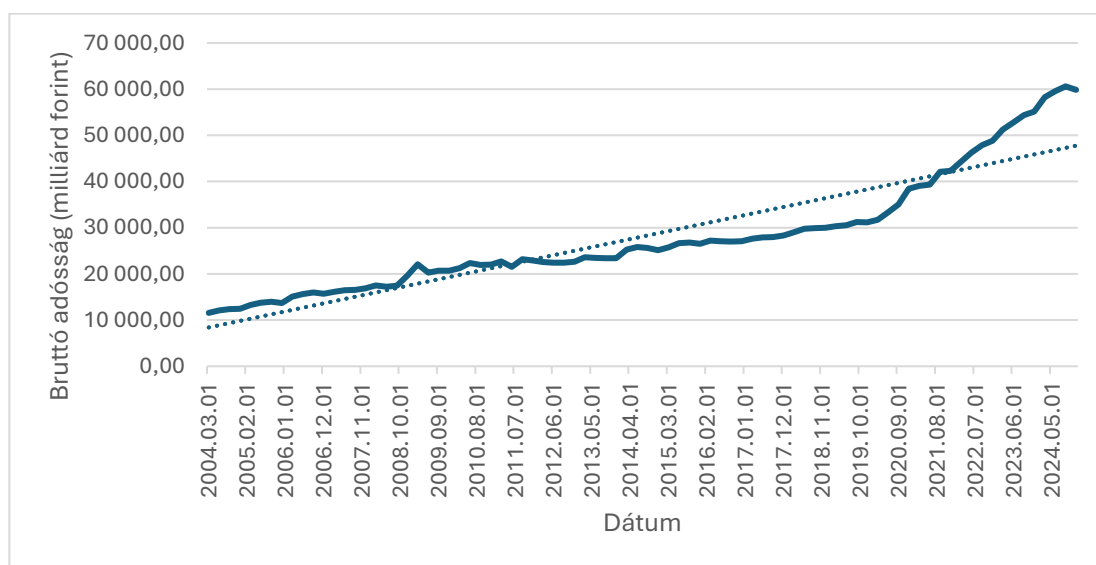

29. ábra: Bruttó GDP-arányos államadósság alakulása 2004 és 2024 közötti időszakra vonatkozóan

Forrás: MNB, EUROSTAT alapján, 2024b saját szerkesztés (2024)

A Maastrichti Szerződésben meghatározott 60%-os küszöbérték a meghatározó. 2004-ben a 60%-os referenciaérték közelében volt Magyarország. 2005-ben növekedett a bruttó GDP-arányos államadósság. A folytonos növekedés 2014-ig volt megfigyelhető, ezt az időszakot követően csökkent a tendencia, amely 2020-ig tartott. Az államadósság alakulása összefügg az adott ország gazdasági helyzetével, valamint a nemzetközi pénzügyi környezet változásaival. Az adósság szint megváltozása és annak összetétele függ az adott állam gazdaságpolitikájától, a forint árfolyamok változásaitól és a globális folyamatoktól.

Trendelemzés folyamatába trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris előrejelzés bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=0,0012x+22,534$, R-négyzet értéke 0,1632. A trendfüggvény hasonlóságot (16,32%-os arányban) mutat a bruttó államadósság értékeivel.

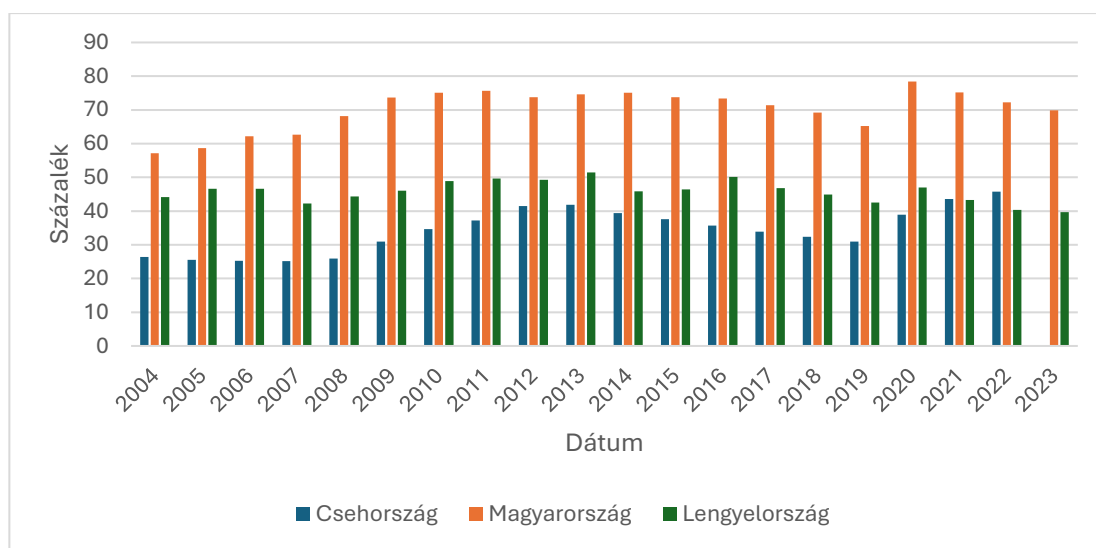
30. ábra: Bruttó államadósság (milliárd forint)

Forrás: KSH közlése alapján saját szerkesztés, (2024)

A 30. ábra adatai az egyre magasabb magyar bruttó államadósságot mutatják be. A trendvonal alatti időszakban a szigorúbb költségvetési szigornak megfelelő adatokat publikálhattunk 2012 és 2020 között évről-évre. A trendvonal feletti sávot érdemes megvizsgálni. **Trendelemzés** folyamatába trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=5,1922x-189139$, R-négyzet értéke 0,8535. A trendfüggvény nagyfokú hasonlóságot (85,35%-ban) mutat a bruttó államadósság értékeivel.

2022-től folyamatosan magasabb a bruttó államadósság. 2022-ben a költségvetés hiánya 4159 milliárd forint volt. 2023 év végén a költségvetés hiánya 5018 milliárd Ft volt. 2023-ban csökkenés és magas infláció alakult ki Magyarországon. A doktori értekezés megírásának pillanatában 55479,0153180906 milliárd az összes költségvetési hiány az ÁKK közlése szerint. A Covid19-járvány hatására gazdasági válság alakult ki ekkor is megugrott a költségvetési hiány. Oroszország megtámadta a Ukrajnát, ennek hatására nőttek a költségek, növekedett a pénzügyi bizonytalanság és a költségvetési hiány.

Kelet-közép európai régiós összehasonlítás bruttó GDP-arányos államadósság alakulása tekintetében

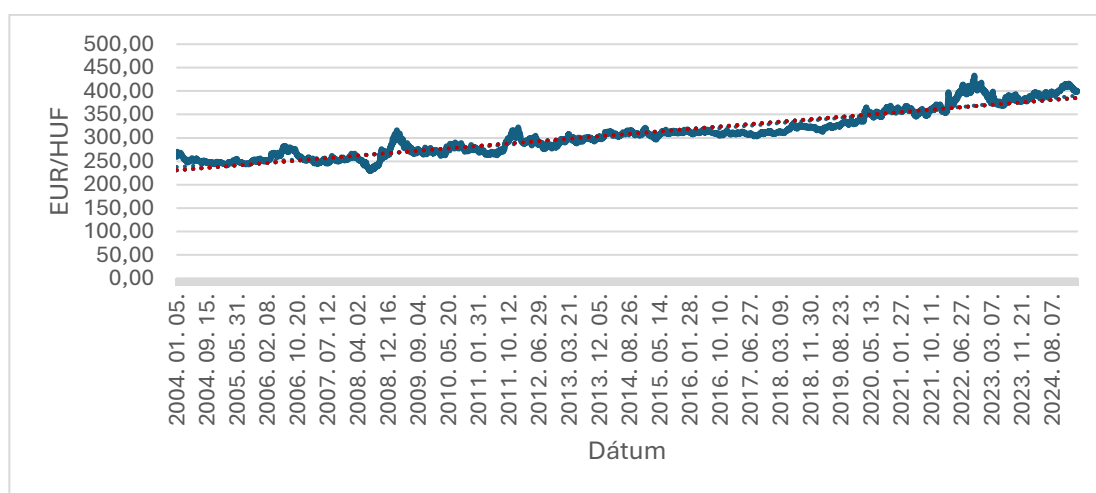
31. ábra: Bruttó GDP-arányos államadósság alakulása 2004 és 2024 közötti időszakra vonatkozóan Csehország, Magyarország és Lengyelország vonatkozásában

Forrás: IMF alapján saját szerkesztés (2024)

A magyar államadósság 2005 óta folyamatosan a megengedett referenciaérték felett van. 2006 óta egyáltalán nem várható kedvező folyamat. Hosszabb időszakot megvizsgálva megfigyelhető, hogy 2014 és 2023 között a GDP-arányos államadósság megnövekedett a Cseh Köztársaságban, míg Lengyelországban inkább csökkent. 2023-ban Magyarország bruttó GDP-arányos államadóssága 73,5%-ot ért el, így túllépte a 60%-os referenciaértéket (lásd 31. ábra).

Árfolyam-stabilitás (ERM- II), avagy egyes kelet-közép-európai valuták nominális árfolyama kapcsolatának elemzése statisztikai eszközökkel

Stabilabb fizetőeszközzel többet ér a háztatások keresete, lesz mit befektetni. A forint likvid csereeszközként szolgál. A pénz ára egy adott árfolyam. A 2004. január 1-től 2023. június 30-ig terjedő időszakban a magyar forint nem csatlakozott az ERM-II árfolyam-mechanizmushoz. A magyar forint euróval szembeni árfolyama egyre nagyobb mértékű volatilitást mutatott az eltelt idő során. Ez a tény igaz a többi vizsgálat tárgyát képező fizetőeszközt is. Az ERM-II-be lépés a fiskális kiigazításra is szolgál. Az ERM-II rendszerbe lépéskori középpáritás megegyezik a középárfolyamokkal, amely egyben a sávközepén lévő értékeket jelenti. Így belépéskor a középárfolyamokkal kell számolni. 2008-ban az MNB és a kormány megszüntette a forint euróhoz rögzített középárfolyamának volatilitási sávját. Ezzel szabadon lebegő lett a megválasztott árfolyam típusa. A szabadon lebegő árfolyamrendszere a multinacionális termelést és a nemzetközi tőke folyamatos áramlását segítik elő. Továbbá a multinacionális vállalatok árat és költségeket is tudnak vele csökkenteni. A forint árfolyama a világgazdaság legkisebb változásaira is érzékenyebben reagál, árfolyama folyamatosan gyengül. A forint egyik legnagyobb problémája a hirtelen és kiszámíthatatlan árfolyam volatilitás, amely negatívan hat a gazdasági szereplőre a forintba vetett bizalommal kapcsolatban (32. ábra) is.

32. ábra: Az EUR/HUF árfolyamának változása az elmúlt 20 év során

Megjegyzés: kék vonal: EUR/HUF árfolyam, pontozott piros vonal: EUR/HUF árfolyam trendvonal

Forrás: MNB árfolyamok alapján saját szerkesztés (2024)

Az elemzésem célja az volt, hogy valós képet mutassak az ERM-II árfolyamrendszerbe lépés előtti fontosabb lépésekről. Elemzésemben három árfolyamot, az euró/forint, az euró/cseh korona és az euró/zloty árfolyamot vizsgáltam meg. (Az értekezés terjedelme nem tesz lehetővé módszertanilag a bővebb elemzést.) Az elemzéshez 20 éves időtávot választottam. A napi árfolyamok kezdő dátumaként 2004. május 1-jét választottam, mert Magyarország, Csehország és Lengyelország is ekkor csatlakozott az Európai Unióhoz. Az elemzéshez az MNB napi árfolyam adatait használtam fel.

EUR/USD árfolyamok idősoros szezonális elemzése: Az elemzésem kezdetén az euró és az USA dollár árfolyamait elemeztem (2004-től 2023-ig). A felismerhető mintázat, amely szerint fordított irányú együtt mozgással írható le, amelyet a világgazdasági hatások formálnak. A 13. Mellékletben folyamatos növekedés volt megfigyelhető.

EUR/ HUF, USD/HUF korreláció: Az USD/HUF és az EUR/HUF árfolyam között erős korrelációs összefüggés volt tapasztalható. A korreláció mértéke 0,913 értéket

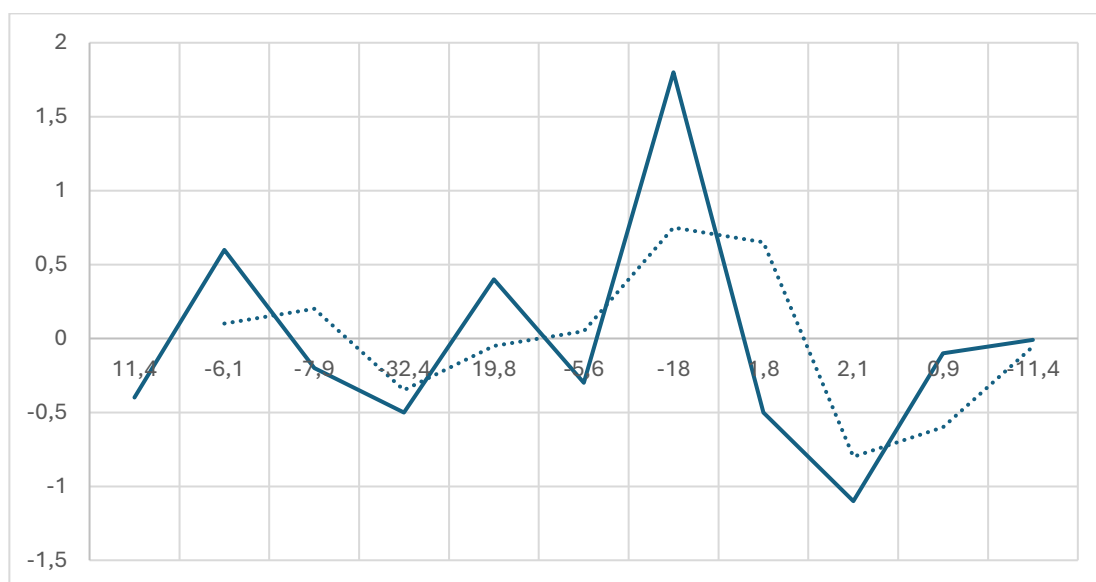
mutatott. A korrelációs vizsgálat után abbahagytam az USD vizsgálatát, és csak az euró árfolyam elemzésére törekedtem.

Az euró árfolyama Magyarországon: Az EUR/HUF árfolyam idősoros adatai alapján készítettem el a leíró statisztikát. A minta elemszáma 5018 volt. Az elmúlt húsz évben az euró értéke 229,11 és 432,94 Ft között változott, ami azt jelentette, hogy a terjedelem 203,83 Ft értéket mutatott.

A Balassa-Samuelson hatás (árszínvonal konvergencia) az oka, hogy nem gyengül a forint az euróhoz képest, mikor a magyar gazdaság inflációja lényegesen nagyobb, mint az euróövezet inflációja. Lényege, hogy a piaci kölcsönhatások miatt magasabb infláció jön létre a felzárkózó országokban, de a fejlett piacok devizáival szemben a fejlődő országok devizája folyamatosan felértékelődik. Inflációt gerjeszt ez a folyamat. A magasabb infláció ellenére felértékelődik az ország devizája, vagyis drágább lesz. Ez a hatás hosszabb távon mozgatja a devizák árfolyamát. Rövid távon a befektetői kedv és bizalom a legfontosabb tényező. Az ország értékelések, amelyeket a három nagy hitelminősítő állít ki egy országról, szintén fontos tényezők. Ha emelkedik a kamat a fejlett országok piacán, nem lesz kedvező a fejlődő országok piacán bankbetétet/állampapírt vásárolni. Egy újabb trend hatására egy harmadik országban vásárolnak be, és a befektetők sorban eladják a fejlődő országban a befektetéseiket. Ezek mind kihatással vannak a forint-euró, forint-dollár árfolyamokra is.

Az differenciált infláció változása és a differenciált EUR/HUF árfolyam változásánál azt találtam, hogy fordított arányosság áll fent (lásd 33. ábra).

Trendelemzés folyamatába trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a kétperiódusú mozgóátlag bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y = -0,0195x + 0,0891$, R-négyzet értéke 0,0073. A trendfüggvény alig mutat (0,73%-ban) hasonlóságot mutat a kapott függvény értékeivel. A 14. Melléklet tartalmazza a fontosabb összefüggéseket.

33. ábra: Az EUR/HUF árfolyam és az magyarországi infláció összefüggése

Forrás: MNB adatai alapján (2022) saját gyűjtés és szerkesztés

35. táblázat: HUF/EUR árfolyam alakulásának leíró statisztikai adatai

Átlagos érték	305,028
Standard hiba	0,619
Medián	305,785
Módusz	310,45
Szórás	43,842
Minta varianciája	1922,118
Csúcsosság (mértékegység)	-0,469
Ferdeség (mértékegység)	0,535
Tartomány	203,83
Minimum	229,11
Maximum	432,94
Összeg	1530629,96
Darabszám	5018
Konfidenciaszint (95,0%)	1,213

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Az átlagos értéknek 305,028-t számoltam, 0,619 standard hiba mellett, átlagosan ennyit ért egy euró 20 év alatt. A medián értéke 305,785 Ft volt. Az átlag 43,842-es szórás mellett alakult így, ami az ingadozás mértékét jelentette. A relatív szórás értéke 0,14 ért el, vagyis átlag szerint 14%-kal mozdultak el az értékek a középértéktől (35. táblázat).

A módusz 310,45 Ft volt, ami azt jelenti, hogy ennyit kellett fizetni az 1 euróért. Ez magasabb az átlagnál, az EUR/HUF árfolyam eloszlása jobb dőlésű. A ferdeségre kapott pozitív érték is ezt mutatta. A módusz nagyon közel van az átlaghoz, a ferdeség a nullához, ezért az adatok szimmetrikusak voltak. A csúcsosság értéke negatív volt, vagyis lapos volt az eloszlásgörbe képe.

EUR/CZK árfolyam: Az euró/cseh korona árfolyamra 2023. június 30-ig találtam adatokat, ezért az elemszám 5000 db volt. Az EUR/CZK átlaga 26,45, a standard hiba 0,02 volt. A standard hiba nagyon alacsony volt, közel nulla, ebből arra következtetésre jutottam, hogy a minta nagysága közelítette a sokaság nagyságát. Az értékek 22,97 és 32,42 cseh korona/Ft közötti tartományban helyezkedtek el, a tartomány 9,456 volt (36. táblázat).

36. táblázat: EUR/CZK árfolyam leíró statisztikai adatai

Várható érték	26,459
Standard hiba	0,025
Medián	25,942
Módusz	27,022
Szórás	1,744
Minta varianciája	3,043
Csúcsosság (mértékegység)	0,859
Ferdeség (mértékegység)	0,952
Tartomány	9,456
Minimum	22,973
Maximum	32,429
Összeg	132295,68
Darabszám	5000
Konfidenciaszint (95,0%)	0,048

Forrás: Investing.com adatai alapján saját szerkesztés (2024)

A medián értéke 25,942, a módusz értéke 27,022 volt. A módusz nagyobb volt, mint az átlag, ezért az eloszlásfüggvény aszimmetrikus, jobb dőlésszőgű lett. Ez a ferdeség

0,9517-es értékéből is kitűnt. Pozitív értéket kaptam, ebből az következett, hogy ebbe az irányba megnyúlt a függvény. **Az EUR/CZK árfolyam szórása 1,74 volt, ami alacsony volatilitásra mutatott rá.** A relatív szórás is csak 6,59 % lett. A csúcsosság értéke 0,859, vagyis a normál eloszláshoz képest csúcsosabb volt az eloszlás.

EUR/PLN árfolyam: Az euró/zloty árfolyamra 5000 elemszámú volt a minta. A várható érték 4,2, a standard hiba 0,004 értéket mutatott. A minimum és a maximum érték között kicsi volt az eltérés, a tartomány értéke 1,76 volt. Így a szórás is alacsony lett, 0,29, vagyis állandónak lettek az értékek. A medián azonos volt az átlaggal, a módusz többé-kevésbé alacsonyabb volt ezektől az értékektől. Ez aszimmetriára utalt, negatív irányú elnyúlás ábrázolt. A csúcsosság pozitív értéke itt is az eloszlás csúcsosságát jelezte (37. táblázat).

37. táblázat: EUR/PLN árfolyam leíró statisztikai adatai

Várható érték	4,200
Standard hiba	0,004
Medián	4,215
Módusz	4,159
Szórás	0,293
Minta varianciája	0,086
Csúcsosság (mértékegység)	0,662
Ferdeség (mértékegység)	-0,559
Tartomány	1,766
Minimum	3,207
Maximum	4,974
Összeg	21000,455
Darabszám	5000
Konfidenciaszint (95,0%)	0,008

Forrás: Investing.com és MNB alapján adatai (2024 d) saját szerkesztés (2024)

Összevettem a három árfolyam értékeit, így belátható, hogy a szórásukban és a varianciájukban is megváltoztak az árfolyamok. Az EUR/HUF árfolyam varianciája volt a legnagyobb (1922,11), a legkisebb EUR/PLN árfolyamnál volt 0,086-os értékkel.

Kovarianciaelemzés: A kovarianciaanalízissel azt vizsgáltam meg, hogy az árfolyamok változása között volt-e kapcsolat, és milyen irányú. Ennek eredményét a 38. táblázat magyarázta.

38. táblázat Kovariancia eredménye

	EUR/HUF	EUR/CZK	EUR/PLN
EUR/HUF	1901,43		
EUR/CZK	-37,398	3,043	
EUR/PLN	9,477	-0,043	0,086

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Az EUR/HUF és EUR/CZK közötti érték -37,3982 ért el, ami alapján magyarázható az a tény, hogy közöttük negatív irányú kapcsolat létezett. **Az EUR/HUF és EUR/PLN között pozitív irányú kapcsolat volt felfedezhető, mivel 9,477 volt a kovariancia értéke.** Az EUR/CZK között mért érték nagyon közel állt a nullához, ezért nem állt fenn a kettő között szorosabb lineáris kapcsolat.

Korrelációanalízis: Megvizsgáltam, hogy volt-e kapcsolat a három árfolyam megváltozása között. Az EUR/HUF és az EUR/CZK árfolyam esetében korrelációs

együttható értéke -0,49169 volt, ami ellentétes irányú kapcsolatot mutatott, de az érték 0 és 1 között alakult, nem volt szoros kapcsolat a két árfolyam között. **Az EUR/HUF és az EUR/PLN árfolyam tekintetében pozitív lett az együttható, 0,74109, de nincs olyan közel az 1-hez, hogy szorosabb kapcsolatra lehessen utalni.** Az EUR/CZK és az EUR/PLN esetében nullához közeli értéket kaptam, ami a korrelációs kapcsolat nem létezésére utalt (39. táblázat).

39. táblázat Korrelációanalízis

	EUR/HUF	EUR/CZK	EUR/PLN
EUR/HUF	1		
EUR/CZK	-0,49	1	
EUR/PLN	0,74	0,083	1

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Varianciaelemzés: A leíró statisztikai adatokból is látszott, hogy a varianciára különböző értékeket kaptam, amit a varianciaanalízis alátámasztott. Az EUR/HUF árfolyam esetében 1901,81, az EUR/CZK-nál 3,043, az EUR/PLN-nél 0,086 értéket ért el. Az F értéke 220783,41 értéket mutatott, ami jóval nagyobb volt, mint az F kritikus értéke, ezért a nullhipotézist elvettem, vagyis az árfolyamok várható értéke nem volt azonos értékű. Ezt erősítette meg az is, hogy a p-érték 0 lett (40.-41. táblázat).

40. táblázat: Varianciaanalízis eredménye

Csoportok	Darabszám	Összeg	Átlag	Variancia
EUR/HUF	5000	1523578	304,716	1901,81
EUR/CZK	5000	132295,7	26,459	3,043
EUR/PLN	5000	21000,45	4,200	0,086

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés (2024)

41. táblázat: Varianciaanalízis

Tényezők	SS	df	MS	F	p-érték	F krit.
Csoportok között	2,8E+08	2	1,4E+08	220783,4	0	2,996
Csoporton belül	9522793	14997	634,980			
Összesen	2,9E+08	14999				

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Lineáris regresszió: Függő változónak az EUR/HUF árfolyamot, függetlennek az EUR/CZK és EUR/PLN árfolyamot adtam meg. A p szignifikanciaszintje 0,05 ért el. A regresszió eredménye a determinációs **együtthatóra (r-négyzetre) 0,735-ös értéket ért el** (42. táblázat). A trendfüggvény alapján 2004-től növekedett az árfolyam és enyhe növekedés prognosztizálható. Ez azt jelenti, hogy az EUR/HUF árfolyam a másik két árfolyam 73,5%-ban értelmezhető.

Regressziós statisztika

42. táblázat Lineáris regresszió eredménye

r értéke	0,857
r-négyzet	0,735
Korrigált r-négyzet	0,735
Standard hiba	22,448
Megfigyelések	4999

Forrás: MNB adatai saját szerkesztés (2024)

43. táblázat: Variancia-analízis 1.

	df	SS	MS	F	F szignif
Regresszió	2	6986686,12	3493343,0	6932,410	0
Maradék	4996	2517557,55	503,915		
Összesen	4998	9504243,68			

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Trendelemzések: A gazdasági hatások kikezdik a cseh koronát, a magyar forintot, a lengyel zloty -t. A cseh korona továbbra is erős. A zloty gyengébb, de hamarabb kilábal a rossz hírekből, mint a magyar forint.

Lengyel zloty árfolyam trendjeit meghatározó tényezők:

A zloty stabil volt az euróval szemben a Covid19-járvány előtt. A lezárások idején gyengült a zloty az euróhoz képest. A lezárások feloldása után erősödésbe kezdett a zloty. Az orosz-ukrán háború kitörése másnapján szintén félbeszakadt a trend. 4,54-ről 4,64-re változott az zloty -forint árfolyama. Ez 2,4 %-os növekedést jelentett. Kedvező hírek hatására megállt a zuhanás március 8-án. Egészen a nyár elejéig fokozatosan erősödött az árfolyam. A lengyel zloty árfolyama a 2004-es kezdeti és 2023-as záró időszakban közel hasonló értéket mutatott. A vizsgált időszakban erősödést, 2021-2023 között gyengülést figyelhettünk meg. A lengyel zloty erősebb, mint a magyar forint. A lengyelek közül sokan a munkaerő mobilitást kihasználva külföldön dolgoznak, a hazautalt munkabérek erősítik a fizetőeszközt.

Trendelemzés folyamatát trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=0,0028x-43,492$, R-négyzet értéke 0,7928. A trendfüggvény nagyfokú hasonlóságot mutat az PLN/HUF függvény értékével. A kapott eredmény egyezik a regressziós statisztika eredményével.

Cseh korona árfolyam trendjeit meghatározó tényezők:

Stabil fizetőeszköz. A cseh korona árfolyam erős. A 2004 és 2022 közti tíz éves periódust nézve, majdnem ugyanannyi az árfolyam forintban kifejezve. Kisebb kilengések vannak, de általában kiigazít az árfolyam. A Covid19-járvány hatására a cseh korona is gyengülésnek elindult. Az orosz-ukrán háború hatására csökkent az árfolyam. A februári hírekre március 2-ára sikerült kimozdulni a cseh koronának a mélypontról. A Covid19-járvány alatt 2020-ban magas volt a cseh korona árfolyama. 2004-ben 7,74 Forintot ért a cseh korona, ma több, mint 15 Forintot. Értéke 24%-os erősödést mutatott az euróhoz képest 2004- 2023 közötti időszakban.

Trendelemzés folyamatát trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=5,1922x-189139$, R-négyzet értéke 0,8535. A trendfüggvény nagyfokú hasonlóságot mutat a CZK/HUF függvény értékeivel. A kapott eredmény egyezik a regressziós statisztika eredményével.

Az euró-forint árfolyam trendjeit meghatározó tényezők: 2004 utáni években az euróhoz képest a magyar forint stabil maradt. Okai közt találhatjuk, hogy az európai uniós csatlakozás következtében a bizalom fennmaradt. Folyamatosan voltak rövid távú árfolyam kilengések. Az euró-forint árfolyam közel hasonló értéket mutatott 2004-ben és 2008-ban. Magyarországon nagyfokú devizaleértékelődés következett be. A 2008-as globális pénzügyi válság hatására 2009-ben 12%-kal növekedett a forint az euróhoz képest. Megindult a munkaerőpiac mobilitása az európai integráció hatására. Sokan külföldön dolgoznak, és Magyarországra haza küldik a fizetésüket a családjuknak, ez a folyamat az euró készpénz és bankbetétek forgalmát növeli. Az euróval szemben csökkenő árfolyamot mutatott a forint. A Covid válság hatására a befektetők nem bíztak a forintban. 2021-ben stabil árfolyamszint és növekedés alakult ki. A monetáris szigorítások törték meg a forint árfolyamát. A befektetői bizalom megerősödött 2023-ban. A magasán megállapított kamat, illetve a kedvező hozamok növelték a befektetési kedvet. Ez kedvezőtlenül hatott az exportőrökre.

Trendelemzés folyamatát trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y=0,009x-26,755$, R-négyzet értéke 0,8636. A trendfüggvény hasonlóságot az EUR/HUF függvénnyel. A kapott eredmény egyezik a regressziós statisztika eredményével.

A magyar monetáris szigor sokkal szigorúbb volt, mint a Lengyelországban, vagy Csehországban. A forint konstans módon gyengébb, mint a kelet-közép-európai régió eurózónához nem csatlakozott egyéb valutái. A lengyel złoty-hoz képest kevésbé gyengébb, a cseh koronához képest rosszabb teljesítményt mutat a forint. A cseh államadósság alacsonyabb, a befektető bizalom erősebb. Ez a cseh fizetőeszköznek kedvez az euróval szemben. A forint megítélését rontja a gazdaság nyitottsága. A cseh gazdaság fejlettebb, mint a magyar. Csehországot nem érintette olyan mértékben az energiaválság, mint Magyarországot. A lengyel złoty gyengébb, mint a cseh korona. Lengyelország gazdasága jóval zártabb, mint a magyar gazdaság. A lengyel államadósság sem túl magas. Lengyelország energia ellátottsága kevésbé orosz függő, mint a magyar. A kelet-közép-európai térség eurózónához nem csatlakozott devizaárfolyamai számos esetben együtt mozognak. Az euróhoz képest erősödés, vagy gyengülés okát a fentiekben részletesen leírtam. 2004 és 2008 között a kelet-közép-európai térség régióban erősebb volt a befektetői bizalom, ez kedvezett volna az akkori euróövezeti csatlakozásnak.

Az árfolyam hatását meghatározzák a strukturális tényezők, a gazdaság szerkezete, az árazási folyamatok és az egyes szektorok nyitott devizapozíciói. Magyarországon is az árfolyam és a fenntartható gazdasági növekedés összefüggéseinek feltárása fontos, mert az árfolyam összefügg a gazdasági teljesítménnyel. Magyarországon az árfolyam leértékelődés inflációt generál. A forint euróval szembeni árfolyama volatilitást mutat. Nagyobb probléma a forinttal, hogy gyengülhet az euróval (és a dollárral) szemben, akár napi szinten. Ennek következtében áremelkedésre kell számítani a belföldi vásárlásoknál. A befektetői bizalmat ez nem erősíti. A termelékenység növekedése nem változik. A forint képtelen átértékelődni. A gazdaság importintenzitásának növelése, vagy az euroizációs hatás csökkenti az árfolyamleértékelődés okozta átmeneti előnyöket. Az árfolyam inflációra gyakorolt hatása folyamatosan növekedik. Az árfolyam és az inflációs hatás összefüggései fontosak. A legnagyobb veszteség az a költség, amely az árak folyamatos emelkedését okozza. A globális inflációs közeg

megváltozott. A vállalati szféra árazásai sokkal rugalmasabbá váltak. A rugalmasabb árrendszer hatása, hogy az árfolyam hatása gyorsabb és nagyobb mértékű az árakban. Fontos továbbá, hogy az árstabilitással és a termelékenység alakulásával párhuzamosan kell alakítani a bérmegállapodásokat. A háztartási, állami, vállalati szektor nyitott devizapozíciói átértékelődnek a reálgazdasági hatások miatt.

Bebizonyítottam, hogy a kelet-közép- európai devizák közül a külső gazdasági változásokra a forint árfolyam sokkal érzékenyebben reagál (nagyobb is a volatilitása), mint a cseh korona, illetve a zloty árfolyama.

5.2.4. A reál effektív árfolyam vizsgálata Magyarországon

A forint egyensúlyi reálfelértékelődését vizsgáltam meg az elemzésemben. Az reálárfolyam fontos makrogazdasági mutató. Elemzésem a 2004 és 2023 közötti időszakot mutatta be a reál effektív árfolyam változás tükrében. Az árfolyamok mozgásának elemzése fontos az ERM-II-be lépéshez és a konvergenciavizsgálatokhoz (lásd 44. táblázat).

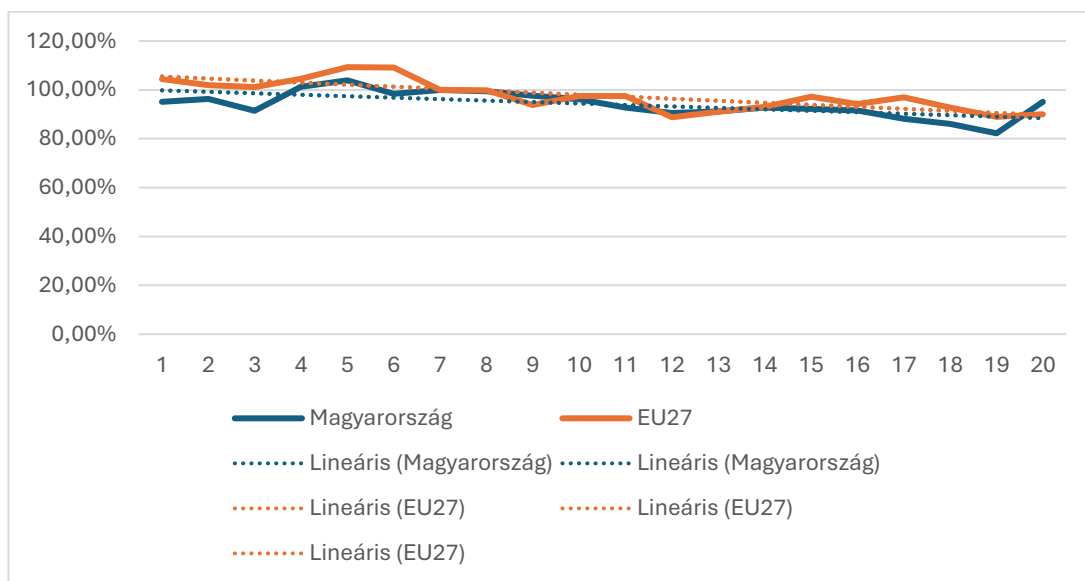
44.táblázat: Magyarország és az EU27 országoknak reál effektív árfolyam mutatói az elmúlt 20 évre visszatekintve

Időszak	Magyarország	EU27
2004	95,1%	104,4%
2005	96,3%	101,9%
2006	91,4%	101,2%
2007	101,3%	104,5%
2008	103,9%	109,3%
2009	98,4%	109,1%
2010	100%	100%
2011	99,5%	99,9%
2012	97,6%	93,8%
2013	96,2%	97,5%
2014	92,8%	97,5%
2015	90,5%	88,8%
2016	91,2%	91,1%
2017	92,8%	93%
2018	92,3%	97,2%
2019	91,6%	94,2%
2020	88,2%	97%
2021	86,1%	92,7%
2022	82,23%	89%
2023	95,14%	90%

Forrás: KSH, EKB, adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Magyarországon a 2004 és 2008 közötti időszakban növekedés alakult ki a reál effektív árfolyamokban. 2006-ban az árfolyam index nagyobb arányban csökkent, amelyet a forint árfolyam csökkenése okozott. A 2008 és 2014 közötti időszakban csökkenés mutatkozott az EU27 országok körében. A 2014 és 2019 közötti időszakban növekvő és csökkenő ingadozó sávot rajzolt le az árfolyam görbe. 2020-ban és 2021-ben csökkenést mutattak a reál effektív árfolyamok. Ennek okai a fogyasztóiár-index növekedésével és forint árfolyamának növekedésével magyarázhatóak voltak. 2022-ben és 2023-ban növekedett a reál effektív árfolyam index Magyarország tekintetében. Magyarországon a reál árfolyam csökkent a 2010 és 2023 közötti időszakban (34. ábra). A 2008-as világgazdasági válság, és Covid19-pandémia nyomott hagyott az EU27 országokban is. Az ezt követő időszakban számos probléma jelentkezett, a teljes

konvergencia még nem következett be. A magyar gazdaság gazdaságpolitikai és szerkezeti problémák tömkelegéve találja magát szembe.

34. ábra: Magyarország és az EU27 országok reál effektív árfolyamelemzése
KSH, EKB, adatai alapján saját szerkesztés (2024)

Az eltérés az EU átlaghoz képest egyre magasabb. A konvergencia kihívások továbbra is fennállnak.

Trendelemzés Magyarország esetében: a trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y = -0,006x + 1,0041$, R-négyzet értéke 0,444. A trendfüggvény 44,4%-ban mutat hasonlóságot a magyarországi függvénnyel.

Trendelemzés EU27 országok esetében: a trendfüggvényének felvétele excel táblázatkezelő segítségével történt, és a vizsgált függvény típusok közül a lineáris bizonyult a legmegfelelőbbnek. Ennek az egyenlete $y = 0,0083x + 1,0628$, R-négyzet értéke 0,6233. A trendfüggvény nagyfokú hasonlóságot (62,33%-ban) az EU27 függvénnyel.

Részben igazoltam, hogy a nem csatlakozott országok lemaradásban vannak.

5.2.5. A hitelminősítők értékelései és a bizalom

A hitelminősítők értékelései, amelyek fontosak a befektetői bizalom szempontjából. A magyar adóbsorolások az országról alkotott vélemények is. A vizsgálat tárgya a magyar gazdaság stabilitása, az infláció csökkentése és a beruházások növekedése, vagy csökkenése, a teljes monetáris politikánk. A hitelminősítők a költségvetési hiányt is számba veszik. Az infláció és a költségvetési hiány egyaránt maastrichti kritérium. Az országhoz tartozó főbb meghatározó csoportokat is vizsgálják:

1. árfolyam-politika működése,
2. alacsonyabb és egyenletes inflációs szint,
3. az EU-val való pénzügyi integráció foka,
4. az EU-val való gazdasági integráció foka,

- 5.jogszabályok betartását és ebből fakadó kockázatokat,
- 6.az intézményi korlátokat,
- 7.tőke és a nemzetközi kereskedelem szabad áramlását
- 8.külpolitika,
- 9.Európai Unióhoz való viszony.

A befektetők bizalma töretlen, de nem Magyarország a legvonzóbb célpont. Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország korábban csatlakoztak, vagy az Európai Unió alapító tagjai voltak. A Fitch, a Moody's, Standard & Poor's a legismertebb hitelminősítő intézetek. Mindhárom intézet szerint a fent említett országok befektetésre magas fokon ajánlottak (High grade). Kivéve és Olaszországot, amely országban csak rövidtávú befektetéseket javasolnak. Olaszország alacsony közepes fokú befektetésre ajánlott kategóriában van besorolva. Spanyolország jobb helyzetben van, mert a Fitch és a S & P szerint magasabb fokon ajánlott kategóriában van. A legszigorúbbnak tartott Moody's szerint közepes hitelkockázatú országnak jellemezhető, vagyis közép kategóriás kockázati tényezővel rendelkezik. Részletesebben a Fitch hitelminősítő intézet eredményei a 15-34. Mellékletben találhatóak.

A hitelminősítők egyre rosszabb, vagy csak ajánlott státuszba sorolják a kívül maradókat. Szlovákia, Szlovénia, Horvátország is kedvezőbb minősítésbe került, miután bevezette az eurót (45. táblázat).

45.táblázat: A három független hitelminősítő értékelése az eurózóna országaira vonatkozóan

Az eurózóna országai	Fintch	Moody's	S&P
Ausztria	AA+	Aa1	AA+
Belgium	AA-	AA3	AA
Ciprus	BBB	Baa2	BBB+
Észtország	AA-	A1	A+
Finnország	AA+	Aa1	AA+
Franciaország	AA-	Aa2	AA-
Görögország	BB+	Ba1	BBB-
Hollandia	AAA	A	AAA
Horvátország	A-	A3	A-
Írország	AA-	Aa3	AA
Lettország	A-	A3	A
Litvánia	A	A2	A
Luxemburg	AAA	Aaa	AAA
Málta	A+	A2	A
Németország	AAA	Aaa	AAA
Olaszország	BBB	Baa3	BBB
Portugália	BBB+	A3	A-
Spanyolország	A	Baa1	A-
Szlovákia	A	A3	A+
Szlovénia	A	A3	AA-

Megjegyzés: A kékkel jelölt országok kedvező minősítésben vannak az euróbevezetési folyamatuk után.
 Forrás: Countryeconomy, (2024)

Az euró világválutává nőtte ki magát. A vállalkozások és lakosság java része euróban tartja a befektetéseit. Magyarország gazdasága folyamatos és spontán euroizáción megy keresztül. (A vállalkozások számlapénzeire, illetve az euróban kifizethető közterhekre stb.).

A hitelminősítő intézetek eredményeit összehasonlítottam, amely befektetők számára vonzó eredményeket mutatott az eurózóna országaiban. A hitelminősítő intézetek szerint Portugália és Olaszország kivételével minden csatlakozott ország kedvezőbb besorolásba (A-s) került az euróbevezetés után.

Magyarország befektetői bizalmát növelheti. Az euróövezetbe való belépés, erősíti Magyarországra iránti bizalom erősítését.

Részben bebizonyítottam egy újabb tényt, hogy egy bizalmi körhöz tartozni, kívül maradni kevésbé kedvező.

5.2.6. Az euróbevezetés vizsgálata a háztartási/ fogyasztói szektor szemszögéből

Az euró bevezetése azokban a tagállamokban, amelyek még nem vezették be a közös valutát (Eurobarométer 453 Gyorsjelentés alapján)

2017.április 10. és 21. között 7006 telefonos (vezetékes és mobiltelefonos) interjúra került sor.

Önbevallás: Tízből több mint négy válaszadó úgy érezte, hogy tájékozott az euróval kapcsolatban. A válaszadók 50%-a érezte magát tájékozottnak az euróbevezetés ügyében Csehországban. Ellenben Magyarországon a válaszadók 57%-a, Lengyelországban a válaszadók 55%-a nem érezte úgy, hogy kellően tájékozott. A magyarországi válaszadók nagyobb arányban gondolták magukat tájékozottnak az euróval kapcsolatban, a 2016-os megkérdezéshez képest +7 százalékpont növekedés volt mérhető. A Cseh Köztársaságban élő válaszadók valamivel nagyobb arányban gondolták úgy, hogy nem érezték magukat elég tájékozottnak (+4 százalékpont). Az eredmények változatlanok maradtak 2016-hoz képest Lengyelországban.

Euró, mint készpénzzel kapcsolatos tapasztalatok: Használt már euróbankjegyet, vagy -érmét a válaszadók háromnegyede. Csehországban (81%) és Magyarországon (66%) a válaszadók azt nyilatkozták, hogy használtak már euróbankjegyeket, vagy -érméket. 2016 óta nőtt Magyarországon azoknak a válaszadóknak (+5 százalékponttal) az aránya, akik már használtak euróbankjegyeket vagy -érméket. A többi országban az arány változatlan maradt.

Az euróbevezetéshez való hozzáállás (attitűd)

Az euró más országokban történő bevezetésének következményei: Általános az egyetértés abban a tekintetben, hogy az euró bevezetése sokkal inkább pozitív, mintsem negatív következményekkel járna. Csehország az egyetlen olyan ország, ahol a válaszadók 49%-a szerint az euró negatív következményekkel járt azokban az országokban, ahol eddig bevezették a közös fizetőeszközt, szemben azokkal a cseh válaszadókkal, akik szerint a bevezetésnek pozitív (41%) következményei voltak. A többi vizsgált országban a válaszadók nagyobb arányban gondolták azt, hogy a következmények inkább pozitívak, mint inkább negatívak: Magyarország (64% vs. 24%), Lengyelország (56% vs. 33%) (lásd 35.; 36.; 37. Mellékletek).

Az ország felkészültségének megítélése: A válaszadók körülbelül egyötöde gondolta azt, hogy országa felkészült az euró bevezetésére. A vizsgált országok mindegyikében minden negyedik válaszadó azon a véleményen volt, hogy az országa készen állt az euró bevezetésére. Magyarországon mérték a legmagasabb százalékot (22%) azok

között, akik szerint országuk készen állt az euró bevezetésére. Ezt a véleményt követte csehországi válaszadók 19%-os aránya. A válaszadók 14%-a gondolta úgy Lengyelországban, hogy legkevésbé valószínű, hogy az ország készen állt az euró bevezetésére (lásd 38. Melléklet).

Vélemény az euró bevezetéséről: Nagyjából egyenlő arányban voltak azok, akik támogatták, illetve akik ellenezték az euró bevezetését. Csehországban az euró bevezetését támogatók aránya 29% volt. Magyarországon többen voltak, akik támogatták a bevezetés lehetőségét (57% vs. 39%). A válaszadók inkább ellenezték az euró bevezetését: Csehországban (70% vs. 29%), Lengyelországban (55% vs. 43%) (lásd 39. Melléklet).

Az euró bevezetésének következményei az adott ország számára: Tíz válaszadóból közel négy úgy gondolta, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei lettek volna. Magyarországon a válaszadók valamivel nagyobb arányban gondolták úgy, hogy az euró bevezetésének inkább pozitív következményei lehettek volna. Csehországban 62%-ban úgy gondolták, hogy inkább negatív következményei lehettek volna. Lengyelországban +6 százalékponttal nőtt azoknak a válaszadók aránya, akik úgy gondolták, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei lettek volna 2016 óta. 47%-ban gondolták úgy, hogy az euró bevezetése pozitív következményekkel járt volna, az euróval kapcsolatban tájékozottnak valók körében (lásd 40.; 41.; 42. Mellékletek).

Az euró bevezetésének következményei személyes szinten: Tíz válaszadóból több mint négy úgy gondolta, hogy az euró bevezetése számukra személy szerint is pozitív következményekkel járhatott volna. Magyarországon a válaszadók nagyobb arányban vélték úgy, hogy az euró bevezetésének következményei számukra személy szerint inkább pozitívak, mint negatívak. Csehországban és Lengyelországban a válaszadók véleménye inkább negatív volt (62%). Lengyelországban +4 százalékponttal nőtt azon válaszadók aránya, akik pozitív következményekre számítottak az euró bevezetésével kapcsolatban (lásd 43.; 44.; 45. Mellékletek).

Az euró bevezetésével kapcsolatos elvárások

A válaszadók többségi véleménye egyezett abban a kérdésben, hogy alkalmazkodni fognak a nemzeti fizetőeszköz euróra történő cseréjéhez. Az összes vizsgált országban a válaszadók nagy többsége egyetértett abban, hogy személyesen képesek lettek volna használni az eurót a nemzeti fizetőeszköz helyett. Csehországban 75% volt ez az arány. Csehországban a válaszadók 32%-a vélekedett úgy, hogy személy szerint képes lett volna a megkérdezett az új fizetőeszközt használni. Magyarországon és Csehországban a válaszadók nagyobb arányban (+7 százalékponttal nőttek az adatok 2016-hoz képest) „teljesen egyetértettek” azzal, hogy személy szerint is képesek lettek volna alkalmazkodni az új fizetőeszközhöz (lásd 46. Melléklet).

Az euró bevezetésének kívánatos időpontja: A válaszadók többsége úgy gondolta, hogy az eurót a lehető legkésőbb, vagy soha ne vezessék be. Csehországban a bevezetés mellett kiállók a 23%-os arányban voltak. Az eurót a lehető legkésőbbi időpontban szeretné bevezetni a cseh válaszadók 15% és 23% közötti százaléka. Szignifikánsabb eltérések mutatkoztak azon válaszadók között, akik soha nem szerették volna az eurót hivatalos fizetőeszközként látni: Csehországban (46%), Magyarországon (13%). +6 százalékponttal nőtt azon válaszadók aránya, akik a lehető leghamarabb szerették volna az eurót bevezetni Magyarországon. Az euróval

kapcsolatban magukat tájékozottnak vallók vélték úgy nagyobb arányban, hogy a lehető leghamarabb be kellene vezetni az eurót, szemben a magukat e téren tájékozatlannak valókkal (21% vs. 16%) A válaszadók csaknem egynegyede úgy gondolta, hogy országukban a következő 5 évben be fogják vezetni az eurót. Magyarországon úgy gondolta a válaszadók 45%-a, hogy az eurót 10 éven belül bevezetik. Hasonlóan gondolkodott a válaszadók 37%-a Lengyelországban. Csehországban 45% volt azoknak az aránya, akik szerint az eurót soha nem fogják bevezetni. Lengyelországban a megkérdezettek 40%-a hasonló véleményen volt. Lengyelországban magas a különbség a támogatás és be nem vezetés között. Az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők 31%-a vélte úgy, hogy az eurót 5 éven belül bevezetik (lásd 47.; 48.; 49.; 50. Mellékletek).

Az eddigiek alapján elmondható, hogy a negatív attitűdök azokhoz a megkérdezettekhez kapcsolódtak, akik negatívan vélekedtek az euró bevezetésének következményeiről. Továbbá akik elleneztek a bevezetést, nagyobb arányban gondolták úgy, hogy az eurót soha nem fogják bevezetni az országukban.

548. Eurobarométer Gyorsjelentés (2024) eredményei

Az alábbi adatok a 548. Eurobarométer Gyorsjelentés grafikus összefoglalója alapján kerültek rögzítésre. A megkérdezések telefonos interjúk formájában történtek. Célcsoport: 15 év feletti EU állampolgárok voltak. Az interjú alanyok száma: 6093 fő volt. A megkérdezést reprezentatívnak tekintik. A minta nagysága országonként: 1000 fő volt. Résztvevő országok: EU tagországok, akik nem csatlakoztak az euróövezethez és nem rendelkeznek opt-out joggal (Bulgária, Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Svédország). A megkérdezés időszaka: 2024. május 15-29-ig. A felmérés adatait a peremsúlyozás segítségével számolták a demográfiai adatokkal. Az euróövezeti átlagokat az egyes országok 15 év feletti lakosságának nagysága szerint súlyozták. A jelentésben csak azok a különbségek vannak kiemelve, melyek statisztikai jelentőséggel bírnak (5%-os szignifikanciaszintet elérték). A jelentés a legfrissebb éves összesített és nemzeti változásokat vizsgálta. A „százalékpont” kifejezést akkor használták, amikor két százaléktérteket hasonlítottak össze egymással. Az éves különbségeket egész számra kerekítették.

Tudatosság: A többi országban csak a válaszadók kisebb része vélekedett úgy, hogy tájékozottnak érezte magát az euróval kapcsolatban. Csehországban a válaszadók legalább fele (50%) tájékozottnak gondolta magát.

Az euró más országokban történő bevezetésének hatása az eurózónán kívül maradó megkérdezettek körében:

1. Tízből hat válaszadó (59%) úgy gondolta, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei voltak azokban az országokban, ahol már bevezették az eurót.
2. Tízből több, mint három válaszadó (33%) úgy gondolta, hogy az euró bevezetésének negatív következményei voltak.
3. Tízből egy válaszadó (8%) azt gondolta, hogy nem tudta, voltak-e bármilyen következményei az euró bevezetésének.

2023 óta ezek az eredmények változatlanok maradtak.

A Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, (2024) szerint a következő válaszokat adták a megkérdezettek az összesített adatok alapján:

1. „Nagyon pozitív következményekkel jár(t)” a megkérdezettek 8%-a számára.
2. A megkérdezettek 51%-a számára „inkább pozitív következményekkel jár(t)” az euró bevezetése azokban az országokban, amelyek már használják az eurót.
3. Az interjúalanyok 23%-a szerint „inkább negatív következményekkel jár(t)” az euró bevezetése azokban az országokban, amelyek már használják az eurót
4. A válaszadók 10%-a szerint „nagyon negatív következményekkel jár(t)” az euró bevezetése azokban az országokban, amelyek már használják az eurót
5. A megkérdezetteknek fennmaradó 8%- „nem tud rá válaszolni” választ adta.

A megkérdezettek többsége a szerint előnye származott azoknak az országoknak, ahol bevezették az eurót (lásd 46.táblázat).

46.táblázat: Az euróbevezetés hatásai az eurót használó országok körében

Mít gondol, milyen következményekkel járt az euró bevezetése azokban az országokban, ahol már használják a fizetőeszközként?										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Nagyon pozitív következményekkel jár	51%	52%	55%	55%	55%	57%	60%	63%	60%	59%
Nagyon negatív következményekkel jár	36%	37%	32%	33%	31%	30%	30%	27%	32%	33%
Nem tudja eldönteni	13%	11%	13%	12%	14%	14%	10%	9%	8%	8%
Összesen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Időszak: 15/05-29/05/2024 / (%)

n=6093

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, (2024) alapján saját szerkesztés (2024)

Az egyes országokra lebontott eredmények következők: A vizsgált országokban a válaszadók fele úgy gondolta, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei voltak az közös fizetőeszközt korábban már használó országokban. A magyar megkérdezettek többsége szerint „nagyon pozitív következményekkel jár(t)” és az „inkább pozitív következményekkel jár(t)” a bevezetés ügye. Sokkal pesszimistább véleményekkel voltak a csehek és lengyelek a kérdés tekintetében. A magyarok köréből kerültek ki a leginkább bizonytalanok, a megkérdezettek 11%-a (lásd 47. táblázat).

47.táblázat: Következmények az euró bevezetése kapcsán, azokban az országokban, ahol már használják az eurót

Ön szerint milyen következményekkel járt az euró bevezetése azokban az országokban, amelyek már használják az eurót?			
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Nagyon pozitív következményekkel jár	9%	7%	4%
Inkább pozitív következményekkel jár	64%	48%	46%
Inkább negatív következményekkel jár	14%	28%	29%
Nagyon negatív következményekkel jár	2%	12%	14%
Nem tudja eldönteni	11%	5%	8%
Összesen	100%	100%	100%

n= 6093

Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia, Svédország, Bulgária

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, (2024) alapján saját szerkesztés (2024)

Az értékek 50% (Lengyelországban) és 73% (Magyarországon) közötti értékeket mutattak. A megkérdezettek egy része „nagyon pozitív” következményeket említett. A korábbi, 2023-as felméréshez képest Lengyelországban -9 százalékpontos csökkenés volt megfigyelhető azok arányában, akik szerint az euróbevezetésének pozitív hatása volt az azt már bevezető országokban. Azok a személyek, akik már használtak eurót 61 %-ban gondolták, úgy, hogy pozitív hatása volt az érintett országokban. A válaszadók 58%-a támogatta az euró bevezetését a saját országában, de jelentősen eltérő képet mutatott az országonkénti megoszlás.

1. 2023-ban Magyarországon a megkérdezettek 76%-a pozitív véleményen volt.
2. Lengyelországban a válaszadók 47%-a negatív választ adott. A válaszadók kevesebb mint fele támogatta az euró bevezetését Lengyelországban. Nyolc százalékponttal csökkent az euró bevezetésének támogatottsága 2023 óta.
3. Csehországban +6 százalékponttal nőtt a támogatás az euróbevezetés ügyében.

Az magukat tájékozottnak tartó válaszadók 46%-a támogatta az euró bevezetését. A magukat tájékozatlannak valló válaszadók csoportja 49%-ot mutatott.

Magyarországon a megkérdezett lakosság inkább támogatná az euró bevezetését, mintsem ellenezné. A megkérdezettek között Csehországban 9% különbség van a „Nagy mértékben támogatja a bevezetését” és „Nagy mértékben ellenzi a bevezetését” válaszok között. Az összes megkérdezett tekintetében a „nagyon támogatja az euróbevezetését” választ adta az interjúalanyok 57%-a. Lengyelországban a válaszadók inkább ellenezték, mintsem támogatják az euróbevezetés ügyét (19-33%) (lásd 48. táblázat adatai).

48.táblázat: Az euróbevezetésének támogatása

Általánosságban véve Ön személy szerint inkább támogatja vagy ellenzi az euró bevezetését (ebben az országban)?			
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Nagy mértékben támogatja a bevezetését	31%	23%	17%
Inkább támogatja a bevezetését	45%	26%	30%
Inkább ellenzi a bevezetését	15%	18%	19%
Nagy mértékben ellenzi a bevezetését	5%	32%	33%
Nem tudja eldönteni	4%	1%	2%
Összesen	100%	100%	100%

n= 6093
Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia, Svédország, Bulgária
Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, (2024) alapján saját szerkesztés (2024)

A megkérdezett három ország közül Csehországban állnak leginkább készen az euróbevezetésére. Leginkább a lengyelek látják úgy, hogy nem fognak csatlakozni egyhamar. A leginkább bizonytalanok Magyarországon, ahol hevesebb politikai vitákat vált ki az euróbevezetés (lásd 49. táblázat adatai).

49.táblázat: Az euróbevezetés támogatása vagy ellenzése

Általánosságban elmondható, hogy Ön személy szerint mellette van az euró bevezetésének (az Ön országában) vagy ellene van?	
	2024-es nem eurózóna lakos körében végzett kutatás
Nagyon támogatja az euróbevezetését	57%
Nagyon nem támogatja az euróbevezetését	41%
Nem tudja eldönteni	2%
Összesen	100%

n= 6093
Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása infografika, alapján saját szerkesztés (2024)

A 2024-es megkérdezésben azoknak az aránya, akik szerint országaik készen álltak az euró bevezetésére, hasonló volt, mint a 2023-as megkérdezés eredménye. Minden vizsgált országban alacsony értékek születtek. A válaszadók 27%-a gondolta úgy, hogy saját országa készen állt az euró bevezetésére (lásd 50. táblázat).

50.táblázat: Felkészültség az euróbevezetésére

Véleménye szerint (az Ön országa) készen áll az euró bevezetésére?			
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Igen	21%	31%	17%
Nem	72%	66%	79%
Nem tudja eldönteni	7%	2%	4%
Összesen	100%	100%	100%

n= 6093
Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia, Svédország, Bulgária
Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, (2024) alapján saját szerkesztés (2024)

1. A legalacsonyabb százaléktételek Lengyelországban (17%) és Magyarországon (21%) voltak.

2. Csehországban jelentős, 2023 óta 11 százalékpontos növekedés történt, ahol azt gondolták, hogy az ország készen áll az euró bevezetésére.

Az euró helyi bevezetését támogató válaszadók (43%) sokkal nagyobb arányban tartották országukat késznek az euróbevezetésre, mint az azt ellenzők (5%).

Az euróval kapcsolatban magukat tájékozottnak tartó válaszadók 31%-a vélte úgy, hogy országuk készen állt a bevezetésre (31%), szemben a magukat e téren tájékoztatatlannak tartók 22%-ával.

A válaszadók 53%-a úgy vélte, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei lehetnek volna az országukra nézve. A válaszadók 44%-a negatív hatásokat várt. Ezek az arányok nem nagyon változtak 2023-hoz képest (lásd 51. táblázat).

51.táblázat: Az euróbevezetés következményei Magyarországon

Ön szerint pozitív vagy negatív lenne az euró bevezetése.. az Ön országában?										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Teljesen pozitív következményekkel jár	41%	39%	43%	46%	46%	45%	52%	55%	53%	53%
Teljesen negatív következményekkel jár	53%	55%	51%	49%	47%	47%	43%	41%	43%	44%
Nem tud rá válaszolni	7%	6%	7%	6%	8%	8%	5%	4%	4%	3%
Összesen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

Egyes országok részletesebb eredményei a következők (lásd 52. táblázat):

52.táblázat: Az euróbevezetés következményei a kelet-közép-európai régióban

Ön szerint az euró bevezetésének pozitív vagy negatív következményei lennének... (ebben az országban)?			
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Nagyon pozitív következményekkel jár	12%	12%	6%
Inkább pozitív következményekkel jár	53%	36%	40%
Inkább negatív következményekkel jár	22%	28%	27%
Nagyon negatív következményekkel jár	7%	23%	25%
Nem tudja eldönteni	6%	2%	3%
Összesen	100%	100%	100%

n= 6093

Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia. Svédország, Bulgária

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

1. A válaszadók legnagyobb arányban (65%) Magyarországon gondolták úgy, hogy az euró bevezetésének pozitív következménye lehetnek volna. A „nem tudja eldönteni” kérdésre továbbra is a magyarok adták a legtöbb bizonytalan választ, amely esetükben 6%-ot jelentett.
2. Pozitív vélemények többségben voltak a három megvizsgált országban.
3. Lengyelországban nagyobb visszaesés történt (6 százalékpontos csökkenés, 46%-ra) 2023-hoz képest.

4. Csehországban a megkérdezés eredménye inkább a negatív következmények felé mutatott. 48-51% pozitív-negatív vélemény volt a megkérdezés eredménye. Ez nagyon szoros véleménykülönbséget jelentett.

Az euróval kapcsolatban magukat tájékozottnak tartó válaszadók (59%) nagyobb arányban gondolták úgy, hogy az euró bevezetése pozitív következményekkel járhatott volna az országuk számára, szemben a magukat tájékozatlannak tartó válaszadókkal (45%). Az euró bevezetését támogató válaszadók 85%-a gondolta úgy, hogy annak következményei pozitívak lettek volna, mint annak ellenzői (9%).

Az euró bevezetésének következményei az egyéni szinten mérve

A válaszadók 56%-a úgy gondolta, hogy az euró bevezetése számukra egyénileg is pozitív következményekkel járhat 2024-ben. A megkérdezettek 39%-a gondolta úgy, hogy az negatív következményeket okozna. A pozitív következményeket vélelmezők aránya nem változott 2023-hoz képest. Az érték az egyik legmagasabb szinten van azóta, hogy a felmérést 2015-ben először elvégezték (lásd 53.-54. táblázat).

53.táblázat: Az euróbevezetés következményei az egyéni szinten Magyarországon

Ön szerint az euró bevezetésének pozitív, vagy negatív következményei lennének... (ebben az országban)?										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Nagyon pozitív következményekkel jár	43%	41%	44%	47%	47%	47%	55%	57%	56%	56%
Nagyon negatív következményekkel jár	47%	51%	46%	44%	43%	42%	38%	37%	38%	39%
Nem tud rá válaszolni	10%	8%	10%	9%	10%	11%	7%	7%	6%	5%
Összesen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia, Svédország, Bulgária

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

54. táblázat: Az euróbevezetés következményei egyéni szinten a kelet-közép-európai régióban

Ön szerint az euró bevezetésének pozitív vagy negatív következményei lennének... az Ön számára?			
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Nagyon pozitív következményekkel jár	17%	14%	10%
Inkább pozitív következményekkel jár	50%	35%	39%
Inkább negatív következményekkel jár	17%	24%	25%
Nagyon negatív következményekkel jár	6%	24%	23%
Nem tudja eldönteni	11%	3%	4%
Összesen	100%	100%	100%

n= 6093

Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia, Svédország, Bulgária

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

Egyes országokra részletezett eredmények a következők:

1. Magyarországon a megkérdezettek 67%-a úgy gondolta, hogy számukra személy szerint is pozitív következményekkel járt volna az euró bevezetése.
2. A gazdaságpolitikai kérdésben továbbra is Magyarországon adták a legtöbb „nem tudja eldönteni” választ. A válaszadók 11%-a vélekedett így.
3. Lengyelországban nagyobb arányú visszaesés (6 százalékponttal csökkent a pozitív válaszok aránya, 49%-ra) történt 2023 óta. Lengyelországban ebben a kérdésben is az elutasító válaszok voltak többségben.
4. A cseh lakosság nagyobb számban (14-35%) pozitív következményekkel járó folyamatnak értékelte az euróbevezetését, mint negatívnak.

Azok, akik tájékozottnak tartották magukat az euróval kapcsolatban (63%).

Az ellenzők 46%-a érzi magát kellően tájékozottnak.

Az eurózónához nem csatlakozott lakosság megkérdezettjei az alábbi válaszokat adták (55. táblázat) az „Általánosságban elmondható, hogy Ön személy szerint inkább támogatja vagy ellenzi az euró bevezetését (ebben az országban)” kérdésre:

1. A megkérdezettek 22% szerint „nagyon elkötelezett a bevezetés mellett” válasz volt elfogadható.
2. A válaszadók 36%-a az „inkább elkötelezett a bevezetés mellett” választ adta.
3. A megkérdezettek 19%-a az „inkább a bevezetés ellen van” választ jelölte meg a megkérdezéskor.
4. A válaszadók 22% válaszolt úgy, hogy „teljesen a bevezetés ellen van”.
5. Az interjúalanyok 2% a „nem tudja eldönteni” választ jelölte meg a választható válaszok listájából.

55.táblázat: Az euróbevezetés támogatottsága Magyarország tekintetében

Általánosságban elmondható, hogy Ön személy szerint inkább támogatja vagy ellenzi az euró bevezetését Magyarországon?	
	Az összes megkérdezett
Nagyon elkötelezett a bevezetés mellett	22%
Inkább elkötelezett a bevezetés mellett	36%
Inkább a bevezetés ellen van	19%
Teljesen a bevezetés ellen van	22%
Nem tudja eldönteni	2%
Összesen	100%

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

Az 55. táblázat szerint Magyarországon elkötelezettek az euróbevezetés ügyében. A válaszadók 31%-a a „nagyon elkötelezett a bevezetés mellett” választ választotta, míg a megkérdezett magyar lakosság 45%-a az „inkább elkötelezett a bevezetés mellett” válasz mellett voksolt. A megkérdezettek szerint Csehországban egy százalékos eltérés volt a mellette és ellene szóló érvek között (49%-50%). Lengyelországban 52% válaszolt a bevezetés ellen, és a megkérdezettek 47%-a mellette. A leginkább bizonytalan nemzet a magyar volt. A válaszok 4%-a a nem tudja választ adta (lásd 56.táblázat).

56.táblázat: Az euróbevezetés támogatottsága

Általánosságban elmondható, hogy Ön személy szerint inkább támogatja vagy ellenzi az euró bevezetését (ebben az országban)?			
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Nagyon elkötelezett a bevezetés mellett	31%	23%	17%
Inkább elkötelezett a bevezetés mellett	45%	26%	30%
Inkább a bevezetés ellen van	15%	18%	19%
Teljesen a bevezetés ellen van	5%	32%	33%
Nem tudja eldönteni	4%	1%	2%
Összesen	100%	100%	100%

n = 6093

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

A Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, szerint az alábbi kérdésre „mikor szeretné, hogy az euró legyen a fizetőeszköze?” az alábbi válaszokat adták a kívül maradó országok állampolgárai:

1. A megkérdezettek 39%-a válaszolta azt, hogy „amilyen gyorsan csak lehetséges”.
2. Az interjúalanyok 40%-a a „bizonyos idő után” választ jelölte meg.
3. A megkérdezettek 11%-a az „amilyen későn csak lehetséges” választ adta.
4. A „Soha,, választ azt interjúalanyok 6%-a jelölte meg.
5. A „Nem tudja eldönteni választ” a megkérdezettek 3%-a választotta.

Évről évre növekszik azon válaszadók aránya, akik az „amilyen gyorsan csak lehetséges” választ adták/adják. A „bizonyos idő után” választ 31 és 36%-os közötti skálán jelölték meg. Az ellenzők, késleltetők táborá is zsugorodni látszott a táblázat adatai alapján. A bizonytalan válaszadók száma fokozatosan csökkent a 2015-2024 közötti időintervallumban. Magyarországon az „amilyen gyorsan csak lehetséges” és a „bizonyos idő után” válaszokat adták a legtöbben, 39-40%-os arányban. Csehországban a válaszadók az eddigi válaszokkal ellentmondásba keveredtek. 2024-ben a legtöbben a „bizonyos idő után” -t jelölték meg. 24%-a válaszadóknak az „amilyen gyorsan csak lehetséges” választ választotta. Csehországban 31% választotta a „soha” választ. Ez a csoport képviseli a valóságos ellenzők táborát. Lengyelországban a legtöbben a „bizonyos idő után” választ jelölték meg, amely a maastrichti feltételek elérése után választ is jelenhette. A „soha” választ a válaszadók 29%-a adta.

Az euró bevezetésének kívánatos időpontja

57.táblázat: Az euró bevezetésének kívánatos időpontja Magyarországon

Mit szeretne, mikortól legyen az euró a hivatalos pénznem az Ön országában?										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
A lehető leghamarabb	18%	17%	19%	19%	20%	18%	26%	28%	29%	27%
Adott idő után;	36%	33%	31%	34%	35%	36%	36%	34%	32%	33%
A lehető legkésőbb / Soha	42%	49%	47%	44%	42%	43%	36%	36%	37%	39%
Nem tudja eldönteni	4%	2%	3%	3%	3%	2%	2%	2%	2%	1%
Összesen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia, Svédország, Bulgária

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

Az euró bevezetésének kívánatos időpontja (57. táblázat):

1. A megkérdezettek 27%-a úgy gondolta, hogy országában az eurót a lehető leghamarabb be kellene vezetni.
2. A válaszadók 33%-a szerint az euró bevezetése egy későbbi időpontban megfelelő lehetne.
3. Nagyjából tízből négy, vagyis a válaszadók 16%-a úgy vélte, hogy az eurót minél később kellene bevezetni.
4. A válaszadók 23%-a vélte úgy, hogy egyáltalán nem kellene bevezetni (58. táblázat).

Ezek az arányok nem változtak 2023-hoz képest.

58.táblázat: Az euró bevezetésének kívánatos időpontja a közép-kelet-európai régióban

Mikor szeretné, hogy az euró legyen a fizetőeszköze?			
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Amilyen gyorsan csak lehetséges	39%	24%	18%
Bizonyos idő után	40%	29%	33%
Amilyen későn csak lehetséges	11%	16%	19%
Soha	6%	31%	29%
Nem tudja eldönteni	3%	1%	1%
Összesen	100%	100%	100%

n= 6093

Megjegyzés: további megkérdezett ország: Románia, Svédország, Bulgária

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 548. kiadása, alapján saját szerkesztés (2024)

Egyes országokra lebontott eredmények (lásd 58. táblázat):

1. A magyar válaszadók körében a legmagasabb (39%) volt azok a válaszadóknak az aránya, akik szerint az eurót a lehető leghamarabb be kellene vezetni.
2. Lengyelországban a válaszadók 18%-a egyező véleményen a magyarokkal. Lengyelországban a válaszadók 48%-a az eurót minél később vagy soha nem szeretné hivatalos fizetőeszközként látni.
3. A cseh válaszadók 47% szerint az eurót minél később, vagy soha nem szeretnék hivatalos pénzként látni.
4. 2023-hoz képest csökkent azon válaszadók aránya, akik szerint minél később vagy soha ne legyen euró a hivatalos pénznem, csökkent az arány

Csehországban (47%-ra, -7 százalékponttal) és Magyarországon is (17%-ra, -5 százalékponttal).

5. Lengyelországban nőtt azoknak a válaszadóknak aránya (48%-ra, +9 százalékponttal), akik szerint minél később vagy soha ne legyen euró a hivatalos fizetőeszköz.

Azok, akik pozitívan álltak az euróhoz, nagyobb arányban bíztak abban, hogy az eurót hamarosan bevezetik.

Például 45%-a megkérdezetteknek számított arra, hogy öt éven belül bevezetik az eurót.

Az euró tudatos használata:

Az euró bevezetés összefoglaló attitűd adatai az eurózónán kívül maradó lakosság körében: 58% kedvezőnek tekinti az euróbevezetést. A megkérdezettek 41% elutasítja az euróbevezetést az eurózónán kívül maradó lakosság körében.

Egyéb hatások a bevezetéssel kapcsolatban az 548-as Eurobarométer Gyorsjelentés jelentése alapján:

Az euróhasználat és a tájékoztatás szintje

Használt már euró bankjegyeket vagy érméket? A magyar megkérdezettek 80%-a használt már euró bankjegyet vagy érmét, míg 20% egyáltalán nem. Bizonytalan válaszadó nem volt. A teljes megkérdezetti kör esetében 83% és 17% a két válasz eredménye. Így elmondható, hogy a két eredmény nagyban hasonlított egymáshoz. Az 548-as Eurobarométer szerint a teljes megkérdezetti kör 57%-a úgy érezte, hogy jól informált az euróval kapcsolatban. 42%-a az ellenkezőjéről volt meggyőződve. 83% korábban is használt már euró bankjegyet vagy érmét.

Mennyire érzi magát tájékozottnak az euróval kapcsolatban? Hogy érzi...? kérdésre az alábbi válaszok érkeztek Magyarországról: Teljesen informált személynek érezte magát 57%, közel 42-43% egyáltalán nem érezte magát informáltnak, míg 0-1%-a a megkérdezetteknek bizonytalan volt.

Készenlét az euróbevetésre

A következő állítások mindegyikével, vagy egyetért vagy nem ért egyet...? (%)

Ön személyesen közre fog működni, hogy ha (Nemzeti fizetőeszközét) lecserélik euróra? A teljes EU-s, de nem eurózóna tag megkérdezetti körének válasza a következőképpen alakult:

1. A kérdéssel teljesen egyértett a megkérdezettek 82%-a.
2. a megkérdezettek 16%-a nem értett egyet a kérdéssel.
3. „Nem tudott válaszolni” a megkérdezettek 2%-a.

A magyar megkérdezettek körében pozitívabban alakult a megkérdezés, vagyis a következőképpen:

1. a magyar megkérdezettek 88%-a egyetértett a kérdéssel.
2. Nem értett egyet a kérdéssel a megkérdezettek 9%-a.
3. A kérdésre „nem tudom” választ adta a megkérdezettek 3%-a.

Véleménye az, hogy (ebben az országban) készenállnak az euróbevezetésére? A kívül maradó országok állampolgárai a következő válaszokat adták:

1. Igen választ adott a megkérdezettek 27%-a.
2. Nemleges választ adott a kívül maradó országok állampolgárainak a 70%-a.
3. A megkérdezettek 3%-a volt bizonytalan, nem tudok rá válaszolni választ adta.

A megkérdezett magyar állampolgárok a következő válaszokat adták:

1. 21% igennel válaszolt.
2. 72% nemleges választ adott.
3. Nem tudom választ adta a megkérdezettek 7%- a.

A megkérdezés eredménye hasonló volt, mind a két vizsgált megkérdezési körben. A kívül maradó országok lakosai pesszimisták az euróbevezetés kérdésében.

Mikor szeretné, hogy az euró legyen a fizetőeszköze? (%) A nem csatlakozott országok lakónak a válaszai a következők voltak:

1. A megkérdezettek 27%-a válaszolta azt, hogy „amint lehetséges”.
2. A megkérdezettek 33%-a válaszolta azt, hogy „bizonyos idő után”.
3. 16%-a a megkérdezetteknek válaszolta azt, hogy „amilyen későn csak lehetséges”.
4. A kívül maradó országok állampolgárainak 23%-a válaszolta, hogy „soha”.
5. A teljes megkérdezetti kör 1% nem tudott válaszolni a kérdésre.

A magyar válaszadók a következő válaszokat adták:

1. A megkérdezettek 39%-a válaszolta, azt, hogy „amint lehetséges”.
2. A megkérdezettek 40%-a válasza az volt, hogy „bizonyos idő után”.
3. A magyar válaszadók 11%-a válasza az volt, hogy „amilyen későn csak lehetséges”.
4. A magyar megkérdezettek a 6%-a, „soha” választ adta.
5. A megkérdezettek 3%-a „nem tudja” megmondani választ adott.

Az euró bevezetésével kapcsolatos attitűdök az egyes országokban

1. A válaszadók úgy gondolják, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei voltak azokban az országokban, amelyekben használják az eurót. Csehország az egyetlen ország, ahol a válaszadók nagyobb arányban mondták azt, hogy a negatív hatással volt rájuk az euróbevezetés.
2. Körülbelül minden ötödik válaszadó gondolta úgy, hogy az országuk készen áll az euró bevezetésére.
3. A meghatározó vélemény volt -Magyarország kivételével-, hogy az euró bevezetése negatív következményekkel járt a megkérdezett országok lakói számára.
4. Magyarországon a válaszadók nagyobb arányban gondolták úgy, hogy az euró bevezetésének személy szerint számukra inkább pozitív következményei vannak.
5. Magyarországon pozitív kép alakult ki az euróbevezetés kapcsán.
6. Azok a magyar válaszadók, akik az eurónak az euróövezeti tagállamokban kifejtett hatásával egyetértettek, nagyobb arányban vélték úgy, hogy az

Magyarország készen állhat a bevezetésre, valamint az euró bevezetésének várható nemzeti és személyes hatásai is pozitívak.

7. Magyarországon az euró bevezetését támogató válaszadók nagyobb arányban gondolták úgy, hogy a következményei pozitívak.
8. Csehországban az euróbevezetéssel kapcsolatban negatív attitűd alakult ki.

Az euró bevezetésével kapcsolatos elvárások

Valamennyi országban a válaszadók nagy többsége egyetértett abban, hogy személy szerint képesek lettek volna alkalmazkodni a nemzeti fizetőeszköz euróra történő cseréjéhez.

Az euróbevezetéssel kapcsolatos általános közös jellemzők

1. Nagyobb arányban mondták azt, hogy az euró bevezetése pozitív következményekkel járt volna országukra nézve, azok a válaszadók, akik tájékozottnak érezték magukat az euróval kapcsolatban.
2. Sokkal nagy arányban gondolták úgy, hogy a következmények pozitívak lettek volna.
3. A vállalkozók és a munkavállalók nagyobb arányban vélték úgy, hogy előnyt jelent az országuk számára az euróövezethez való csatlakozás.
4. Nagyobb arányban támogatják az euró bevezetését az euróval kapcsolatban magukat tájékozottnak tartó válaszadók.
5. A társadalmi demográfiai elemzés arra mutatott rá, hogy a férfiak nagyobb arányban használtak már eurót, mint a nők.
6. A legmagasabb végzettséggel rendelkezők nagyobb arányban használtak már euróbankjegyeket vagy -érméket.
7. A vállalkozók és a munkavállalók a legnagyobb arányban használtak már euróbankjegyeket vagy -érméket.
8. Nincsenek egyértelmű különbségek életkor és vélemény tekintetében.
9. A férfiak az euró bevezetésének számukra gyakorolt lehetséges személyes következményeiről pozitívabban vélekedtek, mint a nők, az elemzés szerint.
10. A legpozitívabban vélekedtek a lehetséges személyes következményekről a legmagasabb végzettséggel rendelkező válaszadók.
11. Az euróval kapcsolatban magukat tájékozottnak tartó válaszadók nagy arányban gondolták azt, hogy a személyes következmények pozitívak lehetnek volna.
12. Nagy arányban tartották a személyes lehetséges hatásokat is pozitívnak azok a válaszadók, akik pozitívan gondolkodtak az euró bevezetésének az országra gyakorolt hatásairól.
13. Az elemzés azt mutatta, hogy a 15–24 éves válaszadók úgy vélekedtek, hogy az euró pozitív következményekkel járt azokban az országokban, ahol már bevezették.

5.2.7. Kormányzat szándék és az attitűd kapcsolata

A következő elemzésemben (59. táblázat) a kormányzati szándékokat hasonlítottam össze a kelet-közép-európai régió azon országai között, amelyek kívül maradtak az eurózónán. Az attitűdöket három skálán értékeltem: negatív; részben pozitív, részben negatív attitűd; negatív attitűd.

A csehek bármikor képesek lennének teljesíteni a maastrichti kritériumokat, de a kormányzat kívár. A cseheknek terveik vannak, de szándékuk egyelőre nincs. A

lengyeleknél a kormányzat ellenzi a bevezetést. A társadalom tagjai közt csökken évről-évre az akarat a bevezetés ügyében. A magyaroknál 2010 óta a kormányzat ellenzi, míg a társadalom tagjai közt évről évre növekszik a támogatók köre. Gyakran a jegybanki politika szuverenitását fontosabbnak tartják, mint a bevezetés ügyét. A régió eurózónán kívül maradó országai a monetáris politikai eszköztárukat használják a konjunkturális destabilizálódás eszközeként. Kimondottan Magyarországra jellemző „kis nyitott gazdaságként”, hogy folyton a sokkhatásokból próbál kilábalni.

59. táblázat: Az eurózónán kívül maradó országok kormányzati szándékának és társadalmi akaratának és euroizációjának összehasonlítása

Eurózónán kívül maradó országok	Kormányzati szándék	Társadalmi akarat	Vállalkozói akarat=euroizáció
Csehország	Elemzést készült ERM-II rendszerébe lépésről. Euró „megbízottat neveztek ki. A kormány kívár. A jegybank nem támogatja. Cseh kormányzat= inkább negatív attitűd	A cseh társadalom ellenzi az euróbevetését = negatív attitűd.	A cseh vállalkozások átállnak az euróra. Vállalati hitelek fele euróban denominált Fokozatos euroizáció. = részben pozitív, részben negatív attitűd tapasztalható
Lengyelország	Ellenzik a bevezetést= negatív attitűd.	Alacsony az euró támogatottsága= Negatívba hajló attitűd.	A lengyel vállalkozások átállnak az euróra. Vállalati hitelek fele euróban denominált. Fokozatos euroizáció. = részben pozitív, részben negatív attitűd tapasztalható
Magyarország	Nincs meg a politikai akarat. A jegybank elnök és a miniszterelnök, korábban a jegybank elnök és pénzügy miniszter vitázott a kérdésről. Nincs támogatás az euróbevezetés kérdéséről = negatív attitűd.	Magas az euró támogatottsága= pozitív attitűd	Az adók befizethetők euróban. A gazdaság nagyban euroizált. A lakosság 81% használja az eurót = pozitív attitűd.

Megjegyzés: lila (pozitív attitűd); sötétlila: (részben pozitív, részben negatív), zöld: negatív attitűd
 Forrás: Saját szerkesztés (2024)

5.2.8. Az euróbevezetés modellje

A 60. táblázat tartalmazza az euróbevezetés teljes modelljét, amely felsorolja az összes szükséges feltételt. A feltételeket öt nagyobb kategóriába soroltam az euróbevezetés feltételrendszerének való megfelelés alapján. A reálkonvergenciát szétválasztottam a nominális konvergenciától. A legfontosabb feltételt - amely elég volt a görög bevezetéshez - külön választottam, hogy a nemzetgazdaság szereplőinek erre felhívjam a figyelmét. A szubjektív feltételek közül a nemzetállamba vetett bizalmat emeltem ki. A gazdasági életet meghatározza a társadalom bizalmi fátuma, amely a társadalmi és pénzügyi tőke fokmérője. Egy ország pénznemébe vetett bizalom egy társadalom felemelkedését, vagy bukását okozhatja. Az optimális valutaövek

feltételeinek akadémiai körökben érdekes, és sokat vitatott kérdés. A társadalom spontán euroizációját a horvát euróbevezetési példán keresztül érdemes követni. Továbbá elmondható, hogy Magyarországon is hasonló folyamat figyelhető meg a gazdaságban. Az eladósodás csapdája: az euróbevezetés után a hitelek száma is növekszik, az ország lakói számára idegen fizetőeszközben eközben eladósodik. Meg kell tanulni az átállási időszak alatt a fizetőeszközben számolni és tudatosan tervezni vele a mindennapokat.

A modell egyben a szintézise mind a primer, mind a szekunder kutatásomnak. Az euróbevezetés témaköre gazdasági, politikai és társadalmi véleményekhez és érdekekhez köthető. A társadalom tagjai sztereotípiákban gondolkodnak, amelyhez bizalmi feltételek társulnak. Ha a társadalom meggyőződése erős, bizalommal fordulnak a gazdasági vagy a politikai folyamatokhoz, intézményekhez, személyekhez.

A bizalom egy meghatározó feltétel az euróbevezetés általam létrehozott modelljében. Az euróbevezetés modelljében a bizalmi feltétel lehet a társadalom által meghatározott, vagy az egyénben kialakult.

60.táblázat: Az euróbevezetés modellje

Gazdasági feltétel	Politikai feltétel	Bizalmi feltétel	Elméleti feltétel	Egyéb feltétel
Reálkonvergencia megteremtése	1.Európai Unió belső szabályainak való megfelelés 2.Az ország szuverén politikai akarata (kormányzati döntés) 3.Stabil nemzetgazdasági háttér megléte 4.Európai Központi Bank és Monetáris Unió mechanizmusainak elfogadása	Társadalmi bizalmi feltételek: 1.Külföldi befektetők bizalma 2.nemzetközi hitelminősítők bizalma, megítélése 3.társadalom tagjainak bizalma Egyéni bizalmi feltételek: •Pozitív attitűdök megléte •Generációs attitűd (Kkv-kra jellemző)	Az optimális valutaövezetek elméletrendszer feltételeinek megléte	1.Eladósodás csapdájának elkerülése 2.Társadalom spontán euroizációjának mértéke és a fizetőeszköz forgási sebességének növelése
Nominális konvergencia				

Forrás: Saját modell (2024)

Magyarország magas az euró támogatottsága arra utal, hogy nagyfokú az euró iránti bizalom. Az elvárások hasonlóak, mint a forint esetében. A lakosság tájékozottsága magas, az euró a köztudatba épült.

5.3. Hipotézisvizsgálat

A hipotézisek igazolását/cáfolatát a 61. táblázat tartalmazza.

61. táblázat: Az értekezés hipotéziseinek igazolása/ cáfolása

Hipotézis	Állapot
H1: Az euróbevezetés attitűd funkciója pozitív összképet mutat a magyarországi euróbevezetés kapcsán.	igazoltam
H2: A legfontosabb következménye az euróbevezetésének a gazdaságba vetett bizalom erősödése, amely a makroökómia szereplőinek életét szenzitív módon meghatározza.	igazoltam
H3: A kelet-közép európai devizák közül a külső környezetben végbemenő változásokra a forint árfolyama érzékenyebben reagál (nagyobb a volatilitása), mint a cseh korona, illetve a lengyel zloty árfolyama.	igazoltam
H4: A gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók és kutatók, akadémiai szakértők euróval szembeni elköteleződése kifejezetten erős.	igazoltam
H5: Az euróbevezetés kapcsán a cégvezetők erős elköteleződéssel rendelkeznek.	igazoltam

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés alapján (2024)

Az adatgyűjtéseim és elemzéseim során nagyfokú figyelmet fordítottam arra, hogy statisztikailag értékes eredményt közölhessek, amelyek a hipotéziseim igazolására vagy cáfolására szolgálhattak. Az eredmények mélyebb elemzése, és a megszerzett információk feldolgozása és elemzése nagyon fontos részévé vált a több éves kutatási folyamatomnak. A kutatás eredményeiből használható és hiteles következtetéseket vonhattam le, amelyek felhasználhatóak a gazdaságpolitikai döntéshozó számára. A válaszadók megerősítették a szekunder kutatásból következtethető eredményeket, a hipotézisek is alátámasztotta, mind a gazdasági elemzés, mind a primer kutatás.

Végezetül az a véleményem, hogy az attitűdöket a tapasztalatok erősen befolyásolják. A megkérdezettek véleményei, tanácsai, válaszai nagymértékben segítettek, hogy az elkezdett kutatásommal tágabb, sokszínűbb, újabb értelmezést adjak a téma újabb megközelítésének és elemzésének. Az eredményekkel választ adhatok egy eddig kevésbé foglalkozott perspektívának.

Az elvégzett társadalomkutatást hasznosnak értékelem. Bár a minta nagysága nem volt azonos, a kérdésekre adott válaszok azonosak voltak. Ezzel bebizonyítottam, hogy a társadalom két érintett csoportja is pozitív/elfogadó attitűddel rendelkezik az euróbevezetés ügyében.

Az eurózónán kívül maradó országok kormányzatait megvizsgáltam. A lakosság/háztartások megkérdezését elvégeztem a gazdasági felsőoktatásban dolgozó oktatók, kutatók, illetve akadémiai szakértők euróbevezetéshez való hozzáállása, véleménye alapján. A megkérdezést olyan mintára szűkítettem le, amely ismeri az euróbevezetés kritérium rendszerét.

A második megkérdezés cégvezetők körében zajlott, akik napi szinten használják fizetőeszközként a forintot és az eurót. Ez a megkérdezési kör a vállalkozói szférát célozta meg, akik fontos résztvevői az érdekelti körnek.

Mind a két kutatás közös vonása volt, hogy publikus weboldalakat használtam fel címlista létrehozására a célcsoportok megkérdezéséhez.

A szovjet államvezetésű modellek összeomlása után Kelet-Közép-Európában óriási államadósság maradt az újjászerveződött államokon. Az országok munkamegosztása felborult, a gazdasági stabilitás megingott, a növekedési pályák évtizedekre visszaestek. Újjászerveződött Európa. Létrejött az Európai Unió, mint szövetség. A közös pénz létrejöttével megalakult az eurózóna, amely szintén egy stabil

szövetségnek tekinthető. Az eurózóna tagság stratégiai szövetségi elemként értelmezhető. Minden újonnan csatlakozó ország újjászervezi a stratégiai szövetségeket és újjászervezi a piacokat. A kialakult szövetség lényege, hogy versenyképességi előnyhöz jutnak a bekerülő országok, az eurózónán kívül maradók hátrányba hozzák magukat. Az eurózóna csatlakozás további előnye a tudás transzfer-, munkaerő- és tőke mobilitás előnyeinek kihasználása. A tagországok megőrzik szuverenitásukat, de formális, hosszú távú szövetségeket nyerne vele. A háztartások, vállalkozások és államok is szövetséget alkothatnak. Információkon keresztül befolyásolják a nemzetállamok egyeneinek attitűdjét, amely folyamatosan változóban van.

H1: Feltételezem, hogy az euróbevezetés attitűd funkciója pozitív összképet mutat a magyarországi euróbevezetés vizsgálatai kapcsán.

Átlagemberként a fizetőeszköz váltás is érinti a hétköznapijaimat, ha az euróvezet országaiba utazok, avagy onnan vásárolok. Az Európai Központi Bank, mint háttér intézmény biztonságosnak tekinthető. Makrogazdasági elemzéssel alátámaszthatók az előnyök, amelyeket költség-haszon elemzéssel is igazoltam. A létező szakirodalom alapos áttanulmányozása után kezdett bennem kikristályosodni a feltételezés, miszerint a fenti hipotézis nagy valószínűséggel igaz. A primer kérdőíves megkérdezés adatainak elemzése során meggyőzően alátámasztást nyert a hipotézis helytállósága. A hipotézist igazoltnak tekintem.

H2: A legfontosabb következménye az euróbevezetésének a gazdaságba vetett bizalom erősödése, amely a makroökonómia szereplőinek életét szenzitív módon meghatározza.

Három szemszögből is lehet a szakirodalom alapján vizsgálatokat lefolytatni, euroszeptikusként, európártiként vagy semlegesként. A legkisebb bizalomvesztés is hatással van a magyar egyetemi szférában dolgozó és kutató egyénekre. Másik oldala a bizalomnak a stabil makrogazdasági háttér megléte. A gazdasági szakemberek, gazdaságpolitikusok a felelősek a stabil gazdasági háttér meglétéért. Hiszek abban, hogy a gazdasági kutatások segíthetik a nemzetgazdaságban dolgozók döntéseit. Az euróbevezetés egyértelműen gazdaságpolitikai döntés kérdése. A makrogazdasági vizsgálatok kapcsán, a kérdőív válaszaiból világossá vált, hogy a fizetőeszközbe vetett bizalom a legfontosabb szempont. A hipotézist igazoltnak tekintem.

H3: Feltételezésem szerint a kelet-közép európai devizák közül a külső környezetben végbemenő változásokra a forint árfolyama érzékenyebben reagál (nagyobb a volatilitása), mint a cseh korona, illetve a lengyel zloty árfolyama.

Számtalan kutatást találtam a szakirodalomban a fenti témakörben.

Lebegő árfolyamoknál az árfolyam naponta változik. A fizetőeszköz a szabadon lebegő árfolyamrendszer és az unortodox gazdaságpolitika miatt sérülékeny. Az árfolyamvizsgálatokkal és a makrogazdasági elemzésekkel, a primer kérdőíves megkérdezéssel is igazoltam a tényt. A kutatást nem tekinthetem lezártnak a fizetőeszköz szabadon lebegő volta miatt, mivel maga az árfolyamrendszer váltás is egy igazán fontos és későbbi megírásra érdemes téma lehet. A hipotézist nem tekinthetem teljesen igazoltnak, az árfolyamrendszer meglétének előnyei és hátrányai miatt.

H4: Feltételezem, hogy a gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók és kutatók, akadémiai szakértők euróval szembeni elköteleződése kifejezetten magas és erős.

A szakirodalom kutatása során nem találtam példát arra, hogy a gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók és kutatók véleményét kikérjük arról, hogyan látják az euróbevezetés lehetőségét. A korábbi közgazdasági beszélgetéseim indítottak el arra, hogy fontos a szakmabeli kollégák véleménye, és elengedhetetlen a kutatásba bevonni a gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók és kutatók véleményét és elköteleződését. Előzetes kutatási tervemnek megfelelően megkérdeztem a gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatókat és kutatókat, hogy szeretnék-e euróval fizetni. A hipotézist igazoltnak tekintem.

H5: Feltételezem, hogy az euróbevezetés kapcsán a cégvezetők erős elköteleződéssel rendelkeznek.

Az előző kutatáshoz hasonló metódus alapján végeztem kutatásomat. A cégvezetőkkel végzett szakmai beszélgetések kapcsán világos volt, hogy van értelme megkérdezni a véleményüket. Az előzetes kutatási terv szerint végeztem el a kutatásomat. A megkérdezett cégvezetők euróbevezetési attitűdje kimondottan erős. A hipotézist igazoltnak tekintem.

Eredmények javasolt hasznosítása:

Az euróövezet -tagság kérdése Magyarország számára egy összetett és sokrétű döntést jelent, amely gazdasági, politikai és társadalmi szempontokat egyaránt érint. A csatlakozási döntés előtt át kell gondolni az euró bevezetésének lehetséges előnyeit és a hátrányokat, az euróövezet-tagság által támasztott követelményeket.

Az értekezés során részletesen áttekintettem az euró bevezetésének lehetséges hatásait Magyarország gazdaságára. Megvizsgáltam, hogyan befolyásolhatja az euró bevezetés feltételeit, korlátait és a bizalomhoz vezető utat.

Magyarországon 2024-ben a közgazdász oktatói és kutatói szakma, valamint a cégvezetők is egységesen állnak az euró bevezetéséhez. Ellenzői a politikai élet tagjai. Az önálló monetáris politika megtartása a kívül maradás feltétele. A valutatanács rendszere az államadósságot képes lenne csökkenteni, mert rögzített az árfolyam. Fontos hangsúlyozni, hogy az euróövezeti csatlakozás döntése hosszú távú következményekkel járhat az ország számára.

Az euróövezet-tagság kérdése nem csupán technikai döntés, hanem az ország jövőjét meghatározó stratégiai kérdés is egyben. Végül az értekezés összegzi a főbb megállapításokat és kihívásokat, továbbá ajánlásokat tesz a további kutatásokra és a politikai döntéshozók számára a jövőbeli lépések tekintetében.

A konvergencia-kritériumok fontosak. Fontos kritikai észrevételem, hogy a költségvetési deficitre vonatkozó 3%-os szabály elég merev. Egy nyitott gazdaság számára gazdasági sokk esetén teljesíthetetlen a feltétel. Az inflációs kritérium újragondolása szintén nem megkerülendő. Rugalmasabb feltételekkel egyszerűbben tudnak csatlakozni, a már amúgy is lemaradásba lévő országok. Az eredményeket a nemzetgazdaság szereplői hasznosíthatják.

Az állami szféra eredményeit szekunder kutatási eredményekkel támasztottam alá. Az elemzésekbe csak a témához szűkebben kapcsolódó eredményeket mutattam be.

6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A doktori értekezés széles körű kitekintése és összetettsége miatt többretegű kutatás, amelyben átfogó vizsgálat tárgya volt a magyarországi euró lehetséges hatásainak felmérése. A kutatás eredményeként létrejött logikai modell később is felhasználható hasonló kutatások kapcsán. A kutatás során szerettem volna felhívni a figyelmet a téma fontosságára. Az euróbevezetés problémakörének feltárására kérdőíves kutatást végeztem, amely során a gazdaságtudományi képzés területén oktatók és kutatók véleményeit gyűjtöttem össze arról, hogyan látják a magyarországi euróbevezetés kérdését. A kutatás időtartama két évet ölelt fel. A kérdések között korrelációs vizsgálattal kerestem összefüggéseket. A primer kutatás során megvizsgáltam az egyetemi oktatók témához kapcsolódó attitűdjét is. **Bebizonyosodott, hogy az egyetemi oktatók jelentős része pozitívan áll az euróbevezetés ügyéhez.**

A cégvezetőkkel folytatott megkérdezés hasonlóan pozitív attitűdöt mutatott az euróbevezetés attitűdtárgy kapcsán.

A gazdasági életet meghatározza a társadalmi bizalom, amely a társadalmi és pénzügyi tőke fokmérője is. Egy ország pénznemébe vetett bizalom egy társadalom felemelkedését, vagy bukását okozhatja. Lényegében a lakossági bizalmi indexek és attitűdök nagyon fontos mutatók a gazdasági folyamatok megértésében és a gazdasági előrejelzésekben. GNI-t (bruttó nemzeti jövedelmet) tartják az egyik legmegbízhatóbb bizalmi mutatónak, amely a vizsgálódásom tárgya volt. **A legfontosabb következtetésem az volt, hogy a belépés társadalmi-gazdasági hatásokkal igazolható.**

Az euróövezetben és az Európai Unióban tapasztalt különböző gazdasági események, mint például a 2008-as pénzügyi válság és a Covid19-járvány, jól mutatják, hogy a bizalmi indexek hogyan mérik fel a gazdasági környezetet, és milyen mértékben jelzik előre a gazdasági teljesítmény alakulását. **A csatlakozni kívánó államokkal szembeni bizalmat erősíteni kell a háztartási szférában, a vállalkozó szférában, valamint az oktatási rendszerben.**

A „fizetőeszköz szenzitivitás” fogalmával elmagyaráztam, hogy a pénznek vannak nehezen mérhető értékei, amelyek szubjektívek és a kialakult attitűdökhöz kapcsolódnak.

Vizsgálataimmal feltártam Magyarország euróbevezetés attitűd funkcióját, amely erős(ödő) pozitív képet mutatott. A vizsgálat kiterjedt a magánszektorra is. Kutatásokat folytattam két olyan szektorban, ahol az egyénnek ismerete és euróhasználattal kapcsolatos kialakult kompetenciái vannak. A háztartási szektort leszűkítettem a gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók és kutatókra, akadémiai szakértőkre. A kutatás kapcsán kiderült, hogy hasznos volt a maastrichti kritériumokat kutatási kérdésként feltenni. Az eddigi kutatásokból kimaradtak, de hiánypótlóként értékeltem. Elneveztem az **„euróbevezetés maastrichti attitűd komponensének”**.

A magyarok hozzáállása az euróhoz és az euróbevezetéshez erősen pozitív. Különböző attitűdvizsgálatokat végeztem, az euróbevezetést attitűdtárgyként értelmeztem. A befolyásolás kognitív modelljén keresztül értelmeztem a befolyásolás folyamatát, ezzel együtt azt, hogy a megkérdezés alkalmával hogyan válik sajátjává az egyében az

euróbevezetés ügye. A bizalom – befolyásolás - attitűd háromszöge egymás nélkül értelemezhetetlenek.

A szakirodalom feldolgozása kapcsán, a hazai és nemzetközi szakirodalmi források és elérhető empirikus kutatások átolvasása és értékelése során megvizsgáltam az euróbevezetés lehetőségeit, gazdaságpolitikai modelljeit, amelyekben más országok bevezetése szolgált mintaként. **Létrehoztam egy saját modellt, amelyben a bizalom a kulcs feltétel, akár egyéni, akár társadalmi szinten.**

Vizsgálatokat végeztem a maastrichti kritériumokkal kapcsolatban. Az infláció okozza a legtöbb kárt a gazdaságban. Illetve a legtöbb kritériumra hatással van.

A kutatásom további szakaszában kelet-közép-európai árfolyamokat vizsgáltam. Az elemzésben csak a kelet-közép-európai országok devizaárfolyamait vizsgáltam. Szlovákiát nem vettem figyelembe, mert korábban csatlakozott az euróövezethez. Az EUR/ HUF és EUR/ PLN között találtam pozitív együttmozgást. A reál effektív árfolyamok vizsgálatával folytattam kutatásomat. A reál effektív árfolyamok pozitív kapcsolatot mutattak az idő múlásával, a gazdasági folyamatokkal és a makrogazdasági változásokkal. Javaslom az évenkénti reál effektív árfolyam vizsgálat megismétlését.

Balassa- Samuelson hatásra a zloty, a korona és a forint reálfelértékelődésen esett át. Darvas (1999) klasszikus tanulmánya óta egyértelmű, hogy rugalmas árfolyamrendszerekben megjósolhatatlan az árfolyam. Rugalmas árfolyamrendszert alkalmaz Magyarország, Lengyelország és Csehország.

Tekintve, hogy a kritériumok közül több is pozitív hatással van az infláció alakulására, **a tárgyalt maastrichti kritériumok teljesítése hozzájárul az euróövezet árstabilitásához és a vásárlóerő stabilitásához. Az alacsony és stabil infláció elősegíti a hosszú távú gazdasági tervezést. Kölcsönhatásba van a bizalommal. Az árfolyamstabilitás és a hosszú távú kamatlábak konvergenciája hozzájárul a pénzügyi piacok stabilitásához az euróövezeten belül. Az árfolyamstabilitás és a közelítő hosszú távú kamatlábak csökkentik az árfolyam- és kamatláb-ingadozásokat, ami javítja a pénzügyi stabilitást és csökkenti a pénzügyi rendszer kockázatait. A GMU-ba belépéshez vezető úton a konvergencia kritériumokat teljesíteni kell, és stabil makrogazdasági háttérre van szükség, amely célként kell, hogy előttünk legyen, és tartani is kell ezeknek a teljesítését.**

Az euróbevezetés számos előnnyel jár, fokozza a tőkebefektetést, tőkefelhalmozódást, a gazdasági bizalmat. A GDP javulását idézheti elő. A pénzpiac leegyszerűsödne (nincs devizakonverzió és devizafedezet). Az euróövezet a biztonságot, stabilitást, keretrendszert képviseli.

Az elmúlt gazdasági sokkok új megvilágításba helyezték az euróövezet csatlakozását a csatlakozni kívánó országok szemszögéből. Nem prioritássá, hanem a válságkezelés utáni többedik feladattá vált, mivel bevezetési határidő nincs. Magyarországnak Horvátországhoz hasonló felzárkózási pályát kell követni az euróbevezetési szándék kinyilvánítása után. További fontos következtetés, **hogy Horvátország csatlakozásával hat ország kerül perifériaterületre, köztük Magyarország. A kívülmaradás számos oka között említendő az eurózónán belül csökkenő reálkonvergencia.** Az euróbevezetés kapcsán spontán euroizáció következhet be, ahogy Horvátország esetében is megfigyelhető volt. Ez a várható gazdaságpolitikai út.

A spontán euroizáció elindult a magyar gazdaságban. Egyre több mikro-, kis- és középvállalkozás számol euróban. A cégvezetők komoly kockázatnak tartják a gyenge forint árfolyamot. Ez a kijelentés az importáló vállalkozásokra minden bizonnyal igaz. Spontán euroizáció folyamata zajlik Magyarországon, Csehországban, Lengyelországban. A vállalatok euróban is fizethetnek közterheket.

Az euró bevezetésének időzítése kulcsfontosságú tényező a gazdasági stabilitás szempontjából. A csatlakozás csak szigorú költségvetéssel, politikai akarattal, kiszámítható bér- és árpolitikával, a banki folyamatok szabályozásával valósulhat meg. A GDP-arányos államadósság a nominális gazdasági növekedés növelésével érhető el. A gazdasági növekedés, a költségvetési hiány és az áremelés egymástól függő tényezők. A szigorú fiskális politika csökkenti az aggregált keresletet, az áremelkedést is. A költségvetési hiányt alacsony szinten kell tartani. Az árstabilitás szempontjából a magyar gazdaságnak erősebb mutatókkal kell rendelkeznie.

Az elmúlt évtizedben az alacsony kamatkörnyezet és az infláció mérsékelt szintje támogatta a beruházásokat és a gazdasági növekedést, míg a Covid19-világjárvány és a globális gazdasági hatások újabb kihívásokat jelentettek. A jövőben a zöld és digitális átmenet, a fenntartható gazdasági növekedés érdekében tett lépések befolyásolják az infláció és a hosszú lejáratú kamatlábak alakulását. Rugalmasabb fiskális szabályok, erőteljesebb strukturális reformok, a szociális dimenzió integrálása, valamint hatékonyabb pénzügyi stabilizációs eszközök létrehozása szükséges ahhoz, hogy az euróövezet ellenállóbb és fenntarthatóbb legyen. A Gazdasági és Monetáris Unió jövője azon múlik, hogy képesek vagyunk-e tanulni a múlt tapasztalataiból, és megfelelően alkalmazkodni a jövő kihívásaihoz. Csak így biztosíthatjuk, hogy az euróövezet tagállamai hosszú távon is gazdasági stabilitást és fenntartható fejlődést érjenek el.

Hogyan tovább? – vetődik fel a kérdés az értekezés lezárásaként. Tervezem továbbiakban, hogy a vállalati érdekeltek közül multinacionális vállalati körben az euroizáltsággal kapcsolatos vizsgálatssorozatot végzek el, amellyel újabb érdekelteket vonhatok be a vizsgálatba, és növelem az objektivitás lehetőségét a témában.

További lehetséges kutatás irányok:

A hipotézisek vizsgálata alapján tett megalapozott feltételezések és következtetések esetében az alábbi gyakorlati módszereket, a kutatási téma továbbfolytatásához kapcsolódó javaslatokat fontosnak tartom átgondolni.

- J₁: Az euróbevezetés kérdéskörének ideológiai hátterét figyelembe kell venni.
- J₂: Euróbevezetés és zöld gazdaság kérdésköre, új kutatási irányvonalat mutathat. A zöld átmenet és a digitális transzformáció növelheti az inflációt a kezdeti beruházási költségek miatt, de hosszú távon stabilizálhatja azt az energiahatékonyság és a termelékenység növekedése révén. Az infláció alakulása függ a globális gazdasági helyzettől és a belső gazdaságpolitikai intézkedések sikerességétől.
- J₃: Az eurózónához csatlakozás vizsgálata felgyorsítaná az euróövezet átlagához és integrációjához tartozó folyamatokat.
- J₄: A hosszú lejáratú kamatlábak alakulását befolyásolhatják a globális pénzpiacok és a hazai gazdaságpolitika. A fenntartható gazdasági fejlődésre és a zöld beruházásokra való fókuszálás hosszú távon csökkentheti a kockázati

prémiumokat és stabilizálhatja a kamatlábakat, ami kedvező hatással lehet a beruházásokra és a gazdasági növekedésre.

7. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Az értekezés alapján a következő új tudományos eredményeket állapítottam meg.

1. A szakirodalom feldolgozása során az előnyök mellett érvelnek a szerzők. A makrogazdasági elemzés javulást és felzárkózást mutatott, amelyek segítségével reális elképzeléssé válhat az eurózónához való csatlakozás elindítása. Saját kutatásaim segítségével bebizonyítottam, hogy a bizalom és az attitűd összefügg. Az **euróbevezetés attitűd funkciója pozitív képet mutat a magyarországi euróbevezetés ügyéről.** A magyarok hozzáállása az euróhoz és az euróbevezetéshez erősen pozitív. A **„fizetőeszköz szenzitivitás” fogalmával elmagyaráztam, hogy a pénznek vannak nehezen mérhető értékei, amelyek szubjektívek és a kialakult attitűdökhöz kapcsolódnak.** Az általam végezett tartalomelemzés, az árfolyamvizsgálatok és a megkérdezettek köre alapján igazolható, hogy az euróbevezetés tagság bizalomnövekedést eredményez. A kívülmaradás eredménye a gazdasági lemaradással egyenértékű. Az lakossági és vállalati bizalom vizsgálataim (egyetemi oktatók és kutatók és cégvezetők körében lefolytatott megkérdezés) is erre utalnak. **A legfontosabb következménye az euróbevezetésének a gazdaságba vetett bizalom erősödése, alacsonyabb gazdasági alanyok szintjén is megnyilvánul. A makroökonómia szereplőinek életét szenzitív módon meghatározza a fizetőeszköz. Erre utal a saját euróbevezetési modellem is, ahol a bizalmi feltétel fontos tényező mind egyéni, mind társadalmi szinten.**

2. Árfolyamvizsgálatok segítségével objektív képet mutattam az ERM-II árfolyamrendszerbe lépés előtti konverziós folyamatokról. A statisztikai elemzéssel bizonyítottam, **hogy a forint érzékenyebben reagál, mint cseh korona vagy a lengyel zloty.** A statisztikai programcsomaggal való vizsgálat során igazolható, hogy a forint sérülékenyebb és hamarabb reagál a világgazdaság történéseire, könnyebben mozog az árfolyam, gyorsabban veszít az értékéből. A devizaárfolyamok közti valamennyi fontosabb statisztikai vizsgálatot elvégeztem. A kérdőíves megkérdezés kapcsán is a forint sérülékenysége és lecserélhetősége vált hangsúlyossá.

3. Maastrichti kritériumokat még nem teljesítő országok esetében a konvergencia lassult. Az euróbevezetés vizsgálatát lefolytattam a háztartási és kkv szektor szemszögéből is. **A megállapításaim között szerepel, hogy az árfolyamingadozás és az infláció okozza a legnagyobb problémát a magyar lakosság számára.**

4. A háztartási szektorban lefolytatott primer kutatással az egyetemi oktatók és kutatók körében végzett a primer kutatás eredményeit igazoltam. **A gazdaságtudományi felsőoktatás területén dolgozó oktatók és kutatók euróval szembeni elköteleződése elég erős. Az euróbevezetés attitűdvizsgálataiból kimarad „az euróbevezetés maastrichti attitűd komponense”.** A maastrichti kritériumok teljesítése, vagy nem teljesítése is fontos szempont lenne. A kutatásom kapcsán beemelttem, mert egyes részei mérhetőek skálán is és egy-két kritérium a társadalom tagjainak mindennapjait meghatározza, így az érkelődési körük fontos része.

5. Az euróbevezetés kapcsán a **cégvezetők erős elköteleződéssel rendelkeznek.** Bevezettem az **„euróbevezetés maastrichti attitűd komponense”** fogalmat. Az előbbi az attitűdvizsgálatok kapcsán használtam.

A kvalitatív és kvantitatív szemléletű kutatásaimmal lényeges megállapításokat tettem a gazdaságpolitikai és regionális tudományok szempontjából.

8. ÖSSZEFOGLALÁS

A doktori értekezésemben arra kerestem a választ, hogyan lehet bevezetni a közös valutát. Magyarország az Európai Unióba lépéskor vállalta, hogy makrogazdasági mutatók folyamatos javításával elindítja a bevezetési folyamatot, amely árfolyamrögzítéssel, az ERM-II árfolyamrendszerbe való belépéssel jár.

A forint árfolyama szabadon lebegő 2008 óta, a többi valutához képest értéke folyamatosan romlik, míg a keresztárfolyamban értelmezett valuták értéke a forinttal szemben erősödik.

Közös valuta nélkül, eurózónába lépés nélkül periféria ország vagyunk a bent lévő országok számára. Doktori értekezésemben vázoltam azokat az elképzeléseket, terveket, amelyekkel sikeres lehet az eurózónába lépés.

A balti államok nyertesei az euró bevezetésének. Az eurózónához való csatlakozásnak csak nyertesei voltak. Magyarország gazdasági helyzete folyton változó, de bármikor fel tud készülni a lehetséges eurózónához csatlakozásra. Néhány feltétel teljesítése rövid időn belül megvalósulhat. Konkrétum, hogy a magyar nemzetgazdaság, bankszektorak és a nálunk működő multinacionális cégeknek köszönhetően nagymértékben euroizált, azaz szorosan benne van az unió gazdasági és pénzügyeiben. Megoldások és tervek is léteznek a kormánynak és a Magyar Nemzeti Banknak, de nagyszámú gazdaságpolitikai ok miatt nem valósult az eurózónába való belépés.

A forinthez képest az euró sokkal erősebb. Kikezdhethetlenné tűnik, szemben a folyamatosan gyengélkedő forinttal, amely a legkisebb világgazdasági hatásokra is azonnal reagál. Az értekezésben az erős valuta mellett teszem le a voksot, hiszen a makrogazdasági stabilitás egyik pillére az infláció, amely hatással van fizetőeszközünkre.

A doktori értekezésemben arra keresem a választ, hogyan lehet bevezetni a közös valutát. Magyarország az Európai Unióba lépéskor vállalta, hogy elindítja a bevezetési folyamatot, amely árfolyamrögzítéssel, az ERM-II árfolyamrendszerbe való belépéssel jár, illetve a makrogazdasági mutatók folyamatos javításával.

A szlovákiai példa is alátámasztja, hogy az euró bevezetése mellett is sikerülhet a konvergencia folyamat, ezzel növekszik a gazdasági érettség és a versenyképesség, javulnak az infrastrukturális és intézményi feltételek, szinkronizáltabbak lesznek a pénzügyi ciklusok, közös gazdaságpolitikai eszközök lesznek, s egyben feladjuk az autonóm gazdaságpolitikai pályát. Az árfolyamromlás folyamatosan hátrányos helyzetbe hozza Magyarországot.

Az euró a vezető világvaluták egyike. Az európai egység egyik szimbóluma, közös fizetőeszköz. Értékálló, stabil valuta. A német márka helyét és szerepét vette át, s emellett jó néhány európai ország fizetőeszközüvé vált, egyben az európai integrációs valuta szerepét is betölti. Minél több ország használja, annál biztosabb az euró nemzetközi stabilitása, vezető valuta szerepe. Európa sikertörténet, amely a monetáris egységet, fiskális és politikai állandóságot jelenti használóinak. Egyre több ország rögzíti árfolyamát az euróhoz, ezzel tovább növelve az euró erejét.

Az euróövezet még befejezetlen egység a bankunió és a pénzügyi unió hiányában. Az euró iránt erős a befektetői bizalom és stabil európai pénzügyi háttér áll mögötte, amely kellően likvid. A magyar nemzetgazdaság nem tűzött ki céldátumot. A lehetséges bejelentés után öt év múlva lehetséges az euróövezet-tagság. Számos ország

példája is igazolja, hogy kiszámíthatóbb, átláthatóbb, stabilabb és fenntarthatóbb gazdaságpolitikai utat rejt a közös valuta működtetése. Az euróövezet az Európai Unió pénzügyileg stabil országait tömöríti. Hosszú távú érdekünk az lenne, hogy a bizalmat erősítsük, és a stabilitás legyen a fő cél.

A vizsgálatokkal célkitűzésimet elértem, az eredeti hipotéziseket teljes egészében (H1, H2, H3, H4, H5) elfogadottnak tekintem. A részben elfogadott eredmények további vizsgálatokat igényelnek, melyek a további kutatásaimat meghatározhatják.

9. SUMMARY

In my doctoral thesis, I sought to answer the question of how to introduce the single currency. When Hungary joined the European Union, and continuous improvement of macroeconomic indicators, it undertook to start the process of adoption, which entails exchange rate pegging, entry into the ERM-II exchange rate system.

The period after financial crisis in 2008 was characterized by a rapid recovery from the crisis in the Hungarian economy. As macroeconomic indicators and export performance improved, the forint weakened against the euro and most other currencies almost week by week.

The example of Slovakia shows that the convergence process can be successful even with the introduction of the euro, thus increasing economic maturity and competitiveness, improving infrastructural and institutional conditions, synchronizing financial cycles, common economic policy instruments and abandoning an autonomous economic policy path. The economies of the Baltic States have benefited from the adoption of the euro. Joining the eurozone has many winners. Although Hungary's economic situation is continuously changing, it can prepare for a possible eurozone entry. Fulfilling some of the conditions may be achievable in the short term. The concrete is that the Hungarian economy, mainly through the bank sector and multinational companies operating in Hungary, is now highly euroized, i.e. it is closely involved in the EU's economical and finance affairs.

Without strong currency and without joining the euro area, we are a peripheral country for the countries inside. In my doctoral thesis, I outlined the ideas, plans and scenarios for a successful entry into the eurozone. There are both solutions and ready plans for the government and the Hungarian National Bank too, but for a number of economic policy reasons, entry into the eurozone has not materialized. Compared to the forint, the euro is much stronger.

The euro is one of the leading world currencies. A symbol of European unity, a common currency. It is a stable, value-retaining currency. It has taken the place and role of the German mark and has also become the currency of many European countries, as well as the currency of European integration. The more countries that use it, the more secure the euro's international stability and leading role as a world currency. Europe is a success story, providing its users with monetary unity as well as fiscal and political stability. More and more countries are pegging their exchange rate to the euro, and the strength of the euro will continue to grow. It seems unassailable against a constantly weakening forint, which reacts immediately to the slightest global economic shock. In this thesis, I argue for a strong currency, as one of the pillars of macroeconomic stability is inflation, which affects our currency.

The eurozone is still an incomplete entity in the absence of a banking union and a financial union. The euro has strong investor confidence and is backed by a stable and sufficiently liquid European financial backdrop. The Hungarian economy has not set a target date. After a possible announcement, eurozone membership is possible in five years. The examples of many countries show that a more predictable, transparent, stable and sustainable economic policy path is possible with a single currency.

The euro area is a group of financially stable countries in the European Union. It would be in our long-term interest to strengthen confidence and make stability the main goal.

I see the importance and relevance of my doctoral thesis to economics and regional studies in the fact that I am contributing to science through research in a way that will produce useful results and that the thesis will be widely read.

The studies achieved their objectives, the original hypotheses were accepted (H1, H2, H3, H4, and H5). The partially accepted results require further enquiries, which may determine my future research.

10. MELLÉKLETEK

1. Melléklet: Irodalomjegyzék

1. ALCIDI, C. - Ferrer, J. N. - Salvo, M. D. - Musmeci, R. - Pilati, M. (2018): Income convergence in the EU: A tale of two speeds. Commentary, CEPS. <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2018/01/ConvergencePDF.pdf>. (letöltve: 2022. 03. 09.)
2. ALLPORT, G. W. (1935): Attitudes. In: C. A. Murchinson (ed.) *A Handbook of Social Psychology*, Clark University Press, Worcester, MA. 798–844.
3. ANDOR, GY. (2018): Üzleti Gazdaságtan, Akadémiai Kiadó
4. ARTNER, A. (2016): Tőke, munka és válság a globalizáció korában, Akadémiai Kiadó, Budapest
5. AUER, Á.; PAPP, T. (szerk.) (2016): A gazdasági világválság hatása egyes jogintézményekre Magyarországon és az Európai Unióban: Interdiszciplináris és jog összehasonlító elemzés; Budapest, Magyarország; Nemzeti Közszerződési Egyetem, 272p. ISBN 9786155527937 <https://antk.uni-nke.hu/document/akk-copy-uni-nke-hu/ebook-a-gazdasagi-vilagvalsag-hatasa-egyes-jogintezmenyekre-magyarorszagon-es-az-europai-uniban.original.pdf>, (letöltve: 2022.06.16.)
6. BABETSKI, J. – BOONE, L. – MAUREL, M. (2003): Exchange rate regimes and supply shocks asymmetry: the case of the accession countries, Working paper series / Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education ; Academy of Sciences of the Czech Republic, Economics Institute, CERGE-EI. - Prague: CERGE, ISSN 1211-3298, ZDB-ID 2373787-6. - Vol. 206, ISBN: 80-86286-89-4
7. BALÁZS, P. (2019): Az Európai Unió Közpolitikája, Akadémiai Kiadó, ISBN 978 963 295 819 4
8. BARANYI, A. - BENCSIK, M. - CSERNÁK, J. (2021): A lakosság megtakarítási attitűdjének vizsgálata egy konkrét felmérés alapján, In.: Csizsárik-Kocsir Ágnes. Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2021/1. kötet: Üzleti megoldások és gyakorlati tapasztalatok a menedzsment területén. ISBN:9789634492795 pp. 6-27
9. BÁGER, G. (2016): Magyarország integrációja a nemzetközi pénzügyi intézményekben, Akadémiai Kiadó, Budapest
10. BECK, H. & PRINZ, A. (2012): The trilemma of a monetary union: another impossible trinity. In. *Intereconomics*, Vol 47/1, 39-43.p.
11. BENCZÉS, I., & KUTASI, G. (2016). Költségvetési pénzügyek. Akadémiai Kiadó, Budapest.
12. BENCZÉS, I. (2016): A regionális monetáris integráció néhány elméleti kérdése, In.: PALÁNKAI, T. - KENGYEL, Á. - KUTASI, G. - BENCZES, I. - NAGY, S. GY. (2016): A globális és regionális integráció gazdaságtana. Akadémiai Kiadó, Budapest.
13. BELYÓ, P. (2023): Kockázati tényezők a gazdaságban 2023 közepén, *Acta Periodica (Edutus)* 29 pp. 32-45., 14 p.
14. BERGGREN, N. & BJØRNSKOV, C. (2020). Institutions and life satisfaction. In K. Zimmermann (ed.), *Handbook of labor, human resources and population economics*. Cham: Springer International Publishing. 1–48.
15. BÉKÉS, G. (2012): Euróbevezetés és a válság – szigorúan ellenőrzött társaságok. In: *Közgazdasági Szemle*, 59 (6) 685–689. p
16. BIRKNER, Z. (szerk.) (2023): Innovációpolitika és KFI infrastruktúrák, Akadémiai Kiadó
17. BOD, P., Á. (2012): Az euró átvétele nem pénzügyi, hanem nemzetstratégiai döntés In: *Közgazdasági Szemle*, 59 (6) 695–698 p.
18. BOD, P. Á. (2019): Pro és kontra: Magyarország és az euró: Euróavezeti tagságunk: van-e akarat? In: *Ellensúly – közéleti folyóirat*, 2.4 Paper, 4. sz. 95–206. p. 2019
19. BOD, P. Á. (2020): Bevezetés a gazdaságpolitikába. Akadémiai Kiadó.
20. BOD, P. Á. (2022): Ennyit számít a hitelminősítők besorolása: <https://mfor.hu/cikkek/benchmark/bod-peter-akos-ennyit-szamt-a-hitelminositok-besorolasa.html> (letöltve: 2022. 03. 09.)

21. BOD, P. Á. - PÓCSIK O. - NESZMÉLYI GY. I. (2020): Az euró és a szlovák gazdaság, *Közgazdasági Szemle*, LXVII. évf., 2020. április (p. 321–351.)
22. BORDÁS, M. (2014): A közigazgatás gazdaságtana, Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó Kiadó
23. BRADER, T. & MARCUS, G. E. (2013): Emotion and political psychology. In D. Sears, L. Huddy & J. Levy (eds.), *Oxford handbook of political psychology*. New York, NY: Oxford University Press.
24. BYRNE, D. (1971): The attraction paradigm. New York: Academic Press.
25. BUDAI, L. (2017): Az euróövezet szerkezeti problémáinak elemzése közgazdasági lehetetlenségi tételeken keresztül, Doktori értekezés, Nemzeti Közszerológati Egyetem
26. CSABA, L. (2012): Milyen euró kell nekünk? És mi végre? In: *Közgazdasági Szemle*, 59 (6), 706–709 p.
27. CSAJBÓK, A., CSERMELY, Á. (2002): Az euró hazai bevezetésének várható hasznai, költségei és időzítése. MNB Műhelytanulmányok, 24. <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/elemezsek-tanulmanyok-statisztikak/mnb-tanulmanyok/muhelytanulmanyok/mt-24-csajbok-attila-csermely-agnes-szerk-az-euro-bevezetesenek-varhato-hasznai-koltsegei-es-idozitese> (letöltve: 2022. 03. 09.)
28. CNB-CSEH NEMZETI BANK (2024): Inflációs célkövetési rendszer, <https://www.cnb.cz/en/monetary-policy/inflation-target/> (letöltve: 2024. 05. 21.)
29. DARVAS, ZS. (1999): Az árfolyamsávok empirikus modelljei és a devizaárfolyam sávon belüli előrejelezhetetlensége, *Közgazdasági Szemle*, XLVI. évf., 1999. június 507–529. p.
30. DARVAS, ZS., & SCHEPP, Z. (2007): Kelet-közép európai devizaárfolyamok előrejelzése határidős árfolyamok segítségével, *Közgazdasági Szemle*, LIV. évf., 2007. június 501–528. p.
31. DARVAS, ZS., & SZAPÁRY, GY. (2008): Az euróövezet bővítése és euróbevezetési stratégiák. In: *Közgazdasági Szemle*, 55 (11) 833–873. p.
32. DARVAS, ZS., & SZAPÁRY, GY. (2008b): Euro Area Enlargement and Euro Adoption Strategies. European Economy – Economic Papers, 304, *Economic and Financial Affairs DG*, European Commission.
33. DARVAS, ZS., & SZAPÁRY, GY. (2008): Az új EU-tagországok megfelelése az optimális valutaövezet kritériumainak. *Külgazdaság*, 52, 4-28.
34. DÁVID, L., D. (2004): Az Eurorégiók szintjén történő turizmusfejlesztési programok tapasztalatai a Kárpát-Medencében In: Lakatos, Márk; Rajna, Renáta (szerk.) IX. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok: Versenyképesség és jövedelmezőség a többfunkciós mezőgazdaságban : Előadások összefoglalói : Versenyképesség és jövedelmezőség a többfunkciós mezőgazdaságban Előadások összefoglalói, Gyöngyös, Magyarország : Károly Róbert Főiskola (KRF) (2004) 366 p. pp.
35. DEDÁK, I. (2015): Mégis hogyan néznénk ki EU támogatások nélkül?, *Portfólió*, <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20151127/megis-hogyan-neznenk-ki-eu-tamogatások-nelkul-223003>, (letöltve: 2024-04-28)
36. DEDÁK, I. (2022): Gazdasági felzárkózás Magyarországon: a kártyavár összeomlás, *Portfólió*, <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220624/gazdasagi-felzarkozas-magyarorszag-a-kartyavar-osszeomlása-552035>; (letöltve: 2024-04-28)
37. DOBOZI, I. (2019): Miért „sánta” közös valuta az euró? *Ellensúly*, 4. sz. <https://ellensuly.hu/fooldal/miert-santa-kozos-valuta-az-euro>. (letöltve: 2022. 03. 09.)
38. EKB- EURÓPAI KÖZPONTI BANK (2018): Konvergenciajelentés, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/ecb.cr201805.hu.pdf> (letöltve: 2023. 01. 10.)
39. EKB- EURÓPAI KÖZPONTI BANK (2022a): Konvergenciajelentés, 2022. június: <https://www.ecb.europa.eu/press/other-publications/convergence/html/ecb.cr202206~e0fe4e1874.hu.html#toc64> (letöltve: 2023. 01. 10.)
40. EKB- EURÓPAI KÖZPONTI BANK, (2022b) <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/index.hu.html>. (letöltve: 2023. 01. 10.)
41. EKB- EURÓPAI KÖZPONTI BANK, (2022c): Horvátország (2023. január 1-jétől) <https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/croatia/html/index.hu.html> (letöltve: 2023. 04. 08.)

42. EKB- EURÓPAI KÖZPONTI BANK, (2022d): Horvátországban bevezették az eurót, <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.pr230101~2046d0fd6f.hu.html> (letöltve: 2023. 04. 08.)
43. EDROEH (2023): https://hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3z%C3%B3na#/media/F%C3%A1jl:Euro_acc_ession_Eurozone_as_single_entity.svg (letöltve: 2023. 03. 12.)
44. EMERSON, M. - GROS, D. - ITALIANER, A. (1992): One Market, One Money: An Evaluation of Potential Benefits and Coats of Forming an Economic and Monetary Union, Oxford University Press.
45. ERDEINÉ KÉSMÁRKI - GALLY SZ. – Fenyvesi L. (2014): Egy új elektronikus agrárbeszerzési piactér, mint a kereskedelem elősegítője és a termelők szakmai támogatója minden régióban, Lukovics Miklós – Zuti Bence (szerk.): A területi fejlődés dilemmái. SZTE Gazdaságtudományi Kar, Szeged, 277-288. p.
46. ERHART, T & GÁSPÁR. F. (2023): Úton a Gazdasági és Monetáris Unió felé- Gazdasági és Monetáris Unió, Európai Füzetek, Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és Külügyminisztérium közös kiadványa, ISSN 1589-4509
47. EUR-LEX (2009): Az euróvezetre vonatkozó 2009. évi éves beszámoló, <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/2009-annual-statement-on-the-euro-area.html?fromSummary=14> (letöltve: 2021. 12. 27.)
48. EUROBAROMETER, (2018): Flash Eurobarometer 473. Report. The euro area. Brüsszel, https://ec.europa.eu/info/news/eurobarometer-2018-nov-20_en. (letöltve: 2021. 12. 27.)
49. EUROBAROMETER, (2023): Standard Eurobarometer 98- Winter 2022-2023. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2872>. (letöltve: 2023.03.30.)
50. EUROBAROMETER (2024): Flash Eurobarometer FL548: Introduction of the euro in the Member States that have not yet adopted the common currency, https://data.europa.eu/data/datasets/s3214_fl548_eng?locale=en, (letöltve: 2024.05.30.)
51. EURÓPA TANÁCS, (2022) Az euróvezeti csatlakozás feltételei: konvergenciakritériumok <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/> (letöltve: 2022. 03. 09.)
52. EUROPEAN COMMISSION (2022): EU Economic governance: monitoring, prevention, correction https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/stability-and-growth-pact_hu (letöltve: 2022.03.09.)
53. EURÓPA PARLAMENT (2022): <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/press-room/20220701IPR34360/a-horvat-euro-bevezetese-jovahagyta-a-parlament> (letöltve: 2023. 02. 03.)
54. EUROSTAT, (2021): General government gross debt - annual data <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina225/default/table?lang=en> (letöltve: 2022. 03. 09.)
55. FELCSER, D., - LEHMANN, K., - VONNÁK, B. (2017): A monetáris politika működése — transzmisszió a válság előtt és után In. VONNÁK B. (Szerk.) Modern jegybanki gyakorlat: Budapest: Magyar Nemzeti Bank
56. FELKERT B. (2020): A Gazdasági és Monetáris Unió jövője, In. KENGyel Á. (szek.): Európai Unió politikák, Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN 978 963 454 542 2
57. FISCHER, S. (2000): Exchange Rate Regimes: Is Bipolar View Correct? Mimeo.
58. FLASH EUROBAROMETER 548 (2024): Introduction of the euro in the Member States that have not yet adopted the common currency, Report, European Union, ISBN 978-92-68-16963-6, <https://doi.org/10.2765/120083>
59. FORGÁCS, A (2017): Fejezetek a kommunikáció szociálpszichológiájából, ISBN 978 963 454 105 9, Akadémiai Kiadó, Budapest
60. FRIDMUC, J. & Horvath R. (2008): Volatility of exchange rates in selected new EU members: Evidence from daily data. Economic Systems, Vol. 32.(1), pp.103-118.
61. FRANKS, J.R. et al. (2018): Economic Convergence in the Euro Area: Coming Together or Drafting Apart? IMF Working Paper, WP/18/10, International Monetary Fund. <https://doi.org/10.5089/9781484338490.001>
62. FUKUYAMA, F. (1997): Bizalom. A társadalmi erények és a jólét megteremtése. Budapest, Európa Kiadó

63. GKI (2024): GKI konjunktúra indexe, <https://gki.hu/language/hu/2025/03/27/marciusban-stagnalt-a-gki-konjunktura-indexe-de-lenyegeesen-csokkent-az-inflacios-varakozas/>, (letöltve: 2024. 05. 30.)
64. GOTTFIED, P (2021): Gondolatok az euró magyarországi bevezetése időzítésének dilemmájáról, *Hitelintézeti Szemle*, 20. évf. 3. szám, 2021. szeptember, 110-126 p.
65. GYÖRFFY, D. (2017): Bizalom és pénzügyek. Válság és válságkezelés az Európai Unióban. Budapest: Typotex Kiadó.
66. GYÖRFFY, D. (2020): A bizalom, Intézményi közgazdaságtan, Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN 978 963 454 540 8
67. HÁGEN I: ZS. - KIRÁLY ZS. (2004): Az EU tagországok és néhány csatlakozó ország összehasonlítása, *Gazdálkodás*, XLVII. évfolyam 9. számú külökiadása
68. HALMAI, P. (2016a): Krízis és növekedés az Európai Unióban- Európai modell, strukturális reformok, Akadémiai Kiadó, ISBN: 978 963 059 790 6
69. HALMAI P. (2016b): Európai gazdasági integráció. Dialóg Campus. Budapest, 2020
70. HALMAI, P. (2020): Mélyintegráció. Akadémia Kiadó, ISBN: 978 963 454 556 9
71. HEGEDŰS M. (2024): A vállalatméret, hozzáadott érték és technológiai fejlődés hatásai a könyvvizsgálói piac szerkezetére és teljesítményére a V4 országokban. In: Dr. Sztanó Imre Emlékkonferencia. Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest, pp. 29-38. ISBN 978-615-6886-11-8
72. HEIDRICH, B. (2001): Szervezeti kultúra és interkulturális menedzsment, Human Telex Consulting Kft, Budapest, Hungary, 170 p.
73. HOFMEISTER-TÓTH, Á. (2017): A fogyasztói magatartás alapjai. Akadémia Kiadó, ISBN 978-963-05-9889-7
74. HOFMEISTER-TÓTH, Á. (2016): Tárgyalástechnika In: HOFMEISTER-TÓTH, Á. & MITEV A. Z. (2016): Üzleti Kommunikáció és Tárgyalástechnika, Budapest Akadémiai Kiadó, Budapest
75. HORVÁTH, D., & MOLNÁR, D. (2024): Makronóm Intézet: Növekedés viharos nemzetközi vizeken. *Külgazdaság*, 68(3-4), 61-72.
76. HUNYADI L.- VITA, L. (2008): Statisztika II., Aula Kiadó, ISBN: 978 963 454 222 3 <https://mersz.hu/hunyadi-vita-statisztika-ii> (letöltve: 2022. 06. 16.)
77. HUNYADY GY. (1996): Sztereotípiák a változó közgondolkodásban. Budapest: Akadémiai Kiadó.
78. HUNYADY GY. (2021): Rendszerattitűdök a változó közgondolkodásban. Debrecen: Debreceni Egyetem Kiadó
79. HURD, I. (1999): Legitimacy and Authority in International Politics. *International Organization*, 53(2), 379–408
80. ILLÉS, B. CS. – DUNNAY, A. – JELONEK, D. (2015): The entrepreneurship in Poland and in Hungary. Future entrepreneurs education perspective. *Polish Journal of Management Studies* 12(1), pp. 48-58. In: Dunay, Annam és Illés, Bálint Csaba (2022): *A felsőoktatás és a vállalkozói ökoszisztéma szerepe a hallgatók vállalkozói attitűdjének kialakításában*. In: A termelési függvényektől az okos gazdálkodásig: Jubileumi tanulmánykötet I. Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, pp. 140-157.
81. IMF (2005): Slovak Republic: Staff Report for the 2004 Article IV Consultation. (International Monetary Fund), <http://dx.doi.org/10.5089/9781451835496.002>. ISBN: 9781451835496, 57 p. (March 2005. Country Report, No. 05/71.)
82. IMF (2024): https://www.imf.org/external/datamapper/CG_DEBT_GD, (letöltve: 2024. 05. 24)
83. INVESTING (a): Cseh korona (2024): <https://www.investing.com/currencies/eur-czk> (letöltve: 2024. 05. 10.)
84. INVESTING (b): Lengyel zloty árfolyama: <https://www.investing.com/currencies/eur-pln-historical-data> (letöltve: 2024. 05. 10.)
85. JANKOVICS, L. (2006): A kelet-közép-európai új tagállamok eurózónás csatlakozásának pénzügypolitikai kérdései, különös tekintettel Magyarországra. Ph. D. Értekezés, Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar
86. JÁNOSA, A (2023): Adatelemzés IBM SPSS Statistics megoldások alkalmazásával. https://mersz.hu/hivatkozas/m1109aiss_fig_149/#m1109aiss_fig_149 Magyar Könyvvizsgáló Oktatási Központ Kft, ISBN 978 963 9878 75 4 (letöltve: 2023. 10. 23.)

87. JOST, J. & HUNYADY, O. (2003): The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology* 13(1), 111–153.
88. JUNCKER, J. – TUSK, D. – DIJSSELBLOEM, J. – DRAGHI, M. – SCHULZ, M. (2015): Az európai gazdasági és monetáris unió megvalósítása (Az Öt elnök jelentése). European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_15_5240 (letöltve: 2022. 04. 08.)
89. KATONA, G. (1963): *Psychological Analysis of Economic Behavior*. McGraw Hill, New York
90. KLUČKA, J., - STRELČIVÁ, S., - LELÁKOVÁ, E. (2009): "EURO in the Slovak Republic." Scientific papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics and Administration. 14.
91. KENEN, P. B. (1969): The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View. In: Mundell, R. A. – Swoboda, A. K.: *Monetary Problems of the International Economy*. Chicago/London, 1969, pp. 41–60.
92. KERÉKGYÁRTÓ GYNÉ - L. BALOGH I. - SUGÁR A. - SZARVAS B. (2017): *Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági és társadalmi elemzés, Akadémiai Kiadó, Budapest*
93. KIRÁLY, J. - NAGY, M. - SZABÓ E. V. (2008): Egy különleges eseménysorozat elemzése- a másodrendű jelzáloghitel- piaci válság és (hazai) következményei; In: *Közgazdasági Szemle*, 55, 2008 (7) 573–621.p.
94. KOLOSI, T. & HUDÁCSKÓ, S. (2020). Az Európai Unióval és az euróval kapcsolatos vélemények nemzetközi összehasonlításban.
95. KOMÓCSIN, S. (2022): Alakul az euró bevezetésért folyó verseny a régióban <https://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/alakul-az-euro-bevezetesert-folyo-verseny-a-regioban.755492.html> (letöltve: 2022. 07. 10.)
96. KÓBOR Á., & SZÉKELY P. I. (2004): Foreign Exchange Market Volatility in EU Accession Countries in the Run-up to Euro Adoption, *ECONOMIC SYSTEMS* 28: (4) pp. 337-352.
97. KRÁL, D. (2014): Czech Republic and the Eurozone: Between EU Treaty Obligation and Political Preferences. GOSTÝNSKA, A., et al. (szerk.) (2014): *Eurozone enlargement in times of crisis. Challenges for the V4 countries.* ,Polish Institute of International Affairs, Varsó. 1-115 p.) 75–82. p. ISBN 978-83-62453-69-6
98. KRUGMAN, P. (1993): „Lessons of Massachusetts for EMU” in.: Torres, F. és Giavazzi, F. (szerk): *Adjustment and Growth in the European Monetary Union*. Cambridge University Press, Cambridge
99. KRUGMAN, P. (1994): Competitiveness: A Dangerous Obsession, *Foreign Affairs*, Vol. 73., No. 2, March/April 1994, pp. 28-45.
100. KRUGMAN, P. (2012): „Revenge of the Optimum Currency Area” *NBER Macroeconomics Annual* 2012, 27: pp. 439-448.
101. KSH (2021): Reál effektív árfolyam index rendszere, <https://www.ksh.hu/sdg/4-23-sdg-10.html> (letöltve: 2023. 10. 23.)
102. KSH (2024a). A központi költségvetés bevételei és egyenlege. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qse006i.html, (letöltve: 2024. 05. 14.)
103. KSH (2024): Magyarország bruttó nemzeti jövedelme. https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0012.html (letöltve: 2024. 05. 14.)
104. KSH (2024c): A fogyasztóiár-index fogyasztási főcsoportok szerint és a nyugdíjas fogyasztóiár-index (előző év = 100,0%), https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0002.html, (letöltve: 2024. 05. 14.)
105. KUTASI GY. (2020): Árfolyamrendszerek, In.: NAGY S. GY. és KUTASI GY., és *Gazdaságdiplomácia – elmélet és gyakorlat felkészülő diplomatáknak*
106. LÁZÁR E. (2009): *Kutatásmódszertan a gyakorlatban az SPSS program használatával*, Scientia Kiadó, Kolozsvár
107. LEHMANN, K. - NAGY, O. - SZALAI, Z.- H. VÁRADI B. (2020): *Gazdaságpolitikai ágak közötti koordináció(?) az euróövezetben*. In: *Hitelintézeti Szemle*, 19, (1), 37–64. p. <http://real.mtak.hu/107871/1/hsz-19-1-t2-lehmann-nagy-szalai-varadi.pdf> (letöltve: 2024. 03. 21.)

108. LENGYEL NEMZETI BANK (2024): Inflációs célkövetési rendszer, <https://nbp.pl/en/monetary-policy/> (letöltve: 2024. 03. 21.)
109. LIPPS, J.- SCHRAFF, D. (2021). Regional inequality and institutional trust in Europe. *European Journal of Political Research*, 60(4), 892–913. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12430>
110. LOSONCZ, M. (2006a): Konvergencia és GMU- csatlakozás: Miért jó, ha van céldátum? In: *Élet és Irodalom*, 50, 37 p. 3
111. LOSONCZ M. (2006b): Nemzetközi pénzügyek és Konvergencia és GMU-csatlakozás, Választ ad a következőre: Miért jó, ha van céldátum? GMU csatlakozás időzítése Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Letöltés időpontja: 2022. 03. 09.
112. LOSONCZ, M. (2007): A magyar EU- tagság gazdaságpolitikai kihívásai. Tri-MESTER Kiadó, 267 p. ISBN: 978 963 9561 15 1
113. LŐRINCZNÉ BENCZE, E. (2014): A válság és a társadalmi konfliktusok összefüggései, válságmenedzsment Horvátországban. In: *Gazdaság és társadalom*, 2014/2. pp.31-45.
114. MARJÁN, A. (2005): Európa pénzügyei. Budapest, Sanoma Kiadó.
115. McKINNON, R. I. (1963): „Optimum Currency Areas” *American Economic Review*, 52: 717-725.
116. MIHÁLYI P. (2005): Jó úton járunk? Magyarország euróstratégiája. *Közgazdasági Szemle*, 52 (7–8) 712–731. p
117. MNB (2004): Inflációs jelentés, https://www.mnb.hu/archivum/Kiadvanyok/mnbhu_inflacio_hu/korabbi-kiadvanyok-1998-2014-marcius-ig/mnbhu_inflation0405, (letöltve: 2024. 05.04.)
118. MNB (2005): Az euro bevezetéséhez kapcsolódó gyakorlati feladatok Magyarországon tanulmánya
119. MNB (2010): Inflációs jelentés, https://www.mnb.hu/archivum/Kiadvanyok/mnbhu_inflacio_hu/korabbi-kiadvanyok-1998-2014-marcius-ig/mnbhu_inflation_20100601, (letöltve: 2024. 05. 22.)
120. MNB (2015): Inflációs jelentés, <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/inflacios-jelentes/2015-06-23-inflacios-jelentes-2015-junius>, (letöltve: 2024. 05. 22.)
121. MNB (2020): Fizetési mérleg jelentés <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/fizetesi-merleg-jelentes/fizetesi-merleg-jelentes-2020-januar> (letöltve: 2022. 03. 09.)
122. MNB (2021): Inflációs jelentés, <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/inflacios-jelentes/2021-06-24-inflacios-jelentes-2021-junius>, (letöltve: 2024. 05. 22.)
123. MNB (2022): A makroprudenciális politikáról röviden, <https://www.mnb.hu/penzugyi-stabilitas/makroprudencialis-politika/a-makroprudencialis-politikarol-roviden> (letöltve: 2022. 03. 09.)
124. MNB (2024a): Inflációs jelentés, <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/inflacios-jelentes/2024-09-26-inflacios-jelentes-2024-szeptember>, (letöltve: 2024.10.01.)
125. MNB (2024b): árfolyamok, <https://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>
126. MNB (2024c): Költségvetési jelentés, féléves jelentés, október, <https://www.mnb.hu/letoltes/koltsegvetesi-jelentes-feleves-jelentes-2024.pdf> (letöltve: 2024. 03. 20.)
127. MNB (2024d): Inflációs célkövetési rendszer, <https://www.mnb.hu/monetaris-politika/a-monetaris-politika-keretrendszer/az-inflacios-celkoveteses-rendszer> (letöltve: 2024. 03. 20.)
128. MUNDELL, R. A. (1961): A Theory of Optimum Currency Areas. In: *American Economic Review*, 51, (4) pp. 657-665 p.
129. MUNDELL, R. (1968): *International Economics*. Macmillan, New York
130. NAGY, E. (2017): A tőkeáramlás és a globális kereskedelem földrajzi dimenziói, In: MÉSZÁROS R.: A globális gazdaság földrajzi dimenziói, Akadémiai Kiadó, Budapest
131. NEMÉNYI, J., & OBLATH, G. (2012): Az euró bevezetésének újragondolása. (Rethinking Hungary’s Prospective Edoption of the Euro). In: *Közgazdasági Szemle*, 59 (6) 569–684. p.
132. NÉMEDINÉ, KOLLÁR K. & NESZMÉLYI, GY. I. (2015): Aspects Of SpatialEconomic Processes Of Disadvantaged Areas In Hungarian And International Perspective.

Romanian Review of Regional Studies: Journal of the Centre for Regional Geography (ISSN: 1841-1576) 11:(2) pp. 3-18.

133. NÉMETH A. O. (2011): Gazdaságpolitika. Bod Péter Ákos: *Bevezetés a gazdaságpolitikába* könyve nyomán. https://portal.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/tanszekek/kozgazdasagtudomanyi/tsz-gazdpol/files/Szemelyugyi/02_monpol.pdf (letöltve: 2022. 03. 09.)
134. NÉMETHNÉ, GÁL A. (2019): A KKV szektor versenyképességének aktuális kérdései *Acta Periodica (EDUTUS)* 16 pp. 71-83., 13 p.
135. NORDHAUS, W. D., & SAMUELSON, P. A. (2016): *Közgazdaságtan*. Akadémiai Kiadó,
136. OBSTFELD, M. (1996): Models of currency crises with self-fulfilling features. *European Economic Review*, 40, 1037–1047.
137. OECD (2024a): Fogyasztói bizalmi indexek, <https://www.oecd.org/en/data/indicators/consumer-confidence-index-cci.html?oecdcontrol-cf46a27224-var1=HUN&oecdcontrol-b2a0dbca4d-var3=2004-08&oecdcontrol-b2a0dbca4d-var4=2024-06>, (letöltve: 2024. 05. 31.)
138. OECD (2024b): Üzleti bizalmi indexek, <https://www.oecd.org/en/data/indicators/consumer-confidence-index-cci.html?oecdcontrol-cf46a27224-var1=HUN%7CCE%7CPOL&oecdcontrol-b2a0dbca4d-var3=2004-01&oecdcontrol-b2a0dbca4d-var4=2024-06>, (letöltve: 2024. 05. 31.)
139. ÖKRÖS I. - NAGY H. - Káposzta J. (2016): Innovációk térszerkezet-módosító hatásainak főbb összefüggései. *Studia Mundi - Economica* Vol. 3. No. 2. 2415-9395 3 2 80-89.
140. PALÁNKAI, T. (2004): Az európai integráció gazdaságtana. Aula kiadó, Budapest.
141. PALÁNKAI, T. - BENCZÉS, I. - KOLLAI, I. (2022): Egységes valuta az európai integráció perspektívájában. *Közgazdasági Szemle*, 69(3), 299-313.
142. PALÁNKAI, T. - KENGYEL, Á. - KUTASI, G. - BENCZÉS, I. - NAGY, S. GY. (2016): A globális és regionális integráció gazdaságtana. Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN 978 963 05 9838 5.
143. PALÁNKAI, T. (1998): Az európai integráció gazdaságtana, Budapest, Magyarország; Aula Kiadó, 448 p., ISBN: 9639078476
144. PALÁNKAI, T. (2020a): Legyen vagy ne legyen euró Magyarországon? <https://novekedes.hu/mag/legyen-vagy-ne-legyen-euro-magyarorszagon>, (letöltve: 2022. 03. 09)
145. PALÁNKAI, T. (2020b): Az euró és magyarországi bevezetésének néhány kérdése. In: *Európai Tükör*, 23, (2) 129–137.p. DOI: 10.32559/et.2020.2.7
146. PAPP M.- VÁRNAY E. (2017): Az Európai Unió joga, Akadémiai Kiadó
147. PATAKI, L. - LAKATOS, V. (2021): Három magyarországi régió társas agrárvállalkozásai piaci koncentrációjának, jövedelmezőségének és hatékonyságának vizsgálata = Examination Of The Market Concentration, Profitability And Efficiency Of Corporate Agricultural Enterprises In Three Hungarian Regions. *ACTA CAROLUS ROBERTUS*, 11 (1). pp. 109-120. ISSN 2062-8269
148. PISANI-FERRY, J. (2012): The euro crisis and the new impossible trinity. *Bruegel Policy Contribution*, 2012/01
149. POLISHCHUK, E. - BUJDOSÓ, Z. (2022): A viselkedés-gazdaságtan és a turizmus elméleti összefüggései. *Acta Carolus Robertus*, 12 (1). pp. 75-83. ISSN 2062-8269
150. PÓCSIK, O. (2021): Az euró bevezetésének lehetséges magyarországi forgatókönyvei és az euró bevezetés feltételei makrogazdasági adatok tükrében. *Controller Info*, 8 (8) 39-42. p., 4 p.
151. ROSE, A. (2000): „One Money, One Market: The Effects of Common Currencies on Trade” *Economic Policy*, vol. 30, pp. 7-45
152. RENCZ F. (2022): Kérdőívtervezés, Egyetemi jegyzet, Budapesti Corvinus Egyetem, ISBN 978-963-503-913-5
153. SAMUELSON, P. A. & NORDHAUS, W., D. (2016): *Közgazdaságtan*, Akadémia Kiadó Budapest

- 154.SIDÓ, Z. (2008): Szlovákia nyugdíjmelést tervez az euró bevezetése miatt, *Economx*, <https://www.economx.hu/kulfold/szlovakia-nyugdijemelest-tervez-az-euro-bevezetese-miatt.364203.html>, (letöltve: 2023. 02. 01.)
- 155.SKITKA, L., J. Washburn, A., N. & Carsel, T. S. (2015). The psychological foundations and consequences of moral conviction. *Current Opinion in Psychology* 6, 41–44.
- 156.SOÓS, K. A. (2019): Az eurózóna a válság után: fiskális unió nélkül is működőképes monetáris unió. In: *Külgazdaság*, 63 (9-10), 3–38.p.
- 157.SUGATAGI, G. (2017): Társadalomkutatás, In: Veres Z. et. al. Bevezetés a piackutatásba, Akadémiai Kiadó, 2017
158. SUHAJDA, Á.- TÓTH, M. (2022): Alternative Trading Venues, and their competition with Stock Exchanges, In: Bálint, Horváth; Péter, Földi (szerk.) VIII. International Winter Conference of Economics PhD Students and Researchers, Budapest, Magyarország: Association of Hungarian PhD and DLA Students, 118 p. pp. 86-94., 9 p.,
- 159.ŠUSTER, M. (2014): Slovak Experience with the Euro. Megjelent: Gostyńska és szerkesztőtársai (2014).
- 160.SZENTESI I, - HOLLÓSY ZS (2012): A versenyképesség értelmezésének aktualitásai: Currents of explanation of the competitiveness In: Pannon Egyetem Georgikon Kar (szerk.) LIV. Georgikon Napok A mezőgazdaságtól a vidékgazda(g)ságig, Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar (2012) pp. 455-464., 10 p.
- 161.SZIGETI, P. (2010): A nemzetállami szuverenitás közjogi fogalmának védhetősége, és ami azon túl van. In. MTA law working papers. 2014/15
- 162.SZIJÁRTÓ, N. (2016): Az árfolyamrendszer választásának makrogazdasági sajátosságai az Európai Unió három régiójában A balti, az ibériai és a visegrádi államok esete, Budapest, Magyarország; MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet, 52 p., ISBN: 9786155594656
- 163.SZIJÁRTÓ N. (2017a): Az optimális valutaövezet elméletek evolúciója, Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet, Műhelytanulmányok 105. (2014) p. 1–42.
- 164.SZIJÁRTÓ N. (2017b): Az optimális valutaövezetek elmélet fejlődése *Köz-Gazdaság* 12. 3, pp. 129-148., 20 p.
- 165.SZIJÁRTÓ, N. (2018): Az euró bevezetése a közép-kelet-európai régióban- tapasztalatok és kimaradás. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet, 74 p. ISBN 978-963-301-667-1
- 166.SZIKSZAI, SZ. (2003): Valutareform és realgazdaság- Az euró bevezetésének hatásai a vállalatok gazdálkodására In.: LENKEI G. 2003 (Szerk.) *Euró, érvek és ellenérvek* (Miniszterelnöki Hivatal, Kormányzati Stratégiai Elemző Központ), ISBN 963 214 111 3
- 167.SZÓKE, B. (2022): A kontrolling módszertan fejlesztése a HR specifikációs tényezők alapján Doktori (PhD) értekezés tézisei, Gödöllő
- 168.TATAY, T., & KAZINCZY E. (2023): 0031-496X 2064-8278 69 (3) pp. 76-92
- 169.TARFÁS, I. (2013): Az euró – vélt és valódi gyengeségek. In: *Közgazdasági Szemle*, 60 (3), 359– 364. p.
- 170.TOMCSÁNYI P (2000): Általános kutatómódszertan, ISBN: 0809000666847, 473 p,
- 171.TÓTH, A. (2016): Az Európai Unió gazdaságigazgatási szervezeti rendszere in: LAPSÁNSZKY, A: Közigazgatási jog II, https://mersz.hu/keres/%C3%81rfolyam-stabilit%C3%A1s/hivatkozas/wk51_12_p13/#wk51_12_p13, (letöltve:2023. 03. 21.)
- 172.TÓTH L. (2004): A bizalom szerepe a helyi gazdasági kapcsolatokban. In: *Szociológiai Szemle*, 2004/4. 95–128. p.
- 173.TÖRŐCSIK, M. (2016): Fogyasztói magatartás- Insight, trendek, vásárlók, Akadémia Kiadó, Budapest.
- 174.TRADE ECONOMICS (2023): Magyarország- Államadósság (GDP-hez) <https://hu.tradingeconomics.com/hungary/government-debt-to-gdp> (letöltve: 2023. 03. 21.)
- 175.VARGA, DZS.; PATAKI, L. (2015): „B- terv: Dollarizáció *E-CONOM* 4: 1 pp. 86-81., 14 p.
- 176.VERES, Z. - HOFFMANN, M. - KOZÁK, Á. (2017): Bevezetés a piackutatásba. Akadémiai Kiadó, Budapest.

177. VERESS, A. - SIKLÓS Á. - KARDOS B. - SISA K. A. - SZIJÁRTÓ B. - TÖRÖK M. ZS. (2021): Pénzügyi számvitel példatár, Perfekt Kiadó, Budapest.
178. VILÁGBANK (2024a): GDP growth (annual %) – Romania. Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=RO> (letöltve: 2024.05.31.)
179. VILÁGBANK (2024B): GNI INDEXEK <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD> (letöltve: 2024.05.31.)
180. VIGH. L. (2021): Bulgária és Horvátország útja az Euro bevezetése felé, *Acta Periodika (EDUTUS)* 23 pp. 97-110., 14 p.
181. VIGVÁRI, A. (2017): Pénzügy(rendszer)tan. Akadémiai Kiadó.
182. VIRÁG, B. (ed.) (2020): Long-term sustainability and the euro. How to rethink the Maastricht criteria. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. ISBN 978-615-5318-33-7

Felhasznált adatbázisok:

AKADÉMIA KIADÓ FOLYÓIRATCSOMAG: <https://akjournals.com/>

BIS adatbázis <https://www.bis.org/>

ECONBIZ adatbázis: <https://www.econbiz.de/>

ELSEVIER- SCOPUS: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus>

GOOGLE SCHOLAR adatbázis: <https://scholar.google.com/>

IMF adatbázis: <https://www.imf.org/en/Home>

IPSOS adatbázis: <https://www.ipsos.com/hu-hu>

MERSZ adatbázis: <https://mersz.hu/>

OECD adatbázis: <https://www.oecd.org/>

RESEARCHGATE adatbázis: <https://www.researchgate.net/>

SPRINGER LINK: <https://link.springer.com/>

TAYLOR & FRANCIS ONLINE- OPEN JOURNALS:

<https://taylorandfrancis.com/partnership/commercial/research-access/>

WEB OF SCIENCE: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/web-of-science/>

WILEY ONLINE LIBRARY: <https://onlinelibrary.wiley.com/>

COUNTRYECONOMY: <https://countryeconomy.com/ratings>

2. Melléklet: A primer kutatás kérdőíve az egyetemi oktatók, kutatók és akadémiai szakértők körében végzett kutatáshoz

Üdvözlöm! Pócsik Orsolya vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskolájának nappali tagozatos, végzős PhD-hallgatója. Doktori dolgozatom keretében az euróbevezetés feltételeit vizsgálom egyetemi oktatók körében.

Amennyiben a kérdés nem releváns, kérem, hagyja figyelmen kívül, de kérem, végig töltsse ki a kérdőívet! Doktori dolgozatom célja, hogy megírásával segítsen a nemzetgazdaság szereplőinek munkáját.

A kitöltés önkéntes alapon történik, illetve teljes mértékben anonim, azaz a kitöltők válaszai nem lesznek személyenként azonosíthatóak. Az adatokat bizalmasan kezelem, és kizárólag a doktori dolgozattal kapcsolatos statisztikai elemzésre használom fel.

Kérem, hogy őszintén válaszoljon a kérdésekre! Nincsenek rossz válaszok.

A kérdőív kitöltése körülbelül 5-10 percet vesz igénybe. Előre is nagyon köszönöm, hogy megosztja velem véleményét!

A kitöltés során felmerülő bármilyen kérdés vagy probléma esetén az alábbi e-mail-címen tud velem kapcsolatba lépni: orsolya.pocsik@gmail.com; Pocsik.Orsolya@phd.uni-mate.hu
Köszönöm a válaszadást!

1. Demográfiai adatok

Hány éves Ön?

- ☐ 22–32 év
- ☐ 33–42 év
- ☐ 43–52 év
- ☐ 53–65 év
- ☐ 66 év vagy a feletti korú

2. Mi a neme?

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

3. Hol él életvitel szerint?

- ☐ Főváros
- ☐ Város
- ☐ Község
- ☐ Külföld

4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Főiskolai diploma
- ☐ Egyetemi diploma
- ☐ Doktori fokozat (PhD)

5. Milyen szakterületen dolgozik?

- ☐ Gazdaságtudományi képzési területen
- ☐ Agrárképzési területen
- ☐ Egyéb képzési területen

6. Jelenleg is pénzügyi területen dolgozik vagy dolgozott?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

7. Szakmai kérdések:

Ismeri-e a maastrichti kritériumokat? (Ezek az euróövezethez való csatlakozás előfeltételeit tartalmazzák.)

- ☐ Igen

☐ **Nem**

8. Ön szerint a várható inflációs ráta (az infláció éves növekedése) több mint 1,5 százalékkal meghaladja-e a három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam inflációs rátáját 2022-ben?

☐ **Igen**

☐ **Nem**

☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

9. Ön szerint az éves költségvetési hiány meghaladja-e a GDP 3%-át 2022-ben?

☐ **Igen**

☐ **Nem**

☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

10. A maastrichti kritériumok szerint a bruttó államadósság mértéke 2022-ben nem lehet nagyobb, mint a GDP 60%-a. Ön szerint milyen mértékű lesz a bruttó államadósság túllépésének a mértéke?

☐ **Ha a túllépés mértéke 60% lenne, az államadósság 120% lenne.**

☐ **Ha a túllépés mértéke 70% lenne, az államadósság 130% lenne.**

☐ **Ha a túllépés mértéke 80% lenne, az államadósság 140% lenne.**

☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

9. Van-e javaslata, hogyan lehetne csökkenteni a bruttó államadósságot? Amennyiben a válasza igen, kérem, indokolja! Indoklás:

☐ **Igen**

☐ **Nem**

.....
.....
.....

10. Véleménye szerint teljesíti-e a kormány az idei költségvetési tervet?

☐ **Igen**

☐ **Nem**

☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

11. Mit gondol, Magyarország az ERM-II árfolyam-mechanizmusba be fog-e lépni a közeli jövőben (az elkövetkező 3 éven belül)?

☐ **Igen**

☐ **Nem**

☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

12. A hosszú távú hitelek kamatlába legfeljebb 2 százalékponttal haladhatja meg az árstabilitás szempontjából három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam kamatlábát (Konvergencia kritérium). Az említett feltétel véleménye szerint teljesíthető 2022-ben? Amennyiben a válasza igen, kérem, indokolja! Indoklás:

Indoklás:

.....
.....
.....

13. A maastrichti kritériumok teljesítése erőssé teszi a magyar nemzetgazdaságot. Egyetért ezzel az állítással?

☐ **Igen**

☐ **Nem**

☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

14.Hallott-e a Maastricht 2.0 javaslatról, amelyet az MNB dolgozott ki? Amennyiben az igen válasz mellett döntött, kérem, írja le röviden, hogy mi a véleménye arról, hogy átdolgozott kritériumokkal teljesíteni tudnánk a belépési feltételeket!

.....
.....
.....

15.Érdemes-e – vagy előnyös volna-e – Magyarország számára az Európai Monetáris Unió részévé válni?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

16.Nemzeti ügyként tekint-e az euró bevezetésre?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

17.Ön elkötelezett-e az euróbevezetés mellett?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

18.Amennyiben az előző kérdésnél igennel válaszolt, kérem, ezt a kérdést hagyja figyelmen kívül! Ragaszkodik saját fizetőeszközünkhöz, a forinthez?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

19.Véleménye szerint érdemes lecserélni a valutánkat?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Van hatása, de nem jelentős.
- ☐ Nem érdekel, hogy mivel fizetek.

20.Az euró megléte Önt még európaibbá tenné, vagy nem változtatna az európaiságának megélésében?

- ☐ Ha euróval fizetnék, európaibbnak érezném magam.
- ☐ Nem, nem függ össze az euró és az európaiság megélése.

21.Mit gondol, az euró csökkenti a banki költségeket az Európai Unió országokba való utazásai során (pl. pénzfelvétel ATM-ből)?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

22. Mit gondol, az euró könnyebbé teszi az üzletkötést az Európai Unió különböző országaiban?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

23.A monetáris unióban az üzleti ciklusok szinkronizáltabbak lettek, azonban az euró bevezetése önmagában nem jelent garanciát a reálgazdasági konvergenciára (MNB, 2020). Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

24.A devizakötvények kibocsátásában is stabil részarányt képviselnek az euróban denominált kötvények, amelyek kedvezőek a befektetőknek (MNB, 2020 alapján). Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

25.Hisz abban az állításban, hogy több forrás áramlana Magyarországra, ha belépnénk az eurózónába?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

26.Ha túl gyenge árfolyammal lépünk be az ERM-II árfolyamrendszerbe, akkor az káros a magyar gazdaságnak. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

27.Az euróbevezetés hatására az euróövezet déli perem országainak sorsára juthatunk. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

28.Magyarország euróbevezetés nélkül egyértelműen lemarad a kelet-közép-európai országok nemzetközi integrációs rangsorában. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

29.Érdemes-e élni a saját kamatláb mozgatásának eszközével?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

30.Ön szerint Magyarország központi bankja (MNB) képes-e egyidejűleg stabilizálni a forint árfolyamát, az árszintet és a reálgazdaságot?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

31. Az euróbevezetés gyors termelékenységnövekedést idézne elő Magyarországon. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

32.Magyarország kereskedelme a Németországtól való függés miatt erősen euróorientált. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

33.Kedvező a lebegő árfolyamrendszer működtetése a kis, nyitott gazdaságú országok számára, amelyek az euróövezethez szeretnének csatlakozni.

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

34.Az alacsonyabb tranzakciós költségek, amelyek az euróbevezetés előnyeiből fakadnának, jelentős külkereskedelmi növekedést idéznének elő.

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

35.A GMU-folyamatban való részvétel védelmet jelenet a költségvetési ingadozásoktól. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ **Igen**
- ☐ **Nem**
- ☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

36.Az euróbevezetés hatására megindulnak a külföldi-működőtőke-befektetések. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- ☐ **Igen**
- ☐ **Nem**
- ☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

37.Ismeri-e Robert Mundell, Nobel-díjas közgazdász optimális valutaövezetek elméletét (optimum currency areas, OCA), amely azt vizsgálja, hogy egy önálló régiókból, illetve országokból álló csoportnak milyen feltételek mellett érdemes közös valutát bevezetnie egy térségben (MNB, 2021)?

- ☐ **Igen**
- ☐ **Nem**
- ☐ **Nem tudok rá válaszolni.**

38.Ön szerint az Európai Unió optimális valutaövezet?

- ☐ **Igen**
- ☐ **Nem**

Köszönöm a válaszadást!

Az egyetemi rektorokkal történt levélváltást követően megkaptam az engedélyt, a bírálók és a Doktori Tanács kérése esetén rendelkezésre bocsátom az ez ügyben történt levelezést.

3. Melléklet: A primer kutatás kérdőíve a cégvezetők körében végzett kutatáshoz

Üdvözlöm! Pócsik Orsolya vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskolájának nappali tagozatos, végzős PhD-hallgatója. Doktori dolgozatom keretében az euróbevezetés feltételeit vizsgálom egyetemi oktatók körében.

Amennyiben a kérdés nem releváns, kérem, hagyja figyelmen kívül, de kérem, végig töltsse ki a kérdőívet! Doktori dolgozatom célja, hogy megírásával segítsem a nemzetgazdaság szereplőinek munkáját.

A kitöltés önkéntes alapon történik, illetve teljes mértékben anonim, azaz a kitöltők válaszai nem lesznek személyenként azonosíthatóak. Az adatokat bizalmasan kezelem, és kizárólag a doktori dolgozattal kapcsolatos statisztikai elemzésre használom fel.

Kérem, hogy őszintén válaszoljon a kérdésekre! Nincsenek rossz válaszok.

A kérdőív kitöltése körülbelül 5-10 percet vesz igénybe. Előre is nagyon köszönöm, hogy megosztja velem véleményét!

A kitöltés során felmerülő bármilyen kérdés vagy probléma esetén az alábbi e-mail-címen tud velem kapcsolatba lépni: orsolya.pocsik@gmail.com; Pocsik.Orsolya@phd.uni-mate.hu. Köszönöm a válaszadást!

1. Demográfiai adatok

Hány éves Ön?

- ☐ 22–32 év
- ☐ 33–42 év
- ☐ 43–52 év
- ☐ 53–65 év
- ☐ 66 év vagy a feletti korú

2. Mi a neme?

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

3. Hol él életvitel szerint?

- ☐ Főváros
- ☐ Város
- ☐ Község
- ☐ Külföld

4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Főiskolai diploma
- ☐ Egyetemi diploma
- ☐ Doktori fokozat (PhD)

5. Milyen szakterületen dolgozik?

- ☐ Gazdaságtudományi képzési területen
- ☐ Agrárképzési területen
- ☐ Egyéb képzési területen

6. Milyen vállalkozás formában dolgozik?

- ☐ 1 fő
- ☐ 2-4 fő
- ☐ 5-9 fő
- ☐ 10-19 fő

7. Szakmai kérdések:

Ismeri-e a maastrichti kritériumokat? (Ezek az euróövezethez való csatlakozás előfeltételeit tartalmazzák.)

- ☐ Igen
- ☐ Nem

28. Ön szerint a várható inflációs ráta (az infláció éves növekedése) több mint 1,5 százalékkal meghaladja-e a három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam inflációs rátáját 2024-ben?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

9. Ön szerint az éves költségvetési hiány meghaladja-e a GDP 3%-át 2024-ben?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

10. A maastrichti kritériumok szerint a bruttó államadósság mértéke 2024-ben nem lehet nagyobb, mint a GDP 60%-a. Ön szerint milyen mértékű lesz a bruttó államadósság túllépésének a mértéke?

- ☐ Ha a túllépés mértéke 60% lenne, az államadósság 120% lenne.
- ☐ Ha a túllépés mértéke 70% lenne, az államadósság 130% lenne.
- ☐ Ha a túllépés mértéke 80% lenne, az államadósság 140% lenne.
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

11. Van-e javaslata, hogyan lehetne csökkenteni a bruttó államadósságot?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

12. Véleménye szerint teljesíti-e a kormány az idei költségvetési tervet?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

13. Mit gondol, Magyarország az ERM-II árfolyam-mechanizmusba be fog-e lépni a közeli jövőben (az elkövetkező 3 éven belül)?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudok rá válaszolni.

14. A hosszú távú hitelek kamatlába legfeljebb 2 százalékponttal haladhatja meg az árstabilitás szempontjából három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam kamatlábát. Az említett feltétel véleménye szerint teljesíthető 2024-ben?

Indoklás:

.....
.....
.....

15. Érdemes-e – vagy előnyös volna-e – Magyarország számára az Európai Monetáris Unió részévé válni?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

16. Ön elkötelezett-e az euróbevezetés mellett?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

A cégvezetőkkel folytatott levélváltást a bírálók és a Doktori Tanács kérése esetén rendelkezésre bocsátom.

4. Melléklet: A minta aránya nem és életkor alapján (a rétegek hányadosa a mintában)

Férfi	Életkor:	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Életkor	Minta (fő)	Minta (%)
	22- 32 év	338	10,1		22- 32 év	100	5,3
	33-42 év	803	24		33-42 év	511	27,2
	43-52 év	1144	34,2		43-52 év	664	35,3
	53-65 év	681	20,4		53-65 év	404	21,5
	66 év vagy afeletti korú	378	11,3		66 év vagy afeletti korú	202	10,7
Férfiak összesen	Életkor összesen	3344	100	Nők összesen	Életkor összesen	1881	100

Forrás: 2022-es kutatás alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

5. Melléklet: A minta aránya nem és életkor alapján (a rétegek hányadosa a mintában)

Férfi	Életkor:	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Életkor	Minta (fő)	Minta (%)
	22- 32 év	267	7,4		22- 32 év	117	7,2
	33-42 év	847	23,5		33-42 év	348	21,4
	43-52 év	1207	33,5		43-52 év	517	32
	53-65 év	1024	28,4		53-65 év	552	34,1
	66 év vagy afeletti korú	260	7,2		66 év vagy afeletti korú	86	5,3
Férfiak összesen	Életkor összesen	3605	100	Nők összesen	Életkor összesen	1620	100

Forrás: 2024-es kutatás saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

6. Melléklet: A minta aránya nem és lakóhely alapján (a rétegek hányadosa a mintában)

Férfi	Lakóhely	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Lakóhely	Minta (fő)	Minta (%)
	Főváros	1445	35,7		Főváros	434	36,8
	Város	2299	56,8		Város	643	54,6
	Község	247	6,1		Község	87	7,4
	Külföld	56	1,4		Külföld	14	1,2
Férfiak összesen		4047	100	Nők összesen		1178	100

Forrás: 2022-es kutatás saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

7. Melléklet: A minta aránya nem és lakóhely alapján (a rétegek hányadosa a mintában)

Férfi	Lakóhely	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Lakóhely	Minta (fő)	Minta (%)
	Főváros	1586	45,3		Főváros	795	46,1
	Város	1561	44,6		Város	738	42,8
	Község	354	10,1		Község	191	11,1
	Külföld	0	0		Külföld	0	0
Férfiak összesen	Lakóhely összesen	3501	100	Nők összesen	Lakóhely összesen	1724	100

Forrás: 2024-es kutatás alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

8. Melléklet: A minta aránya nem és iskolai végzettség alapján (a rétegek hányadosa a mintában)

Férfi	Iskolai végzettség	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Iskolai végzettség	Minta (fő)	Minta (%)
	Főiskolai diploma	0	0		Főiskola	0	0
	Egyetemi diploma	1045	20		Egyetemi diploma	470	9
	Posztgraduális fokozat (PhD)	2038	39		Posztgraduális fokozat (PhD)	1672	32
Férfiak összesen	Iskolai végzettség összesen	3083	100	Nők összesen	Iskolai végzettség összesen	2142	100

Forrás: 2022-es kutatás alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

9. Melléklet: A minta aránya nem és iskolai végzettség alapján (a rétegek hányadosa a mintában)

Férfi	Iskolai végzettség	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Iskolai végzettség	Minta (fő)	Minta (%)
	Főiskolai diploma	0	0		Főiskola	0	0
	Egyetemi diploma	784	15		Egyetemi diploma	418	8
	Posztgraduális fokozat (PhD)	2299	44		Posztgraduális fokozat (PhD)	1724	33
Férfiak összesen	Iskolai végzettség összesen	3083	100	Nők összesen	Iskolai végzettség összesen	2142	100

Forrás: 2024-es kutatás alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

10. Melléklet: A minta aránya nem és életkor alapján (a rétegek hányadosa a mintában) - cégvezetők esetében

Férfi	Életkor:	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Életkor	Minta (fő)	Minta (%)
	22- 32 év	42	3,7		22- 32 év	9	3,6
	33-42 év	206	18,6		33-42 év	47	18,6
	43-52 év	412	37		43-52 év	94	37,1
	53-65 év	412	37		53-65 év	94	37,1
	66 év vagy afeletti korú	42	3,7		66 év vagy afeletti korú	9	3,6
Férfiak összesen	Életkor összesen	1114	100	Nők összesen	Életkor összesen	253	100

Forrás: 2024-es kutatás alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

11. Melléklet: A minta aránya nem és lakóhely alapján (a rétegek hányadosa a mintában) - cégvezetők esetében

Férfi	Lakóhely	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Lakóhely	Minta (fő)	Minta (%)
	Főváros	453	40,7		Főváros	104	40,7
	Város	453	40,7		Város	104	40,7
	Község	206	18,6		Község	47	18,6
	Külföld	0	0		Külföld	0	0
Férfiak összesen	Lakóhely összesen	1112	100	Nők összesen	Lakóhely összesen	255	100

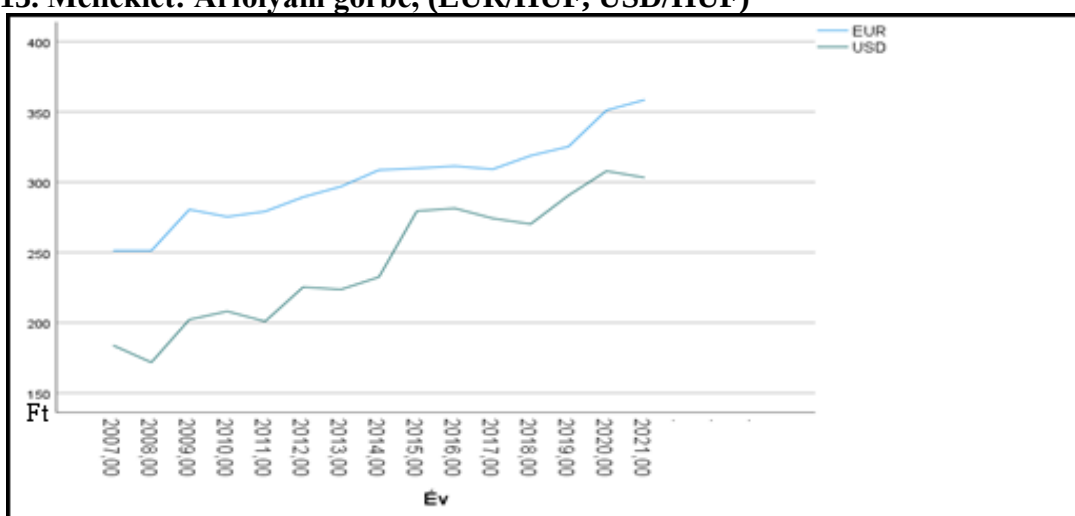
Forrás: 2024-es kutatás saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

12. Melléklet: A minta aránya nem és iskolai végzettség alapján (a rétegek hányadosa a mintában) - cégvezetők esetében

Férfi	Iskolai végzettség	Minta (fő)	Minta (%)	Nő	Iskolai végzettség	Minta (fő)	Minta (%)
	Főiskolai diploma	637	57		Főiskolai diploma	144	57,6
	Egyetemi diploma	398	36		Egyetemi diploma	91	36,4
	Posztgraduális fokozat (PhD)	25	1,9		Posztgraduális fokozat (PhD)	3	1,2
	Orvos doktor, jogász doktor	57	5,1		Orvos doktor, jogász doktor	12	4,8
Férfiak összesen	Iskolai végzettség összesen	1117	100%	Nők összesen	Iskolai végzettség összesen	250	100%

Forrás: 2022-es kutatás alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

13. Melléklet: Árfolyam görbe, (EUR/HUF, USD/HUF)

Forrás: SPSS, MNB alapján (2022)

14. Melléklet: Az euró és az infláció összefüggései

Az alábbi táblázat az infláció és euró/ forint eltérés közti kapcsolatot mutatja.

Év	EUR/HUF	B10DEY	B10HUFY	Infl_HUF	Infl_EA	Infl_hányados	diff_EUR/HUF	diff_infl
2007	253,4	4,2	6,7	8,0	2,5	0,3		
2008	264,8	4	8,2	6,0	4,1	0,7	11,4	-0,4
2009	270,8	3,2	9,1	4,2	0,4	0,1	-6,1	0,6
2010	278,8	2,7	7,3	4,9	1,5	0,3	-7,9	-0,2
2011	311,1	2,6	7,6	3,9	3,3	0,8	-32,4	-0,5
2012	291,3	1,5	7,9	5,7	2,5	0,4	19,8	0,4
2013	296,9	1,6	5,9	1,7	1,2	0,7	-5,6	-0,3
2014	314,9	1,2	4,8	-0,2	0,2	-1,1	-18,0	1,8
2015	313,1	0,5	3,4	-0,1	0,04	-0,6	1,8	-0,5
2016	311,0	0,1	3,1	0,4	0,2	0,5	2,1	-1,1
2017	310,1	0,3	3	2,3	1,4	0,6	0,9	-0,1
2018	321,5	0,4	3,1	2,9	1,7	0,6	-11,4	-0,01

Forrás: MNB, OECD (2022) alapján saját gyűjtés és szerkesztés (2024)

15. Melléklet: Fitch-Ausztria hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2023	2024/09						
AA+	A+						

Forrás: finchrating (2024)

16. Melléklet: Fitch-Belgium hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AA- Alulértékelt	AA-	AA-	AA felminősített	AA	AA	AA	AA+ felminősített
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AA+	AA+	AA+	AA+	AA+	AA leminősített	AA	AA
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AA	AA és AA- leminősített	AA-	AA-	AA-	AA-	AA-	AA-
2023	2024/09						
AA-	AA-						

Forrás: finchrating, (2024)

17. Melléklet: Fitch-Észtország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BBB	BBB; BBB+ felminősített	BBB+; A felminősített-	A-	A-	A felminősített	A	A
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A	A; A- leminősített	BBB+ leminősített	BBB+; A felminősített	A+ felminősített	A+	A+	A+
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A+	A+	A+	A+; AA-	AA-	AA-	AA-	AA-
2023	2024/09						
AA-	AA-						

Forrás: finchrating (2024)

18. Melléklet: Fitch-Finnország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AAA	AA+	AA+	AA+	AA+	AA+	AA+	AA+
2023	2024/09						
AA+	AA+						

Forrás: finchrating (2024)

19. Melléklet: Fitch-Franciaország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AA+ leminősített	AA+; AA leminősített
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AA	AA	AA	AA	AA	AA	AA	AA
2023	2024/09						
AA-	AA-						

Forrás: finchrating (2024)

20. Melléklet: Fitch- Görögország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BBB; BBB+ felminősített	BBB+; A-	A felminősített	A	A+ felminősített	A leminősített	A	A
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A	A	A; A-BBB+ leminősített	BBB- leminősített	BB+; B+; CCC leminősített	C; RD; B-; CCC; leminősített, felminősített, leminősített	B- felminősített	B felminősített
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
CCC; CC; CCC leminősített felminősített	CCC	CCC; B- felminősített	B; BB-; BB-	BB- felminősített	BB felminősített	BB	BB
2023	2024/09						
BB+	BB+						

Forrás: finchrating (2024)

21. Melléklet: Fitch- Hollandia hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2023	2024/09						
AAA	AAA						

Forrás: finchrating (2024)

22. Melléklet: Fitch- Horvátország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BB+ leminősített	BB+	BB+; BBB- felminősített	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BBB-	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-	BB+ leminősített	BB+; BB leminősített
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BB	BB	BB	BB+ felminősített	BBB- felminősített	BBB-	BBB-; BBB felminősített	BBB; BBB+ felminősített
2023	2024/09						
BBB+	A-						

Forrás: finchrating (2024)

23. Melléklet: Fitch- Írország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA; AA+; AA- leminősített	A+; BBB+ leminősített	BBB+	BBB+	BBB+	BBB+; A- felminősített
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A-	A felminősített	A; A+	A+	A+	A+	A+	AA- felminősített
2023	2024/09						
AA-	AA-						

Forrás: finchrating (2024)

24. Melléklet: Fitch- Lettország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BBB	BBB	BBB	BBB	BBB+ felminősített	A- felminősített	A-	A-
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A-; BBB+ leminősített	BBB+; BBB; BBB- leminősített	BB+ leminősített	BB+	BBB- felminősített	BBB felminősített	BBB+ felminősített	BBB+; A-
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A-	A-	A-	A-	A-	A-	A-	A-
2023	2024/09						
A-	A-						

Forrás: finchrating (2024)

25. Melléklet: Fitch- Luxemburg hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2023	2024/09						
AAA	AAA						

Forrás: finchrating (2024)

26. Melléklet: Fitch- Litvánia hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BB+	BB+	BBB- felminősített	BBB-; BBB felminősített	BBB	BBB+; A-; felminősített	A-	A-; A felminősített
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A	A-; BBB+ leminősített	BBB leminősített	BBB	BBB	BBB	BBB+ felminősített	BBB+; A- felminősített
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A-	A-	A-	A-	A-	A	A	A
2023	2024/09						
A	A						

Forrás: finchrating (2024)

27. Melléklet: Fitch- Málta hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
A	A	A	A	A	A	A	A
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A+	A+	A+	A+	A+	A+	A	A
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	A	A; A+	A+	A+	A+	A+	A+
2023	2024/09						
A+	A+						

Forrás: finchrating, 2023

28. Melléklet: Fitch- Németország hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
2023	2024/09						
AAA	AAA						

Forrás: finchrating (2024)

29. Melléklet: Fitch- Olaszország hitelminősítói értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AA-	AA-	AA-	AA felminősített	AA	AA	AA	AA; AA- leminősített
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AA-	AA-	AA-	AA-	A+ leminősített	A- leminősített	BBB+ leminősített	BBB+
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BBB+	BBB+	BBB leminősített	BBB	BBB	BBB; BBB- leminősített	BBB-; BBB felminősített	BBB
2023	2024/09						
BBB	BBB						

Forrás: finchrating (2024)

30. Melléklet: Fitch- Portugália hitelminősítói értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AA	AA	AA	AA	AA	AA	AA	AA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AA	AA	AA	AA-; A+ leminősített	A-; BBB-; BB+ leminősített	BB+	BB+	BB+
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BB+	BB+	BB+; BBB felminősített	BBB	BBB	BBB	BBB	BBB; BBB+ felminősített
2023	2024/09						
BBB+	BBB						

Forrás: finchrating, 2023

31. Melléklet: Fitch- Spanyolország hitelminősítói értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
AA+	AA+	AA+	AA+	AAA felminősített	AAA	AAA	AAA
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AAA	AAA	AAA	AAA; AA+ leminősített	AA+; AA- leminősített	A; BBB leminősített	BBB	BBB; BBB+ leminősített
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BBB+	BBB+	BBB+	BBB+; A- felminősített	A	A	A	A
2023	2024/09						
A-	A-						

Forrás: finchrating (2023)

32. Melléklet: Fitch- Szlovákia hitelminősítói értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BB+	BB+	BB+	BB+; BBB- felminősített	BBB-, BBB felminősített	BBB; BBB+; A- felminősített	A-; A felminősített	A
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A	A; A+ felminősített	A+	A+	A+	A+	A+	A+
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A+	A+	A+	A+	A+	A+; A leminősített	A	A
2023	2024/09						
A	A						

Forrás: finchrating (2024)

33. Melléklet: Fitch- Szlovénia hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
A-; A felminősített	A	A	A	A; A+ felminősített	A+; AA- felminősített	AA-	AA-; AA felminősített
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AA	AA	AA	AA	AA; AA-; A leminősített	A; A-	A-; BBB+ leminősített	BBB+
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BBB+	BBB+; A- felminősített	A-	A-	A-; A felminősített	A	A	A
2023	2024/09						
A	A						

Forrás: finchrating (2024)

34. Melléklet: Fitch- Cyprus hitelminősítői értékelése

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	A+	A+	A+	A+	A+	A+	A+
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A+; AA- felminősített	AA-	AA-	AA-	AA-; A-; BBB leminősített	BBB-; BB+ leminősített	BB+; B; B- leminősített	B-
2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B-; B+ felminősített	B+; BB- felminősített	BB-; BB felminősített	BB; BB+; BBB- felminősített	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-
2023	2024/09						
BBB	BBB						

Forrás: finchrating (2024)

35. Melléklet: Az euró más országokba történő bevezetésének hatásai csehországi vélemények alapján

Mit gondolt, milyen következményekkel járt az euró bevezetése azokban az országokban, ahol már használták (Csehország)?											
Dátum	2007 /04	2008 /05	2009 /05	2010 /05	2011 /05	2012 /04	2013 /04	2014 /04	2015 /04	2016 /04	2017 /04
Nagyon pozitív következményekkel járt	48%	46%	52%	48%	63%	62%	58%	53%	53%	52%	49%
Nagyon negatív következményekkel járt	33%	34%	36%	42%	28%	28%	32%	38%	39%	41%	41%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

36. Melléklet: Az euró más országokba történő bevezetésének hatásai magyarországi vélemények alapján

Mit gondolt, milyen következményekkel járt az euró bevezetése azokban az országokban, ahol már használták (Magyarország)?											
Dátum	2007 /04	2008 /05	2009 /05	2010 /05	2011 /05	2012 /04	2013 /04	2014 /04	2015 /04	2016 /04	2017 /04
Nagyon pozitív következményekkel járt	57%	50%	58%	55%	45%	55%	51%	60%	61%	61%	64%
Nagyon negatív következményekkel járt	21%	24%	27%	25%	28%	27%	33%	26%	26%	28%	24%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

37. Melléklet: Az euró más országokba történő bevezetésének hatásai lengyelországi vélemények alapján

Mit gondolt, milyen következményekkel járt az euró bevezetése azokban az országokban, ahol már használták?											
Dátum	2007 /04	2008 /05	2009 /05	2010 /05	2011 /05	2012 /04	2013 /04	2014 /04	2015 /04	2016 /04	2017 /04
Nagyon pozitív következményekkel járt	51%	50%	58%	47%	43%	46%	47%	51%	53%	54%	56%
Nagyon negatív következményekkel járt	33%	34%	27%	39%	39%	44%	43%	38%	34%	35%	33%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

38. Melléklet: A megkérdezettek saját országa készen áll-e az euróbevezetésre

Ön szerint (saját országa) készen áll(t) az euró bevezetésére?				
Válaszok	Igen	Nem	Nem tudom	Összesen
Összes megkérdezett 2015/04	17%	79%	4%	100%
Összes megkérdezett 2016/04	17%	79%	4%	100%
Összes megkérdezett 2017/04	19%	77%	4%	100%
Magyarország 2015/04	17%	79%	4%	100%
Magyarország 2016/04	20%	77%	3%	100%
Magyarország 2017/04	22%	74%	4%	100%
Lengyelország 2015/04	11%	86%	3%	100%
Lengyelország 2016/04	11%	84%	5%	100%
Lengyelország 2017/04	14%	81%	5%	100%
Csehország 2015/04	15%	82%	3%	100%
Csehország 2016/04	20%	76%	4%	100%
Csehország 2017/04	19%	76%	5%	100%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

39. Melléklet: Vélemények az euróbevezetéséről saját ország tekintetében

Általánosságban véve Ön személy szerint inkább támogatja vagy inkább ellenzi az euró bevezetését saját országában?							
	Magyar-ország 2016/04	Magyar-ország 2017/04	Lengyel-ország 2016/04	Lengyel-ország 2017/04	Cseh-ország 2016/04	Cseh-ország 2017/04	Összesen
Nagy mértékben támogatja a bevezetését	8%	14%	10%	14%	7%	9%	100%
Inkább támogatja a bevezetését	49%	43%	31%	29%	22%	20%	100%
Inkább ellenzi a bevezetését	29%	29%	27%	29%	29%	30%	100%
Nagy mértékben ellenzi a bevezetését	8%	10%	29%	26%	41%	40%	100%
Nem tudja	6%	4%	3%	2%	1%	1%	100%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

40. Melléklet: Az euró bevezetésének pozitív vagy negatív hatásai vannak az Csehország számára

Azt gondolja, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei lennének Csehország számára?							
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	45%	35%	45%	47%	44%	51%	39%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	26%	18%	23%	26%	26%	30%	32%
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	42%	47%	41%	41%	45%	40%	55%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	67%	77%	72%	69%	70%	66%	62%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

41. Melléklet: Az euró bevezetésének pozitív vagy negatív hatásai vannak Magyarország számára

Azt gondolja, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei lennének Magyarország számára?							
Dátum	2004/09	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	54%	51%	54%	50%	44%	58%	57%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	41%	43%	42%	51%	50%	45%	48%
Dátum	2004/09	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	32%	35%	27%	37%	43%	32%	29%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	43%	44%	46%	41%	44%	47%	44%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

42. Melléklet: Az euró bevezetésének pozitív vagy negatív hatásai vannak Lengyelország számára

Azt gondolja, hogy az euró bevezetésének pozitív következményei lennének Lengyelország számára?							
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	41%	37%	55%	52%	47%	58%	48%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	42%	39%	36%	40%	39%	37%	43%
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	44%	46%	29%	36%	39%	28%	38%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	43%	55%	58%	54%	54%	58%	52%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

43. Melléklet: Az euró bevezetésének hatásai személyes szinten Csehországban

Mit gondol személy szerint hogyan érinti Önt az euró bevezetése (Csehország)?							
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	42%	37%	42%	43%	42%	43%	39%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	26%	21%	25%	28%	30%	29%	31%
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	45%	49%	46%	45%	48%	48%	55%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	67%	72%	65%	66%	63%	65%	62%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

44. Melléklet: Az euró bevezetésének hatásai személyes szinten Magyarországon

Mit gondol személy szerint hogyan érinti Önt az euró bevezetése Magyarországon?							
Dátum	2004/09	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	51%	46%	50%	44%	43%	46%	52%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon pozitív következményekkel jár(t)	38%	44%	44%	52%	53%	49%	51%
Dátum	2004/09	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	31%	33%	29%	38%	40%	39%	33%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon negatív következményekkel jár(t)	44%	40%	41%	36%	38%	40%	38%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

45. Melléklet: Az euró bevezetésének hatásai személyes szinten Lengyelországban

Mit gondol személy szerint hogyan érinti Önt az euró bevezetése Lengyelországban?							
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon pozitív következményekkel jár	34%	31%	48%	43%	40%	45%	41%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon pozitív következményekkel jár	36%	37%	34%	41%	39%	37%	41%
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
Nagyon negatív következményekkel jár	50%	52%	34%	43%	45%	37%	45%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
Nagyon negatív következményekkel jár	49%	56%	57%	52%	53%	57%	52%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

46. Melléklet: Nemzeti fizetőeszköz cseréjéhez történő alkalmazkodás

Elmondaná az alábbi válaszok figyelembevételével, hogy Ön személy szerint képes lesz alkalmazkodni a (nemzeti fizetőeszköz) euróra történő cseréjéhez?						
	Teljes mértékben egyetértett	Inkább egyetértett	Inkább nem ért egyeztet	Egyáltalán nem ért egyeztet	Nem tudott rá válaszolni	Összesen
Összes megkérdezett-2015/04	40%	41%	10%	7%	2%	100%
Összes megkérdezett-2016/04	40%	39%	10%	8%	3%	100%
Összes megkérdezett-2017/04	43%	37%	9%	8%	3%	100%
Magyarország-2015/04	46%	38%	9%	4%	3%	100%
Magyarország-2016/04	34%	45%	11%	5%	5%	100%
Magyarország-2017/04	41%	39%	10%	6%	4%	100%
Lengyelország-2015/04	28%	48%	14%	8%	2%	100%
Lengyelország-2016/04	33%	43%	14%	8%	2%	100%
Lengyelország-2017/04	35%	41%	11%	10%	3%	100%
Csehország-2015/04	24%	47%	17%	11%	1%	100%
Csehország-2016/04	25%	45%	16%	11%	3%	100%
Csehország-2017/04	32%	43%	12%	10%	3%	100%

(n = 7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

47. Melléklet: Az euró bevezetés kívánatos időpontja Csehországban

Mit szeretne, mikortól legyen az euró a hivatalos fizetőeszköz?							
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
A lehető leghamarabb	16%	14%	15%	19%	18%	23%	17%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
A lehető leghamarabb	7%	5%	5%	6%	8%	7%	9%
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
A lehető legkésőbb/ Soha	42%	49%	40%	39%	42%	36%	47%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
A lehető legkésőbb/ Soha	59%	73%	65%	67%	63%	70%	67%

(n=7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

48. Melléklet: Az euró bevezetés kívánatos időpontja Magyarországon

Mit szeretne, mikortól legyen az euró a hivatalos fizetőeszköz?							
Dátum	2004/09	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
A lehető leghamarabb	32%	30%	36%	28%	42%	34%	30%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
A lehető leghamarabb	24%	25%	19%	22%	21%	16%	22%
Dátum	2004/09	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
A lehető legkésőbb/ Soha	21%	29%	27%	29%	29%	22%	22%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
A lehető legkésőbb/ Soha	39%	33%	36%	28%	29%	36%	35%

(n =7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

49. Melléklet: Az euró bevezetés kívánatos időpontja Lengyelországban

Mit szeretne, mikortól legyen az euró a hivatalos fizetőeszköz? %							
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
A lehető leghamarabb	17%	15%	20%	18%	18%	23%	15%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
A lehető leghamarabb	13%	8%	10%	11%	10%	11%	14%
Dátum	2004/04	2005/09	2006/04	2007/04	2008/05	2009/05	2010/05
A lehető legkésőbb/ Soha	45%	50%	35%	36%	41%	33%	38%
Dátum	2011/05	2012/04	2013/04	2014/04	2015/04	2016/04	2017/04
A lehető legkésőbb/ Soha	46%	50%	54%	48%	47%	52%	52%

(n =7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

50. Melléklet: Az euró bevezetésének kívánatos időpontja

Mit gondol(t), mikor fogják bevezetni az eurót saját országukban?					
	5 éven belül	10 éven belül	Soha	Nem tudom	Összesen
Összes megkérdezett	24%	35%	36%	5%	100%
Csehország	23%	30%	45%	2%	100%
Magyarország	20%	45%	32%	3%	100%
Lengyelország	17%	37%	40%	6%	100%

(n = 7006)

Forrás: Eurobarométer Gyorsjelentés 453. kiadás alapján saját szerkesztés (2024)

51. Melléklet: Az euróbevezetéshez kapcsolódó fogalmak rendszere

Államadósság: Az állam tartozásainak összessége kötvények, vagy rövid lejáratú értékpapírok formájában. A magánszféra felé fennálló államadósságba nem számít bele az állami intézményeknél (például a központi banknál) levő kötvényállomány (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Aranystandard: 1871 és 1914 között működött nemzetközi pénzügyi rendszer, amelyben a kormányok a fontosabb valutáknak rögzített paritáson történő aranyra válthatóságát lehetővé tették. Ez minden gazdasági szereplő számára lehetséges volt. (Vigvári, 2018).

Árfolyamrendszer: Egy adott ország által a törvényes fizetőeszköz árfolyamának alakulásával kapcsolatos intézmények és szabályok (Vigvári, 2018).

Árstabilitás: Az inflációs ráta legfeljebb 1,5 százalékponttal haladhatja meg a három legjobb teljesítményt nyújtó tagállam inflációs rátáját (Európa Tanács, 2022).

Bankválság: A pénzügyi rendszer stabilitását veszélyeztető, a bankrendszer egyes tagjaira vagy az egész szektorra jellemző likviditási, vagy szolvencia probléma (Vigvári, 2018).

Balassa-Samuelson hatás: Az egyensúlyi reálfelértékelődés definíció szerint nem jelent versenyképességromlást és nem jár a folyó fizetési mérleg hiányának túlzott/fenntarthatatlan növekedésével.

Begyűrűzés: Azt mutatja, hogy a nominális árfolyamváltozás milyen mértékben és milyen időtávon módosítja a belföldi árakat. A transzmisszió fontos csatornája (Vigvári, 2018).

Defláció: Olyan pénzhiány, amely az általános árszínvonal csökkenését és ezen keresztül a kibocsátás visszaesését eredményezi (Vigvári, 2018).

ECU: Az ECU (European Currency Unit) az Európai Közösség és az Európai Unió valutája volt 1979-től 1999-ig, az euró bevezetéséig (Birkner, 2023).

Egyensúlyi árfolyam: Adott valuta keresletét és kínálatát mennyiségileg azonossá tévő árfolyam. Tökéletesen rugalmas árfolyamrendszerben önszabályozó módon szabályozza az ország külső pénzügyi egyensúlyát (Vigvári, 2018).

ERM-II: szabályozott **árfolyam-mechanizmus.**

Eurórendszer: Az eurórendszer az EKB-t, az eurót bevezetett országok nemzeti központi bankjait tömöríti (EKB, 2022).

Euroizáció: A dollarizáció mintájára ma az „euroizáció” kifejezést is használjuk, mely az euró bevezetését jelenti a Gazdasági és Monetáris Unióhoz való csatlakozás előtt, a maastrichti konvergenciakritériumok megkerülésével (Varga és Pataki, 2015).

Euroszepticismus: Olyan politikatudományi irányzat, amely az Európai Unió intézményeiben és központi működésében nem hisz. Ebbe beletartozik a közös pénzügyi rendszer működése is.

Fogyasztóiárindex (CPI): Ez az árindex a fogyasztási cikkek rögzített kosarának árát mutatja egy másik időszakhoz viszonyítva. Egy-egy cikk árváltozását súlyozza, mekkora volt az adott cikk részaránya az összkiadásokban egy adott bázisévben (Samuelson & Nordhaus, 2016).

GDP: A GDP a meghatározás szerint a termékek és szolgáltatások pénzbeli értéke. Az értékelés mércéjéül a különféle termékek és szolgáltatások piaci árát használjuk. Az árak azonban idővel változnak, az infláció ugyanis általában évről évre növeli az árakat (Samuelson & Nordhaus, 2016).

GDP átlagos növekedési ráta: adott időszak GDP változásának üteme

GNI: Egy adott nemzetgazdaság gazdasági szereplőinek egy év alatt az elsődleges elosztás során külföldről, és/vagy belföldről megszerzett összes bruttó jövedelme. (Vigvári, 2018).

GNI növekedési üteme: GNI/fő változónál származtatott mutató.

Hosszú lejáratú kamatláb: A hosszú lejáratú kamatláb az a kamatláb, amelyet a hitelfelvevőknek hosszabb időszakra, jellemzően tíz évnél hosszabb időtartamra kell fizetniük a kölcsönzött pénz után. Ezek a kamatlábak jelentős szerepet játszanak a gazdasági tevékenységek finanszírozásában, beleértve a lakásvásárlásokat, az üzleti beruházásokat és az állami infrastruktúra-projektekét. A hosszú lejáratú kamatlábakat számos tényező befolyásolja, beleértve a központi bankok monetáris politikáját, az inflációs várakozásokat, a gazdasági növekedés ütemét és a nemzetközi pénzügyi piacok alakulását (Bod, 2020).

IMF: 1944-ben Bretton Woodsban alapított nemzetközi pénzügyi szervezet. A globális pénzügyi rendszer stabilitásának biztosítását tekinti alapvető küldetésének (Vigvári, 2018).

Infláció: Az infláció az áruk és szolgáltatások általános árszínvonalának tartós emelkedését jelenti egy gazdaságban. Az infláció mértékét általában az éves százalékos változás formájában fejezik ki, amelyet különböző árindexek, például a fogyasztói árindex (CPI) segítségével mérnek. Az infláció három fő típusa a keresleti infláció, a költséginfláció és a beépített infláció. A keresleti infláció akkor lép fel, amikor a gazdaságban a kereslet meghaladja a kínálatot, míg a költséginfláció az inputárak, például a bérek és az alapanyagok áremelkedése miatt alakul ki (Bod, 2020). A beépített infláció a gazdasági szereplők jövőbeli áremelkedésekre vonatkozó várakozásain alapul.

Inflációs ráta: Az árszínvonal változásának mértéke. (Vigvári, 2018).

Jogi konvergencia: Az eurózónához csatlakozni kívánó tagállamoknak biztosítaniuk kell azt is, hogy nemzeti jogszabályaik összhangban álljanak az Európai Unió szerződéseivel, továbbá a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányával. Az Európai Unió szerződesei és az alapokmány előírják a központi bankok függetlenségét (ECB, 2022b).

Konjunktúra index: A nemzetgazdasági növekedés előrejelzésére szolgál, mivel azonban az egyes ágazatok nem azonos ütemben fejlődnek a GDP-vel, a fogyasztói bizalom egyes indikátorai alapján a kutatóintézetek készítenek ágazatspecifikus előrejelzéseket is (Sugatagi Gábor, 2017).

Konvergencia: Összehajlás, összetartás, közeledés. Egyes országok pénzügyi mutatószámainak és reálgazdasági teljesítményének közeledése egymáshoz. Lásd: nominális és reálkonvergencia (Vigvári, 2018).

Konvergenciakritériumok: Az Európai Unió gazdasági monetáris uniójában való belépés feltételül szabott, inflációra, kamatlábra, árfolyam-stabilitásra és a kormányzati szektorra vonatkozó konkrét értékek és kötelező eljárások összesége (Vigvári, 2018).

Koppenhágai kritériumok: Az Európai Unióhoz csatlakozás feltételrendszere.

Költségvetési (fiskális) politika: A kormányzat előirányzata 1. termékek, szolgáltatások vásárlására, valamint transzferek juttatására és 2. az adók összegére, illetve nemeire vonatkozóan (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Költségvetési hiány(deficit): Az összes (állami) kiadás többlete az összes bevétel fölött, ahol a bevételek között nem szerepelnek a felvett kölcsönök. Ezt az eltérést (a hiányt) rendszerint hitelfelvétellel finanszírozzák (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Központi Bankok Európai Rendszere: Az EKB-t és az EU-tagállamok nemzeti központi bankjait (NKB) foglalja magában, függetlenül attól, hogy az adott tagállamban bevezették-e az eurót, vagy sem (EKB, 2022b).

Maastrichti kritériumok: Az eurózónához csatlakozás konvergencia kritériumát tartalmazzák.

Maginfláció: Speciális inflációs mutató, amely megtisztítja a fogyasztói árindexet a monetáris politikától független inflációs tényezőktől (Vigvári, 2018).

Makroprudenciális politika: A makroprudenciális politika alapvető célja a túlzott mértékű rendszerszintű pénzügyi kockázatok mérséklése. Ez azt jelenti, hogy a jelentős pénzügyi válságok megelőzésére kell törekedni, és arra, hogy a mégis bekövetkező pénzügyi válságok minél kisebb reálgazdasági veszteségeket okozzanak (MNB, 2022).

Nominális konvergencia: A Maastrichti Szerződésben rögzített államháztartási, inflációs, kamatláb- és árfolyam- kritériumok elérése.

Nyitott gazdaság: Olyan gazdaság, amely bekapcsolódik a termékek és a tőke nemzetközi áramlásába (exportálja és importálja azokat). (Samuelson & Nordhaus, 2016).

OPT-OUT jog: Kívülmaradási jog a GMU-ból. A Maastrichti Szerződés Nagy-Britannia és Dánia számára engedélyezi ezt a fajta jogot, az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó országok nem élhetnek ezzel a lehetőséggel.

Optimális valutaövezet: Legfontosabb stratégiai attribútuma a *tényezőmozgás* szabadsága és korlátlanága, a *tényezőpiacok rugalmassága*, amely biztosítja, hogy az árak és a bérek alkalmazkodása az érintett résztvevők között nagyobb és súlyosabb veszteségek és megrázkódtatások nélkül megy végbe (Benczés, 2016 hivatkozva Mundell, 1961: 657–664).

Pénzügyi válság: A pénzügyi instabilitás egyik szélsőséges formája. Lehet valutaválság, bankválság, vagy ikerválság. Ez utóbbi a valutaválság és bankválság együttes, vagy egymást követő formája (Vigvári, 2018).

PPP: lásd vásárlóerőparitás

Reál GDP: Az előállított termékek és szolgáltatások volumenének, vagy mennyiségének mérőszáma (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Reálkamatláb: Javak mennyiségében és nem pénzben mért kamatláb. Nagysága közelítőleg megfelel a pénzbeli (vagy nominális) kamatláb és az inflációs ráta különbségének (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Reálkonvergencia: A gazdasági-társadalmi elmaradottság leküzdése, a gazdasági fejlődésben történő közeledés a legfejlettebb országok fejlettségi szintjéhez (Vigvári, 2018).

Recesszió: A gazdasági recesszió a nemzeti jövedelem csökkenést jelenti, amelynek kísérőjelenségei az infláció és a munkanélküliség (Bordás, 2014).

Rendezett és fenntartható államháztartás: Magyarország nem állhat túlzotthiány-eljárás alatt (EKB, 2022).

Rögzített árfolyam: Az országban rögzített árfolyam létezik, ha előre kihirdetett, állandó értéken tartják a hazai pénznem árfolyamát, és adott esetben megvédik a változásoktól (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Rugalmas (lebegő) árfolyam rendszer: A piaci kereslet és kínálat által meghatározott árfolyamokat rugalmas árfolyamoknak nevezzük. (Samuelson & Nordhaus, 2016).

SDR (Különleges Lehívási Jogok): Az IMF által 1969 óta működtetett speciális elszámolási és tartalékolási egység, amelynek árfolyamát valutakosár segítségével határozzák meg. Használata a központi bankok közötti elszámolásra és a fizetésimérleg-deficitek kiegyenlítésére korlátozódik. Papíraranynek is nevezik (Vigvári, 2018).

Stabilitási és Növekedési Paktum: A Stabilitási és Növekedési Paktumban rögzített szabályok egyfelől azt hivatottak megakadályozni, hogy a tagállamok fiskális politikája veszélyes irányt vegyen, másfelől a túlzott költségvetési hiány korrekcióját, illetve a túlzottan magas államadósság-teher csökkentését szolgálják (EB, 2022).

Sokk: A gazdaságot érő külső hatás, amely letéríti a gazdaságot az egyensúlyi pályáról (Vigvári, 2018).

Stabilizáció: Az egyensúlyteremtés gazdaságpolitikája. A költségvetés, vagy a folyó fizetési mérleg (vagy mindkettő) hiányának megszüntetését, kezelhető mértékűre való csökkentését jelenti (Vigvári, 2018).

Stabilitás: A gazdaság stabilitását három fő cél határozza meg: gazdasági növekedés, magas szintű foglalkoztatottság és alacsony árszínvonal (Bordás, 2014).

Stabilitási és Növekedési Paktum: Tanácsi rendeletek, amelyek az államháztartási fegyelmet megsértő EMU-tagállamokkal szemben helyeznek kilátásba szankciókat a Gazdasági és Monetáris Unió megvalósítását követően (Vigvári, 2018).

Valutapiaci intervenció: A **központi bank** hazai valutát ad el, vagy vásárol fel a valutapiacra, hogy befolyásolja az árfolyamát (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Valutatábla (valutatanács): Egy ország központi bankjaként működő monetáris intézmény, amely csak annyi hazai valutát bocsát ki, amennyinek megvan a teljes fedezete valamely kulcsvalutában, gyakran amerikai dollárban jegyzett külföldi aktívákban (Samuelson & Nordhaus, 2016).

Valutaválság: A pénzügyi instabilitás azon esete, amikor egy ország nemzeti valutáját ért spekulációs támadás miatt válik instabillá a pénzügyi rendszer (Vigvári, 2018).

Vásárlóerő-paritás: A vásárlóerő-paritás a nemzeti valuták vásárlóerejének összehasonlítására alkalmazott statisztikai mérőszám, amely jelzi, hogy egy adott ország egységnyi valutája egy másik ország hány egységnyi valutájával azonos vásárlóerejű egység (Andor, 2018).

52. Melléklet: Szövegközi ábrák jegyzéke

1. ábra: Az euróövezet országai.....	13
2. ábra: A magyar szuverén adósság besorolása a három nagy hitelminősítőnél	49
3. ábra: Nem érdemes az Európai Monetáris Unióhoz csatlakozni	67
4. ábra: Érdemes volna az Európai Monetáris Unióhoz csatlakozni.....	68
5. ábra: Az egyetemi oktatók attitűdje a magyarországi euróbevezetés kapcsán	68
6. ábra: Az egyetemi oktatók attitűdje a magyarországi euróbevezetés kapcsán.....	69
7. ábra: Meggyőződés a fizetőeszköz csere lehetőségéről.....	69
8. ábra: Meggyőződés a fizetőeszköz csere lehetőségéről.....	70
9. ábra: Az euróbevezetés lemaradást okoz a nemzetközi integrációs rangsorában	71
10. ábra: Az euróbevezetés javulást jelent a nemzetközi integrációs rangsorokban.....	72
11. ábra: Magyarország az ERM-II árfolyam-mechanizmusba nem fog belépni az elkövetkező 3 éven belül	73
12. ábra: Magyarország az ERM-II árfolyam-mechanizmusba nem fog belépni az elkövetkező 3 éven belül	74
13. ábra: Az euróbevezetés és a külföldi működőtőke-befektetések összefüggése	75
14. ábra: Az euróbevezetés és a külföldi működőtőke-befektetések összefüggése	75
15. ábra: Az Európai Unió optimális valutaövezet (2022)	76
16. ábra: Az Európai Unió optimális valutaövezet (2024).....	76
17. ábra: Érdemes-e – vagy előnyös volna-e – Magyarország számára az Európai Monetáris Unió részévé válni.....	82
18. ábra: Elkötelezett-e az euróbevezetés mellett.....	82
19. ábra: Az euróbevezetés hatására megindulnak a külföldi működőtőke befektetések	84
20. ábra: A GDP éves változása 2024. első negyedévében az Európai Unió országában	93
21. ábra: Fogasztói bizalmi index	94
22. ábra: Üzleti bizalmi index.....	95
23. ábra: GKI bizalmi és konjunktúra indexe Magyarország tekintetében	96
24. ábra: A kelet-közép-európai régió eurózónán kívül maradó országainak GNI növekedése	98
25. ábra: Inflációs várakozások a régióban.....	100
26. ábra: A jegybankok inflációs céljai és az infláció alakulása.....	101
27. ábra: Inflációs ráta alakulása Magyarországon 2004-2023 között.....	101
28. ábra: Hosszú lejáratú kamatlábak alakulása a Magyarország, Lengyelország és Csehország esetében 2004-2024 között.....	104
29. ábra: Bruttó GDP-arányos államadósság alakulása 2004 és 2024 közötti időszakra vonatkozóan	107
30. ábra: Bruttó államadósság (milliárd forint).....	107
31. ábra: Bruttó GDP-arányos államadósság alakulása 2004 és 2024 közötti időszakra vonatkozóan Csehország, Magyarország és Lengyelország vonatkozásában	108
32. ábra: Az EUR/HUF árfolyamának változása az elmúlt 20 év során.....	109
33. ábra: Az EUR/HUF árfolyam és az magyarországi infláció összefüggése	110
34. ábra: Magyarország és az EU27 országok reál effektív árfolyamelemzése	117

53. Melléklet: Szövegek táblázatok jegyzéke

1. TÁBLÁZAT: KUTATÁSI CÉLOK ÉS ÖSSZEFÜGGÉS RENDSZERE	10
2. TÁBLÁZAT: GAZDASÁGI ÉS MONETÁRIS UNIÓ FELÉPÍTÉSE	16
3. TÁBLÁZAT: ÁTVÁLTÁSI ARÁNYOK AZ EURÓZÓNÁHOZ VALÓ CSATLAKOZÁS IDEJÉN	18
4. TÁBLÁZAT: AZ EURÓZÓNÁN KÍVÜL MARADÓ ORSZÁGOK	21
5. TÁBLÁZAT: AZ ÁRFOLYAMRENDSZEREK VÁLTOZÁSAI AZ ARANYSTANDARD RENDSZERTŐL ÉS LEBEGŐ ÁRFOLYAMRENDSZERIG	23
6. TÁBLÁZAT: KONVERGENCIA KRITÉRIUMOK KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS	31
7. TÁBLÁZAT: A MÓDOSÍTOTT ÉS KIBŐVÍTETT KRITÉRIUMRENDSZER (MAASTRICHT 2.0) ÉS ANNAK JELENLEGI TELJESÍTHETŐSÉGE (1)	34
8. TÁBLÁZAT: A MÓDOSÍTOTT ÉS KIBŐVÍTETT KRITÉRIUMRENDSZER (MAASTRICHT 2.0) ÉS ANNAK JELENLEGI TELJESÍTHETŐSÉGE (2)	35
9. TÁBLÁZAT: SZLOVÁKIA NEMZETGAZDASÁGI ADATAI	36
10. TÁBLÁZAT: HORVÁTORSZÁG NEMZETGAZDASÁGI ADATAI	40
11. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS HORVÁTORSZÁGI MODELLJE	42
12. TÁBLÁZAT: MAGYARORSZÁG ÁRFOLYAMRENDSZERÉNEK VÁLTOZÁSA	43
13. TÁBLÁZAT: MAASTRICHT KRITÉRIUMOK	44
14. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS ÉRDEKELTJEI	48
15. TÁBLÁZAT: BEVEZETÉSI FORGATÓKÖNYVEK	52
16. TÁBLÁZAT: SZÁMVITELI PÉLDA EURÓ VÉTELÉRE ÉS KÖNYVELÉSÉRE EGY FIKTÍV PÉLDÁN KERESZTÜL	57
17. TÁBLÁZAT: A KUTATÁS MÓDSZERTANI FOLYAMATOK ÖSSZEFOGLALÓJA	58
18. TÁBLÁZAT: A VARIANCIAANALÍZIS TÁBLÁJÁNAK SÉMÁJA	63
19. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS MINT ATTITÚDTÁRGY	65
20. TÁBLÁZAT: KORRELÁCIÓS PÁROK A KÉRDŐÍV KAPCSÁN	67
21. TÁBLÁZAT: HÁZTARTÁSI/ FOGYASZTÓI RANGSOROLÁSI ELJÁRÁS	77
22. TÁBLÁZAT: HÁROM ATTITÚD TENGELYE	78
23. TÁBLÁZAT: AZ INFORMÁCIÓFELDOLGOZÁS MÉLYSÉGE ÉS SEBESSÉGE ALAPJÁN	80
24. TÁBLÁZAT: HÁZTARTÁSI/ FOGYASZTÓI SZFÉRA ATTITÚDVIZSGÁLATÁNAK ÖSSZEFOGLALÓ EREDMÉNYE	80
25. TÁBLÁZAT: VÁLLALKOZÓI SZFÉRA ATTITÚDVIZSGÁLATÁNAK EREDMÉNYE	85
26. TÁBLÁZAT: AZ INFORMÁCIÓFELDOLGOZÁS MÉLYSÉGE ÉS SEBESSÉGE ALAPJÁN	86
27. TÁBLÁZAT: HÁROM ATTITÚD TENGELYE AZ EURÓBEVEZETÉSSSEL, MINT ATTITÚDTÁRGGYAL KAPCSOLATBAN	87
28. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS ÉRDEKELTJEI KÖRÉBEN VÉGZETT KUTATÁS ÖSSZEFOGLALÓ EREDMÉNYEINEK AZONOSSÁGA	89
29. TÁBLÁZAT: MAKROGAZDASÁGI MUTATÓK MAGYARORSZÁGON	92
30. TÁBLÁZAT: A GNI NÖVEKEDÉSI ÜTEME ÉS A GNI/GDP ARÁNY, MAGYARORSZÁG TEKINTETÉBEN	97
31. TÁBLÁZAT: FOGYASZTÓI ÁRAK ALAKULÁSA	99
32. TÁBLÁZAT: AZ INFLÁCIÓ ALAKULÁSA A KELET-KÖZÉP-EURÓPAI RÉGIÓBAN	102
33. TÁBLÁZAT: HOSSZÚ LEJÁRATÚ KAMATLÁBAK CÉLÉRTÉKEI	105
34. TÁBLÁZAT: A KÖLTSÉGVETÉSI HIÁNY A GDP SZÁZALÉKÁBAN	106
35. TÁBLÁZAT: HUF/EUR ÁRFOLYAM ALAKULÁSÁNAK LEÍRÓ STATISZTIKAI ADATAI	111
36. TÁBLÁZAT: EUR/CZK ÁRFOLYAM LEÍRÓ STATISZTIKAI ADATAI	111
37. TÁBLÁZAT: EUR/PLN ÁRFOLYAM LEÍRÓ STATISZTIKAI ADATAI	112
38. TÁBLÁZAT KOVARIANCIA EREDMÉNYE	112
39. TÁBLÁZAT KORRELÁCIÓANALÍZIS	113
40. TÁBLÁZAT: VARIANCIAANALÍZIS EREDMÉNYE	113
41. TÁBLÁZAT: VARIANCIAANALÍZIS	113
42. TÁBLÁZAT LINEÁRIS REGRESSZIÓ EREDMÉNYE	114
43. TÁBLÁZAT: VARIANCIA-ANALÍZIS 1.	114
44. TÁBLÁZAT: MAGYARORSZÁG ÉS AZ EU27 ORSZÁGOKNAK REÁL EFFEKTÍV ÁRFOLYAM MUTATÓI AZ ELMÚLT 20 ÉVRE VISSZATEKINTVE	116
45. TÁBLÁZAT: A HÁROM FÜGGETLEN HITELMINŐSÍTŐ ÉRTÉKELÉSE AZ EURÓZÓNA ORSZÁGAIRA VONATKOZÓAN	118
46. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS HATÁSAI AZ EURÓT HASZNÁLÓ ORSZÁGOK KÖRÉBEN	122

47. TÁBLÁZAT: KÖVETKEZMÉNYEK AZ EURÓ BEVEZETÉSE KAPCSÁN, AZOKBAN AZ ORSZÁGOKBAN, AHOL MÁR HASZNÁLJÁK AZ EURÓT	123
48. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉSÉNEK TÁMOGATÁSA	124
49. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS TÁMOGATÁSA VAGY ELLENZÉSE	124
50. TÁBLÁZAT: FELKÉSZÜLTÉG AZ EURÓBEVEZETÉSÉRE	124
51. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS KÖVETKEZMÉNYEI MAGYARORSZÁGON	125
52. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS KÖVETKEZMÉNYEI A KELET-KÖZÉP-EURÓPAI RÉGIÓBAN	125
53. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS KÖVETKEZMÉNYEI AZ EGYÉNI SZINTEN MAGYARORSZÁGON ...	126
54. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS KÖVETKEZMÉNYEI EGYÉNI SZINTEN A KELET-KÖZEP-EURÓPAI RÉGIÓBAN	126
55. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS TÁMOGATOTTSÁGA MAGYARORSZÁG TEKINTETÉBEN	127
56. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS TÁMOGATOTTSÁGA	128
57. TÁBLÁZAT: AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK KÍVÁNATOS IDŐPONTJA MAGYARORSZÁGON	129
58. TÁBLÁZAT: AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK KÍVÁNATOS IDŐPONTJA A KÖZÉP-KELET-EURÓPAI RÉGIÓBAN	129
59. TÁBLÁZAT: AZ EURÓZÓNÁN KÍVÜL MARADÓ ORSZÁGOK KORMÁNYZATI SZÁNDÉKÁNAK ÉS TÁRSADALMI AKARATÁNAK ÉS EUROIZÁCIÓJÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA	133
60. TÁBLÁZAT: AZ EURÓBEVEZETÉS MODELLE	134
61. TÁBLÁZAT: AZ ÉRTEKEZÉS HIPOTÉZISEINEK IGAZOLÁSA/ CÁFOLÁSA	135

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Munkám időleges befejezésével köszönetemet kívánom kifejezni mindazoknak, akik a disszertációm elkészítése során hozzájárultak a hatékony, eredményes munkavégzéshez.

Köszönetemet fejezem ki a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola (korábbi nevén: Szent István Egyetem Enyedi György Regionális Tudományi Doktori Iskola) minden tanárának, különösen Prof. Dr. Bujdosó Zoltánnak, a doktori iskola vezetőjének, akik iránymutatásait minden feltétel nélkül elfogadtam. Köszönöm a MATE EDHT valamennyi munkatársának a segítséget.

Komoly segítséget kaptam munkám végzéséhez Prof. Dr. Neszmélyi György Iván, Dr. habil. Pataki László Zsolt és néhai Prof. Dr. Villányi László korábbi témavezetőimtől.

Köszönettel tartozom a Gazdaságtudományi karokkal rendelkező egyetemek vezetőinek, hogy kérdőívemet a releváns tanszékek oktatói kitölthették.

Köszönöm a Magyar Közgazdasági Társaságnak, hogy tanulhattam tőlük. Továbbá valamennyi tanáromnak és tanítványaimnak, hogy az óráinkon tanulhattam valami újat. Köszönöm a családomnak.

Köszönetet szeretnék mondani, Prof. Dr. Heidrich Balázsnak - volt tanáromnak -, aki a doktori képzést elkezdését szorgalmazta.

Köszönöm tanárainknak.

Szeretnék köszönetet mondani azoknak, akik a doktoranduszi/ doktorjelölti munkámat segítették. Köszönetem fejezem ki mindazoknak, akik hittek benne, hogy egy nap méltó leszek a PhD cím viselésére.